

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

12
(25)

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНИК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2007

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
КАТЕДРА ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**

САДРЖАЈ

ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA“ БРОЈ 12 (25) 2007

Предговор	6
Предходне слово	7
Preface	8

I

**Дипломски радови студената Катедре за русински језик и књижевност
Филозофског факултета у Новом Саду**

Литература

<i>Габријела Худак</i> : Једноставне форме у књижевности Јулијана Нађа	11
<i>Славко Винаји</i> : Силвестер Саламон; Песме у прози и њихови новозаветни извори – Посланице апостола Павла	34
<i>Јасмина Тимко</i> : Шевченко и Костелник	67
<i>Наташа Шајтош</i> : Поезија Владимира Гарјанског	79
<i>Татјана Бођанец</i> : Израз женске природе у русинској књижевности	97

*

Биографски подаци о ауторима	111
Резиме на српском	112
Резиме на енглеском	112

II

Годишњице, промоције, сећања

<i>Др Михајло Фејса</i> : Карактеристике лингвистичког стваралаштва Хавријила Х. Нађа	115
<i>Ђура Жилник</i> : Др Јанко Жилник (1880–1925)	125
<i>Др Јанко Жилник</i> : О неким заразним болестима	125
Јанко Ердџић - 110 година од рођења (1897–1971)	128
Јулијан Колесар - 80 година од рођења (1927–1992)	130
<i>Љубомир Међешић</i> : Трагови благе Колесарове душе	131
<i>Зденка Сегеди</i> : Микола Сегеди 80 година од рођена (1927–1988)	134
<i>Марија Тот</i> : Вира Худак - Учитељица и културни активиста, уз 80-годишњицу од рођења	136
<i>Владислав Славко Нађмић</i> : Музика саставни део живота – 60 година од рођења	139
Владислав Славко Нађмић: Нови свет нових клинаца	144
<i>Славко Захорјански</i> : Компонујем и стварам на русинском језику – 60 година од рођења	146
<i>Ирина Папуга</i> : Васиљ Мудри и његова сарадња са Славком Захорјанскијем на плану компоновања русинских песама	148

In memoriam:

Др Иштван Удвари (1950–2005)	152
Др Меланија Микеш (1924–2007)	153
Ана Колесар (1950–2004)	154
<i>Вера (Колесар) Ивановић</i> : Својим делима у вечности уписани	155
Амалија Хромиш (1951–2007)	158
<i>Амалија Хромиш</i> : Сећање	159

III**Новија издања – осврти и рецензије**

<i>Др Меланија Новак Стрибер</i> : Српско-латинско-русински речник медицинске терминологије, 2006	165
<i>Др Весна Нађ</i> : Српско-латинско-русински речник медицинске терминологије, 2006	165
<i>Мр Хелена Међеши</i> : Етнолог о Русинима, др Душан Дрляча, Русини у етнографским записима, 2006	168
<i>Љиљана Радуловачки</i> : Русини у етнографским записима, др Душан Дрляча: Русини у етнографским записима, 2006	172
<i>Илејн Русинко (Elaine Rusinko)</i> : Папхархајево Путовање на југ Journey to the South, Djura Papharhaji, 2006	173
<i>Мр Хелена Међеши</i> , Здравље улази на уста: Маргита Љикар, Наш кувар, 2007	184
<i>Хелена Хафић-Стојков</i> , Рецензија књиге Наш Кувар Маргите Љикар, 2007 ..	186
<i>Јасмина Чакан Вицковић</i> , Мириси и укуси из бакине кухиње: Рецензија књиге Наш кувар Маргите Љикар, 2007	187
<i>Бранко Ћопић</i> , Пите	188
<i>Ђура Папхархаји</i> : Горке земичке	189
<i>Ирина Папуга</i> : Зборник радова Studia Ruthenica, 11 (24), 2006	190

IV**Традиција и поезија**

<i>Др Јулијан Рамач</i> : Прилог историји једне наше народне песме	195
<i>Серафина Макаји</i> : Ноктурно за Хавријила Нађа	203

V**Хроника Друштва за русински језик, књижевност и културу**

Активности Друштва за русински језик, књижевност и културу (2001–2007)	207
Програмски задаци Друштва за русински језик, књижевност и културу	
- План развоја и делатности у новом миленијуму (2006–2010)	234
- Календар годишњица од 2006–2010. годину	238
- Програм Друштва за русински језик, књижевност и културу за 2008. годину	242
Списак радних тела Друштва за русински језик, књижевност и културу	
- Скупштина Друштва	247
- Председништво Друштва	248
- Нови чланови Друштва	249

**ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
КАТЕДРА ЗА РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРУ**

ЗМИСТ

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ ЧИСЛО 12 (25), 2007

Предговор	6
Предходне слово	7
Preface	8

I

**Дипломски роботи студентоx Катедри за руски язик и литературу
Филозофскогo факултета у Новим Садзе**

Литература

<i>Габриєла Гудак</i> : Едноставни форми у литератури Юлијана Нада	11
<i>Славко Винај</i> : Силвестер Саламон: Писнї у прози и їх новозавитни жридла – Посланци апостола Павла	34
<i>Јасмина Тимко</i> : Шевченко и Костельник	67
<i>Наташа Шайтош</i> : Поезија Владимира Гарјанскогo	79
<i>Татјана Бодянец</i> : Вираз женскеј природе у рускеј литератури	97
*	
Биографски податки о авторох	111
Резиме по сербски	112
Резиме по англійски	112

II

Рочнїци, промоциј, здогадованя

<i>Др Михайло Фејса</i> : Характеристике лингвистичнеј творчосци Гаврила Г. Нада	115
<i>Дюра Жилник</i> : Др Јанко Жилник (1880–1925)	125
<i>Др Јанко Жилник</i> : О даскелїх оберацих (порядкових) хорогох	125
Јанко Ерделї - 110 роки од народзєня (1897–1971)	128
Юлијан Колесар - 80 роки од народзєня (1927–1992)	130
<i>Любомир Медєши</i> : Шлїди благеј Колесаровеј души	131
<i>Зденка Сегеди</i> : Микола Сегеди - 80 роки од народзєня (1927–1988)	134
<i>Мария Тот</i> : Вира Гудак Учителька и културни діяч, гу 80-рочнїци од народзєня	136
<i>Владислав Славко Надьмитьо</i> : Музика состојна часц живота – 60 роки од народзєня	139
Владислав Надьмитьо: Нови швет нових шапутракох	144
<i>Славко Загорјански</i> : Компонуем и творим по руски – 60 роки од народзєня	146
<i>Ирина Папуга</i> : Василь Мудри и його соотруднїцтво зоз Славком Загорјанским на плане компонованя руских шпиванкох	148

In memoriam:

Др Иштван Удвари (1950–2005)	152
Др Мелания Микеш (1924–2007)	153
Ана Колесар (1950–2004)	154
<i>Вера (Колесар) Иванович</i> : Зоз своїма ділами до вичносци уписани	155
Амалия Хромиш (1951–2007)	158
<i>Амалия Хромиш</i> : Здогадоване	159

III**Новши виданя – рецензії и огляднуца**

<i>Др Мелания Новак Стрибер</i> : Сербско-латинско-руски словнік медицинскей терминології, 2006	165
<i>Др Весна Надь</i> : Сербско-латинско-руски словнік медицинскей терминології, 2006	165
<i>Мр Гелена Медєши</i> : Етнолог о Руснацох, др Душан Дрляча, Руснаци у етнографских записох, 2006	168
<i>Ліляна Радуловачки</i> : Руснаци у етнографских записох, др Душан Дрляча: Руснаци у етнографских записох, 2006	172
<i>Ілейн Русинко (Elaine Rusinko)</i> : Папгаргайово Путованє на юг Journey to the South, Djura Paparhaji, 2006	173
<i>Мр Гелена Медєши</i> : Здраве на уста уходзи: Маргита Лікар, Наша кухарка, 2007	184
<i>Гелена Гафич-Стойков</i> : Рецензия кнїжки Наша Кухарка Маргити Лікар, 2007	186
<i>Ясмiна Чакан Вицкович</i> : Пахи и смаки з бабовей кухні: Рецензия кнїжки Наша кухарка Маргити Лікар, 2007	187
<i>Бранко Чопич</i> : Пити	188
<i>Дюра Папгаргаї</i> : Горки жемліки	189
<i>Ірина Папуга</i> : Зборнік роботох Studia Ruthenica, 11 (24), 2006	190

IV**Традиция и поезия**

<i>Др Юлиан Рамач</i> : Прилог исторії єдней народней шпиванки	195
<i>Серафiна Макаї</i> : Ноктурно за Гавриїла Надя	203

V**Хроніка Дружтва за руски язык, литературу и культуру**

Активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру (2001–2007)	207
Програмни задатки Дружтва за руски язык, литературу и культуру	
- План розвою и діялносци у новим милениюме (2006–2010)	234
- Календар рочніцох од 2006–2010. рок	238
- Програма Дружтва за руски язык, литературу и культуру за 2008. рок	242
Список роботних целох Дружтва за руски язык, литературу и культуру	
- Скупштина Дружтва	247
- Председательство Дружтва	248
- Нови члени Дружтва	249

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив Творчосц (= стваралаштво), од 1988. године излази као *Studia Ruthenica*. Објављено је 13 бројева Творчосци и 11 *Studia Ruthenica* (укупно 24 гласника). Од трећег броја *Studia Ruthenica* излази као зборник радова.

У првом делу дванаестог броја Зборника радова *Studia Ruthenica* (25. гласник) објављено је пет дипломских радова студената Одсека за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду, у другом – прилози о годишњицама, меморијалима и јубилејима, у трећем – осврти и рецензије о новим издањима, а четврти је посвећен поезији и музичкој традицији Русина.

У Хроници Друштва за русински језик, књижевност и културу дати су преглед и програмске активности Друштва, план развоја у новом миленијуму, календар годишњица итд.

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски язык, литературу и культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) выдава свой гласнік од 1975. року. Гласнік по 1987. рок мал назву Творчосц, а од 1988. року виходзи як *Studia Ruthenica*. Обявени 13 числа Творчосци и 11 *Studia Ruthenica* (ведно 24 гласніки). Од трецого числа *Studia Ruthenica* виходзи як зборнік роботох.

У першей часци дванастого числа Зборніка роботох *Studia Ruthenica* (25. гласнік) обявени пейц дипломски роботи студентох Одзеленя за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе, у другей – прилоги о рочніцох, мемориялох и ювильейох, у трецей – огляднуца и рецензии о нових виданьох, а штварта часц пошвечена поезиї и музичней традициї Руснацох.

У Хронїки Дружтва за руски язык, литературу и культуру дати препатрунок и програмни активносци Дружтва, план розвою у новим милениюме, календар рочніцох итд.

Редакция

PREFACE

The Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has published its herald from 1975. Herald's title was *Tvorčosc* (= creative work) till 1987 and since then it has been published under the name of *Studia Ruthenica*. 13 issues of *Tvorčosc* and 11 issues of *Studia Ruthenica* have been published (total 24 issues). *Studia Ruthenica* has been published as collection of works since its third issue.

The ninth issue of the collection of works *Studia Ruthenica* (25th issue) contains four chapters which include: the first one – diploma works of graduate students from Faculty of Philosophy, Department of Rusynistics (total five diploma works); the second chapter – supplements on anniversaries, memorials and jubilees; the third chapter – essays on new Ruthenian publications; the fourth – poetry and music tradition of the Ruthenians.

The programme activities of the Society have been given in the Chronicle of the Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture, the development plan in new millenium, the calendar of anniversaries etc.

Editorial Board

I

**ДИПЛОМСКИ РОБОТИ СТУДЕНТОХ КАТЕДРИ ЗА
РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРУ
ФИЛОЗОФСКОГО ФАКУЛТЕТА У НОВИМ САДЗЕ**

Литература

ГАБРИЄЛА ГУДАК

ЄДНОСТАВНИ ФОРМИ У ЛІТЕРАТУРИ ЮЛІЯНА НАДЯ

УВОД

(лебо, початок и кінець и шицко цо з нїма залапене)

„...гоч то, заш лєм, лєм у приповедки.”
(Керестурски крадзи)

Нарация лебо приповедане то викладане збуваньох у їх природним хронологийним збуваню, лебо у спеціально організованей уметницькей формі. Літературна нарация єден з основних поступкох у літературі, на ній ше фундаментує цали єден літературни род, шицки ткв. єпські форми, хтори дахто аж так и наволує – наративна література. Приповедане то шороване одредзених смислових єдинкох хтори повязани зоз своєродну часову перспективу. Воно вимага же би ше водзело старосц о збуваню, а не лєм о його законченю. *Час*, а не простор лебо логичне одношенє, творя медий у хторим ше случує приповедка.

Зоз словом приповедка нешка означуєме мит, потим рядошлїд лебо состав описаних збуваньох у літературним ділу, одредзену літературну файту лебо неперевєрени плетки.

Понеже нас занїма треца ознака – приповедка як літературна файта – можеме заключиц же приповедка штредня прозна приповедна форма хтору пре дифлуентни структурни характеристики досц чежко дефіновац. Звичайно ше гутори же то літературна форма хтора по своїх характеристикох „стої медзи народну приповедку з єдного боку и новелу и романом зоз другого” (Rečnik književnih termina, 1985, б. 606), лебо же є „мост медзи анегдоту и романом” (Велек, Ворен, 1985, б. 259).

Приповедка то викладане збуваньох ушорених у часовим шлїду. Значи, одвитує єй часова сукцєсия збуваня. Начало єй **здавац**. Розуменє часу конститутивне за розуменє приповедки. Вона муши мац початок и кінець, а „час зоз шицким цо у нїм, зоз шицким цо ше случує у чаше, прєстава буц лєм безконєчне прецєканє: вон на якишик способ заварти медзи початком и концом” (Солар, 1974, б. 91). Же би приповедка постояла, потребни „одредзени прєлам у задуманим континууме викладаня о шицким цо можливе” (Исте, б. 91). Приповедка ше розвива на основи такого наводзєня збуваньох хтори оможлївюю збуваньом „твориц” час. Значи, структура приповедки одкрива ше як **структура виполнєтого часу**. Єден часови период залапени зоз приповедку достава зоз тим власни смисел: приповедки иманентни початок и кінець, хтори забераю збуванє и одредзєни час.

Без претензії же би ю дефіновал, а вшелїяк на тот способ прибілїжел, Боргєс у свой час гварєл же „приповедка ма буц написана так же би

читатель непрерывно цошка очековал, же би бул напарти, потим же би була заслупююца, лебо же би у каждим случая випатрала незвичайно, але нїгда як авторов каприц, але як цошка необкеруюце. Найлепше кед би була заслупююца и необкеруюца” (Стортини, 1997, б. 199).

Кед приповедка як „форма” недзелїва од виприповеданого як „змиста”, сама вонкашня форма приповеданя не бави значну улогу у ей конституованю. Приповедка найєдноставнейши елемент прозного литературного діла, основна праформа целосней приповедней литератури. Прето же начало приповеданя у каждой приповедней форми и прето же праве смислова организация завераня часу и початок и конец одредзеного збуваня и мит, и легенду, и сагу, и фабулу, и заплет и сиже можеме наволац приповедка. Значи, приповедка фундаментна структура препознатлїва у жридловой форми приповеданя. О тим найлепше шведоча вигледованя немецкого теоретичара Андреа Йолеса, але и Кайзера и російских формалистох – приповедка способ организоваия дїйсности, и у тим смислу вона не елемент медзи другима, але є конститутивни елемент одредзених литературних файтох. Можебуц ше о ней найтранспарентнейше вияшнел По: „Зоз приповедку ше посцигуе естетски склад.”

Окремни вид приповедки то ткв. кратка приповедка. Тота назва означує кратку прозу окремого квалитету, т. є. цалком одредзени жанр, хтори окрем краткосци ма ище дзепоедни характеристики, а насампредз добре организоваия дїю унапрямену гу одредзеному цилю хтори скоро не мож обкеровац. Идеална структура краткей приповедки єдинство дїї, тону, розположеня и упечатку, а тирва праве тельо же би ю мож було пречитац окомгнуц.

У нашей литератури правих представительоох краткей приповедки у ушим смислу стретае у Любомирови Сопкови и Юлиянови Надьови.

Юлиян Надь (1957/1989) бул ориентовани насампредз на фантастичну прозу, але то лем єдна компонента у його дїлу попри специфичним способом модернизования рустикального амбиенту його родимого Керестура, и попри мефистофелско-фаустовскей агонїї. За живота обявел лем збирку приповедкох *Польове страшидо* (1983), а приповедки хтори пред шмерцу пририхтал за друкованє вишли як єдна окремна часц *Нови керестурски теметов* у його избраних творох *Валалски венцар* (1994).

У тей роботи сцеме визначиц, праве на прикладзе тих двох прозних целосцох „Польове страшидо” и „Нови керестурски теметов” главни начала Надьовой поетики: фантастику, фаустовски мотив, бестиярий и онезвичайованє, а розпатрїме и проблем форми, т. є. мит, меморабилию и виц ткв. єдноставни форми хтори у основи Надьовой прози, на нїх ше вона опера и зоз нїх вираста.

О ДІЛУ (лебо, поетика прози валалскей фантастики)

„...же зме лем часточка вселени у котрей кара и награда нерозлучно повязани.”
(Писня о геройстве старих ловарох)

До нашей литературы зоз Надьову прозу вошла єдна зоз поетикох по теди уж позната на югославянских просторох поетика прози валалскей фантастики. Вон шлідзел тот цек валалскей фантастики хтора ишла преїт Настасиєвича по Павича, Давида, Савича.

Перши у напярме радикализованя одношеня руских писательох гу події крочел Любомир Сопка. Йому ше удало привесц тоталитет Руснацох на ступень универзалних значеньох хтори можу бешедовац читательом на гоч хторим боку швета (Тамаш, 1997). Сопка розбил фабулу по логики стану психи подоби, лебо приповедача, а Надь направел шлідуюци крочай: „розбил швет логоса и указал же *стварносц лем конструкция витворена по инерції рационального доказованя можлівого живота яки не идзе ані под ані понад очиглядносци*” (Исте, б. 352; подцагнул Ю. Т.). Але, Надьова творчосц нерозлучно вязана за Руснацох, руске и рускосц. „И як животне зявене, и як человека и творчи субект, не мож го премесциц и задумац звонка руского амбиенту, та аж звонка керестурского простору, простору рускей народней култури, архаїчно-традиційного язичного идиому” (Радически, 1996, б. 70).

Вон удатно злучел фолклор и фантастику и на тот способ є „найлепша илюстрация Елиотового похопеня традиції” (Дудаш, 1994, б. 21). Дудашова толкує же ше роби о фаустовским намаганю одкриц нови простори твореня, наоружани зоз традиційним и специфичним (од мотива Фауста нїяк сцекнуц). Тото творене заобиходзи мефистофелску улогу, т. є. не плаци ше цена зневерйованя предкох. Гоч, правда, и сама кратка приповедка, дзекуюци отвореному законченю и драгоциней способносци нагадованя, насправди и капча медзи традицию и иновацию, Юлиянова творчосц нерозлучна од руского национального ества з єдного, а квитла на розпадованю старих формох з другого боку. „Заш лем, источасно вон бул и автор хтори ше, шлідзаци европску класику прешлого и того вику, креативно розвивал” (Радически, 1996, б. 70).

Надь вигледовал у литератури – уводзел нови прозни поступки, вигледовал иншаку фйту текстуалней організації, не шлідзел континуовану линеарну нарацию. Вон ше виборел з реалносцу, цо ше велім автором експерименталней прози не удало, потрафел простор хтори му отворела фолклористика, заобишол естетични тероризем и деструкцию у техніки писаня. „З естетики бридкого ше рушел пре красне, з иронії гу симпатії, зоз зла гу етичному складу и не закончел у абстракції языка” (Дудаш, 1994, б. 22). А Надьови, то очивисне, слово було основа и средство и будовня. Так би вон старе питанє же хтори то основни элемент приповеданя розришел як

и Маларме літературні ше діла насправди „правя” зоз словох, а не з идейох (гоч ше, заш лем, правя так же би слова у ніх могли виволац думки).

Надьова проза барз важна и як зявене хторе розбило доминиуюцу логику познатих формох, опредзельовал ше за отвореншу, недокончену форму. У його приповедкох главне приказоване атмосфери, увагу прицагує дробнічка, а шицко ше случує „у цале”. Преобраценє на концу цо характеристичне за таку файту прози Надь не хаснує, напевно прето же є очековане. „Путованє, одход, приход, швет без комуникації и порозумєня, мазохизм наратора, пораженє чловека и гуманитета, естетика процивности, имагинация як потїха, забава и забуванє грожащих габох, бависко як простор шлебоди и независности характеристики його прози.” (Гарянски, 1989, б. 4).

Тамаш визначує Надьов смисел за виношенє психичного пориву, бависка и историйних моцох, на надисторийну ровень долї хтора ше бави з людзми, але источашне и способносц конкретни поєдиносци зоз валалского и вообщє руского простору (а вон окреме схопно малює егзистенциялне валалского чловека) виприповедац просто „без complicationох, дигресийох и загакованя” (Тамаш, 1997, б. 354.). Швет у приповедкох Ю. Надя то простор без шветла, без надїи и теплого слова. Його граждане ше „справую так як кед би були злєкнутї” (Сопка, 1983, б. 10) и незатримовно су унапрямени на деструкцию. „Поєдинец находзи хвилькову потїху знука єдного идеологийного круга, але ані ту ше шветло не указує” (Гарянски, 1989, б. 4). „Способни тоти Надьово юнаци за борбу, за преїгмирну шмелосц, але нігда су не нашмеяни” (Дудаш, 1994, б. 20). Як и велї авторе пред нїм, и Надь варирує познату тему поєдинец страда од маси, хтора процив каждой файти индивидуалности. Людзе видайкали од живота закони прилагодзени гу штредньосци и звичайносци и кжде знемирюване шора и роботи ма буц каранє. Тото ише обачлївше у його другей збирки. Ту зло ише моцнейше, а приказ бизарнейши. То ані не чудує кед знаме же за бизарносц и баналносц оправданє людска глупосц и примитивизем, а попри тим *Нови керестурски теметов* полни и пупенцавстейшого мистицизма як цо то було у першей цалосци.

ФАНТАСТИКА

(лєбо, задумки хтори створели чловека)

„...то ше живим, а можебуц и мертвим, лем ми не знаме, шицко може случити.”
(*Церковни миши*)

Шлїдзаци *Словнік літературних терминов*, под одредніцу „Фантастика” наиходзимо на толкованє: „Представи, думки, слики створени зоз задумку, у хторих ше дійсносц зявує у звекшаней, таїнственей лебо надприродней форми” (*Rečnik književnih termina*, 1985). Фантастичне похопїованє швета виражує, з єдного боку, розпуклїну хтору фантастичне

виволує у дійсним швецє знемиреносц, nelaгодносц, поцерпанє и страх, а з другоґо боку цагнуце за абсолютним, т. є. за тим трансцендентним станом хтори утаргує неволї, страх и шмерц и враца поциснути представи ошлебодзеносци и спокойства. То комплексни психични стани скоро цалосней лебо часточней ошлебодзеносци єства од часово-просторних релацийох хтори го условюю.

Єст два типи будованя фантастичного и чудесного: перши, у хторим панує подполна незвичайносц, ткв. чиста фантастика, вонка зоз шицких польох реалносци, и други тип хтори характерує початкова реалистична ситуація розвита гу фантастики, лебо початкова ситуація абсурдна, фантастична и после ше розришує як цалком можлїва. Надьова проза припада гу тей другей. Вон прилапел свидоме рушанє од природного гу надприродному, преплтанє и превипитованє тих двох аспектох и реального и фантастичного. Фантастичне и надприродни подїї починаю аж зоз зявйованьом животиньох. „Животинї виновнїки же ше губи склад котри пановал на самим початку приповедки, лебо су повод непрерывного превипитованя, немиру у акції” (Няради, 1994, б. 194). Але о тим будзе слова у шлїдующей обласци.

Надь скоро каждую свою приповедку розпочина зоз початкову реалистичну ситуацію, после руша „дурене”. У приповедки *Кончисти роцки майстра брусара* на фантастични способ ше приказує дія оштрення видлох и їх випробовйованя. Брусар вершки видлох, же чи су досц кончисти, пробовал з язиком, а Приповедач (приповедач скоро вше и юнак, та му назву у дальшим тексту будземе писац з вельку букву) чи су наоштрени пробує запихаюци их до брусарового бруха, дзе на концу и сам закончел, але лєм дочасово. Ту ше виратовал, але на двох местох не. *Лет понад тащи гнїзда* приноши нам метаморфозу як резултат фантастичного: шаркань рошне, доказує ше и нарабя, а Приповедач го карми з власним целом и кус-покус закончує у нїм. Постава шаркань. Исте стретаме и у *Парадних вежбох*. После пасованя зоз форговами Приповедач похопноє же не може запановац з нову форму цела, несхопне ше заокруца, дзвигне до горе и одпирхне за своїма пайташами. Церковни миши у приповедки з истим насловом єдза зарна цо випукую на Приповедачових ногах, але на мекушку и шпик його добре меркую, а сови му очи виджубую. У *Полудзенку внадзелью* нож оживює, а на черенкох шлїди велїх пальцох. Вон вертки и шмели и грожи каждому членови фамилий. Скульптури з музею у приповедки *Висти з музею* поставали вертки калїки хтори напаствовали ноцних броднїкох. Не так же им дацо наробели – зявйовали ше як єдна часц, вельо векша як у природи, чловечого цела. Виснїки, делегати и делегациї хтори доходзели до валалу вианализовац цо ше случує, почали дуриц бо роздумовали о себе там, себе индзей и себе нїґдзе. У *Писнї о геройстве старих ловарох* приказани ритуал преношеня знаня зоз забойством старих ловарох и вешельом на концу. Фантастични и попатрунок на физиологийну потребу

чиснення у приповідки *Мироньчово болячки*. Слика ту оголени до конца як и у *Сезони гладованя у нашим хотаре*. Нароком прикриває дійсносць - єден зоз знакох фантастики, а сцеканє од дійсносци – єден з ей аспектох.

Як зме уж спомли, Надь виписує прозу валалскей фантастики. Вшелїяк, ю источашнє мож наволаєц и фолклорна фантастика. По Тамашових словох, у цеку фантастичней прози яку вон шлїдзи „не мож бешедоваєц о завичаю як егзистенциялним склонїску од загрожующих силох историй и егзистенциї як цо то мож у руралїзме – бо у нїм дійствую, у фантастичних ситуацїях, *сили опредмеценой судьби чийо бависка людзе*.” (Тамаш, 1997, б. 351; подцагнул Ю. Т.). Тиж так подсвидоми жаданя приповідного субекта ше при Надьови знаю антропоморфїзоваєц. То тот, як го Тамаш наволаєц, „наднародносни опис” його поетики, вибудовани на шлїду даєдних югославянских приповідачох (М. Настасїєвич, М. Павич, Ф. Давид, М. Савич и Д. Кеканович). О прози Ю. Надя наспрам прози Милїсави Савича замерковане же основа їх „попатрунка на швет трагично комична. Трагичне: общи егзистенциялни рамик, живот вообщє; комичне: лєм єдна можлївосць живота од телїх можлївосцох живота. Пробовали найсць смисел и вредносць живота у пременлївей стварносци нашого часу.” (Хлебашко, 1999, б. 99).

Фолклорна приповідка (та преїг ней мистицизм и празновирє) цали час була присутна при Руснацох, алє з ню ше по Другей шветовой войни сцело викоренїєц фантастичне зоз дійсносци, а не хасноваєц ю, як то було при Надьови, за фундамент уметнїцкей прози. Мож повесць же *магїйски реализем*, поняєце хторе латиноамерицка литературна критика почала хасноваєц же би приблїжела Боргесово приповідки, а зоз хторим означовала хаснованє одредзених реалистичних литературних поступкох у описованю дійсносци хтора ма одредзени елементи магїйского искуства, мож похасноваєц и при опису Надьовой поетики. Стретаєме го у пребераню по скленїчкох хтори крили непознату форму вичного живота у приповідки *Валалски венцар* лебо руцаню углїкох, учєню бешеди мертвих ташцох и рижних бабовских роботох у *Мачки*. Стретаєме при дїдовим танцу зоз птицама, кед пирє лета, а вон лєм вирабя крочаї зоз *Запорожского герца* и при преношеню з колєна на колєно тайни одбрани хотара од птицох у *Польовим страшидлу*. Стретаєме тот магїйски реализем и при опису же як мож на себе нацагнуєц мачи гнїв, т. є. як постаєц прекляти з дїю хтору описуєц наслов приповідки *Обешена мачка приноши нещєсцьє*, при опису ритуала забиваня старих ловадох у *Писнї о геройстве старих ловадох*, лебо значєня преписованя Псалтира за охрану од каждей опасносци у *Керестурских крадзох*.

Сам Боргес, найвєкши майстор у виписованю шорикох фантастичней литератури, твердзел же фантастична литература источашнє и найстарша и же чловека така литература створєла. Вон мєня место попатрунка на тот проблем: „Не знаєме хторому жанру припада швет, фантастичному лебо реалистичному. Я думам же скорєй фантастичному. То ше вола идеализем. Думам же реализем преходна епизода и часточно нещєсцьє за литературу.”

(Стортини, 1997, б. 245). Боргес ту, вшеліяк, не думал на *Одисею* лебо на Поа и Кафку.

„Кажда фантастика, та и Надьова, муши охабяц простори гуманитета отворени, иншак постава историйно регресивна. Цми вилаєти не треба скривац, але шветло за ориєнтацию при виходу з нього охабяц” (Тамаш, 1997, б. 352). Прето Ю. Тамаш дума же приповедки *Кончисти роцки майстра брусара* и *Полудзенок введзелю* подли, а шветла у дзепедних других приповедкох тоті: психоза страху преходзи до дружтвено установеного обичаю и обряду у приповедки *Валалски венцар*, одношене еротичней напнутосци медзи субектом и другима ситуацями швета у приповедки *Мачка*, психични рух гу краси и непознатому у *Лету понад тащи гнізда*.

БЕСТИЯРИЙ

(лебо, животині и дотик зоз фантастичним шветом)

„...то здабе на стретнуце, на интимносц пред зединьованьом зоз своїм искомским я.”
(*Писня о геройстве старих ловадох*)

У Надьових приповедкох животині надзвичайно присутни и то мож обачиц аж и кед их читаєме не досц меркуюци. Цали круг приповедкох приноши вязи людско-животиньски. Основна прикмета того „циклусу” сцерає граніци медзи человеком и животиню. Тот поступок Надь дошлідно витворіовал.

Треба, насампредз, спомнуц тоті прозни цалосци хтори цошка зоз животиньского маю и у самим наслове – *Церковни миши*, *Мачка*, *Обешена мачка приноши нещесце*, *Таманєне герчкох у хотаре рускокерестурским* але и тоті цо ошвицую швет яки ше народзує зоз вязох медзи людзми и животинями *Польове страшидо*, *Лет понад тащи гнізда*, *Писня о геройстве старих ловадох* и *Керестурски крадзи*. Ту ше животині боря з людзми, лебо сексуално обща лебо су ведно у живоце после живота лебо животині медиюми преїг хторих людзе комуникую на рижни способи.

Надьово приповедки маю цошка заєдніцке зоз сказку. Же би ше приповедка одбула уводзи ше цошка надприродне, односно у його случаю, часто и неприродне. Але, „за розлику од сказки котра надприродни події прилапює як події о котрих ше не розправя чи су правдиви чи не, Надь, операючи ше на традицию наївних народних приповедачох, винаходзи *Боправданя* за свой поступок виписованя, поволуюци ше на валалских літописцох, приповедки старших людзох” (Няради, 1994, б. 194).

На самим початку Надьових приповедкох лебо даскельо крадучки виреченя, лебо констатация зоз каждодньового живота, лебо опис стану у яким ше Приповедач находзи. Потим шлїдзи даяки контакт зоз животиню лебо животинями – значи, централна часц, комуникация зоз фантастичним шветом – и на концу нагле претарговане контакту зоз животиньским. Ниа,

найдошлїднейши приклади: „Мачка состоїна часц швета зоз котрим сом ше зблїжел” (*Мачка*), „Накадзи ше зешенї, у нашей парохиї почина се-зона ловох” (*Писня о геройстве старих ловарох*), „Накадзи ми вибило дваец роки оженел сом ше зоз Амалку” (*Таманєне герчкох у хотаре рускокерестурским*), а медзи нїма доминує цали увод до *Керестурских крадзох* хтори ше пре озбильни тон найбаржей приблїжел правим лїтописцом, та самим тим и реалистичней ситуациї.

Людске и животиньске комуникую часто. Професор Тамаш наводзи же Надь зоз валалского швета твори бестиярий. „Валалски швет, а з тим и швет вообщє, приказує ше як велька зоологийна заграда у хторей человек лєм єдна зоз животиньох” (Тамаш, 1997, б. 353). Человек ше справує як животиня без свідомосци, шлїдзи свойо пориви, та шицок тот животиньски швет лєм постредни символ хтори человека враца за гарадичу глїбше од початковей ситуациї патраци на лансц еволуциї (Исте). Одношенє людского и животиньского найпластичнейше, на трох уровньох, намальовал Няради у приповеданю ше дава людзом прикмети животиньох, животиньом прикмети людзох лебо ше Приповедач преображує до животинї. „Заш лєм, швет у котрим жиє приповедач людски” (Няради, 1994, б. 195).

Людзе доставаю прикмети животиньох на велїх местох „Теди ме можеце видзиц як ше пендрам на древо, регочим, лебо правим гнїздо” зоз приповедки *Мачка* – але зоживйованє зоз тоту метаморфозу ище и рошне „Не знам анї тото же як ше ми уда за пар днї знесц телї вайчиска и остац невитрошени, швижи, з чувством и жажду за одношенями котрих сом, правда, несвидоми, але то можебуц и похоплїве”. У приповедки *Обешена мачка приноши нещєсцє* Приповедач пребера прикмети мачки хтору сам забил: „Шерсц на шиї ме тиж, з часу на час, незвичайно пече и лїпнє ше до менших громадкох”, лебо: „Даскельо раз ше ми случело, кед сом ше опатрел до жвератка, же ми лїве око було цалком биле, а праве ше незвичайно блїщало. А не шмел сом анї прегвариц: бал сом ше же змявчим!” У *Писнї о геройстве старих ловарох* людзе ше як животинї рушаю, справую, а синове старих ловарох забиваю зоз другу жвирину: „Шлїдуюцей хвильки найстарши ловаре клекаю и починаю мурчац (...) за пазурами не остава нїякого шлїду на влажней жеми”.

Животиньом приписани людски прикмети у приповедки *Обешена мачка приноши нещєсцє*, дзе Приповедач коментарує за мачку же „почала тоту ногу нароком заруцовац, накадзи би ме обачела, вше баржей ше викривяц и трапиц” и у предлуженю приповеданя: „Задовольно на мене патрела зоз тим вичеченим оком, видзи ше ми же ме аж и сановала.” Подобне видно и у *Керестурских крадзох*. За дїдового Бундаша „шицки думали же є уж давно покойни”¹.

1. До тей групи Звонимир Няради у запису *Животиньски, пребарз животиньски?* учишлоє и Шарканя зоз приповедки *Лет понад тащи гнїзда* и то описуюци же вон, Шаркань, „не лєм же Ђожиль, але ма и людски прикмети як цо нїжносц и осторожносц”.

Приповедач ше цалком преображує до животинї лем у єдней приповедки *Таманєнє герчкох у хотаре рускокерестурским* и то до герчка: „У своєй доброти и правдолюбивосци, котру вам анї не можем преповесц, постал сом мали, ценкохвости дяблик – герчок” и шлїдзи до дробних дробнїчкох толкованє швета з герчкового боку патрєня, але нїгда не забуваюци свойо чловеческе походзенє.

Вон свидоми же твори швет хторого вещеї нет у хвильки док приповеда, хтори припада лебо историйї лебо приповедки. Прето у Надьових приповедкох шицко гиперболизованє. И ту нам Няради поможе: з єдного боку животинї калїча людзох, з другого людзе забиваю животинї, а з трецого су любовнїки (Исте).

Животинї окончую насилство над людзми у приповедкох *Церковни миши* и *Керестурски крадзи*. Роби ше о огризаню. У першей, миши Приповедачови огризаю и оєдаю ноги аж по сам шпик, а сови очи виджубую, „але лем єдно лїгню”, у другей дїда кажди вечар пси окусую. Але, треба надпомнуц же обидвомє „останю на концу приповедки таки яки були на початку кед були у реалним швецє” (Исте, б. 196). Тото ше не случує у приповедки *Обешена мачка приноши нещесце*. Ту насилство баржей вимсценє, перфидне є и грожає. Приповедач (после вишаня мачки) чувствує боль у правим колєнє, шерсц на шиї го незвичайно пече, а лїве око му цалком билє.

Людзе забиваю животинї на двох местох: у обидвох приповедкох вязаних за мачку² и у *Польовим страшиду*. После забойствох животинї не оживую, але впливаю на людску судьбу. Мачи косци ше после забиваня роздзелюю, бо маю моц як при врачанїнох, т. є. мачка медий прейг хторого людзе комуникую з гевтим шветом. Птици зоз другей приповедки знїщую шицко у хотаре, та примушую одроснутих хлопох „одпутовац” до хотара, поставац страшидла и кричац – гишагаааааа.

Як любовнїкох Приповедача и животинї стретамє заш у обидвох приповедкох вязаних за мачку, дзе Приповедач часц троугельнїка зоз дзивку и мачку и у *Таманєню герчкох у хотаре рускокерестурским*, дзе є активни и нї зоз чим примушени учашнїк у полней дїї, та ласкота з хвостом талпи цо му джамя род и гриже зоз зубками дланї хтори кладу отрови до каждеї дзири.

Резимуйме: у тих двох цалосцох ше находза (по рядошлїду уводзеня до приповеданя) миши, сови, мачка, кандур, птици, ташата, мачата, жвирини, герчок и пси. Опатьме їх символику. Миша символизує моц цмоти, непрерывне рушанє, безсмыслову зуяносц, змухавеносц. Сова мудерица,

² Интересантне при Надьови преношенє, розробйованє лебо доробйованє мотивох и заплєтох. Так можеме повесц же мамє даскельо „пари” приповедкох хтори здабу на предлуженє приповеданя. То, насампредз, *Мачка* и *Обешена мачка приноши нещесце*, потим *Польове страшидо* и *Керестурски крадзи*, по пластичносци мальованя целохо и їх функцийох *Таманєнє герчкох у хотаре рускокерестурским* и *Сезона гладованя у нашим хотаре*, а по бависку з чимшик зоз чим ше не бави, бо там дябол *Полудзенок вєдзелю* и *Парадни вєжби*.

птица цмоти и шмерци. Мачка одредзує тайнось, страсне жаданє, шлебоду. Птици то душа, дух, божеска манифестация, духи воздуха и души покойних, а пес символ вирности, бродзєня, благородности, чувар є меджи, т. є. преходу медзи тим и гевтим шветом. И у Надьових приповедкох мачка як опредмечена чулнось и цагнуце, а у приповедки *Польове страшидо* птици-чкодлївци можебуц праве вимсценє предкох. Не чудне ані же ше дідо у *Керестурских крадзох* бори зоз псами. Можебуц у питаню меджа. У християнскей символики векшина тих животиньох ма негативну конотацию. Так мачка символизує Сотону, цмоту, ленївосц, а сова окрем того ише и осаменосц, жалосц и убитосц. Миши у християнскей традиції приказани як огризаю корень древа живота, а при Надьови вони тиж так зожераче. Тацки символ нїчомности, незначности, розвратности и розблудности, а птици души у раю. (Купер, 1986).

Обидва збирки Надьових приповедкох маю єднак моцно заступене тото начало, начало уводзєня животиньох до фантастичного швета, але у *Новим керестурским теметове* єст вецей ономатопеї – вецей цморканя, мурчаня и рижного другого оглашованя животиньского.

ФАУСТОВСКИ МОТИВ (лєбо, кед діло саме одредзує цо фаустовске)

„...кед же зло вообще ма свой конец, и кед же вони вообще и зло.”
(*Керестурски крадзи*)

Мотив Фауста то пакт зоз Дияволом. Фауст, жадаючи спознац правду и дожиц хвильку шєсца хтора би була нательо красна же би мож було пожадац же би тирвала вично, склопел союз зоз Дияволом и подписал контракт з нїм на дваец и штири роки. Залога була Фаустова душа. У литератури найпознатши Гетеов Фауст и Манов Фауст. Гетеов – символ незатримовного цагнуца людского за знаньом и, понеже є створени у ренесанси, виратовал ше. Пакт зоз Дияволом (Мефистофелом) ше розгужлює: понеже дожил велї перипетії, спознал же найвекше шєсце робиц на добро других. Манов Фауст то музичар хтори сє одкриц нови форми творєня, а Диявол преходзи през три фази постояня и шицко тото ше случує у фашистичней Немецкей.

У вязи зоз питаньом мотива Фауста мушимє насампредз визначиц становиско хторе завежнєме. За мотив не муша буц присутни вше исти и строги условия, цо значи же діло може саме одредзовац цо фаустовске. Тиж так, понеже у питаню кратка приповедка, жанр за хтори не характеристичне розвиванє мотива, будзєме шлїдзиц становиско по хторим примеранше хасновац назву фаустовски мотив як мотив Фауста бо вон, тот мотив, сам одредзує діло, його є будовня, нукашне живе єство, шицко медзи початком

и концом. „А прецо Мефисто муши буц над ситуацию, прецо би не могол буц злєкнути, прецо би не могли буц з Фаустом, поведзме, и ровноправни, прецо праве 24 роки, прецо Фауст муши плациц, на концу, прецо муши буц розришеня? Ясне ми же поларитет барз наглашени же би и кара мушела буц драстична (...) и сама агония медзи розличними условиями и пошлїдками може буц исто така мощна” (Дудаш, 1994, б. 18). Найбаржей ше и затримае на тей агонїї³.

Понеже ше меняла структура краткей приповедки, та вона остава нарочком недокончена и неизвесна и з часом ше траци сигурносц традицийного приповеданя и смисел за дїю цо при Надьови окреме видно з доминованьом мальованя атмосфери и саме нам ше наруцує шлїдзиц праве атмосферу, т. є. вичитац места дзе чувствовац тото цо найочекованше у його приповедкох кед слово о спомнутим мотиве – фаустовску агонию. Значи, ми наисце не будземе шлїдзиц анї дваецц и штири роки, анї виплацованє длуства. Нас будзе занїмац тото цо найблїзше сучасному човекови, свидомому егзистенциялному безсмысла, у вязи зоз фаустовским мотивом, *агонию*.

Тоту фаустовску агонию обачуєме такой у приповедки *Кончисти роцки майстра брусара*. Ниа, як ше розвива: кеди-некеди до валалу найдзе путуюци брусар, цо ше у валале толкує як нащива старим муштерийом. Валалчанє го нательо любя и почитую же ше по нїм вола аж и єдна їх улїчка, бувши Курти шор (?). Єден спомедзи нїх и наш Приповедач хтори опрез брусара виходзи з видлами, нашлїдзенима од дїда, закончисциц их. Тот исти источашнє и Фаустов человек, док брусар Мефистов. Почина оштрєнє, а потим би видли випробовац. Вони и пакт. Зражую ше вони двоєме, а Приповедач триумфує лєм прето же брусар одустава. А и як триумфує? Просто, брусарови допила цала тота комендия, кажди руша на свою страну ша єст места за обидвох. Агония и пекло лєм краткотирвацє док Приповедачови у устох була майстрова брусарова печинка, лебо док го цискаю (валалчанє) вше глїбше и глїбше до майстрового бруха. А вони? „Як и Гетеов, и тот Фауст триумфує, алє без гуманистичней идеї о обцим добру – публика нїч не научела” (Исте, б. 20)

У приповедки *Валалски венцар* шицко почина як у сказки: були раз двоєме пайташе. Єден з нїх знал виц барз красни венци, алє их недзєчнє дзелел. Затримовал их за себе. Гевтот други раз пожадал єден його венєц, алє му го Венцар не сцел дац. Видзело ше му же венєц з мура на хторим вишел и випукнул (то єдно з частих местох при Надьови дзе ше у, на перши попатрунок, невиних скицох нагадує цошка нечистє!), та му го анї не подаровал. Пайташе ше прето и розишли. По велїх рокох, кед Венцар зрозумел свою хибу, бо то приятель заш лєм приятель, ришел пайташови подаровац венєц. После пайташовой шмерци Венцар почина

³ У приказу *Польового страшидла – Ирония як любов зү традиції* – иста авторка пише: „Надьово юнаки не нарочком власніки демонскей моци з хтору не знаю цо и прето су далеко од фаустовского модела.” Вельо роки после того напиєу, у предслове кнїжки *Валалски венцар*, цала єдна часц ше вола *Фаустовска агония* и у ней Дудашова вичерпно и пластично малує присуство того модела.

ходзиц ноцами на теметов гу швижим гробом и преберац по якихшик скленічкох, а пантліки на крижох починаю трациц свою швижосц. Намагал ше одкриц непознату форму вичного живота. „Його намаганя у зочованю зоз шмерцу фаустовски. Вон предал душу, фляшки остали непотребни. Вон умера, заслужено. Шицко то не без прикметох преданей души. Фауст ту и при валалчанох. Мал би их прешвечиц же нет кари, але ані надгробного живота” (Исте, б. 20). Ту стретаме жажду за вичним животом и агонию. Агонию после хторей Диявол пришол по свойо.

Вшеліяк же на наймоцнейшу, лебо з найверткейшу руку виписану, агонию наиходзиме у приповедки *Мачка*. Жадаюци шлідзиц (и на тот способ спознац) бабовски приповедки, Приповедач примушени обешиц мачку. То йому уж не перше бависко „з нечистим”, бо пред тим научел руцац угліки и бешеду мертвих ташкох. Правда, заплацел: остал каліка и без наймилшей особи, але то так идзе – шицко у живоце ма свою цену. После опису (до дробнічкох) же як то шицко покончене зоз мачку, Приповедач заключує же ише туньо и прешол – ніч ше не стало. Баяко! Агония розпочина такой накадзи му мачи очи, хтори по теди ношел у кишенки, висхли з його очми почина буц цошка не як треба. Очи му без фарби, покля не попатри на дацо цо ше му пачи и такей му фарби вец и очи. Кед обраци увагу на живи существа, од ніх пребера даяки особлівосци пендра ше на древо, регочи, лебо вие гніздо и неше вайца. Ту ягод же Диявол наисце пришол по свойо. Приповедка ше предлужує зоз „кадром” у хторим провадзиме любовне бависко медзи Приповедачом, його сушеду и мачку, после хторого Приповедач предол (знова фаустовска агония, лем кущиняндю вименена), а закончує ше з резигнованим приставаньом на таке бависко, як на способ жица. Перше ше дзивка виедначує зоз мачку, а вец ше виедначую цали людски и мачи род. „И ту на просторох еротичней страсти и шмерци после фаустовскей агонії, остане спознане, а не кара. Спознане же шицко то бависко. Бависко як исконска потреба з хторей ше народзи шлебода. Ту фаустовска жажда корунована. Фауст одкрива корень шлебоди” (Исте, б. 20).

На фаустовски мотив, лебо як зме цале тото начало при Надьових приповедкох ришели наволац – на фаустовску агонию, наиходзиме лем у приповедкох з *Польового страшидла*, чому маме придац векшу значносц бо видзиме же Надь од того способу представяня дійсносци одустава. Чи то лем случайносц? Правда, у приповедки без наслова (лебо „прозней целосци”, бо є обявена у *Валалским венцаре* у обласци „Проезия”) хтора описує лапане чукох у Старим бегелю (оп. бок 105), медзи хторима главна чука-корманьош праве Приповедач, а агония у страху же ше раз будзе верциц на видлічки лебо подскаковац на палачинкарні, фаустовски мотив присутни, але тота прозна целосц настала 1987. року⁴, значи скорей як нови рукопис пририхтани за друковане (1989), а не выбрана є буц у нїм.

⁴ Надь твердзел же при твореню литератури барз важне ремесло, схопносц, а опозитне думане було же шицко на инспирації. Же би доказал свойо становиско гварел най ше му одредзи едно слово на основи хторого вон енки напише приповедку. Понеже ше шицко тото случовало на керестурским „Лонгове”, одредзене му слово – галов. Ниа, так ше народзела тота прозна целосц того 1987. року.

ОНЕЗВИЧАЙОВАНЕ (лѣбо, нове видзене)

„...шатва, гоч би я волел писац зоз ж на початку слова, без огляду же ше нашо
языкознанци закладаю за ш...”
(*Церковни миши*)

Приповедка настава зоз окременим складаньом тих елементох хтори углавним припадаю каждому язичному виражованю, а тому складаню припада одредзена техніка хтора условює приповедане. Росийски формалисти ше занїмали з вигледованьом уметніцких поступкох и дошли до того же ше сушносц уметніцкого поступка зводзи на онезвичайоване, т. є. же писатель прави ствар же би була чудна, незвичайна, и на тот способ жене читателя висц зоз автоматизма перцепції. Уводзене поступкох муши буц мотивоване и оправдане з целосносцу діла. То ткв. ученє о онезвичайованю як насилству над автоматизмом розуменя языка. Зоз анализи онезвичайованя виходзи же материял литератури то язык, односно звичайна бешѣда. Шкловски спозорїовал же ше роби о *новим видзеню*, за розлику од *препознаваня*.

Цала людска діялносц виполнює ше перше у діячох, а вец у языку. Язык перше менує шицко цо випродуковане, створене, розповедзене, а потим и сам продукує, твори и толкує. „У своєй діялносци менованя язык нательо витирвали як удиховане и видиховане, таки всеприсутни як воздух” (Йолес, 1978, б. 18). „Язык конарене швета, а од ступня розконареносци швета завиши духовна коруна зоз хтору рушимо у космичним спорозумїованю. Велї обективни процеси тирваю, велї обективни зявеня конча свойо функції, але ми их не свидоми док их не менуєме. А меноване повязує нашо цело и дух зоз космосом.” (Тамаш, 1995, б. 54). Язык Йолесови як и фолклор, своєродна еменация духа, отїлотворене „нукашней форми” през хтору ошвицує становиско одредзеной заєднїци гу швету.

Понеже ше онезвичайоване случує насампредз на уровню языка, у анализи того начала на прикладзе целосцох *Польове страшидо* и *Нови керестурски теметов*, рушимо од лексемох, синтагмох и фразох на хторих окончене, най го так наволаме, двойнїсте онезвичайоване. То одберачки, прибранци, торбар, дзиви дзивки, клубата Кредлѣня, „баба гонї кози” и „филїповскей баби лїзац риц”.

Одберачки народ наволали жени хтори при косидби кладли одкоси на порвисла, перша єдну гарсц, друга другу гарсц и вец тотѣ иста вязала сноп. Потим ше снопи складало до марадика. Дзевец снопи на єден марадик. При Надьови у приповедки *Висти з музею* одберачки ище и богобойни и хлопа не зазнали анї по нешка, а ту и коментар же ше зна цо то значи за єдну роботнїчку, окреме же би жила у єдним завичайним музею.

Сушѣдово хтори приходзели на дисновтор намаскированы, повешелїц ше, пофрантовац и заєсц, у народзе ше волали *прибранци*, а *торбарови*,

єдному з них, ше кладло до торби пуканки, магочки же би мали на драгу. Мали дзеци ше кедишик страшело, же би не ходзели на маково поля мак ламац, най не иду бо там *дзива дзивка*. Надь тим тром одредніцом пошвецел цалу єдну приповедку *Прибранци и дзива дзивка*. Вон приповеда же их уж нет вельо, а и тоти цо остали же захорели и траца ше у розуме. Крев дзивих дзивкох то крев його предкох, а нешка ше вони ховаю по салашох (тото дознаваме зоз *Таманене герчкох у хотаре рускокерестурским*). Прибранци и тераз ходза по дисновторох, але тераз по троме, а за галером им маков квет. По гару зоз шкрабаня первискох зна ше чи преступни рок будзе прашачни (подобне стретаме и при *Парадних вежбох* кед людзе спрам дуреня Приповедача и форговох нагадую хвилю). Скорей, по Надьовим приповеданю, торбар брал и мали дзеци, а тераз лем закукне до коліски и ошацує хлапца и пожада го мац. Вец ше торбар зоблека и у його подоби мож препознац дзиву дзивку (!). Вона одходзи жиц до хотара, а там дзе жиє рошне мак. Його главки маю фурму ей цицочкох, та ані не чудо же хлапци так дуря за німа. Од цицканя млека з макових главкох хлапци швидко дозреваю и починаю гледац дзиву дзивку. Даєдни ю пренайду, а даєдни одходза до швета карки ламаючи. Дзиву дзивку пре галавосц за младих дньох пече совисц.

У одличней приповедки без наслова о фраєркошеню Гавриїла Костельника маме онезвичайоване и на уровню цалей приповедки, бо Надь приповеда, ніби, податки з його биографії о тим же як ше мали Габрик упознавал зоз жену. Першираз то було кед зоз братняком Дюром чувал крави на салашу, та при наврацаню кравох зоз кукурици обачел же ше там цошка руша. Искуснейши братняк му виволал же то по кукурици *баба гонї кози*. Природному зявеню фатаморгани, хторому и сам народ дал интересантну назву, Надь як кед би зоз онезвичайованьом врацел першобутне, дословнейше значене (тей назви) и при тим лем додал ниянсу Габрикового першого стретнуца зоз жену. Ту руша онезвичайоване на уровню языка. У шлідующей слички Габрик з оцом ишол до Филіпова, а знаме же у народзе жил вислов же хто першираз там идзе тот муши на мосце „*филіповскей баби лізац риц*”. У Филіпове була цеглярня, та нашо людзе часто там ишли. Надь и тому вислову врацел основне значене: кед оцц гварел Габрикови же при ліпи на мосцику будзе мушиц окончиц тоту гадліву роботу, Габрикови ше вякло, гоч було познате же ма тварди жалудок. На щесце, на уходзе до того газдовского валалу конї ше сплашели, нагло убегли, та оцц призабул стануц на мосцику. Од того дня, виволує нам Надь, Габрик полубел конї так же страх. Треци раз ше Габрик зоз жену стрета у млінара Афича дзе, дознаваме, одкрил свою уметніцку валушносц – моц замеркованя же єст цошка подобне у верценю зоз хвостом малей курочки и *клубатей Кредланї*, а велї роки познейше, док го приискала носталгия у билим швецє, Гавриїл Костельник часто себе здиховал и пригадовал яки покераї несла стара Кредланя. Кредланя була порусначена Швабица и нізка файта курочкох наисце по ней достала назву у народзе, а познате же ше Руснаци праве од

Швабох научели тельо того, та и випекац покераї, але Надь шицки тоти факти поставел до конкретних рамикох, надбудовал правдиви збуваня и так онезвичаел и тото треце Габриково стретнуце зоз жену и женским.

Онезвичайоване на уровню приповедки, окрем у горе спомнутей, маме у *Вистох з музею*, дзе ше керестурскому музею додали нови прикмети. Непознати зоз шицких бокох приходзели опатриц тот музей (валалчане их познали по тим же не були исти на твар и бешедовали наруби), претваряли ше до сучасних скульпурох и у музею навики оставали. О шицким тим зоз написох на перших бокох рижних новинкох дознала цала країна. Зоз обичаю ходзиц на лови, Надь у *Писні о старих ловарох* твори цали еден полуживотиньски швет преношеня ловарского искусства на потомкох. У *Погришней стратегії* онезвичайоване неударного полного общеня, а у приповедки *Наш нови теметов* онезвичайоване длужина гроба яку Надь повязує зоз крочаями назадок покойного за живота. Ту окреме „преволани” поховани за ярчком, у народзе познати як тоти цо сами зоз собу скончели. У *Парадних вежбох* онезвичайоване звичайне недзельове шпациранє, у приповедки без наслова о Маркесови як гланчачови Боргесовой обуї цала тота ситуация яка у сущности неможліва, а у приповедки *Прибранци и дзива дзивка*, як зме уж заключели, онезвичайоване на уровню цалей приповедки, але преїг языка.

МИТ

(лебо, приповедка о наставаню и тирваню човека и швета)

„...подїї траца свой смисел кед их приповедаю учашніки.”
(*Висти з музею*)

Немецки теоретичар литератури Андре Йолес формуловал розлику медзи зложенима формами уметніцкогo приповеданя, хтори резултат розвитей артистичней свидомости, и *едноставнима формами*, хторим припада логичне и историйне першенство бо представляю жридлово едноставну діялносц самого языка. Вон видвоел 9 таки едноставни форми: легенду, сагу, мит, сказку, казус, меморабилию, загадку и виц. Кажда з тих формох представя своєродни способ язичного структурованя діялности. Йолесово становиско же единство шицких едноставних формох може буц розтолковане кед прилапиме же їх праформа приповеданє. Язык ше опредмецує у діялности, а форма у языку. „Язык ше утаргує у хвильки кед оможлівел уметніцке діло. Але уметнік му, зоз свойого боку, муши оможлівиц же би ше утаргнул.” (Бити, 1981, б. 34).

Медзи Надьовима приповедками розликуєме еден цали круг лебо „циклус” хторому у основи мит: национални, локални лебо особни.

Мит настава теди кед человек сце похопиц швет як целосц, кед ше пита, т. є. вимага од швета же би ше му сообщел и достава одвит. „Дзе ше на тот способ зоз *питаня и одвиту* човекови твори швет зачина ще форма хтору сцеме наволац *мит*.” (Йолес, 1978, б, 73; подцагнул А. Й.). Треба такой направиц розлику медзи форму як таку и єй витвореньом. „*Мит* то єдноставна форма хтора вираста зоз духовней обнятосци; процивно тому, форма у хторей вон поєдинечни каждираз наисце пред нами лежи то *митос* лебо *єден митос*.” (Исте, б, 75; подцагнул А. Й.). Мит то творене, а кажде зявене ма власни митос. У миту ше зоз питаня и одвита твори предмет. У нїм вон здобува свой стан зоз твореня.

Духовна обнятосц зоз хторей вираста мит то знане, але тото неусловене знане хторе саме вираста кед предмет сам себе створи у питаню и одвиту, та ше преїг слова преглашує и чува. „Там, дзе животне збуване приме шицко до себе и такповесц без остатку виключка у себе (...) лебо там „*дзе збуване значи нужносц як шлебоду*”, *збуване постава мит*.” (Исте, б, 90; подцагнул А. Й.).

Швет мита то не швет у хторим нешка так, а ютре иншак, у хторим дацо може наисц, але и виостац; то швет хтори гледа утвердзене, тварди швет. Дзе ше зоз одвитом виплаци питане, дзе швет постава діло, там ше вше находзи збуване. Збуване у тим смислу одредзує язични гест мита.

Єдноставна форма може свою моц пренесц на даяки предмет та вецка тот предмет обтерховани з тоту моцу. При миту го воламе *символ*. Вон тераз самостойни ношитель митскей моци.

Место мита у лингвистичним виражованю вше процивне од поезиї. Поезию барз чежко преложиц, а вредносц мита як мита остава гоч у питаню найгорши преклад. То прето же субстанция мита анї не у стилу анї у способе приповеданя, анї у синтакси, у приповедки хтора вириповедана. Мит то язык, але таки у хторим ше смисел одліпел од лингвистичного фундаменту. (Солар, 1974). „Мит вше приповедка о наставаню и тирваню человека и швета, яки препознаваме у литератури, у нашей мриї и чувствох, запатрених до наших лепших можлівосцох.” (Тамаш, 1992, б. 9).

Национални мит у основи лем єдней приповедки - приповедки без наслова, а хтора приповеда о фраєркошеню Гавриїла Костельника. Под националним митом будземе подроумйовац на поверхносци узвичаєну представу о єству єдного етоса, у тим случаю Руснацох, та ше вецка гвари же Руснаци нїби „обрацени лем гу фамелиї, жеми и Богови” (Тамаш, 1995, б. 121). Спомнута приповедка цалком розбива тот мит и дискретно нагадує забранени прихильносци зачатніка нашей литератури.

Найвещей приповедки зоз *Польового страшидла* и *Нового керестурского теметова* припадаю кругу хторому у основи *локални мит*. Розуми ше, топос, т. є. митологийни простор у нїх, Руски Керестур. У уводним есею до керестурского літопису, под назву *Културни и национални идентитет Руснацох*, Ю. Тамаш визначел, попри начишлених, и „шицких неспорно щирих поетох митологийного простора Керестура” (Тамаш, 1992, б. 15).

Можеме шлебодно повесц же тому дружтву и Надь припада. „У 'Валалским венцарови' лем назви творох добре и виразно бешедуя о Руским Керестуре: 'Таманене герчкох у хотаре рускокерестурским', 'Керестурски крадзи', 'О свойому парохови', 'Швето у валале', 'Куртошорски гудаци', 'Керестур' (уметніцка литература), 'Дзе ше селі Керестур', 'Керестурски явни гайзли', 'Видзиш, Янку, орсаг-драгу' (публицистика). Руски Керестур и Ю. Надь едно єство. У шветовой литератури таки приклади невелико.” (Мидянка, 1995, б. 168). У горе спомнутим есею Тамаш толкує же поетове сцигли од топонима (реални простор) по топос (митологийни простор) Руского Керестура прето же би охранили власни єства. „Припознац дакого за себе ровного найвещей цо мож у уважаню вредносцох. Прето руски поетове и сцигли од митологийного простора по Керестур як єство; обоготворюючи го, вони го вировнали зоз собу, та шицко єдно чи Бога сцагли на жем чи себе вознесли до небеса.” (Тамаш, 1992, 16. б.).

У *Полудзенку введзело* митос подрозумює полудзенок точно на поладне кед дзвонї, присутна цала фамилия, молитва пред тим. Приповедач жегна три раз хлеб пред тим як го дума резац. Тоти полудзенки ше преширюю и на *Польове страшидо*. Дїдо престал з цалу фамилию полудньювац введзело и на швета (значи, зробел цошка цо нїяким концом не шмел), а почал Приповедачови толковац о старих обичайох, указовал цо роби з ножом и зоз швичку, приповедал чом ше перше вон жегна, а вец векну и чом єдно празне место за столом муши буц. У *Вистох з музею* митос значене музейчка за валал и викладане того цо валалчане оцелили як значне: фитюли, ваєчнїки, бреновадла, але и сама идея же би ше то виложело. Традиция ходзєня на лови кед ше зешенї митос у *Писнї о геройстве старих ловарох*, одношене двох приятельох, хтори ше пре самолюбие не у стану дац и медзи хторима у Керестуре може буц лем вичне обеговане и подвальоване то митос у *Валалским венцарови*, а вична подозривосц гу путуючим майстром (чи билегеваром), як цудзинцом, одлично виплївала у *Кончисти роцки майстра брусара*.

Мироньчова болячки приноша найинтересантнейши митос. Мироньчо пошел першираз до гайзлу сам аж на свой осемнасти родзени дзень. Родичи ше процивели, мац окреме (у Керестуре барз виражена вяза медзи мацеру и сином). Вона то дожила як розтарговане їх вязи, була прешвечена же єй после того Мироньчо обраци хрибет и пойдзе сам до швета (!). Ту маме, у ствари, деструкцию локального мита, бо Мироньчова потреба осамостоїц ше покарана з велькими болячками. Окреме облубена активносц Керестурцох самозабойство подзвигнута на уровень митоса у *Безбрижних бавискох*, а вчасне упознаване керестурских дзивчатох зоз тілесними насладами, чий резултат ваготносц, митос у *Сезони гладованя у нашим хотаре*. *Керестурски крадзи* описую у першей часци шицки небезпеки хтори по тераз находзели Керестурцох, кед у питаню крадзи и рижни чкодлївци (поволуюци ше на літописцох), же би познейше було спомнуте и меняне

мена валалу, и мяняне презвискох його жительом – то митос у першей часци приповедки. У другой главне садзене паприги, служене ей скоро през цали рок, а Керестурци ю, вера, не занягаю анї кед з ней цалком не буду мац хасну. Митски одвит на питане же хто були прибранци и дзива дзивка доставаме у приповедки з истим насловом, а у основи приповедки *О свойому парохови* меморабилия, але вона прераста до локального мита. Подоба пароха Макая ище за живота була мит у Керестуре. Практично шицко цо виповед, кажди його рух ше навелько преприповедуе и Керестур анї не мож задумац без нього, пароха Макая.

Особни мит у основи приповедком хтори найпластичнейше малюю Надьову особу. Тамаш за нього гварел же є *Спаднути ангел, Руски принц цмоти* (Тамаш, 1997, б. 351), Дудашова го наволала *Майстор ризичного жица* (Дудаш, 1994, б. 5). Юлиан Надь специфично жил, роздумовал, справовал ше.

„Немир Юлиана Надя бул моцнейши од шицких немирох хтори сом по тераз стретнул. Корень того немира, вшелїяк, викукуе ище з дзединства, фамилийних, егзистенциялних и историйних витрох.” (Гарянски, 1989, б. 4). Юлин барз любел и почитовал діда. Ша вшелїячини ше послучовали у танцу праве од дідового Янкового вина у *Одпитуюцим валцеру*. Дідо себе тиж так знал звольовац. И *Польове страшидло* и *Керестурски крадзи* памятникі йому, його мудросци и обичаю. Не чудне же на концу тей другой приповедки оец гласка и иска пси хтори покалічели діда. Зоз тим лем нагаднута конфронтация у фамилии, хторей наисце було, а удатно є назначена и у *Полудзенку введзелю* дзе видзимо зацагнуту атмосферу при, за каждого Керестурца, такей значней дії. Тамаш вец гварел: „Цо Митьови хибело, такому полному енергии и неконтролованей емоции, цали час: брат чи оец?” (Тамаш 1995, б. 127).

„Любел насампредз живот. Давал себе немилосердно. Розсиповал свою енергию. Його живот єдно вельке путоване з велїма познанїками, але думам же нігда не мал правого приятеля.” (Гарянски, 1989, б. 4). Тому твердзеню найлепша илюстрация *Лет понад тащи гнізда*. Залюбеносц до швидкосци и бависка и гледане краси ту у приповедки одражую и його цилї. За Надя путоване було лїк и примарна потреба. Обеговане зоз шарканьом указуе ше и як потїха же з даким мож буц непрерывно и без страху од зраднїцтва лебо зневерїюваня. Паперови шаркань без креви, але з душу, освоєе висини и далекосци.

„Апокалипса и дурнота, немир и застрашеносц поединца, рижни идеологийни филтри” (Гарянски, 1989, б. 4) то стретаме у *Безбрижних бавискох*. Поцерпане од виключованя з їх банди на концу приповедки, блага скициране контроли преїг телефона, илюструю страх од команди и провадзєня яке зазнал за живота. Ту спомнута и тото же ше зрана помодлї, потим медитуе, а вецка пише гаїку, та же прето не може забраздзиц. Була то лем єдна велька його потреба „випатрало же сце правиц шора у своїх дньох

а, у ствари, нігда не годзен мац штредок на хтори бул и сам равнодушни, вше лем борбу антиподох.” (Дудаш, 1994, б. 7). Дурноту и дурене як стил жица видзиме у фіглярню з форговами у *Парадних вежбох* лебо насладзованю з мишим окусованьом у *Церковних мишох*. Зоз приповедкох у хторих участвую Буковски, Боргес, Маркес и Кундера дознаваме о Надьових критерийох вреднованя їх творчосци, але и прихильносцох. З тима творами вон и обявює явносци количество гомосексуалцох медзи писателями.

На концу визначме и два приповедки вязани за мачку – *Мачка* и *Обешена мачка приноши нещесце* – на хтори мож патриц и як на символи Надьовой страсци, страсного жаданя, бависка над прирву зоз нечистим⁵, на символи опредмеценой чулносци и цагнуца. „Рушал ше медзи нами гордо, самопрешвечліво и вше з преїгмирну страсцу. Страсц була його цали живот (...) Моц його страсци страшела людзох, опоминала на їх негеройство але их не одбивала” (Дудаш, 1994, б. 8).

МЕМОРАБИЛИЯ (лебо, обнятосц зоз фактовим)

„...тераз, ниа, уж знаме и одкадз тоти драпки и швижа крев...”
(*Мироньчово болячки*)

Меморабилия то седма Йолесова едноставна форма хтору вон охарактеровал як форму яка вираста зоз ступньованя. За духовну обнятосц зоз хторей вираста меморабилия ест слово хторе ю баржей нагадує як одредзує, а то слово *обнятосц зоз фактовим*. Значи, меморабилия форма зоз хторей за нас всестрано вираста *конкретне*. „У ней ше не конкретизує лем надреджена фактовосц на хтору ше одредзени факти смислово одноша, але и шицко поєдинечне у своїм одношеню и преїг свойого одношеня.” (Йолес, 1978, б. 150). У духовней обнятосци у хторей факт постава конкретни роби ше о виродостойносци але тота виродостойносц находзи ше лем у власней форми и лем тото цо пребера форма меморабилиї, наисце и *оверене*. Цалосну діялносц тей форми мож пренесц на даяки предмет на *документ*.

Мушиме наглашиц же уметніцки форми, кед сцу пре даяку причину цошка видумане приказац як факт, значи конкретно и виродостойно, часто ше влапаю до средствох меморабилиї. „А то може исц так далеко же ми як то уж у литератури нового часу часто случай ледво ище чувствуєме розлику гу постредованей форми меморабилиї и уметніцкей форми новели.” (Исте, б. 154).

⁵ На тим месце би, вшелїяк, спомнуц и слова хтори виписал на паметане шестринїци Оленки Фейсовей, кед му вишла кнїжка *Польове страшидо* (1983), на ей перши бок, як пошвечене: „Не було, не будзе в Керестуре добре, док Дябол не вежне трох легиных водне!”.

Меморабилия у основи даскелім Надьовим приповедком: *Погришина стратегія*, *Наши нови теметов*, *О свойому парохови* и двом приповедком без наслова - о таманеню гомосексуалцох з інтелектуалних кругох и о Маркесови як гланчачови Боргесовой обуї. Тей ше, значи, форми Надь баржей обрацел⁶ аж у другей своей збирки.

У шицких начишлених приповедкох Надь документує приповедане у *Погришиной стратегії* од розкапчованя кліна, преїг врацого диханя и надумованя же одкадз би було найлепше, по партнерково самозадоволенє; у прозней цалосци *Наши нови теметов* у твердзеню же длужина гроба одредзує кельораз покойни за живота крочели назадок; у *О свойому парохови* парохову велькосц документує зоз тим же му кажди житель рускокерестурски як мамка, як син, же вшадзи сцигне, вшадзи постарчи и шицко бирує.

„Пракса уводзєня конкретней особи до тканя литературного твора досц облюбена при Ю. Надьови. У його новелох (...) Боргес, Маркес (фамилиарно Гарси), Буковски и Кундера.” (Мидянка, 1995, б. 168). Попри тим же ту можеме з часци бешедовац о онезвичайованю, тоти приповедки и меморабилии, бо приповедане у ніх виродостойне у власней форми. Дознаваме же Буковски (за хторого нам вонка з меморабилии познате же є человек надзвичайно либералних лебо присподобюющих становискох) избрани на чоло медзинародного (и креативного!) цела, задлуженого за одстраньованє гомосексуалцох з інтелектуалних кругох. Дознаваме же ше пилновало у роботі та же пренайдзени даскелі гнізда тей напасци. Дознаваме же ше их таманєло, а после додзельовало награди заслужним членом. На концу дознаваме цошка цо не лєм документ меморабилии Буковски погришел, але о тим не дзба. На шлідуюцим месце дознаваме же Маркес роби у Боргеса як гланчач обуї (и то гонорарно!). Дознаваме же му Боргес дзекеди допуци задоволиц го, а дзекеди го уквилі. Дознаваме о вельких Маркесових амбицийох достац Нобелову награду.

При приповедкох хторим у кореню меморабилия Надь насправди документує приповедане, а избрал случованя хтори и можліви и зоз живота. Ту легендарни парох Макай, ту троме познати писателе хтори, кажди на свой способ, впливовали праве на розвой краткей приповедки лебо на тренд при ней, ту єдно видзєне любованя хторе документоване зоз дробнічками аж и нато можлівима и каждодньовима и на концу приказ длужини гробох на керестурским теметове.

---

⁶ Надь ище 1981. и 1982. обявйовал прозни цалосци хторим у основи меморабилия, а писал их и 1977. (оп. *Валалски венцар* б. 101, 103, 112.).

ВИЦ (лебо, инверзия значеня)

„...але то уж не найлепша илустрация несподзиваносци и озбыльносци ситуациї...”
(Валалски венцар)

Остатня єдноставна форма хтору нємецки теоретичар литератури Андре Йолес видвоєл у кнїжки зоз истим насловом, то виц. Вон, насампредз, надпомина же ше у форми вица, гоч дзе ше находзиме, цошка *поаинює*, же виц шицко цо звязане *розвязує*. И то у трох ровных: у ровні языка, у ровні логики и ровні етики. За духовну обнятоц зоз хторей виц вироста звичайно хаснуєме греческе слово *комичне* лебо *комика*. „Литературна файта вица означує двойністе-у-единству” (Йолес, 1978, б. 183), т. є. два намири комичного то видрижньоване и франта. „Швет комичного то швет у хторим ствари у своїм розришеню лебо у своєй розвязаносци поставаю обовязни.” (Исте, б. 185). Предмет хтори обтерховани з духовну обнятоцу вица то *карикатура*.

Виц хаснує ефект хтори російски формалисти наволоали онезвичайованє. Вон повязує тото цо навика трима розлучене, а розлучує тото цо разум збива. Инверзия значеня и логика языка спротивена логики стварох приводзи до онезвичайованя дійсносци, а „сигурносц понятиявого думаня покивана и зявує ше як 'нова дійсносц' хтора, з язичним продуктом фиксована, достала реалитет.” (Солар, 1974, б. 226).

Приповедки *Одпитујуци валцер* у основи ше находзи виц, а куршлус настал у ровні логики. То єдина Надьова приповедка тей форми у цалосцох *Польове страшидо* и *Нови керестурски теметов*. Од кеди є написана непрерывно прицагує увагу. А прецо? Прето же є, єдина вона, запрепасуюцо упечатліва и цалком кратка цалосц з єдного, а по тематики вше єднак интересантна у нашим народзе з другого боку. „Юлиан Надь досягнул мудросц у краткей приповедки иронизовац недорушуюцу парадигму хторей, окрем любви, треба и спознанє” (Дудаш, 1994, б. 204). О чим ше роби? Кед попили легендарне дідово Янково вино, думали же су танечніци неже, та ше дали до танцу, думуюци же тото цо вирабяю же то валцер. Гербни у прешвеченю призабули же им ноги з валцеру прешли на гопак. Кундера им то мушел повесц. „Автор у духу краткей приповедки направел дупле оддальованє – тоту улогу дистанци дал Кундерови. Не без причини ческому писательови и наслову його романа” (Исте, б. 205). „Милан Кундера, Чех, повадзи младих Руснацох з традиційним руским лацом прето же вони танцюю гопак (...) писателя онеспокуює його национална припадносц и гу ней вон ма одредзену резерву” (Мидянка, 1995, б. 169). Барз актуална тема медзи Руснацами нашла своєю место и у тей краткей форми. И на тим прикладзе указало ше же „привидна нестварносц

и неозбиљнось вицох може буць вираз найглібшеї озбиљносьци дійсноґо живото” (Солар, 1974, б. 227).

ЗАКЛЮЧЕНЄ (лєбо, архаїчне а вичне)

„...на розпорядок подійох у вселени не можеме дійствоваць.”
(*Керестурски крадзи*)

Надь за виражованє вибрал модел хтори, кед ше розвие до конечних можлівосцох, не ма далєй дзе, „у рускеї приповедки Надь не мал предходніка, не ма ані предлужовача” (Дудаш, 1994, б. 14). Становиско же є „найинтересантнєйше зявєнє у рускеї литератури после Лю. Сопки” и же ше годно случиць „же як час будзе преходзиць вон може вецей робиць за Надя як за Сопку” (Тамаш, 1997, б. 354), потвердзує и Елиотоґо правило же покля єст нови и нови діла, потамаль єст випатрунки же єдно з нїх будзе найлєпше, але кажде нове діло меня, гоч лєм кущиняндо, ранґ других ділох. „Постої суд до хторого ше дошло з чувствительносцю, постої и суд до хторого ше дошло з розсудзованьом, заключованьом. Вони не обовязно процивсловни: чувствительносць чежко же може маць вельку критицьку моць кед не подлеґне пообщенему, теорийному приказованю векших розмирох; а розумни суд, кед у питаню литература, не мож формуловаць иншак, але на основи даякеї чувствительносци, непоштрєдней лєбо вивєдзєней.” (Велек, Ворєн, 1985, б. 291).

Кратко описуюци Надьову иновацию у рускеї, юґославянскеї и шветовей литературней традициї, заключуєме же то онєзвичайованє, першого шора поступок оформйованя модерней литератури, на подлоги архаїчних а вичних єдноставних формох.

ЛИТЕРАТУРА

1. Антология малєй прози (1990) **Крижни драґи**, составєл Ш. Гудак, Нови Сад, „Руске слово”.
2. Biti V. (1981) **Vajka i predaja, povijest i pripovijedanje**, Zagreb, “Liber”.
3. But V. (1976) **Retorika proze**, Beograd, “Nolit”.
4. Velek R., Voren O. (1985) **Teorija književnosti**, Beograd, “Nolit”.
5. Гарянски В. (1989) *Немир як способ живота*, **Литературне слово**, 5/1989, б. 4.
6. Дудаш, Н. (1994) *Швицаца мушка на чолє*, у кн. **Валалски венцар**, Нови Сад, „Руске слово”, б. 5-25.
7. Дудаш Н. (1994) *Словко*, у кн. **Валалски венцар**, Нови Сад, „Руске слово”, б. 203-206.

8. Елиот Т. С. (1963) *Традиција и индивидуални таленат*, у књ. *Изабрани текстови*, Београд, „Просвета”, с. 33-45.
9. Jolles, A. (1978) **Jednostavni oblici**, Zagreb, “Sveučilište u Zagrebu”.
10. Купер Дж. К. (1986) **Илустрована енциклопедија традиционалних симбола**, Београд, „Просвета” – „Нолит”.
11. Мидянка П. (1995) *Нет на швецѐ другогѐ русинства або одпитујуци валцер Юлијана Надя*, **Шветлосц**, 1/1995, б. 165-172.
12. Надь Ю. (1983) **Польове страшидо**, Нови Сад, „Руске слово”.
13. Надь Ю. (1994) **Валалски венцар**, избрани твори, избрала и пририхтала Н. Дудаш, Нови Сад, „Руске слово”.
14. Няради З. (1994) *Животиньски, пребарз животиньски?*, у кн. **Валалски венцар**, Нови Сад, „Руске слово”, б. 193-196.
15. Pavličić P. (1983) **Književna genologija**, Zagreb, “Liber”.
16. Радически Н. (1996) *Пред творчима аџониями Юлијана Надя*, **Шветлосц**, 1/1996, б. 67-70.
17. **Rečnik književnih termina** (1985), Beograd, “Nolit”.
18. Solar M. (1974) **Ideja i priča aspekti teorije proze**, Zagreb, “Liber”.
19. Solar M. (1982) **Suvremena svjetska književnost**, Zagreb, “Školska knjiga”.
20. Сопка Лю. (1983) *Мистичносу як преокупация*, **Руске слово**, 11. XI 1983, б. 10.
21. Стортини К. Р. (1997) **Борхесов речник – усмени Борхес, његове изјаве и полемике**, Београд, „Српска књижевна задруга”.
22. Тамаш Ю. (1992) **Руски Керестур – літопис и история (1745-1991)**, Руски Керестур, „Месна заедница Руски Керестур”.
23. Тамаш Ю. (1995) **Конєц XX вику (бешеди и есеї о универзалийох)**, Нови Сад, „Грекокатолицка парохия св. Петра и Павла”.
24. Тамаш Ј. (1997) **История рускей литературы**, Београд, „Завод за уџбенике и наставна средства”.
25. Хлебашко З. (1999) **Уплів сербскей на руску литературу**, дипломска робота, Филозофски факултет Нови Сад.

Обявене: Шветлосц 3, НВУ „Руске слово”, Нови Сад, 2001.

СЛАВКО ВИНАЇ

**СИЛВЕСТЕР САЛАМОН: ПИСНІ У ПРОЗИ И ЇХ
НОВОЗАВИТНИ ЖРИДЛА – ПОСЛАНІЦИ АПОСТОЛА
ПАВЛА****ОДНОШЕНЄ МЕДЗИ ПОЕЗИЮ И ПРОЗУ**

Розликованє поезиї од прози у целосци не мож виєдначиц зоз розликованьом медзи прозу и стихом. Поезия ше, углавним, витворює у стихох и стих ше бере як природну форму поезиї, а поетски литературни діла хтори не написани у стихох наволуєме зоз менами як цо поетска проза або писня у прози, хтори таки яки су пре предубедзєнє же ше лєм єден одредзєни способ правєня стихох може тримац за поезию и же поезия и проза два оддвоєни целосци хтори ше не можу мишац або преходзиц єдна до другей¹. Абсолютней розлики, медзитим, вообщє нет и не мож ю установиц ані з єдну анализу текстох, прето же кажди текст у себе ноши можлівосц же би бул похопени и як поезия и як проза, гоч даєдни моцно унапрямую на тото же би були лєм поезия або лєм проза, а даєдни заш унапрямую на тото же би ше их могло мєновац єднак и як поезию и як прозу. Прето розлику медзи поезию и прозу можеме похопиц як розлику медзи двома типами уметницькей литератури лєм теди кед мамє на розумє одредзєни характеристики текстох и общи можлівосци їх прилапйованя при читательови. Поезия то тип литератури дзе ше меркує на особеносц язика, прето же слова, окрем того же маю даяке значєнє, маю и самостойнє значєнє, самостойну вредносц, як слова хтори даяк звуча, даяк випатраю и дацо су. Тоти слова кед ше организую до вязох некаждодньових зоз своїма буквалними значєнями, алє по своїм звучним прикметох, до ритмичних вязох хтори неєднаки природному ритму бєшєди и на тот способ унапрямую своє порозумєнє у напярє асоциийох хтори незвичайни у одношеню на каждодньову комуникацию. Тоти слова можеме наволац поезия хтора нужно поглєдує подполнє одтаргованє од звикнуца каждодньового служєня зоз словами. Смисел виповєдзєного ше виворює на найширшим подручу поняцох и сугєстийох хтори виволує язык у шицких своїм димєнзийох. Прето и найменши ниянси при розпорядку словох у писнї маю у поезиї одлучуюцє значєнє. Ритєм и мелодия бєшєди тиж поставаю сигнали смисла. Поезия то файта бєшєди прєйг хторей ше виражує єдна поетска правда хтору не мож отаргнуц од способу на яки є виповєдзєна.

Проза то тип литератури дзе ше тиж меркує на окреми свойства язика у хторим не витворюєме смисел виповєдзєного на фундаменту даякей стварней ситуаций, алє на фундаменту целосци власного искуства; алє слова

першенствено прилапюєме преїг їх дословного значеня и преїг ніх задумуєме одредзени имагинарни швет литературного діла. Читаюци прозу, нам не нужне концентровац ше на шицки ниянси язичного виражованя. Язык прози блізши язика каждодньовой бешеди и язика на хторим виражуєме наукове искусство швета. Прето ше прозни діла по одредзену миру можу и преприповедовац, а поезия ніяк. Тиж так, и при прекладаню, прозу мож успишно преложиц з язика на язык, а успишни преклад поетского діла то єдино прешпив того діла, але прешпив то уж нове уметніцке діло хторе настало на основи даякого другого діла.

СТИЛ И ОСНОВИ ПОСЛАНІЦОХ АПОСТОЛА ПАВЛА

Посланіцка литература ше зявела у античним чаше. Векшина греческих и латинских писмох ма шлїдууюцу формулу:

1. PRAESCRIPTIO – наслов хтори облапя мено писателя, мено примателя и поздрав, а шицко тото у єдним виреченю. У Новим завиту єст лем два приклади такого писаня Дї 23, 26 и Дї 15, 23;

2. Закончуюци поздрав – ERROSO, VALE. То не бул лем обичай; але и овера писма, подобно нешкайшому подпису. У случаю диктованя писма закончуюци поздрав того хтори диктовал бул написани ручно.

Тоту литературну файту преучовал А. Deissmann и розликує два файти:

1. Писма – средства комуникації медзи оддаленима особами, по природи особного, поверлівого характеру и зоз шлебодним стилем, тоном и формою. Упутени су єдней особи лебо меншей групи, а не явносци. Цепли су и приватни.

2. Посланіци – чуваю литературну уметніцку форму, осторожно су составени а зміст им даяка розправа, питане у форми диялога, бешеди лебо драми. Зоз писмами маю лем заєдніцку форму. Унапрямени су явносци.

Епистоли – посланіци новосц у Святим писму. У Новим завиту, хтори ма 27 кнїжки, 21 твора посланіци, од хторих 14 припознати як діла апостола Павла, припознати су як CORPUS PAULINUM. Павлово списи то писма. Повод им окремени збуваня и упутени су поєдиней особи, єдней заєдніци лебо даякей групи. Його списи не чисти литературни діла, анї не розправи о даяким проблему, бо Павло не писатель, але практични человек хтори бере цирко до рук, лебо диктує же би дополнел лебо преглібел своєю проповідю. Його писма предлужене його мисийней роботи. Зоз посланіцями, Павло прегліблює присутносц и діло апостолах у заєдніцох хтори мушел нагло охабиц, а хторим нужна яносц и глібше поучене у даяких стварох и правдох вири хтори лем дотхнул. Преїг ніх Павло ришує необчековани бриги хтори трапя заєдніцу. Преїг своїх списох, апостол предлужує бешеду зоз своїма дзецми хторих у Исусу Христу народзел; побудзує их на добре, ошвицує даяки прав-

ди и спозорює на зашедки хтори им грожа звонка и знука заєдніци. Павло пише посланіци пре практични причини як апостол, оец одвичательни за свойо заєдніци. У свойх посланіцох апостол спонтано виноши податки и о свойм живоце. Праве посланіци нам оможлівюю предрец и видзиц яки вельки дух апостолов, яке його шерцо и оможлівюю нам руциц погляд до швета його думкох, чувствох, напартосцох и намаганьох. Оможлівюю нам одкриц моцну глібину велького християнского гения; його особеносц, смисел, чувствительносц и мистику человека хторому Христ шицко. Тиж так, вони нам одкриваю живот и наздаваня младих заєдніцох, їх успихи и нукашні непорозуменя, їх зраженя з религиями и культурами у їх чаше. Посланіци осликую каждодньови живот, моц вири и культу, як и слабосци и загроженосц од нукашніх и вонкашніх неприятельох, конкретни проблеми и возбужуюци живот заєдніцох. Посланіци шведоча цо то значи вериц до Христа и доказую як Євангелия преображує человека и заєдніци, мена идеї и судьбу швета. Павло посланіци ше представляю як писма, особни, єдней групи, але то прави посланіци хтори виноша вельки и возвишени розправи написани з моцним язиком и озбільним стилем. Посланіци апостол нігда не пише як приватни человек, але вше як апостол, мисионер и проповідник хторому смисел живота и роботи вибудов заєдніцох. Писма у греческо-римским швеце, як и у жидовским, маю початну и закончуюцу стандардизовану форму (наслов хтори содержи мена писателя, мена примателя и поздрав и конец писма зоз закончуюцим поздравом). Павло пребера тоту форму, але ю и преширює и дава ей нови змист. При Павлови наслов ма два виреченя.

У першим виреченю Павло ше представля як слуга Исусов Христов, апостол и раб и то приватно а не безособно, як цо ше представляло у шветових писмох. Гу свойому мена пише и мена свойх сотруднікох. Приматель або заєдніца назначени цепо, возвишено, християнски. Так за церкву пише же є Божа, а людзе хторим посила посланіцу, людзе хтори треба же би постали святи. Друге виречене содержи поздрав и то не лем слово HAIREN, але и греческе слово HARIIS цо значи милосц; и жидовски поздрав ŠALOM, цо значи мир. Милосц и мир Павло жада у поздраву; милосц за Павла то милосердна Божа доброта, обявена у Исусови Христови, а мир зжати шицки Месийово добра хтори нам дати у Христови. Тоти дари, милосц и мир, Павло жада примательом посланіци, щиро и обилно. Потим шлідзи задзекованє и благослов, дзе апостол навяює животну тему писма, и уводзи до змисту посланіци. Заклучок не содержи лем слово ERROSO цо значи „здраво“, але и сердечни поздрав, благослов поединим особом и особни вистки. Главна часц посланіци ма два часци: доктриналну, лебо догматску часц и моралну, лебо практичну, побудну, паренетску часц. Павло, понеже вилочел науку зоз цеплима словами, спонука най ше вона запровадзи до каждодньового живота. Главну часц посланіци лем условно мож розделіц на доктриналну и моралну, прето же Павло непреривно повязує науку и живот, при нїм нет

одделеносци вири од пракси живота. Вони ше лем преплетаю пред надихо-
дзеньом габи чувствох и думкох хтори сцераю граніцу медзи догму и праксу.

Павло Жид зоз дияспори, язык каждодньовой комуникації му гречески, а научел го у своїм каждодньовим живоце у городзе Тарз, а окреме у синагоги, дзе ше читала Септуагинта. У його писаньох чувствує ше вплив Септуагинти – цитати, старозавитни поняца и теми, але, понеже Павло Жид, дома бешедує по арамейски лебо по гебрійски, прето вон дума и пише по семитски. Позна греческу филозофию, правну, медицинску и красну литературу. Служи ше зоз вояцким, спортским, тарговецким словніком свойого часу, як и зоз языком и виразами зоз поганских религийох и з языком своїх процивнікох. Часто му недостаточни гречески язык и вирази зоз Септуагинти за виражованє новосцох и богатства змиста, як и моци його думкох и чувствох; прето теди твори нови словозлученя, нови слова, а найчастейше дава нови смисел иснуюцим словом. За Павла слова средство, материя, гліна хтору вон формує за виражованє того цо вре у його души. Павло ма моц прешвечованя, жириченя души и страсну любов гу Христови и тоти сили його виразом даваю моц, рижнородносц и богатство. Його слова спонтани, жридлово и ефикасни. Виреченя му поламани пре вельку габу думкох и моцних чувствох. Процивніки му припознаваю же му посланіци строги и моцни, гоч Павло як особа физично випатра, на перши погляд, слаби и несхопни за бешеду. Павло и сам припознава же є несхопни у бешеди и бешедніцтву и же ше не учел схопносци виражованя гледаного, ученого, штучного бешедніцтва. Стил му богати з метафорами и сликами зоз фамелиярного, дружтвеного и гражданского живота. На вибор словох и стил дійствує розличносц предметох яки обрабя у посланіцох, розлични духовни стани и животне искуство, околносци, штренок, як и собешедніки хторим пише. Так, першу свою посланіцу, апостол Павло пише 51. року зоз Коринту и пише ю церкви до Солуну, хтора составена зоз преобращених поганох. Толкує им о парузії, о дню кед Исус придзе по людзох. Толкує им о Божих поступкох и роботох хтори приноша кореньово пременки у людских животох и одношеньох медзи Богом и людзми. У тих толкованьох наглашує тему парузії и приповеда о початку часу у хторим ше вирніки зедина зоз Господом. Тиж так, научує вирнікох о знаках хтори буду предходзиц Христовому поновному приходу. Зоз Коринту апостол Солуняном послала ище єдну посланіцу хторей главни предмет толкованє же дзень Господні ище вше не пришол. У ней апостол ознова бешедує о парузії и о суду Божим над невірнима, як и о уходзе праведних до кральовства Божого. Потим толкує же прецо ище не пришол дзень Господні, толкує же тот дзень ище не пришол, бо скорей того дня будзе змоцнене дійство Сотони, хтори попробує звесц людзох зоз драги конєчного спашеня, а понеже ше Сотона, шмеце и антихрист, ище не зявели, не придзе ище ані дзень Господні. Два посланіци Солуняном научую о Исусовим вращаню на жем и о концу того часу. Наглашую же „остатні дні”, скорей парузії, буду

означени зоз змоцнєним дїйством Сотони, хторе ше будзе видзиц у шмецу хторе придзе и зявеню антихриста. У тих посланїцох Павло виноши и науку о воскреснуцу мертвих, научуюци Солунянох же як цо Исус воскрес так и шицки цо умераю, веряци Христови, воскресню и буду жиц ведно зоз нїм.

„Бо ту на жеми находза ше лем бруд, грих, клубка гадох, потоки слизох и хмари, больох.”

„И вшадзи теди чуєм плач, видзим боль и грих, а слунко так цепле, ясне, постава кирваве и жимне. А дума о Богу поблядне як мешачок над раном.”

„А може то недобри дух
Опатриц сцел чи я му друг.
Чи ношиц не знам я терхи
и думку дзвигац на верхи?”

„Тераз, кед спочивац легам, лега и жалосц зо мну ведно и вона заш, невиказана трапи ми душу зоз питаньом: О, як то там? О, як то там? Цо ше по шмерци з нами става. Як жию оецц мой и дзеци там?”

С. Саламон

Пейдзешат шестого року зоз Ефезу пише посланїцу Филипяном – обрацєним поганом. За тоту посланїцу ше не зна же одкаль є точно писана; єст теорії же є писана зоз Ефезу, а єст и теорії же є написана зоз римского гарешту, медзи 61. и 63. роком. То найособнейша посланїца, бо одражує Павлову глібоку любов гу Филипяном. Содержи гимну Христови, у хторей Павло толкує Исусову найвекшу и найдїлотворнейшу жертву, його остатне дїло у форми человека. Тиж так, посланїца полна Павлових побудзованьох на стримованє, понїзносц, послухносц и на несєбичну любов вирнїкох.

„Робота суха, празна, през награди ... и лем робота. Бо, гварене дзешка: живот нам дани не да на ньго нарикаме, але да несєбелюбно другим служимє.”

“Щєшлїви ши кед жиєш в терашньосци
И зоз ню ше бориш и робиш на хасєн
Себе и другим зоз ласкавим словом.”

С. Саламон

Зоз Ефезу, 57. року пише посланїцу Галатяном. Зоз ней дознаваме о Павловим вихованю, обрацєню, його одношеньох зоз дванац апостолами, о його перших апостолских искуствох и борбох за християнску правдиву шлєбоду. Посланїца одкрива апостолову вельку и моцну подобу, його отворене шерцо, його трапєня, жалосци и несподзиваня яки варли у глібинох його души. Указує на апостолов чувствительни и нїжни характер хтори полни моцней любови за свойо духовни дзеци; але посланїца указує и на апостолову порихтаносц за гласни крики кед му шерцо покалїченє. Указує оштросц и строгосц апостолову гу процивнїком хторих його диялектика розтрушує и учиткує. Тиж так, з ней ше очитує нїжносц и благосц, чувствительносц

апостола справ своїх „збунених овцох“. Вичитуємо з неї як його шицки моци у нїм моцно вибрираю, яки му широки и ясни погляди, яка му моцна и прежита наука и яка му горуца и нїжна любов. Посланїца одкрива апостолово богатство души и моц його гениялносци. Тота посланїца важна за историю початка християнства, бо визначує (описує) хвильку оддвойованя християнства од синагоги.

„Свой живот нїщим, палїм зоз чувствами. Любим го, мержим – кеди як. А о тебе вше думам и сцем це спревесц. Украднуц од це кельо можем радосци, цо ше указує у дньох од тебе дарованих.”

С. Саламон

Истого року, зоз Ефезу, Павло написал посланїцу Коринтяном, хтора ше ище наволоує и посланїца слизох, прето же ю писал уквилени и ранетого шерца. У ней Павло става против заблудох и порокох, яки ше уцагли до заедніци и наглашує радикалносц християнского живота. Толкує же Євангелия не филозофия и не идеология, але же то живот у розпятому и воскреснутому Христови, хтори зазберує и преобрацує чловечество преїг церкви, хтора його цело. Посланїца написана у кризней хвильки церкви у Коринту и одвитує на конкретни проблеми. Источашне, вона документ живота першей заедніци. Уживо нам указує стварну слику и нукашні звади у тей младей церкви, стретнуце християнства и поганскеї гришносци и неморалносци, зложеносц проблемох и неизвесносци яки ше народзую у думкох новокресцених вирнікох. У першей посланїци Коринтяном апостол вишпивал гимну братскеї любви як одвит на числени питаня вирнікох о истей. У гимни Павло указує же яка то любов, одкаль приходзи и цо погледує, указує на єї жридло и причину єї манифестованя при людзох, як и приклад же яка християнска любов ма буц.

„Боже, дай ми любви! (Я перши раз ше так модлїм) Любви, святей гу блїжньому, гу самому себе, а вец и Тебе будзем оздаль любииц. Бо любииц Тебе, а блїжнього не – яки хасен?

Так, любви, Боже, дай, святей, велькеї любви, бо мержню розточує шерцо, дави нас.”

С. Саламон

Истого, 57. року, зоз Македонїи Павло Коринтяном посла и другу посланїцу: возбудзуюцу, потресну, з хторей вичитуємо апостолово трапези, страданя, розчарованя, але и радосци, задовольства и побиди. Пише ю перше же би розположел духи християнох за свой приход, потим же би розогнал сумні хтори привели до драматичного стану у заедніци и погубели сердечни вязи медзи апостолом и заедніцу. Другу Коринтяном Павло пише, бо перша не дала жадане дїйство на вирнікох и стан у заедніци ше аж и погоршал. Жадаюци особне ришиц проблеми, Павло, скорей як написал другу посланїцу, бул у Коринту и дожил розчарованє и квилене од єдного члена

заєдніці. Прето з веліма слизами, жалосцу и больом у шерцу написал другу посланіцу Коринтяном, посланіцу живеї полемики, оштреї иронії, моцней охрани. Посланіцу пише и як знак помирєня зоз свою заєдніцу, хтору спозорює на фалшивих апостолах. Зоз посланіці вибива Павлова любов спрам вирнікох, але и гроженє и кирвави опомнуца за процивнікох хтори руйную виру и любов заєдніці. Против процивнікох – жидовских мисонерох зоз Палєстини, хтори тримали за себе же су надлюдзе, небєсни людзе, нашєне Аврамово, и як таки же маю моц преобращовац людзох до надлюдзох, цо Христа тримали за модел небєсного надчловека, не припознаваюци му людскосц, и не тримаюци же шмерц на нїм дацо пременєла, не припознаваюци и не даваюци його жертви и трапєзи нїяке значєнє, против таких людзох ше Павло бори преїг посланіці. У ней наглашує значносц Христовей шмерци и трапєзи и його вельку жертву, зробєну за добре шицких людзох. За другу посланіцу Коринтяном святи Єроним записал: „Кєди год ю читам, видзи ми ше же не слухам слова, але гирменє.”

„Дні нашо тварди, як челїк и чежки, як панцир штредньовиковних витязох – лицарох. Єден за другим капкаю до прєшлосци, сцекаю як оддих першох. Па ипак шмєло крачаємо до того, цо волаємо будучносц и гордо дзвигаємо свойо чола, гоч витор и буря до оч нам бию. Бо пред нами циль – мета велька и свята. Посцигнуц ю мушимє, гоч треба будзе и крєв свою прєляц...”

С. Саламон

Посланіца Римяном настала мєдзи 57. и 58. роком у Коринту и вона прєдставя верх Павловей науки и теологийного роздумованя. Унапрямена є на тему ратунка по вири, без дїйства закона. Дотика рижни, барз значни, види христьянського живота. Шицко у ней повязанє през думку же Євангєлия то моц Божа за ратунок каждого хто вери и найвисша обява милосци хтора оправдує и оживює. То посланіца ратованя, розправа о виратованю. Мотив писаня посланіці то дозреванє у його роздумованьох єденей велькеї и фундаменталней правди о вири. Павло ше находзи у шветочней хвильки живота, бо закончєл вельки мисийни путованя и пририхтує ше за нови, ище векши. Змирєно роздумує о цєкох свойого живота, о вельким Божим спаситєльским плану, о чловєчєству хторе стої пред правдивим розквитаньом кєд го обнєє євангєлийни квас. Вельки думки виноши без даякого одрєзєного шора. Христос єдина надїя ратунку шицким, без розлики, и Жидом и поганом. Ратунок дзєлї Бог зоз свою справєдлївосцу, зоз своїм милосєрдийом. Ратунок ше посцигує по вири. Вира твори єдинство у любви и приноши одшмєленє. Шицко тото, свою Євангєлию, правду вири, Павло виноши у цихим розпатраню и штудираню. Бєшєдує вєцєй о своїх, як о проблемох цєркви у Римє. Вєцєй бєшєдує о стану у Коринтскєй цєркви. Римяном пише же би упознали главни идєї його Євангєлийи и його способ приказованя Христа и Христовей улоги у ратунку людзох. Посланіца Римяном то

глібоке роздумованє о историйней можлівосци ратунку хтора дата шицким людзом у Христовей Євангелиї. Павло прешвечує у своїх обявах же ані діла закону не приноша ратунок, але лем вира до Христа, сина Божого. Ратунок ше витворює през шмерц и воскреснуце Сина Божого. Ратунок то свидоцтво любви Бога и його сина. Посланїца Римяном то посланїца ратунку, розправа о ратунку.

„Теди готови я найсц у каждим пуццаню лісца на древох, у шветлу слунка и природи цалей – його шлїд. Чи ласка то Божа? Верим.”

„Вира швет трима и надотхнює
В наппрямох рижних шлебодно выбраних.
Дахто лем жем сце ушориц шешліву,
А други жадни позажемскей правди.”

С. Саламон

Медзи 61. и 63. роком, зоз римского гарешту Павло пише посланїци Колошаном, Ефежаном и Фелемонови. Колошанє то покресцени поганє, хторих Жидзи збунюю. Павло им толкує улогу Христа у Божим плану ратунку шицких людзох хтори прилапя понукнуту Євангелию. Потим им толкує же Христос, по шмерци и воскреснуцу, постал пан и над ангелами, як цо запановал и над шицкими створеняма цо Бог створел. Поучує Колошанох же Христос слика Бога невидлівого и глава церкви. У тей посланїци Павло опомина Колошанох на фалшиви науки яки кружа доокола нїх и збунюю их и унапрядує их на живот християнски, живот святи, живот у любви и милосердию, живот фамелиярни, зоз своїма погледованяма, радосцама, але и длужносцама. Посланїца Ефежаном, преобращеним поганом, ма шлїдуюци главни теми: космични досяг христового ратунку, церква и Боже отайство. Павло Ефежанох поучує же Христос одраз Божей задумки, центр цалей вселени и пан над шицкими людзми и над ангелами. Церква цело Христово, бо є составена зоз шицких християнох чийо цела зоз кресченьом повязани зоз физичним целом воскреснутого Христа и примаю од нього нови живот, живот духа. Прейг церкви хтору творя виєдначени и Жидзи и поганє. Потим Павло толкує Божи план: Жидзи одруцели Євангелию прето же би поганє мали отворени приступ гу ратунку, а познейше ше и Жидзи враца на праву драгу, прилапя Євангелию и враца стаду. Отайство Боже у тим же шицким дал можлівосц ратунку преїг жертви свойого сина. Посланїца Филемонови кратка и представя особне писмо. У нїм винєшене фундаменталне становиско церкви спрам рабства. По дружтвених ушореньох гевтого часу утаргованє рабства було неможліве, але раба християна требало спатрац и третировац як брата, а не як особне власніцтво. Сущносц була у тим же Филемонов раб Оносим украднул цошка од Филемона и, сцекаюци од нього, дошол до цемніци дзе бул Павло хтори го преобращел до християна и научел го як ма жиц зоз тим дарунком. Зоз препоруку, посила го назад Филемонови, але вецей не як раба, але як брата християна. Зоз подтексту видно же Павло сце

же би го Филемон, пребачуючи му, и ошлебодзел. Року 65. зоз Македонії Павло пише посланіци своїм школяром, першу Тимотейови и посланіцу Титови, а 67. року зоз римского гарешту и другу Тимотейови. Тоти посланіци наволани пасторални. Унапрямени су двом Павловим вирним школяром. Занімаю ше зоз організацію и управяньом з церквами хтори апостол зохабел школяром на старане. Апостол погледує од своїх школярох же би управяли зоз церквами хтори вон основал, же би им поставяли надпатрачох, старшинох и дияконох. Визначує же перша задача предстойнікох поучоване. Та так, пише же треба поучовац здраву науку: о молитви, добрих ділох и одношеньох у фамелиї. Тота наука твардо фундаментована на Старим завиту, Христови и апостолах; як така є прията и Павло наглашує же ше муши така и очувац. По тим пише же вон науку достал од Христа и прешлїдзел ю своїм школяром, а вони ю длужни придац тим хторих вони поставя за учительох и водительох церквох. На християнство ше у тей посланіци патри як на твардо фундаментовану науку, а на церкву як на полнолітну. Опасносц, на хтору спозорює Павло, приходзи знука, з боку християнох хтори не почитую традиційну науку и ширя фалшиви идеї. Тоти посланіци упут'юю оштри критики таким християном – самонаволаним учительом хтори глумя же су побожни, а у сущносци наруцую своєю фалшиви научованя слабше поученим вирніком и вихасновюю их. Пасторални посланіци одкриваю исноване месней гьерархії у поединих церквох. И у тих посланіцох єст главни теми Павлового научованя: наука о ратованю хторе ше посцигує з Божим даром, а не з ділами, и наука о ділотворносци Христовей шмерци и воскреснуца. Шицки три пасторални посланіци написани у кратким часовим интервалу. Остатня написана Тимотейови, друга по шоре, зоз римского гарешту, дзе апостол по други раз заварти. У ней Павло гвари же пошвидко пойдзе на суд, после хторого ше рихта за шмерц.

„З початку робел сам, а вец находзел помоцнікох. Вредних и шмелих, сличних йому. И обрабяю вони свою жем. Трудза ше, да заслужа благослов неба. А шицко, цо могло би почкодзиц и принєсц злу овоц – плєю. А предок у роботи водзи вон, бо то його мила жем.”

„Та розказ в души чувствуєм же мушим По драги добрей крачац безпрестано И вец одпитац ше од швета того. А тим цо буду далєй по мнє живот Нови будовац, шириц, предлужовац Я жадам же би лєтши були од нас И щєшлївши шицки ведно завше.”

С. Саламон

Посланіца Жидом розлична од других Павлових посланіцох по тим же не почина як посланіца. Не ма звичайни початни наслов з меном писателя и примателя, єдино ше закончує як и други Павлово посланіци. Дефинуєме ю як писмо прето же є написана одредзеной групи читательох, але и як посланіцу пре возвишени предмет хтори ше у ней обрабя и пре стил. Автор ше зоз ню обраца Жидом у Палєстини, хтори прилапели християнство. Нами-

ра му уляц шмелосци и ожиц виру при обрацених Жидох. Прето ше непрерывно и поволує на писмо, здогадує их на идеї и стварносци найважнєйшей жидовскей религииї. Пише им посланїцу, бо преобрацени преживюю чежку кризу, розчаровани су и думаю же славни Исусов приход и обнова кральовства пожня. Церква им випатра манда и неуглядна у поровнаню зоз жидовством, його приповедками и историю. Чувствую ше обтерховани зоз грихом и сумняю же им Христос пребачи шицки грихи. Виложени су непрерывним преганяньом, одбераю ше им мастки, даєдни загарештовани, а даєдни позабивани. Особи хторим Павло пише познаю жидовску науку, велькосвященїцки особи, култ, закон и як кед би их обняла носталгия за старима святочнима обрядами у храму и на спокуси су же би охабели скромни християнски сходзєня. Прето им нужне ошмельовац их и ошвициц их. Павло их ознова муши прешвечиц и одушевиц зоз новосцу и возвишеносцу християнства и служєньом Христови. Прето Павло унапрямує посланїцу на Христа, сина Божого, на значєнє його шмерци и воскреснуца за ратунок швета. Цала посланїца звучи святочно и дефинована є як целосц, як слово ошмелєня.

„Ожиєме ище. Наполня ше вєни з креву. И слунко горуцє розбудзи у нас цагнуцє за далєкима просторами. З писню на гамбох охабимє доми и надїї, за лепшим понєшу нас витри. Прешлосц чарну престреме з плахту жаданьох нових швижих преживаньох. Недлуго уж тирвац маю шиви зади-мени днї. И болї, слизи висхню як барки води по дижджовним дню. Зашумя лєси ... прєгваря тополї о любви. И шерцу розквитню били ружи. И враци ше фалаток радосци. И тєди на драги нашо нови, будзєме шац квєцє, а плєвиц бурян.”

С. Саламон

Павлово посланїци перши кнїжки Нового завиту; у нїх, як кед би ше чувствовала ранша швижосц, блїзкосц жридла, Павлово спонтанє чувство. У посланїцох мамє виложени нови цєк спасительского поручєня. Присутнє нагадованє кральовства Божого и Исусово поглєдованє же бизмє ше отворєли Богови без стримованя и же бизмє, конєчно, прилапєли понукнути ратунок у Исусови Христови. Центер поваги вєцєй нє кральовство Боже, алє Исус хтори шири свою власц прейг церкви, хтора постава знак ратунку и власци Исуса Христа. Апостол Павло у моци духа святого чиря ше до тайнох розпятого и возвишеного Христа, дароватєля духа и живота, пана поєдинца, церкви и цалєй всєлєни. Одкрива одкупительну моц Христовей шмерци, моц його воскреснуца. По кресцєню вирнїк уходзи до шмерци и воскреснуца Христового, до заєднїци живота зоз Христом и по сили духа святого, хтори му ше дава на кресцєню, постава часц и божєского живота. Павлово списи унапрямени одредзєному кругу читатєльох. Циль им конкрєтнє, актуалнє: дополнїц нагадованє Євангєлий и спозориц на нукашнї и вонкашнї опасносци хтори грожа церкви Божєй. Гоч писани за нагоду, поставаю жридла обяви, правила вири и моралу за церкву. Як тєолог, Павло

виноши свою теологію хтору усоглашує зоз пасторалними и церковними потребами свойого часу.

“Я вше з такима цо ище гледаю
 За змистом того нашого перебуваня
 Ту на тей жеми и сцу гоч мало
 Щесца зазнац у розкошней краси
 Слунка, мешачка и ноцох гвизданих.
 И з тима цо лем жадаю буц щешліви,
 А в души плачу, бо нет щесца незармуценого
 И души ясней цо не була таргана
 Зос больом вельким пре рижни причини.
 Я з німа жиєм гоч ридши и ридши
 Шори моїх знакомих моїх добрих людзох
 И сцеш не видзиц злого у їх шерцох
 А його тельо притаєни же лежи,
 Же часто сцераш свойо идеали
 И пишеш чарни, чарни шори смутку.”

С. Саламон

ПСАЛМИ

Израїлски народ од свойого початку розвивал розлични форми писньох. У цалей Библиї Старого завиту находзиме полно писні и мож повесц же цали Стари завит єдна велька писня; але израїлска релігійозна лирика находзи свойо наймоцнейше вираженє у збирки 150 псалмох. У псалмох трепеци глібоко субтильна поетска душа вибраного народу. У псалмох ше прелїва глібоко чувствительни и рижнородни живот вибраного народу, його надїї, бриги, жаданя, обаваня, радосци, жалосци, побиди и пораженя, хороти и преганяня, благостан и бидованє. У ніх ше, скорей шицкого, чувствує глібока релігійозна душа єдного народу, хтори жиє з Божу блїзкосцу, доживює ю у стретнуцох з Богом, у молитвох и жертвох. Псалтир то збирка писньох хтори дакеди стали окремно, а потим су позберани до єдней кнїжки. По Пентатеуху, псалтир подзелени на пейц кнїжки. Друге подзелене би було подзелене по авторох и дзелї псалми на шейсц збирки:

1. Давидово псалми наволани *Davidica maior* – векша Давидова збирка. Предмет шпиваня им нарикаци писні.
2. Псалми синых Корахових. Маю вираженши лирски характер, ошпівую храм, святи обряди и святи варош.
3. Асафово псалми хтори обробюю морални теми.
4. Давидово псалми наволани *Davidica minor* – менша Давидова збирка.

5. Псалми синых Корахових, Давидово и Етаново псалми.

6. Псалми анонимних авторох, псалми хтори ше наволюю алелуя, и паломніцки псалми.

Треце подзелене псалмох би було по Божих менох, та так маме:

1. Яхвистични Давидово.
2. Елохистични.
3. Яхвистични анонимни.

Наслови псалмох аж познейше придодати и не шицки су ясни. Тоти псалми хтори не маю наслов воламе широтки. Наслови виражую: поетски характер псалмох (псалм, релігійна писня, поучна писня ...); музичне мено (означую арию лебо инструмент за провадзене); литургійни наслови (за дзень соботови, за спомин, паломніцки писні); историйни околносци и авторство псалмох. Нешка псалми дзеліме по літературней форми. По Гункелови и Кастелинови псалми дзеліме до трох групох: гимни, нарикаци писні и задзеконвіци. Попри тих трох файтох ест ище и псалми историй, псалми Яхвея краля, псалми кральовски, псалми Сиону, псалми литургій вирносци Яхвейови, мудросни псалми и псалми преклінаня. Нешка псалми молитва у церкви. Фундаментална нота им теоцентрична. Заєдніца вирнікох унапрямена гу Яхвейови, свойому богови и зоз діями побожносци виражує свойо дзековане, кланяне, моралну сатисфакцию и молитву. То молитва худобох Яхвейових хтори обчекую боже кральовство. Шпиване псалмох провадза литургійни обряди у храму и у синагогах и вони особна молитва старозавитного побожного человека. Исус у своїм живоце тиж модлел псалми, апостолове тиж, а з німа и церква, та так псалми постали состойна часц християнскей литургій.

„Зоз шицких городох най ше дзвигне писня Тебе ...

И цемни лес и голи камень и молга, цо обвила глави брегох, и слунко биле и мари най шпиваю Тебе непрестано. Ти радосц – най є радосна їх писня.”

С. Саламон

ПИСНІ У ПРОЗИ

У есею „Літературна творчосц Силвестера Саламона“ Юлиан Тамаш вецей раз назначує и висловує же „Медзи двома войнами окреме ценена його поезия у прози“ и гвари за Саламона же є „релативно найплоднейши руски писатель медзи двома войнами“. Літературни критичар Евген М. Тимко, хторого Тамаш тиж назначує у своїм есею о Саламунових писньох у прози, гвари шлідуюче: „Пан Силвестер Саламон ма вельку вредносц зоз своїма писнями у прози, хтори ше можу назвац найлірскейшима у нашей

поезії. У ніх єст найвецей чувства. Писня у прози ма предноєц у тим же не пута поета до стиху и рими.”

Силвестер Саламон преїг своїх писньох у прози виражує чувство побожноєци и присуєтво Божей подоби у природи, але лирични субект хтори ше висловює у писньох, а хтори ше прелїва до зявєньох природи и космоса не препознава у природи и космосу Божу подобу, Боже діло и Божи план. Тоти писні хтори висловюю медзисобне прелїване лиричного субекта до зявєньох природи и космоса без препознаваня присуєтва Божей подоби у ніх, Тамаш наволоує интелектуални лиризем, обгрунтууюци тоту назву зоз їх нукашню риму, реторичними питаннями, лиричними паралелизмами; зоз оживйованьом як очловечєньом емоційного стану, зоз даваньом чувством космичних димензийох, зоз унапряменєццу субекта до далєкєци, поровнаньох як топєсох универзалного значєня, модним чувствє загроженєци чловека пред тайну всєлєни и безсмыєлом живєтє, зоз превидноєццу значєньох без замуєцованя смєєлу у ніх. Тот Саламонов лиризем писньох у прози зоз шицкима горє назначєними характеристиками приклад за неоправданєц дзелєня поєтєх на поєтєх шерца и поєтєх розума, гєнийох и майєтєрох у поєзії. О Саламонових писньох у прози преїг критики кнїжки „Нашим дзєцєм“ пиєє и критичар В. Пап: „Пан Саламон кєд би бул видал збирку своїх поєзийох у прози, або нарєсох, мал би вєльє вєкши успєх, бо то його польє на котрим вон пан.” У Саламонових писньох у прози, тєй гибридноєй файти, находзимє стилєстични прикметє яки находзимє и у ділох импрєсиєнизму хтори правя значєня на упєчатку, ниянєи, розположєню и атмосфєри штрєдку. Намагаю ше у каждодньєвих, звичайних ситуаційох чловекового живєтє одкриє краткотирвацу красу яка ше криє у каждодньєвим шивим, пустим и безцильним живєцє. Сугєрую на упєчатєк осамєноєци чловека у дружтвє, чловека хтори траєи подлогу под ногами. Тоти и таки діла даваю нам нову, иншаку слику чловека, слику модєрного чловека зоз заєменима дружтвєними и животними горизєнтами. Основа тих писньох автобиографєска и виражує стан поєтових емоційох, моделую його розположєнє, атмосфєру у якєй ше находзи и чувства яки присуєтєни при поєтєви.

Силвестер Саламон закончєл богєєловєску академию у Львовє. Як греко-католицьки євящєнїк у Югєєлавїї и як капєлан, а познєйєше католицьки парєх у Сан Диєгу, у ЗАД, научєл ше патриєц на швєт томєєстично. Научєл жє у єалєєнєй старєзавитнєй и новєзавитнєй доктєринє поняєє любєви єєнтралнє прєтє жє любєв то сам Бог, або як то толкує у словнїку библїєнєй тєєлогїї жє „Бог то любєв“. Под словом любєв у тим словнїку дати толкованя того єєнтралного библїєного слова. Таєєй попри перєшого вислову о любєви дати и вислов хтори Бог поручєл людзєм: „Любєє єдни другєх.” Но, людзєм слово любєв означує вєлї розлични єтвари, єє тїлєєни, єє духовни, єє єтрасни, єє обдумани, озбильни лєбо поєєрєховє, поучни лєбо дєєтруктивни. Чловеєк любєи даяку лагодну єтвар, живєтєию, товариєша у рєботє, приєтєлє, рєдзинє, дзєєи, жєну. Под словом любєиєц у людєкєй євїдомєєци офєрє

мени асоціації за велі красни и добри, у складзе з релігійніма ученяма, психофізични діла, але и поняца гриху, бруду и блуду. Прето, як цо біблейни человек, так и человек терашньосци ма рижни питаня и неясносци коло любови. Найчастейше питанє же чи ше Бог хтори таки вельки, таки чисти, може спушиц так нізко же би любел дробного и гришного человека, а и кед пристанє на того як человек ма одвитовац на Божу любов. Людзом тиж не ясне же яке одношенє медзи Божу и людску любову. Подобни питаня трапя и поету Саламона, у хвилькох кед свойо поволанє и свою роботу зохабя на боку и кед штудира як поета хтори лєм дума, а хторому чежко вериц. У хвилькох кед твори поезию, Саламон забува на понукнути одвити, хтори релігія ясно дефинує. Забува же человек може прилапиц мистерию боже-скей любови, хтора идзе преїг крижа, лєм кед пречисци свойо людски поняца о любови. Забува же человек лєм зоз чистим розуменьом любови може досягнуц верх новозавитней обяви. Саламон нароком зохабя з боку свойо томистични погляди на швет, або их хаснує лєм як основу за правенє своєї літературней уметносци, преплетаючи ю зоз власніма видзеняма и дожицами швета, часу и людзох хтори, углавним, чарни, цми, боляци, чежки, безнадійни, безвірни и безсмісловни, жалосни и моцно песимистично ориєтовани. Одвити и толкованя хтори релігія понука и научує шлідуючи: Бог зоз людзми порушал диялог любови и у мєно тей любови вон их обовязує и учи же би любели єдни других. Приклади Божей любови гу людзом починаю од Адама и Еви, хтори доставали любов од Бога през доброту и лагодносц зоз хтору их Бог у раю окружел, а зоз заповидами хтори Бог людзом дал розпочати диялог любови медзи Богом и людзми. Аврамови хторого поволал на приятельство през того приятельство Бог виражовал свою вельку любов. Аврам, веряци Богови як приятельови, веряци му же го люби, слухал го и верел му гоч цо од нього Бог гледал, та аж и кед приятель од нього погледал же би му на жертву принєс свойого сина, Аврам не трацел виру до приятельства, виру до любови. Мойсейови обявена глібина Божей ніжносци зоз заповидами, а то заш любов хтора не трацела на своєї святосци, поставаюци ніжносц и милосердие. Пророкове особни Богово любени людзе були шведкове драми Божей любови, бо видзели як Бог любел Израїл, хтори бул невірни и на Божу любов одвитовал зоз неподзековносцу и зрадніцтвом. Пророкове видзели яка Божа любов велька, бо гоч була неприлапена и церпела, Бог, любяци Израїл и пребачуюци му грих, створел му нове шерцо хторе годно прилапйовац Божу любов, хторе будзе кадре любвиц. У хвилькох кед випатрало же ше Израїл обрацел од Божей любови гу любови спрам поганских идолох, повторени и прєглашени закон хтори указал же Божа любов, гоч незаслужена за Израїл, ише вше тирва. По вигнанстве Израїл очисцени зоз спокусами вше вєцей одкривал и поставал свидоми же живот зоз Богом значи диялог любови и же ше Бог явя каждому човекови до каждого шерца. Як ше прибіжовал Исусов приход, Жидзи похопйовали же Бог любви шицких їх, але и шицких поганох и шицки живи єства. Так, ско-

рей Христа, Жидзи хтори роздумовали над Старим завитом поставаю свидоми же их Бог любви и вони, шпиваючи о Божим милосердию, виражаю свою любов гу Богови. Значи, у Старим завиту любов медзи Богом и людзми обявена преїг шлїдующего цека збуваньох: перше ушлїдзели Божи поволанки людзом на хтори людзе одвитовали зоз одбиваньом, наношацци Богови боль, цо им Бог, любяци их, пребачел. Потим ушлїдзели людски мучни крочаї гу досягованю уровня любви и приманю милосци. У Новим завиту Божа любов ше одкрила у єдинственим збуваню, чия норов преобрацела стварни стан у швецє. Исус як Бог и человек прежил драму диялогу любви медзи Богом и человеком. Исусов приход на жем то Боже діло. После пророкох и обецункох, Бог ше здогадуючи милосердия дава людзом же би го спознали. Очитує свою любов у Исусови, хтори не лем обчєковани Мєсия, спаситель, але и його власни син, тот кого Бог любви. Божа любов ше манифєстує на способ хтори не мож превозисц. Створени нови союз. Боже дарованє хторе ше манифєстує од перших початкох Израїла ту досягує свой верх. Примаючи Божого сина, человек може лем одруциц каждую пиху и гордосц засновану на власней заслуги, бо достати дарунок любви зошицким незаслужени и знак є милосердия и любви Божєй, а не людскєй, гоч якєй, було якєй заслуги. Тот дарунок конєчни и неогранїчени є на Исусов жемни живот. Бог пристал на шмерц свойого сина же би швет и людзе мали вични живот и же би и людзе були Божи синове. Бог людзом указал як их любви, даваюци им за їх живот вични свойого єдинонародзєного сина. Зоз тим дарунком Бог людзом дал и можлївосц вибору, вериц лебо не до того хтори за нїх послани, з тим же веряци достаню живот вични и буду уживац у любви Божєй, а одбиваючи вериц до Христа людзе ше сами осудзую на цмоту и живот без любви. Исус зоз самим своїм животом конкретна обява любви, вон человек хтори витворює синовски диялог з Богом и шведочи о тим пред людзми. Исус Бог хтори приходзи же би у подоби человека жил свою любов и дава най ше чує єй моцна поволанка. У самєй його особи человек любви и любєни є од Бога. Цали Исусов живот шведочи о тим двояким диялогу. Придаваюци ше оцови од самого початку, жиючи у молитви и задзєковїюваню и у подполним складзє з Божу волю, Исус вше слуха оца и по тим є сигурни же и вон слуха його. У одношеню на людзох, його живот цали пошвецєни шицким людзом. Вон прєходзи през живот робяци добре и любяци несєбично зоз повагу на шицких, вибєра кого сцє, без їх заслугох и твори их за своїх приятельох. Тота його любов порушує наврацанє и кєд ше вона окончує преїг Исуса, любяци го, человек любви и Бога Оца. Любиц Исуса значи у цалосци ше тримац його слова и шлїдзиц го, одрекаючи ше шицкого. Одкєди тирва Євангєлия, одвива ше подзелєнє на тих хтори примаю и тих хтори одбиваю тоту любов пред хтору ше кєждє муши вияшнїц. На крижу любов обявює свою моц и свою драму. Исус мушел церпиц и умрєц же би ше у подполносци обявєла його послухносц оцови и його любов гу людзом. По крижу Бог подполно прєславєни „човек Исус Христ“ а по нїм и цалє чловєчєство

заслужує же би го Бог любел без стримованя. Чловекови остава лем же би з власну дзеку прилапел тоту шицкооблапнуюцу и погледуюцу любов. Прихильованє гу Божей любови не ствар физичного стретнуца ані людского заключованя, за ню потребни дар духа хтори у чловекови твори нове шерцо кадре прияц и даровац любов. Дзекуючи христови, Дух присутни у швецє и преїг церкви учи людзох того цо им Христос гварел, оможлівуюци им же би то похопели з нука, з правим релігійним спознаньом. У людзох ше шири любов хтора овладує, любов од хторей людзох вецей ніч не може отаргнуц и хтора пририхтує на стретнуце з конєчну любову. Водзєни зоз духом, же би жил зоз своїм паном у диялогу любови, християн приступа самей мистєрий Бога. Бог людзом не одкрива од початку же цо вон. Вон людзом бєшєдує, поволує их и ділує пред їх очми, а чловек, веряци и слухаюци Бога, дохodzi до глібшого спознаня: даваюци Сина, Бог одкрива же ше сам дава. Жиуюци зоз Оцом у диялогу абсолютней любови и одкриваюци так же Оцєц и вон єдно и же є и вон сам Бог – єдино народзєни Син хтори на рукох оцових, Исус нам оможлівує же бизмє спознали Бога хторого ніхто нігда не видзел. Тот Бог то вон сам и його оцєц у єдинствє духа. У Старим завиту заповид любови гу Богови провадзєна зоз Божу заповиду хтора глаши: „Люб ближнього свойого як самого сєбє“ преїг хторей Израїлєц поволани же би мерковал на другого. Закон уключує двояки погледованя: погледує людски одношеня гу Богови и одношеня мєдзи людзми самима. Так Декалог, кніжка союзу у хторей громада предписаньох о меркованю и стараню о худобних и дробних, так и пророцки и мудросни записи наглашую же неможлівє придобиц Божу ласку и милосцєд кєд ше не почитує других людзох, а окреме тих хтори напушєни и неинтерєсантни, потим цудзинцох, вибєженцох и людзох гладних, босих и голих. До братскєй любови Жидзи уключую и любов гу процивнікови, та гоч и паганови, потим любов гу миру, любов гу шицким Божим єством. У Старим завиту ше одкрива же любиц значи предлужовац Боже діло “як цо святи – благословєнє най му мєно будзє – облєка голих, цєши унєщєсцєних, хова мєртвих, так и ти облєч голого, обиходз хорого“. Алє зоз Жидовского похопїованя виходзи же братска любов ровноправна зоз другима заповидами, док у Новим завиту християнскє похопїованє дава любови цєнтралнє и єдинствєнє мєсто у одношеню на друга заповиди. Так през Нови завит любов гу ближньому нероздвойно повязана з любову гу Богови, а обидва заповиди постали верх и ключ закона. Братска любов виполнєє шицки погледованя и вона випада як єдина заповид бо „хто не люби свойого брата хторого видзи, не може любиц Бога хторого не видзи“. Зоз тим ше утвєрдзує же на концє шицкого иснує лєм єдна любов – любов гу ближньому, хтора релігійна а не дефинована лєм як чловеколубиє. Релігійна є по своїм прикладзє, самєй Божєй любови, по своїм жридлє, бо є Боже діло у людзох; иншак як би людзє були милосєрдни як оцєц небєсни кєд би их Бог тому не научєл, кєд би Дух то не улял до їх шерцох. Тота любов приходзи од Бога и иснує у людзох, цо способ на яки

Бог людзох бере за своїх синых, а приходзаци од Бога вона людзох и обраца гу ньому. Любяци своїх братоx, людзе любя самого Господа, бо шицки ведно будую цело Христово, а то праве тот способ як людзе могу одвитовац на любов зоз хтору их Бог перши полюбел. Обчекуюци Господову парузию, любов суцна діялносц Исусових школяроx, бо спрам ней ше им будзе и судзиц. То и Исусов тестамент: „Як цо я любел вас, любце и ви еден другога“. За синоптикох и Павла християнска любов значи дароване бо Бог, гоч не длужни, дарує свойого сина за ратунок гришних людзоx, без їх заслугох. Вона шицкооблапуюца и валя дружтвени и расни подзеленя, не да ше обезшмеліц и виражує ше зоз безгранічним пребачованьом, зоз спонтанима тестами гу процивнікови, зоз сцерпезлівосцу и одвитованьом на зло зоз доброту. У своей „Гимни любви“ Павло виписує норов и велькосц любви, не занедзбуюци ей каждодньово погледованя. Твердзи же без любви шицко безвредне и же лєм вона над’жие шицко друге, а кед будземе любіц як Христос, будземе жиц божеску и вичну стварносц. Зоз любову ше и церква будує и з ню человек постава совершени за дзень Господні. Любов то заєдніцтво Оца и Сина у духу, та и медзисобна братска любов християнох муши буц заєдніцтво у хторим ше każde заклада зоз шицкими своїма способносцами. Християн любі своїх братоx зоз погледуюцу и конкретну любову у хторей ділує закон одреканя и шмерци без хторей нет правей плодносци. По той любви християн остава у заєдніцтве з Богом. То була и Исусова остатня молитва: „Най у ніх тирвацо будзе любов зоз хтору ши ме любел, и я у ніх.“ Тота братска любов цо ю преживіюю школяре жиюци на штред швета хторому не припадаю – свидоцтво по хторим швет може спознац Исуса як божого емисара: „Кед будзеце мац любви еден гу другому, по тим шицки спознаю же сце мойо школяре.“

Саламон як священа особа преучел и научел за свойо поволанє шицки одвити яки религия дава и научує, а яки трапя вирнікох, о духовних и религийних питаньох. Научел и научовал на службоx як випатра драга ратунку по Йоанови або Павлови (Йоан 3, 3 и 3, 16; Павло – Римяном 10, 9); як найсц мир у чаше немирох (Филипяном 4, 6–7 и Йоан 14); як найсц шмелосци у часоx страху (Єврейом 13, 5–6 и друга Коринтяном 4, 8–18); як найсц олегчанє под час трапезоx (друга Коринтяном 12, 3–12 и Єврейом 12, 3–13); як ше одпочинуц у чаше вистатосци (Матей 11, 28–30 и Римяном 8, 31–39); Як ше поцешіц под час жалосци (друга Коринтяном 1, 3–5 и Римяном 8, 26–28); як найсц моци у чаше спокусоx (Яков 1, 12–16 и перша Коринтяном 10, 6–13); але кед пише поезию, одступа од тих понукнутих одвитоx, рішеньох хтори понука религия, одступа од томистичного погляду на швет. Одступаня условени зоз Саламоновим индивидуализованим психосоциалним габитусом, з глібину и поєдиносцами особного животногo искуства. У даєдних писньох одступаня дробни и незамеркуюци, а у даєдних мож повесц, квалитетней векшини писньох у прози одступаня правя напукліни и дзири на той религийней основи його ділох през хтори прецагує свойо дожице и видзене

швета, розлично од релігійного. Дожице и видзене оформене на власним живоце у хторим пре худобство, войну, жедлярена, роботу од малих ногех, крегке здраве, хороти, страхи, части стретнуца зоз шмерцу, розчарованя до школованя, шмерц у фамеліі, каліченя членох фамеліі, виселенство, чежку роботу, живот розпочати од нули ... преовладує песимизем, песимистични погляд на живот, швет и людзох и сумня до тих истих релігійних одвитох, сумня вибудована на власним животним искустве и искустве цалей страценей генерації, людзох трицетих рокох двацетого вику. У таких писньох природа поети хтори дума и сумня моцнейша од природи священіка и вирніка хтори дума и вери на релігійних основах. Саламон поставя части питаня, не зна як любіц тих цо його не любя и не зна як жиц зоз добрим у себе кед штредок и час у хторим жиє даваю премало причини зохраніц у себе незагаладзени простори чувствох чистоти. Поставя питаня же з чим по людских, а не божеских мерадлох, кармиц за других людзох не мотивоване у стварносци добро кед „нешкайша политика, розлични кризи, наоружане – шицко то не може до нас ані кус оптимизму уляц. И прето ми млади, котрим шерцо вше на длані, котри би требали ясно на живот патриц, падаме скоро до розпуки. Бо ютре, того цо ма присц, чарне, прешлосц наша зашата зоз горкіма спознаннями, а дійносц-терашньосц вше вецей трови нас ... шерца нашо празни. Святей любови за вельки ствари у ніх нет.” Не ясне му же як жиц задовольни „з єдну ногу у фантазії и поезії, а з другу цагац ше по чарней, блатней драги живота“. На яки способ у таким швецє жиц и у себе ховац чувства хтори як релігія научує дати од Бога и хтори Бога представляю. У хвилькох кед преовладує томистични погляд на швет, паноец Саламон своіо сумні и песимизем похопює як гріх, як побуну процив Бога и Божого утіловеня швета и писню хаснує и будує так же ей дава форму и смисел споведзи; преїг ней окончує очисченє и розтерхованє од прициску швета зоз затраченим смислом. Як и Гемингвей, хтори тиж бул припаднік тей страценей генерації хтора виходзаци з войны вишла пред зацмени горизонт живота, и Саламон вельо раз у писньох нагадує страх од сцеканя души з цела, страх од шмерци, але тиж не вирніка, але чловека хтори сумня и дума, бо страх од шмерци за вирніка хтори практиковал християнску концепцию любови заменени зоз животом у вичносци, а страх чловека хтори дума и сумня не ма упокоєня. Саламон як поета глібоко роздумує над процивсловносцами у моралним и стварним ушореню жемового живота. На Саламонов песимизем у писньох у прози реаговал и паноец Костельник – подар му их бо були барз чарни и прето же ше по Костельниковим думаню таки писні не шме писац за народ. „А яка крегка рошліна аж гевтот народ хтори не може прежиц песимизем за хтори маме факти и причини дзе очи застановиме.” Хаснуюци два попатрунки на швет, час и людзох, релігійни и скептички погляд полни сумні, питаньох без одвитох и песимизму, Саламон у сущносци пише своіофайтово посланіци читачом и приятельом у служби Євангелії модерного чловека трицетих рокох двацетого века, як припаднік

страченої генерації. Саламоново писні у прози по метатекстуалней функції, у ствари, негативна категория у Фридриховим смислу спрам Павловских посланіцох, томистичного погляду и религийней науки и литературы. Та так, гоч по Павлови, синоптикох, теологийних словнікох, старозавитней, а ище баржей новозавитней литературы и науки, любов верх шицкого на тим прекрасним и зложеним Божим швецце, швецце за чийо описоване Саламон не находзи досц моцни, прешвечліви и инспиративни слова, тоту и таку любов по Саламонови чежко найсц, а гнетка ю даремно и гледац.

Своєй поетики и єй основних началох бул свидоми и сам поета, цо видно зоз текста „кед зарно дахто найдзе“. У тей писні поета толкує же свою поезию пише прето же ше муши исц глібоко до питаньох о шицким; о себе и швецце бо „сцекнуц од того не мож, гоч яка велька дзека“. Очиглядносц темох о хторих поета пише пребарз велька и упечатліва и пресцера ше на шицких людзох у тим и таким швецце. Источашне, поета припознава же вельораз не ма слова за мальоване дожитого “я шицко видзим, чувствуєм у єдним моменту, а вец не можем досц змальовац то з пирком“. Прето вон у поезиї вельо раз лем укаже, лем припомне на тото цо дожил „припомнем красу слунечних зарйох през шиво били, швидкоидуци хмари“ на час лем застанови думку або руши шерцо з добрим жаданьом, спуши зарно зоз хторого з читачову повагу и интересованьом може вироснуц дуб зоз конарами рижних заключкох, дожицох и видзеньох, конари и конари роздумованя и штудирания о шицким. „Мне випатра же зарно я сцем пошац“ а читач ма предлужиц далей, залівац зарно, прихраньовац го и окоповац же би му рошліна хтора з нього вирошне оможлівела же би лецел „до простору блізше гу гвиздом“ гу Богови?! Кед му ше уда указац на тото цо видзел и дожил, кед ше му уда припомнуц о тим, на час застановиц думку читачови, зоз своїма словами, кед читач найдзе цошка, инспирацию, „зарно“ у його словох, поета задовольни, бо зна же ше му поспишело кед не пренесц цалу свою визию и дожице на читателя, вец голем инспировац читателя же би з власнима моцями гледал тото цо поета видзел и дожил. Тиж так, кед у поетових словох читателе найду гоч лем зарно инспирації, поета ше цеши и прето же победзел сумню до квалитета и смисленосци свойого писаня и своїх ділох; теди є прешвечени же му поезия не слама хтора блішне лем накратко и достава моци твориц и писац и надалей.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПИСНЬОХ

Римляном 13, 8-10

„Не будзе нікому ніч длужни лем же бисце любели еден другога; бо хтори других любі закон сполнює. Бо заповиди: не согриш блудно, не забий, не крадні, не шведоч фалшиво, не пожадай, и кед же ест даяка друга заповид, у тим є слове содержана: люб ближнього свойого як самого себе. Любов не роби зле ближньому; любов то усовершоване закону.”

Любови

Без огляду цо як священа особа зна и цо научує вирнікох о любви, Саламон як поета – гришнік, человек хтори вецей дума як цо вери, не находзи любовь у тим чарним и чежким швецe, у живоце дзе є хори, полни обаваньох и недоверия; дзе чувствує страх пред надиходзацу, нагадуюцу шмерцу, за невірніка страшну, горку и конечну. Як човекови хтори не вери, але дума и сумня, хиби му тота любовь, моцна любовь за хтору зна же ратує, ніч тожи мержню и очисцує шерцо, любовь хтора оможлівює любіц и спознац людзох и Бога. Як припаднік и представнік страценой генерациі, погледує любовь не лем у свойо мeно, але у мeно шицких, бо у стварносци людзе його генерациі, як наисце да жию през любви, або ю голем пре сумню и песимизем хтори оправдани з условиями часу и живота не видзели и не находзели. Прето и зоз церкви, хтора би як цело Христово мушела буц полна и обнята з любовью, одгукую звуки погледованя любви, Бога самого, любви святей и велькей.

Римляном 5

„Оправдани зоз виру, маме мир зоз Богом по Господу нашим Исусови Христови.”

Чом

Писня преполна зоз питаннями поети невірніка, поети хтори сумня, а не вери. „Чом то вше, кед дзень мутни, душа немирна, церпи и жада слунка?” Можліви релігийни одвит би могол буц: прето же є запатрена на швет з невірними очми, штудира о тим цо видзи, а не цеши ше з тим и не вери до того цо святи кніжки научую, а цо ше з очми не да видзиц, але лем з виру спознац. Такей души досц хмари и буря же би ше чувствовала небезпечно и же би церпела и була немирна; души невірней хтора не препозна-

ва Боже діло у видлівим и стварним швеце. „Чом тераз витор навива на ню чудну неслухану писню болю?” Пре власни вибор, место писні радосци и окрипеня, душа хтора не вери, не слуха писню Божу, але писню болю. „Чом загадка прешлого дзєцинства прелїва очи зоз слизу? Чом руки мойо слабню при думки на ютрейши дзєнь?” Прето же человек хтори дума а не вери церпеня и чежкосци з прешлосци не похоплює як ласку Божу, як церньову драгу, преїг власного крижа, драгу пречисченя, драгу спашеня. Бог вше ратує и наградзує тих цо пре нього церпя, тих цо з виру, трудом и трапезу ше обегую – бежа на драги гу ньому, на драги спашеня. „Мне не брига за свой живот, як кед би вон драгоцини бул, але ше старам же бим завершел з радосцу бежанє свойо.” Дїла апостолски 20, 24. Руки слабню бо их поета не нацагує на помоц Богови, але сам пробує жиц и робиц. Прето же не гледа помоц од Бога, ані ю не достава. Ані физичну, ані психичну помоц, не достава ані потримовку, ані оптимизму, ані надїї. „Чом краса вше од нас далеко?” Без вири ані не мож видзиц праву и правдиву красу на тим швеце. Без вири шицко швидко постава звичайне и некрасне. „Чом любов наша у снох вше красна?” Любов красна лем у снох, бо преїг снох Бог, гоч го людзе як одбиваю и уквилюю, не препущуюци му ше „всем сердцем своїм“, таки яки є велїчезни, предобри и милосердни понад шицкого, пребачує людзом и указує им праву красу, праву драгу, указує им любов, себе самого. Кед на яви людзе прициснути зоз животом, зоз слабу виру опушую и поставаю непослухни и глухи за його слова, вец им вон у снох дава приклад правей краси. „Чом? Парє по души тот вопрос. И ютре исте чекаме того.” И ютре и поютре, по шмерц саму душа ше будзе парац зоз такима вопросами кед не прилапи понукнути одвити, понукнути способ за zlepшанє каждого нешка и каждого ютре. „А повесц да одлегча нет кому. Любов далеко од людзох. Дні нашо и живот – за ню не знаю.” Єст кому повесц кед ше вери, єст кому ше обрациц и любов блїзка, вилята на людзох, лем ю людзе без вири не видза бо не слухаю здрави науки, але вилагодза своїм ухом, гледаю учительох по своїх наклоносцох и обрацаю уха од правди, обрацаю ше празним приповедком. Прето любов далека од людзох, прето їх дні и животи за ню не знаю.

Римьяном 1, 18

„Гнів Божи обявює ше з неба процив каждой бездушносци и неправди людзох хтори правду тримаю попутану у неправди.”

Я не знам

У писні “Я не знам” Саламон як поета хтори не видзи Бога у шицким цо описує, не видзи Боже діло на жеми, видзи красу хвилькох хтори го асоцирую на його приємни ствари и дожица, але без спознання же то дате од Бога.

Прето не може найсц одвит же чом тото шицко любви, а чом му шицко тото нацагує смуток на душу. Не похопює же без спознання же шицка краса од Бога людзом дата, за людзох, за їх приемносц; нігда ані не будзе задовольни и же будзе лем смутни и аж завидни тим цо нашли щесце, тим цо поверели и припознали Богови шицке иснованє на швецє. Пре невидзєне и непрепознванє Бога у шицким, Саламон у цмоти и драга му джобаца. През вири му чежко и обава ше же не витрима. Ише глібше ступа до цмоти кед ришує ані не гледац щесце и кед забува на прешлосц. Констатує же му робота суха и празна и през награди. Така є прето же є през любви и през вири, прето нет нікого же би го поцешел и з дня на дзєнь горкосц ше лем звекшує. Писню закончує знова зоз питаньом же не зна чом у таким живоце любви зявеня у природи и їх асоцияції у його глави. Поета не зна у сущносци же чом любви Бога, хторого не препознава у шицким.

Коринтяном 15, 12

„А кед ше бешедує же Христос воскреснул зоз мертвих, як даєдни з вас гуторя же нет воскреснуца мертвих?“

Нинї вся исполнишася свита, небо же и земля преисподняя

У тей писні поета, попри шицкей манифєстациї радосци пре воскреснуце Христово, през шицки видлїви докази и у природи „И дзєнь красни. И слунко и природа и вшадзи полно радосци. И на ружох у моєй заградки, цо так прекрасно пахли през цалу ноц, ошвитнул тот радосни привит.“ И хмарки, и ластовки, и тацки були радосни и шпивали Христос воскрес и на доказах при людзох; дзеци радосни бегали а старшим ше на чолох блїщала радосц; гоч му посцель дзе лежал у хороти постала легчейша, а мац, хтора го обслуговала, постала нашмеяна, поета сумня до того цо видзи, не бизовни є чи то ше му лем так видзи и чи то лем вон шицкому тому дава красни и святочни випатрунок. У песимистичним розположеню, безвирним ровнодушю, поета на тоту дилему и сумню одвитує же му шицко єдно.

Римьяном 1, 20

„По стваряню швета, невидлїви совершенства Божи, вична моц його и божанство його, видзело ше наисце у ділох його.“

Надишла яр

Писня иншакого характеру. У ней поета баржей виражєни як вирнік, зоз ней зарюю религийни поручєня. У опису яри, будзєню живота „котри

квитне и вре у природи того року як и тисячи роки пред нїм“ писатель нагадує, у вечару цеплим и красним, цошка цо виполнює тот вечар, тоту природу и будзене, и дава им невиповедзену красу. Нагадує Бога. Зоз тим нагадованьом зявює ше и писня покаяня „цо приходзи одкадзшик“ до його хижки и уноши несклад до тей невиповедзеной краси, уноши габи смутних акордох, боль и тугу. Могло би повесц же покля не бул свидоми Божей присутносци у природи, поета ше радовал тим зявеньом, або ше розжалювал, у зависносци од хвилі, його розположеня и ситуациі; а тераз у тей писні кед нашол або голем нагаднул Бога, у тей огромней ярней красоти пришла му смутна писня зоз больом и тугу як здогадник на вични боль и немир цо паную през вещей як тысяч роки. Тота писня то писня покаяня пре скорейше непрепознаване, або негледане Бога. Прето боляца и чежка писня ту як необчехована кара од Бога дата праве теди кед го поета постал свидоми. Зоз препознаваньом Божого присуства и покаяньом пре скорейше негледане Бога писня му будзи асоцияції на напрями дальшого живота и животну драгу за хтору гвари же муши буц драга вири, драга хтора ведзе на цель, а то вични живот по шмерци. Припознаваюци Богови шицку облаплівосц на тим швецце, поета похопює и поучує же шицка краса на тим швецце, и яр, и природа, и дражки убити без вири до спашеня и Божого присуства у шицким безцильни. Живот у тим, гоч прекрасним швецце без вири безцильни.

Друга Коринтяном 1, 3-4

„Благословени Бог и оец Господа нашого Исуса Христа, оец милосердия и Бог каждой потіхи, хтори нас цеши у каждой неволі нашей.”

Немирни гадки

Писня „Немирни гадки“ одражує поетов немир, церпенє и обаванє заш баржей скептика як вирніка пред nelaгодносцами и неволями яки на швецце паную и дійствую на людзох. Писня описує момент кед поета глібоко обняти зоз песимистичним розположеньом и визию швета. У тим розположеню през душу хтора ту индикатор прецагую ше стари болі и стари писні смутку – писні у хторих преовладує роздумованє без вири и невидзене Божей присутносци у швецце. Душа без вири отворена депония за шмецце зоз блатних шмецискох живота, за шмецце хторе ше зяви скорей Христового другого и конечного приходу. Як безцильна блуканіна випатра поетови його и живот його генерациі, безцильна бо є без вири, безцильна блуканіна у цалим живоце, покля ше не прилапя одвити хтори Бог дал, напрямки хтори водза гу цилю, гу ньому. Без вири до одвитох и напрямкох хтори понукнути людзом од Бога, питаня стари як людски род лем збуную и не даваю спокой. Место одвитох хтори би як вирник требал знац, як поета поставя питаня о обчехованим спокою, жадаючи кед ше не напиц и загашиц смяд, голем гамби нама-

чац зоз лем капку спокою. Без вири не зна чи го дотхне тота капка и не зна чи придзе кед не нука до души, вец гоч лем под стреху їх душох ангел мира. Капку вири находзиме у тей писні, але лем як можлівосц и нагадоване, не як прешвеченосц и тварду виру. Слово *може* – можебуц одражує тоту капку бо з нїм як кед би випирсла капка вири зоз тей невирніцкей писні: „А може є недалеко ... Може наступи розвязане наших питаньох.” Саме од себе? През вири, труду и трапези, намаганя и одреканя, ясно одредзеного бежаня гу тому жаданому спокою? Капка вири знова спадла до моря гриху и скептицизму хторе ошвицене зоз гвиздами и мешачком и на тей шветлосци поета капку вецей не находзи од моря бруду, гриху и клубкох гадох. За людзох без вири поета на жеми видзи лем потоки слизох, хмари и боль. Без вири живот безсмиллови а людски шерца пусти бо без вири нет ані любви.

Моєй мацери

Писня о страху сина за свою мацер хтора далеко од нього, о хторей не ма вистки, як же и чи жеє. Писня о чувстве nelaгодносци яке ше формує у мозгу у подсвидомосци кед штудира о оддаленей мацери. У тей писні поета як дзецко потїху у дньох болю „кед кліщ болю сцишне цале ество“ находзи у роздумованьох о мацери, о єй церпеньох и стараньох за нього, о єй любви. Таки роздумованя на нього дійствую окриплюючо, дзвигаю му дух и „покриплюю го як вода осушени уста вистатого путніка“. Медзитим, источашне як го роздумованя о мацери окриплюю и змирюю, необчековано и неждано до роздумованьох и до снох му приходзи цошка “якаш злобна рука“ хтора му наруцує чарни думки, думки о мацеровей шмерци. Поета ше обава же чи то шмерц му не явя за мацер бо му ше у думках зявюю слики мацеровей труни. Поета як вирнік пред злом и думками о злу обраца ше Богови и гледа потвердзене же то неправда.

Коринтяном 10, 13

„Друга спокуса не придзе на вас окрема людскей, а Бог хтори вирни не допущи же бисце ше преїг мири спокусовали, але зоз спокусу порихта и средства же бисце єй могли одолїц же бисце вишли з ней.”

Верим

„Верим“ то писня о спокуси, спокуси яка ше у поетови зявює пре рижни впливи у живоце. У ней поета-вирнік описує ситуації кед му легко вериц до Божей ласки. Наводзи же то у церкви на причасци, кед церква и причасц на нього впливаю так же чувствує моц жиц и робиц як Бог жада и наказує. Чувствує же му теди шерцо широче, же би могло каждого полю-

биц з любову перших християнох, а неприятеля благословиц зоз жаданьом добра. Чувствує ше способни виполніц Божу заповід о братскей любови, як и легкосц за окончованє молитвох Господови, легкосц „зробиц и езер покलों на чесц Його, так як робели оддани Богу людзе у прешлосци давней.” Тота легкосц, як и легкосц за обачованє Бога, Божого шліда у цалей природи „у каждим суццаню лісца на древох, у шветлу слунка и природи цалей” по його вереню пре ласку и милосердиє Боже. После опису ситуацийох кед вери и кед є способни жиц по божих заповідох, приходзи опис ситуацийох кед слабне и траци виру – опис спокусох. Ситуації спокуси за нього „кед ше буря зорве, а витрила ше подру“ нательо моцни же му вира слабне и поета траци розликованє медзи добром и злом. Свидоми є же пре недостаток вири и моци за розсудзованьом же цо добре а цо зле барз легко може зробиц даяке зло. Спокуса го далєй наганя же би брал тото цо Боже – вимсценє, док ше припатра на слики забиваня медзи людзми и кед жада вимсциц ше процивнїком своїх братох. У тей спокуси и так штудираючи зло преовладує и поета почина чуц плач, видзиц боль и грих прето же почал штудирац о пребераню крочайох хтори процивни Божим заповідом. Пре тото гришне роздумованє швет хтори бул прекрасни претваря ше до страшней слики „Слунко так цепле и ясне постава кирваве и жимне“ а думки о Богови и його шліду у шицким блядню “як мешачок над раном“. У таким стану починаю пребивац роздумованя поети хтори дума а не вери. Теди штудира ше пущиц до шицкого цо ше вола живот. И гришиц, уживац, бориц ше, не оглядаючи ше же чи то чесне, чи допущене, зохабяючи Бога и його заповіди з боку. На концу писні поета вирнік ше будзи, роздумує о своїх двох напрамох роздумованя и несигурни є у роздумованю и у думаню. Нагадує же чи би тото шицко могло буц Божа спокуса и як вирнік змирює штудиранє, охабя скептицке роздумованє и почина вериц. Вери же то спокуса, охабя ю и видзи чаривну моц вири хтора го змирює, рационалізує и зводи на праву драгу.

Друга Тимотейови 3

„Знай же у остатніх дньох настаню чежки часи, бо людзе постаню себични, лакоми, нічтожни, пишни, полни лацох, непокорни родительом, неблагодарни, недушевни, нечувствительни, невірни, плеткоше, нестримани, свирепи, неприятеле добрих людзох ...”

МВ-ей

Писня поети хтори роздумує над недобрим шветом, недобрима людзми яки видзи и доживує зоз свою празну душу у хторей панує „хладносц шивого дня”. Писня писмо добрей малей шестри, зоз горкима порученями о себе, людзох и швецє. З часци то писмо спозорєня наменєне єдней добрей особи хтору писатель совитує и поучує же людзе зли и на добро, на любов,

на шерцо понукнуте на длані одвитую зоз злом, зоз плюваньом. У тей писні поета ніяким концом не вирнік бо до любови других людзох, як и своєї власней, єдноставно не вери. Не вери до братскей любови, щирей, отвореней любови – шерцу понукнутим на длані, бо гвари же людзе по ней поплюваю. Не вери до можлівосцох своєї любови, бо є за нього мертва “як квет на молги и мраже єшеньским спрела“. Не вери до поцешеньох, цеплих словох и вони за нього отров. Прето у писме малей добрей шестри наглашує же ей не посаила цепли слова и спозорує ю же людзе з цеплима словами сладкословни людзе, зли людзе – отров у нешкайшим швецє. Поучує ю же би мерковала на свойо шерцо – свою любов и тримала ю далеко од людзох. Шицки тоти спозорєня посаила ей прето же не зна чи ше мала шестра прешвечела до людскей злосци, не зна чи дакеди любела.

Псалом

У Старим завиту псалом-гимну вирніки шпивали у святиліщох лебо на прагох коло жертвенікох, под час дньового жертвованя, лебо под час релігійних святочносцох. Шпиванє ше окончовало у процесійох хтори обиходзели коло святиліща лебо жертвеніка. Писню провадзели рижни інструменти, дуйни, струново и удерни, а, тиж так, писні провадзєни и зоз кляпканьом рукох, викрикованьом и звискованьом. На шпиванє ше поволвало хижу Аронову, хижу Левийову, хижу Израїлову, богобояжлівих, ангели и шицки єства зоз рижнима виразами як цо: хвальце, благословующе, кричце. Псалом-гимна вибудовани барз єдноставно. У уводу идзе поволанка на шпиванє. Вирніки ше поволую най славя, даваю чесц и хваля Бога, його мєно, його свойства, його чудєсни діла у природи през историю. Вирніки ше поволую най спадню на колєна пред Богом. У главней часци змист бєшедує о Божих роботох на природи и исторії ратунку. Тема у главней часци Бог и стварянє, Бог и человек и Бог и избрани народ. У заключєню ше понавля початок псалму лебо ше закончує зоз молитву. Псалми-гимни виражую радосц вирнікох же можу хваліц Бога. Саламонов псалом розпочина перше зоз поволанку людзом же би шпивали Богови писню, а потим поволанка прєходзи на природу и всєлену хтору Бог створєл и даровал ей живот на хтори вше єднак меркує. Тоту природу поета поволує на непрєривнє шпиванє. Потим наказує же яку писню природа и всєлена маю шпивац. По углядзє на ей створитєля и хранитєля хтори велічєзна радосц и моц и писня ма буц радосна, моцна и велічєзна. После словох велічєни и моци шлїдза поволанки людзом, потим огромним всєленским целом и жеми самєй, як часци тєй огромносци.

После того поета ше спущує гу найменшим и найніжнєйшим, найкрєгкєйшим створєньом „лєпетки, бєзчислєни мушки, пчолї“ та аж и по, за людскє око, „невидлїви, микроскопийни створєня“ и поволує их най хваля Бога и славя живот на хтори Бог меркує, гоч лєм и у єднєй дробнєй капки

води. На концу псалму поета ше враца на людзох и припознава Богови же вон тот хтори управа зоз порушеннями у їх душох, а за хтори людзе анї не свидоми и гвари же Бог видзи людски шерца и шицки людски скрити думки. Пре огромну любов и старане о людзох, цалим шведе и вселени, поета Створительови преїг писні дава чесц.

Єврейом 12

„Прето и ми, цо маме коло себе тельо вельо шведкох, одруцуєме каждую терху и грїх хтори ше за нас приліпели и одважно бежиме до битки хтора нам одредзена.”

Пред яр

Писня оптимизму и вири. Писня ошмельованя, поцешеня и прешвечованя, упутена людзом, генерації хтора мертва, безкревна, без жаданьох и цагнуцох за лепшими видоглядами, з чарну прешлосцу, генерація цо жие у шивих, задимених дньох зоз больом и слизами. Генерація людзох цо жие без любви и без радосци. Тоту и таку генерацію цеши и ошмелює поета. Прешвечує их же ше шицко пременї, же ожию, розбудза ше и достаню моц и волю за дальши живот по нових драгох. Прешвечує их же учую преїг природи о любви, о Богови; же дожию милосердиє незаслужене, ошвици и огрее их слунко, а у шерцох им розквитню били ружи. Обняти зоз Божу цеплоту, подпомогнути з любову, з новим животом и виру до Бога, зохабя чарну прешлосц, шицко боляце и руша по нових драгох, розпочню жиц нови живот, творяци добре, а керчацї зло. Источашнє як цо то писня поцешеня и надїї, то и писня у хторей поета припознал Божу моц и милосердиє, припозна велїчезного доброго Бога хтори ше спущує нїзко гу гришним людзом, обращеним од нього и дарує им дарунок спознаня, дарунок пребаченя и ратованя и унапрямує их, моцно потримуюци, на нову, добру драгу.

Кнїжка Мойсейова 1, 11; 20; 24

„Потим гварел Бог: най пуци жем зоз себе траву, рошліни цо ноша нашене и древа родни хтори даваю плод по файтох своїх.

И Бог гварел: най превру води зоз живима животинями и най леца птици понад жем гу простору небесному.

И Бог гварел: най жем пуци зоз себе живи животинї, по файтох їх ста-ток, шмикацох и жири жемни по файтох їх.”

Нови швет

У писні „Нови швет“ поета, описуюци швет густого леса, швет брамушкох, мушкох, суньогох и хробачкох одкрива же и тот швет, як и наш „вель-

ки швет“ живи, полни борби, интересох, радосци и бависка. За швет дробних животинькох му яснє же як функционує и чом так функционує и приємно ше му припатрац такому велькому на ньго. У нїм менує з людскима назвами шицки случованя хтори обачує. Видзи походи и борби брамушкох и наволує их войнами; видзи зуюнє суньогох и наволує го концертом, балетом, танцом живота. Попри швета дробних животинькох, обачує ище єден швет, ище єдно царство, швет дзивого, але прекрасного квеца. Пред тим шветом поета збунени и гвари же не розуми нїч. Не яснє му же хто хаснує тот швет, кому вон служи за дацо. Як нагадованє дава одвит же то швет за патулькох-карликох, хтори ше квица зоз тим квецом и правя себе дробни метолки зоз метолкох вшелїякого роду, кед раз рочнє, вноци, преходза по лесох. Понеже патульки мит и часц поганского вереня, поета их зохабя и як вирнїк, християн находзи одвит же и тот швет створел Бог. После того спознаня, вецей не поставя питаня же чом тот швет квецох стої таки красни, а таки дробенки, праве там дзе ше го гажи. Задовольни зоз спознаньом, анї не пробує одгагнуц або зоз швета квеца дацо одчитац, прето же зна же людзом не дате же би розумели чом Бог роби так як роби и твори то то цо твори. Як вирнїк, не гледа одвити о тим швеце, але ужива у нїм, приходзаци до ньго кед му дописе буц медзи людзми.

ЗАКЛЮЧЕНЄ

Силвестер Саламон найуспишнейши литературни твори творел хаснуюци праве тот чежко дефиновани, лепше поведзено нїгда до конца не дефиновани и стопостотно формуловани способ твореня, мишаюци поезию и прозу. Мишаюци их, хаснує характеристики и найвигоднейши можливосци и предносци обидвох файтох уметнїцкого виражованя, же би голєм приблїжно описал свойо видзене и дожице швета, себе и других людзох. Основу, материял, „глїну“ за творене своєй уметносци брал зоз посланїцкей литератури апостола Павла, як и шицкей библийней старо и новозавитней литератури – материял зоз свойого поволаня, занїманя, роботного места, служби священїцкей. Материял хтори Саламон през живот и роботу преучел, у глави преробел, прераховал, хтори ше з каждодньовим хаснованьом урезал до його роздумованьох и видзеньох о шицким и шицкого; теологийни материял зоз його науку и религийнима поглядами на швет и космос и шицко у нїм. Понеже бул свидоми же поезия то уметносц и же ше поезии зоз даваньом гоч якей функції лєм одбера од уметнїцкей вредносци, Саламон тот материял бере як таки и у своєй поетскей глави, мигелю, роботнї, лаборатории го миша зоз визиями и видзеньями швета и людзох його часу, його генерации, потим його власнима видзеньями човека хтори дума над таким шветом и над такима одношеньями яки у нїм паную; човека хтори не вери але сумня, човека а не священїка. После обробку у глави, и чежко найдзених словох,

после мишання двох визийох, двох процивставених думаньох о шведе, живоце, чаше и людзох, зоз Саламона виходзи уметніцки твор базовани на релігійней основи, ей ученю, базовани на посланіцох, псалмох и других релігійних списох, але зоз пукленінами през хтори вибива други замишани материял, материял базовани и фундаментовани на Саламоновим приватним живоце: видзєня и роздумованя о шведе и чаше дожити зоз його боку, видзєня себе и других людзох у тим истим шведе и роздумованя других, його генерациї, людзох хтори ведно зоз Саламоном жили у тим и таким шведе и чаше. Материял цалком розлични од релігійного материялу, материял у хторим преовладує невирносц, сумня, меланхолия, страх, песимизем и шмерц.

Интересантне за єдну свящєну особу, Руснака, же на руским язичу, у часох кед ше руска литература у Югославїї лєм народзує и розвива, пише литературни твори, хаснуюци єдну форму виражованя хтора гибридна, зложена и до конца недефинована. Же хаснуюци тоту форму витворїовал найуспїшнейши, прави и вредни уметніцки литературни твори, преїг хторих виражує свойо видзєне швета иншаке и иншак як би ше од єдней свящєней особи обчековало, окреме при Руснацох, у рускей литератури.

Саламон ше не тримал твардо релігїї кед творел литературну уметносц; и зоз тим своїм попущованьом и препущованьом иншакому роздумованю од релігійного, християнского, томистичного, павловского, хаснуюци други способ видзєня и роздумованя, человека не вирніка, але лєм думателя, у чаше и шведе хтори є за таких людзох думательох иншаки од томистичного погляду на швет и час, правел радикални напукліни, дзири на релігійней основи и науки. Балансованє и дозиранє єдного и другого материялу хтори хаснує при творєню литератури, Саламон витворїовал дакеди вещей, дакеди менєй успїшно, та прето маме писні у хторих преовладує релігійна маса материялу и погляди яки научує релігїя, а дакеди писні у хторих панує материял не вирніка, хтори релігійни материял, хаснує лєм як подлогу на хторей виражує даяки иншаки, невирніцки, нерелігійни видзєня, дожица и идеї. Дакеди заш, Саламон, препущуюци ше релігійному роздумованю о своїх нерелігійних, безвирних писньох и роздумованьох, спознава и одкрива у нїх грїх. Теди писню претваря до сповєдзи, до очисцєня и горкого каєня. Кед релігїя преовлада зоз Саламоновим поглядом, кед ше вира змоцнєна з трапєзу и чежким животом враци до паноца Силвестєра, кед дожиє хвильку божого милосєрдия, хторе го ошмелї и вибистри му погляд; кед го ошвици шветлосц Исусова як Павла пред Дамаском, як поволани и покресцєни поган, Саламон сповєда свойо грїхи, терху и прицисок поганского живота, скептицкокого живота, живота человека хтори дума, сумня и не вери, живота хтори трапи и мучи и хтори прицискал людзох трицєтих рокох двацєтого вику.

¹ Слово поезія настало од греческого слова *poiesis* (творене, стваряне) и на початку означовало и музичне и литературне творене. Аж познейше почало мац значене лем литературно-уметніцког твореня. У каждодньовой бешеди слово *поезія* означує лем тоти литературни діла хтори написани у стихох. Нешка у науки о литератури слово поезія ше хаснує за означоване шицких уметніцких литературних ділох, написаних и у стиху и у прози; за шицки діла такв. красней, уметніцкей литератури – белетристики. Уметніцку литературу дзеліме по родох на лирську, епську и драмську поезію – лирику, епіку и драму, а вони ше далей дзеля по литературних файтох: лирська поезія на любовну, родолюбиву, соціальну, описну, сатиричну писню, епифам, оду, гимну, дитирамб, думкову писню, гному, епитаф и мото. Епська поезія на епську писню, еп, приповідку, новелу и роман. Драмська поезія на трагедию, комедию, оперу, мелодраму, травестию и пародію. Подзелене уметніцкей литератури по родох и файтох засноване на основи даяких чисто вонкашніх формалних прикметох поєдиних литературних ділох. Кеди год видзиме же даяке кратше литературне діло написане у стихох, за нього гуториме же то лирська писня – лирська поезія, длугше діло написане у шпиваню лебо у главах наволуєме, кед є у стихох епська писня або еп, а кед є у прозеї форми – приповідка лебо роман – епська поезія.

Діло написане у диалогу, гоч у стиху, гоч у прози, хторе подзелене на дії и сцени, а наменене є за приказоване на бини, у театре, наволуєме драма, комедия лебо трагедия – драмська поезія. Таке подзелене окончене на основи формалних прикметах литературних ділох, але исную и нукашні, суцни прикмети, хтори характеризую дзепоедни литературни роди и условюю праве тоти вонкашні прикмети. Три роди представляю три способи виражованя човекових духовних можлівосцох и поетового одношеня спрам швета. Найсубективнейше одношене у лирскей поезії, дзе поета уліва свойо “я”, зединює свою особносц зоз обективним шветом, яки вон претваря до свойого особного швета. Лирика цала у субективносци, дзе ше вязи и одношеня медзи стварами и зявеньями меняю, попуцую, та аж и таргаю, же би у поетовой слики достали иншаки, вше нови характер. Дійствующи зоз своїма думками и емоциями, поета предзера до тайнох живота и стварох и твори свою слику швета. Так поета уклада до живих єствох, але и мертвих стварох и абстрактних идеяох свойо “я”, наволайме свою душу и вицагує зоз їх обективного смислу найглібши заклоченя, найскритши тенденції, предзераючи до суцносци живота и твори нову слику швета хтора не ридко руйнує потедишні човеково представи и спознання о истим.

У епскей поезії поета приповеда о збуваню хторе ше случело у прешлосци, хторе ше уж збуло, закончене є и як таке неперменліве. Поета як приповедач вонка з того збуваня, зоз далекосци описує живот хтори ше у єдней хвилки розвивал и закончел. Интересоване гу точком того розвою поета виражує зоз затримованьом на деталяох и зоз непонагляньом закончиц приповедане. Вон широко описує кажди деталь хтори прицагне його повагу и интересоване и прето ше дія у епскей поезії одвива помали. Писатель уклада до цеку дії рижни описи, рефлексії, епизоди, додатки уж од ступня интересантносци описованей події. Так у епскей поезії поетова емоция урівноваженша як у лирскей и слика швета ше меней меня як у лирскей, прето епська поезія вельо обективнейша од лирскей. Драмська поезія як кніжовни род ше аж на бини указує у своєй правей вредносци. Литературно патрено, драма ше манифестує на мощним чувствую противсловносци у живоце, хторе погледує буц розришене. У драми шицко подредзене и унапрямене гу конечному цилю, гу розришено; кажда точка представя непоштредни пошлідок предходней и непоштредну причину будущей дії. Дія непретаргуюца, динамична, цала унапрямена до будучносци гу своейо законченю. Емоция наглашено мощна, сце буц страсц и облапя цалу особу, а непоштредно ше виражує у акції. Драмски писатель и його особа вше вшадзи присутни у драми, лем же є претворени, розчленени на вецей особи – улоги прейг хторих ше манифестує писательов нукашні живот.

Шицки тоти прикмети литературних родох мож як лем таки, у тим своїм чистим видзеню видвоїц лем теорійно, прето же у конкретних ділох тоти и таки прикмети звичайно випреплетани. Значи, єст литературни твори хтори у своїм змісту маю и епську и лирську поезію, а тиж так, єст и діла хтори повязую формални – вонкашні особеносци, прикмети єдного роду зоз нукашніма прикметами другого роду. Так маме романи и приповідки у стиху, а маме и лирски писні у прози. Тоти комбинаторни варіанти нам указую тот факт же єдно литературне діло у себе може мац шицки човеково духовни можлівосци и же человек творяци гоч яку файту литератури виражує ше у вецей видох литературного твореня, прето же и його дожице швета хтори вон формує до уметніцког діла зложене и комплексне. За лепше спатранне комбинаторних варіантох, а першенствено поезії у прози назначим чисто теорійни характеристики родох хтори ше преплетая у поезії у прози.

Теорійни характеристики лирскей поезії: мощни интензитет чувствох, глібина доживйованя хтора цалу писню фарби зоз одредзеним и єдинственим думково емоційним тоном, не допуцуюци завадзане з боку других чувствох.

Субективносц – непоштредносц – поета непоштредно до языка уклада свойо субективне дожице швета, без поштредованя даякого збуваня. Зоз помоцу символох и ритмичней організації, поета свойо

суб'єктивне, поєдичне чувство претваря до общого, даваючи му одредзену уметніцку форму. Безчисленосц лирских темох и мотивох: по дзеветнасти вик найчастейши теми були боль, меланголия, жажда, неодредзени немир, мриярене и медитация, возвишени занос, егзалтация, обожоване, а од дзеветнастого вику тематика ше меня и преширюе, а з тим меня и характер лирской поезиї. Напроцив темох о любви, природы, дружтвених одношенях, жалю за младосцу, страху од шмерци, приходи абсолютна шлебода у виборе темох и неограничена поетизация шицких предметох. Приходзи ошпивйоване предметох городской технїчной цивилизациї: ошпивюе ше телефон, авто, машини – предмети зоз каждодньового живота и додаване шицкому тому глїбшей и инвентивнейшей символики.

Описую ше чувства неспокойства и страху, чувства безвиходносци человека у ери застрашующого развою технїчной цивилизациї. Емоция ше претворюе до емотивней спекулациї хтора ма цель дознац саму сущносц ествох и стварох. Место термина *емоция* починаю ше хасновац термини як то: лаборатория, роботня, мигель, поетске стваряне, поетска алгебра, рахунок и магия стиху. Обраца ше повага на формално-структурални елементи лирской писнї, на свидоме и рациональне хасноване одредзених поетских поступкох у лирским стваряню. Лирска емоция своєю виражене находзи у ритмичней организациї языка, у ритме, як и у звуковней вредносци – експресивносци гласох и їх гармоничносцу зоз смыслом и емоцию писнї. Язык ше преїг стиху и ритму преображуе и твори нови, иншаки язык, хтори зоз своїм ритмом, звучаньом и гармонию достава самостойну вредносц, попри нормалней, каждодньовой значеньскей функциї хтору язык уж ма. Поєдини гласи поставаю ношителе едного общого и неодредзеного, але предзерающего думкового емоцийного значеня. У складзе зоз емоцию, поетова мрия ма значене структуралного елемента за оформйоване лирского змиста. Описи глобални, слика хтора ше проектуе розфаластована и з ней избрани лем часточки хтори одвитую основней емоциї у писнї. Описуе ше неприродни, видзени стан, але трансформовани, преробени, прераховани у уметнїкови опис хтори аж после того уметнїкового обробку, знова написани дава широку и глїбоку новозначну символику.

Найчастейши средства зоз хторима ше вименую основни значеня словох у лирской поезиї то метафора, символ, персонификация и други стилски фигури хтори слову даваю пренєшене и вименене значенє. З помоцу нїх розкладаю ше звичайни вязи медзи языком и думками и одкрива ше нови вид стварох. На таки способ мрия твори неограничено вельо можливосци за мальоване безконечно вельо сликох н з нїма повязаних асоциацийох думкох и емоцийох а поетски лирски язык непрерывно обнавя язици фонд значеня словох. Емоция и мрия наганяю язык на непрерывне обнавяне и збогацоване. У лирской писнї ише характеристичне же не ма фабулу, не ма приповедане, розвиване збуваня, а нет ані деталїни подполни описи. Лирска писня кратка и уштрєдштрєдзена на моменти хтори помощною основне чувство. Лирска писня ма основни мотив хтори ше преширюе и варира зоз уводзеньом нових подобних лебо супротних мотивох. Мотиви статични и шицки у рижних вариацийох бешедую о истей теми, помощноюци єй упечаток. Мотиви ше групую коло главного мотиву, асоциативно спрам основного поетового розположеня. Части асоциаций по контрасту и подобносци.

Теорийни характеристики епской поезиї: по заявене романа у епской поезиї писатель бул поштрєднїк медзи предходнима збуванями и читательом и вон зоз векшей оддаленосци приповедал о тих збуванях, описуюци их обективно, мирно и жимно. Описовал рижнородносц, полносц и цалосц швета. Затримовал ше на шицких поєдиносцох як еднак вредних и интересантних. Бешедуюци о предходних збуванях, хтори ше уклапаяли до общого шветового збуваня у шицкей його рижнородносци и полносци а не видвоююци єдну ограничену, до себе заварту дїю, епски поета могол своєю приповедане преширйовац и застановйовац на поєдиносцох, розвиваюци их до самостойних часцох – епизодох. Часово могол пошвидшовац лебо спомалшовац дїю, а могол ше врацац у приповедану на скорейши збуваня, хаснуюци ретроспективне приповедане, або приповедац о збуванях хтори ше одбуду у будучносци. Епска дїя цекла помали, розфаластована и широка, бивно повязана, та поєдичне части доставали векшу самостойносц у одношеню на главну дїю. Тота характеристика ше наволоує шлєбодно комбинована епска обширносц хтора и нешка присутна у епской поезиї у прози. Оддаленосц епского поети од збуваня, його неучаствоване у датеї дїї, його одношене поштрєднїка хтори ше визионерски преноши до тих далеких збуванях, лебо як припатрач з боку неутрално сообще о нїх, допринесли тому же би ше приповедане характеризовало зоз мирну обективносцу.

Наприклад, зоз даваньом еднакей поваги процивнїком зоченим у борби и зоз жимним сообщованьом добрих и недобрих прикметох зочених, виражує ше намагане епского поети же би цо вирнейше и точнейше сообщовал цек збуванях, о хторим ше слухательом/читательом познейше, зохабяло же би сами приношели суд, як и о зочених процивнїкох. Тото одношене епского поети гу збуваньом хтори ошпивюе як поштрєднїк лебо припатрач допринесли же би ше епска поезия похопйовала як обективна зоз цеком збуванях хтори ше одвиваю спрам обективних законїтосцох яки владаю у живоце, гоч епски поета тот хтори зоз своєю мрию твори свой поетски швет. Особи хтори епски поета обдумал прето як кед

би були самостійні і як кед би жили свої окремі животи невязано за їх творителя-поета. Тенденція гу об'єктивному, прешвечлівому, можливівому і вироятному мальованню живота у прешлих епохах була основне поглядване при твореню епскей поезії. У модерней епскей прози, после романтизму, дзе ше як основне поглядване видвойовало типичносц особох і ситуаційох, погледує ше глібоке виражоване найсушнейших духовних основох швета і живота.

Об'єктивносц епскей поезії не треба похопиц як неутралносц епского поети у одношеню на збуване хторе описує, але як подполнейше усоглашоване епского діла зоб'єктивними законїтосцами яки владаю у живоце. У сушносци, і у епскей, і у лирскей, і у драмскей поезії, поета зоб'єктивну визию стварного швета творитель поетского уметніцкого швета. У новших епских ділох, у роману, наприклад, традици ше і тотя привидна неутралносц поети, пре вше моцнейше участвоване особи приповедача у ділу і пре предзеране лирских елементох до епского тексту. З'яваю ше суб'єктивні рефлексивно-емоціональні елементи хтори приведу до лирско-рефлексивного тону у епскей поезії. То ше виражує зоб'єктивним формально-технічним поступком у приповеданню: непоштретні споведаня особох у ділу, дзе приповедач бешедує у першей особи у формі дньовніка лебо писма; непоштретне роздумоване особи виражене у трецей особи, такв. дожита бешеда, лебо права директна бешеда – нукашні монолог зоб'єктивним шветом, жаданя, жажди і намири особох. Шицко того уноши до епского приповеданя суб'єктивно-лирски елементи і твори равновагу медзи об'єктивним і суб'єктивним характером епскей поезії.

Епска поезія ше дзелі на епску поезію у стиху – старшу епску поезію і на епску поезію у прози т. є. младшу епску поезію. До старшей спадаю: епска писня, епопея і еп, а до младшей епскей поезії – приповедка, новела і роман. Епска поезія у стиху наволана старша прето же ше розвивала і творела, углавним, по осемнасти і дзевятнасти вик. У седемнастим віку настава роман, як найвиразнейши конар епскей поезії у прози. Гоч бул познати ище у антики, аж у седемнастим віку ше оформлює у смислу модерного романа, а у осемнастим віку ше усталює і розвива у своєї полней форми. Епска поезія у прози і єй найглавнейши файти – роман, приповедка і новела, исновали ище у антики і уж теди мали характеристики хтори ю розликовали од епскей поезії у стиху: була забавного характеру, описовала любовні збуваня лебо идиличні теми – теми не од значносци яку ма напр. епопея, хтора описовала збуваня і теми значні за цали народ.

У геленистичним і александрийским періодзе у Греческей розвину такв. позні греческі роман зоб'єктивним тематиком од двоїх залюбених, роздвоєних пре нещешліву судьбу, хтори ше после рижних авантурох і намаганьох шешліво находза і злучую. Тотя ідилична файта романа преовладовали по осемнасти вик. Розвой преси допринесол тому же поета вещей своєю ділом не приповедал маси слухачох, але го писал, писал кніжку хтора наменена поєдинцови, читательови. Понеже чнтатель постал поєдинец, индивіду, і писателе почали писац, приповедац о особних дожицях поєдинцях хтори мушели буц интересантні (рижнородні животи любовнікох, уметнікох, витязох, збойнікох, племства, миллионерох ...). Аж і теми значні за цали народ пишу ше у формі дожица поєдинца. Приповеда ше о приватним швече і о поєдинечних особох, зоб'єктивним і интимнейшим тоном, процивним од тону яки бул у епопеї, цали святочи і возвишени. Тематика прето индивидуалізована особа, єй зражене зоб'єктивним і зоб'єктивним собу, єй нукашні роздзеленосц, анатагонизем медзи идеалом і стварносцу, медзи нукашнім і вонкашнім животом. Судьба поєдинца ше не приказує у єдней видвоєней і завартей дії, але є повязана нашироко зоб'єктивним животом дружтва. Реакція поєдинца на дійствоване вонкашнього швета представляє основу розвою дії у роману.

Уметнічки слики поєдиних особох у роману осемнастого і дзевятнастого віку доставаю значене сликох хтори пообшчу сушни нарисі єдного штредку і епохи, так же роман достава улогу своєїфайтовей епопеї гражданского дружтва. Поєдинец ше у роману малює зоб'єктивним акцентом на дружтвеней условеносци його судьби; преїг исторії судьби поєдинца приказує ше животи єдного дружтва. У двацетим віку повага ше вше вещей поклада на человека самого, його психу, пременки у ней хтори пошлідок дійства дружтва і швета, як і на человека реакції процив тих дійствох. Меня ше і форма приповеданя – хаснує ше бешеда у першей особи, дожита бешеда і нукашні монолог, зоб'єктивним шветом і лирске виражоване. Динамічна напартосц нукашніх подзелених станох особи, процивносц свідомосци і подсвідомосци, мишане нукашнього монологу і вонкашнього діялогу творя нукашно драмску напартосц хтора модерни роман прибіжує драми. Зоб'єктивним филозофского, психологійного, етичного, уметніцкого, медицинського, правового, социологійного, або есеїстичного розправля до тексту романа, модерни писателе указую намагане за творене универзалного литературного роду – своєїфайтови омнібус.

ЛИТЕРАТУРА

1. BIBLIJA, „LDJJ“, *Veternik*, 1997.
2. Xavier Leon - Dufour i grupa autora: RIJEČNIK BIBLIJSKE TEOLOGIJE, „*Kršćanska sadašnjost*“, *Zagreb*, 1980.
3. Grupa autora: BIBLIJSKA TEOLOGIJA STAROGA I NOVOGA ZAVJETA, „*Kršćanska sadašnjost*“, *Zagreb*, 1980.
4. Силвестер Саламон: ВИБРАНИ ТВОРИ 1 и 2, НВУ „*Руске слово*“, *Нови Сад*, 1988.
5. Julijan Tamaš: RUSINSKA KNJIŽEVNOST, *Майица српска*, *Нови Сад*, 1984.
6. Celastin Tomić: SAVA O PAVAO – VRIJEME, ŽIVOT I DJELO APOSTOLA PAVLA, *Provincijalat Franjevaca Konventualaca*, *Zagreb*, 1982.
7. Celastin Tomić: PSALMI - KRATAK UVOD I KOMENTAR, *Provincijalat Franjevaca Konventualaca*, *Zagreb*, 1973.
8. Hugo Friedrich: СТРУКТУРА МОДЕРНЕ ЛИРИКЕ, „*Свијеи савремене сиварности*“, *Загреб*, 1969.
9. Wilfrid J. Harrington: UVOD U NOVI ZAVJET, „*Kršćanska sadašnjost*“, *Zagreb*, 1983.

Објавене: Шветлосц 2, НВУ „Руске слово“, Нови Сад, 2005.

ШЕВЧЕНКО И КОСТЕЛЬНИК

Як цо ше Тараса Шевченка трима за душу української нації и держави, а його „Кобзар”, по словох Б. Олійника, за „українську Библию”, так Гавриїла Костельника Руснаци у Бачки и Срме тримаю за оца писменосци и уметніцкей литератури у власней окременей и вецейністо повязаней традиції. З оглядом же неспорни и директни уплїви и вязи Шевченка и Костельника зоз становиска историйно-типологийних аналогийох, тота робота у вводу: 1. розгранічи становиска и интереси виучованя уплївох од становискох и видогляду интересох тkv. аналогийох; 2. здогадне цо Костельник експлицитно написал о своїм одношеню гу Шевченкови; 3. 1. опише непосредно у чим уплїв Шевченкового „Кобзара” на Костельников Идилски венец „З мойого валала”, а у чим 3. 2. мож актуализовац їх аналогий; 3. 3. розликуе идилу як утопию и антиутопию на прикладу розгварки К. Мочарского зоз СС генералом. У поглавю 4. заключене попробуе описац по чим єдна литературна традиция ма прикмети националней, а друга регионалней традиції и, на концу, як 5. поглаве наводзи ше похаснована литература и зоз ней превжати становиска и идеї.

1. О уплїву и аналогийох

У поровнюючим виучованю литератури присутни два традиції лебо два школи, тkv. французка и тkv. русийска.

Француска школа (од Ван Тигема по Пишуа и Русоа) базує ше на теорії и пракси тkv. директних або непосредних уплївох хтори мож установиц на бази биографских податкох и документох и непосредного доказованя з анализу текстох медзи хторима вше вяза же текст А уплївовал на текст Б.

Русийска школа, позната у першим шоре по В. Жирмунскому, рахує зоз тим же у подобних друштвених, историйних и егзистенциялних условийох у текстох А и Б наставаю заедніцки прикмети, без огляду же писателе як историйни особи не були у непосредним контакту и без огляду же могли жиц у розличних часох на розличних местох и припадац традицийом хтори не мушели буц ні у яким непосредним контакту. Тота фйта анализи и интерпретациї перше установює зродносци, односно меру заедніцтва медзи текстами, двох або вецей авторох, и вец толкує розлики медзи нїма як од окремого интереса операюци точки за толкованє и вреднованє тих творох,

бо вредни літературні тексти вредни по уметніцки релевантних розликох, а не по подобносцох чи заєдніцтве.

Єдна часц теоретичарох трима же не треба мишац интереси и становиска тих двох школох або тих двох методологийних орієнтаційох у компаративним виучованю літератури (напр. С. Петрович), але Ю. Тамаш трима же мож на истих авторох и истих творох практиковац и єдну и другу орієнтацію, лем не треба мишац їх видогляди, а найчастейше важнейши интерес аналогійох хтори потамаль аналогія покля не мож доказац уплїв.

Источасне студиране и уплїву и аналогії, источасно вияшніє мери креативносци єдного и другого писателя, окреме кед можлїве реконструовац неповторлїви животни искуства хтори виражени у невитрошеним язичу як мери конареня швета у язичу и имагінації.

Тиж так, тото друге становиско трима же имагінация – повязоване предметох и зявеньох гоч наоко медзи нїма у стварносци не постої логична вяза (напр. вяза черешньового квета, пахульки шнігу и билей птици у небесних висотох) – и їх онезвичайоване припадаю найглібшим прикметом природи и функціонованя літератури.

2. Костельник експліцитно о Шевченкови

Од велїх висловох самого Костельника о Шевченковей поезії и з того вичитованя уплїву Шевченка на Костельника окреме важни єдно писмо и єден есеїстично-критички текст.

Перши експліцитни вислов зоз Костельникового писма Володимирови Гнатюкови зоз Загребу до Львова од 27. септембра 1904. року, у хторим сам Костельник пише: „Я пречитал вельки писники у оригіналу досц, як горватского Прерадовича, Враза, мадярского Петефия, немецких Гетеа, Шилера (тих двох лем лирику и епику), нашого Шевченка и руского Пушкина, у преводу Байрона, и уверел сом ше же моя лирика може стац край Прерадовичовой и Вразовой и Петефийовой и других...”

У тим писме, окрем припознання же Шевченка Костельник читал „у оригіналу“, як сам гвари, замерковац треба и розлику же вон за Шевченка гвари „нашого Шевченка“, а за Пушкина гвари „руского Пушкина“, цо впелїяк далей од „нашого“.

Критичну анализу „Шевченко з религийно-етичного становиска“ Костельник пречитал 11. децембра 1909. року на концерту з нагоди штератцездзевятей рочніци шмерци поета у духовним семинаре у Львовє (надруковала „Нива“ у Львовє 1910). Состав аудиторіюма и особна прихильносц Костельникова були таки же толкованя „зведли зложеносц Шевченковей поезії на питанє Бога, односно морала у ней“, як зауважує Ю. Тамаш.

Костельник у Шевченковей поезії обачує єдну противсловносц и сликовито ю описує як два високи гори од хторих єдна полна желенїдла, а друга голи камень. Же би тоту противсловносц пояснел, Костельник описує психологийни розвой Шевченкового „гения“, як сам гвари, согласно власней теорії о дзеленю поетох на генийох (поетове шерца) и майстрох (поетове розума). Костельник як поет шерца не ма одредзени погляд на швет, не

виводзи анализу а ані синтезу живота, але лем наводзи тото цо зворушуе шерцо. Так пише же ключ за розумене Шевченкового гения то „впадзи зоз Шевченка вибива цек чувствох, а не розуменьох. Його душа одвитуе швету зоз шерцом. Розум при нїм нігда не обнїма шерцо.“ Гоч бизме могли, у линїї Костельникового становиска о Шевченкови, видзиц Шевченка як якош мало-умного емотивца, цо вшелїяк бешедуе вецей о слабосци Костельниковей теорїї як о Шевченковой природи, окреме природи його поезїї, Костельник за найудатнейши Шевченково писні трима гевти чий „миле” вимага одвит шерца, як „Причина“, „Утоплена“, обидва „Вечерї”, „Садок вишневий коло хати“.

„Зоз шерцом ше поет приближуе Абсолютови“, коментаруе Ю. Тамаш у своей студїї „Гавриїл Костельник медзи доктрину и природу“ (Руске слово, Нови Сад, 1986) и предлужуе зоз замеркованьом же поетово, отже Шевченково „шерцо ма векши интензитет чувствованя як шерцо обичного человека, воно жиє лем у терашньосци и виражуе хвильково реакциї”. Розум при Шевченкови, предлужуе Тамаш, не могол ше розвиц так високо як сензибилносц шерца, та прето розум при ньому не могол тримац равновагу зоз шерцом. Оталь, по Костельникови, вицекаю шицки противсловносци. Пре споминане Бога на велїх местох у поезїї, як и по преписки, Шевченко не бул атеїст. Вон на специфични способ похойовал, а спрам того ше вец и справовал, спрам Бога, а то способ першобутного християнства так як го поцицал з мацериним млеком: Христа приял за Бога, а мацер його Марию за непорочну, благу, царицу неба и жеми. Шевченко ше намагал жиц по Божих заповидох. То тота желена гора, гвари Костельник. Шевченко таки яким го дало небо, а голи камень то Шевченко яким го створел швет, искусство (дошвечене) исторїї и нїби християнство. Шевченко блука, бо обачуе у исторїї як ше царове и панове покриваю з Божим авторитетом. „Най уж раз Бог будзе Богом, теди и я його спознам як такого“, толкуе Костельник Шевченкову противсловносц зажеленей и голей гори. У теї противсловносци Костельник препознава уплїв немецких „антихристов“ на Шевченка, популярних у тот час, окреме Гегеловой диялектики. Так 1859. написана, под уплївом противнїкох Христа, „Мария”. У ней Шевченко пробуе вименїц свой погляд на швет, але його розуму ше не дало вибудовац так же би задоволел його „глібоке шерцо”. Знаме, пише Костельник, же людзе без висшого образования гоч и гваря же нет Бога, зоз шерцом интимно до того не веря. Так у „Марїї” Шевченко постава не-Шевченко, а розум виступа против власного шерца. Шевченко не против вири кельо против клера и церкви як дружтвеної институциї хтора вецей водзи старосц о царстве жемовим як небесним: „Шевченко ше не пита цо папа учи, але цо роби“, заключуе Костельник.

О два децениї, медзитим, Костельник будзе у истей ситуацїї як и Шевченко, гоч го у младосци пре исту ствар критиковал як заблуду велького поета. Кед би при Шевченкови премагал розум над шерцом, таки потупеня християнскеї, етики и естетики не були би можлїви, гвари Костельник, и гледа розумене Шевченковой историйней позициї: „Потребни були таки страшни звуки за тедишню мертву Україну. Необходимо бул потребни поет шерца, бо розумови поет не мал би сили розорвец ременї души цела яки ше заедли до спутаней України. Кед шерцо залапиме, теди уж цали человек наш, а розум

вельо раз церпи од предпрешвеченьох шерца. Требало у першим шоре шерцо розбудзиц – а то було можлїве лем зоз звуками шерца.“ Тим, хтори жию своїм духом на початку ХХ віку, по Костельниковим думаню тоти оштри звуки непотребни: живи маю жиц на тей Шевченковой зазелененей гори полней живота и ослуховац и розпознавац зоз шерцом шептане тайни зоз устох безгранїчного Абсолюта (Бога), та вец, як шпива Шевченко: „Сьвята душа постова, / Жива в сьватих своїх річах; / І ми читая оживаем, / І чуем Бога в небесах.“

Тамаш заключае же Костельникова анализа религийней димензїї Шевченковой поезїї релевантна пре два проблеми. Указуе на хтори способ Шевченко приказуе библийну стварносц и доказуе же вредноване литературней творчосци ствар социялно мотивованих виборох поединих димензийох зоз цалосци єдного литературного твора. А Шевченко библийну стварносц приказуе исто як Костельник митологийну у „Єфтайовой дзивки“ лебо приповедкох „Вельки людзе“: проектуе власне искусство историйней стварносци до давних часох, односно митологийней стварносци. Розлика лем же Шевченко не припознава, а Костельник припознава, чуда у християнскей доктрини. Шевченко на природни (Костельник гвари натуралистични) способ оформное сакрални подоби, Костельник на строго доктринарни по намири, а у реализації швета около подобох тиж на природни.

Тамаш заключае: „Критична анализа Шевченковой поезїї помага нам яснейше прецизовац єдно начало имплицитней историйней поетики и на уровню експлицитней Костельниковей поетики, як и фундаментовац у традиції єдно єй жридли: Шевченка. Нашли ше у истей ровнї просекова селянска вира Костельникових Керестурчаньох яким Костельник унапрямуе, спрам зложеносци їх горизонта обчекования, власни литературни твори. Други проблем, на хтори Костельник у анализи Шевченка обраца увагу, то очиглядно же писатель, зависно од часу свойого историйного зьявляваня, не муши трациц на актуалней вредносци кед поєдини димензїї його твора (при Шевченкови религийносци) познейше ше укажу як заблуда тедишнього часу. Його огранїченя не муша у шицким буц и нашо, бо анї ми нешка не знаме цо зоз нашеї вири/вереня уж ютре будзе заблуда искусства. Шевченкова религийносц космичней, не институционалней файти.“

За нашу розправу ту важне замерковац же Костельник сам начишлїне гевтот круг идиличних писньох зоз Шевченкового „Кобзара“ у чиїм стредку писня „Садок вишневий коло хати“ и же вон не будзе епигон у нашлїдзованю Шевченка – окреме пре нескладане з такв. селянским чи примитивним християнством – гоч и сам будзе „грац“ на струнох шерца, але источасно и як вельо образованши поет од Шевченка. З тим кончїме лем опис и не вреднуеме поетох як векшого чи меншого гения, односно майстра, гоч очиглядно же Костельникова теория о „генийох“ и „майстрох“ у поезїї покуспроцив обективного Костельникового положеня як талантованого, але и ученого поети.

3. 1. Уплїв „Кобзара“ на Костельников Идилски венец „З мойого валала“

„Садок вишневий коло хати, / Хруцї над вишнями гудуть, / Плугатарї з плугами йдуть, / Спївають їдучи дївчата, / А матерї вечерять ждуть. // Семя

вечеря коло хати, / Вечірна зіронька встає. / Дочка вечерять подає, / А мати хоче научати, / Так соловейко не дає. // Поклала мати коло хати / Маленьких діточок своїх; / Сама заснула коло їх. / Затихло все, тільки дівчата / Та соловейко не затих.“ (1847)

„Тече вода із-за гаю / Та попід горою. / Хлюпошуться качаточка / Помеж осокою. / А качечка випливає / З качуром за ними, / Ловить ряску, розмовляє / З дітками своїми.“ (1860)

Наведзени два цитати, пісня і строфка, зов Шевченкового „Кобзара“ припадаю двом хвиликом нарастаня тей кніжки: перша з основного ядра од осем пісньох у яким „Кобзар“ жил у рукопису, у яким бул преношени з рукох до рук и першираз видрукowani 1847, од котрого кніжочка нагрубла през цали Шевченков живот по „українску Библию“ (з преширйованьом и дописованьом и представя гевтот етимон идиличного метафизичного квалитету хтори ше преширри на цали Костельников Идилски венец „З мойого валала“, написаного 1903. а обявеного 1904. у нам нешка познатим вигляду.

Други фрагмент то коломиїкови штернацскладови стих и коломиїкова строфка зов Шевченкового петербургського періоду з 1860. хтори як рижни верзії шевченкового, а то значи коломиїкового стиху и способа шпиваня, у основи стиха и строфкового оформйованя з Костельникового Идилского венца, гоч и Шевченко и Костельник буду у „Кобзару“ и „З мойого валала“ практиковац и коломиїку як литературну файту, з тим же Шевченко з „Кобзара“ не оформи композиційно ушорени шпив як цо то Костельник зроби з Идилским венцом, зов становиска жанрох, родох и визиї цалосци находзаци, без превершованя мож повесц, гениялне ришене. Але, о тим кус познейше.

Тот други фрагмент ма и квалитет повязованя поетичней слики, як преписки стварносци, при Шевченкови, зов зложенним способом имагинації по хторей Костельник поровна марадики зов чамцами и гусками яки єдни за другима пліваю.

Зов тим отвєраме питанє найчастейших природних символох: могили, три души и три врани, стари дуб, осамене древо, углавним прето же су положени до стредку композиції и творя стредок організованя упечатку о повязаносци литературного твора. Тоти очиглядни символи лем верх берега у Шевченковим символичним морю. Традиційни шевченкологи од поєдинечних символох не видзели символични лес його поезії. Г. Грабович розликує три типи жанровских и символичних ситуаційох:

1. Реторични, пророцки, односно политични и идеологічни пісні як „Посланіца“ и „Кавказ“ и прєробки имитираних библийних текстох або бєшєдох старозавитних пророкох;

2. интимни, односно чисти лирски або сповєдаюци пісні;

3. приповєдни або наративни пісні хтори до себе уключую и лирски фрагменти; тоти у нашим памєтаню найчастейше исную як поеми „Катєрина“, „Гайдамаки“, „Невольник“, „Неофити“, „Мария“ и др. Наративни пісні у одредзєним смислу такволани перши поверх през хтори ше уходзи до Шевченковей символичней будовні. У ней ше од символох сцигує по митологічни системи. Символика Шевченковей поезії представя

ше на два рівні: психологічна подрозумює символічност авторської біографії, а друга – сповідає у писні і символічност поетового розумення історії, точнейше власней проєкції такволяней Шевченкової метаісторії. Поняце метаісторії Грабовича перебра од Фрая а тот од канадского історичара Андерхіла. На кратко, то включоване до фактох історії примішкох поєдинечних авторских становискох и вибор фактох и становискох хтори неперевірені з критикою історійних жридох, але су резултат психологічних и культурних прихильностох и вибор метаісторичарох. У тим смислу метаісторичаре Шпенглер, Тойнбі и Велс, або гоч хтори релігійозні або історійно орієтовані писателі. Шевченко до своєї метаісторії найчастейше включує усну легенду и фолклор, вибераяючи по емоціоналним або традиційним ключу и так ше универзална наукова схема історії трансформує до символічної и митологічної метаісторії. У остатней лінії Шевченкова історія закончує у миту, у одредженей проєкції українского златного періода, або оптимальней проєкції жаданей історійней прешлосци України и українского народу. Тота метаісторія будзе впливовац на конституюване самої історії української нації. Виучоване глібинских структурох Шевченкового роздумованя о Україні, ей прешлосци, терашньосци и будучності можливе у тим поверховим несимволічним пасме такволяней метаісторії.

Друга прикмета Шевченкового увиду до прешлосци то тото цо ше реализує у колективних формах, створених з народних вереньох и у колективним паметаню писньох, думох и легендох як колективна етика часто вєдначена з козацку. Акцент на народним моралу и метаісторії не противслови началом романтичарского історизма.

Трєца и централна прикмета Шевченкового історизма ясно ше розликує од сучасних польских, русійских або українских романтичарох хтори ше занїмали з українску прешлосцу. Грабович трима же вона ма улогу препородзиц, оздравиц, и ошлєбодзиц народ так же би постал правдиви творец духовного препороду. Зєдинєні жию поетова судьба и націонална доля як старши шаман, жридово постреднік медзи небом и жему, як шпивач, кобзар, поет та чувар трансцєдєнталних силох, судьби, з родзєньом поволани на прєкляту и источасно святую роботу постредованя.

За нашу студию окреме значне Грабовичово становиско же швет українского валалу уметніцка подлога шицких Шевченкових сижеох и мотивох и же вон часто превозиходзи другу главну прикмету його поетскєй вредносци, а то швет козацтва. Тот швет идилични, цо значи же – тот ше намага гу универзалному – превозиходзи прижемносц веризма правдивого селянского живота и сцигує по метафізику як єден з ей основних квалитєтох, а то гармонизованє швета и чловека у идили. Хаснуюци лєм вибор зоз полноти валалского швета зоз широким спектром діялносцох, интересох, становискох и чувствох, вон го предствая у наглашено гармонизованей слики и мелодії и потим ше значно розликує од своїх фолклорних корєньох.

Тоти корені вичерпно описал Филарет Колеса. Основни фолклорни мотиви, по нїм, у Шевченковей поезії маю минорни характер, як цо то художство и самота, неприятелє, и смуток за родним крайом, предчувствованє шмерци у цудзини, жалосц за прейдзену младосцу, мотив судьби хтора панує над шицким. Шевченко, як описує Колеса, не пребера цалу систему фолклора але вибера цо у своїм подтексту може уключиц до власного митологийного коду у хторим колективни представи и чувства не приведзени по поняца. Так пребера типични подоби нещешлівого козака, охабеной дзивки, бидней широти або стереотипи як зли пан, фабатични єзуїт, скупы Жид, або идилични слики як селянска хижа у стред заграда тоти типи подоби и стереотипи чуваю и идеали власней традиції и култури. Вони своєродна матрица хтору ше інтегрує до Шевченковей митологийней структури думкох и чувстох. Так ше реализує основна прикмета Шевченкового митологийного роздумованя.

Шевченково идеализоване приказованє України зявює ше у даскелїх контекстох. У прешлосци, з часовой и просторней дистанци, то идилични простор мира и гармонїї; у исторії є долаплїви конец истей вредности як и дзєцинска невиносц и младосц чловечества и прето як и дзєциństwo осудзена на траценє, читає у Шевченковей писнї „Вишньова заграда коло хижи”. По сущности, Україна ше прибіжєла гу моралному идеалу, бо настава з утопийней заєднїци маргинальних и пригнобених людзох. У ровнї утопії України пречисценой з їх церпенями. Златни вик и його врацанє Шевченко жада окончиц и през политичне, а не лєм митологийне будованє, и свою утопийну проєкцию України реализовац не лєм як триумф розуму але и правдивей мудросци.

Шевченка мож тримац и религиозним поетом не лєм прето же його велї писнї тематски повязани з Библию, анї не прето же ше вон поволує на Бога, але, у першим шоре, дзєкуюци глібинским структуром його поетского роздумованя. Шевченко часто у улоги пророка хтори ше обраца гу свойому народу у мєно и з гласом Бога. Вон, як постреднїк мєдзи народом и божєством, окончує свою мисию, толкуюци народу слово хторе по християнским миту було на початку. Писатель ше вїєдначує з позицию Христа з архитипом Спасителя хтори церпи шицки людски грихи. Розумліве же тот идилични етимон Шевченковей поезії и його златни вик гу хторому унапрямена Шевченкова мрия буду у основи и Костельникового Идилского венца „З мойого валала” и Костельников „Идилски венец” з правом можеме видзиц як ширєне Шевченковей писнї „Вишньова заграда коло хижи”, на календарски мит у хторим жию през рок Керестурчанє, односно Руснаци.

3. 2. Шевченко и Костельник: аналогії

По романтизме, Шевченкова и романтика южных Славянох як вираз поєдинцох (поетох, односно митотворцох) и їх одношеня гу власней

и историйней и егзистенциялней исторії з чийого стредзиска шпиваю такволани овидийовски стилски комплекс ма першокласне значене. Тот стилски комплекс руша ше од смутку вигнатога по титанизем з хторим мит постава историйна стварносц. Поровнайме овидийовски стилски комплекс при Овидийови, Шевченкови и Костельникови.

1. Овидий у Томох, нешка Констанца у Румунії на Чарним морю, вигнати з Рима за хторим тужи, як сам гвари, окружени є з Варварами чийо бради суца як лісце на кукуричанки вешенї. Тоти исти Варваре не пию вино але го як коцки ляду уноша до утроби и од нього ше дзивше опиваю и вец „завиваю як вовки”. И жима и яр еднок жимни за старого вигнанїка: „а я ту яр лем нагадуєм,/ бо шніги розпушує бляде слунко,/ бо не мушим вецей копац/ под твардим лядом озерским/ же бим з муку пришол до води”. Овидий будзе шпивац: „чи щешлїви кому шлебодно/ нешка у Риме уживац”.

2. Зоз Шевченком мож вжац велї приклади Овидийового стилского комплексу о чим писал О. Билетски, але випатра же не потрафел його суцносц и важносц, бо пренаглашел значене його „Метаморфозох”, а не його „Смуткох”. Шевченко неспорно такволани нукашні вигнанїк хтори вигнати як цело виганяне з циньом хторе зохабя. **У ровні поезії овидийовски стилски комплекс розвил ше до романтичарского романтизма у хторим супериорни поединец ше жада розпущиц лебо щезнуц у просторе щесца без огляду на митологийну воздзвигнутосц и жаданя хтори не мож одтаргнуц од историйного простору дожитого як стварна историйна цемніца.** Шицким познате же Шевченко длуго шедзел у гарешту хтори у преносним смислу символизує царска Русия, а мрия му була унапрямена вонка до можлівей України яка ше витвори после його шмерци.

3. Костельник зоз своїм „Идилским венцом” доказовал же родзени валал не може буц витворени рай у исторії, же человек не вигнати з раю, але и вон у позиції нукашнього вигнанца, бо цали час жиє у Львовє а тужи за Бачку. З конца його „Писні Богови” паметліва слика за илюстрованє овидийовскей позиції: журавель хтори вше кед леци з єдного до другого родного краю огляда ше на гевтот хтори зохабя.

Тоти даскельо приклади мали би илюстровац и розстояне и повязаносц Овидийового стилского комплексу, од смутку вигнанїка по титанизем. На одредзени способ Шевченко социялизовал и историзовал своєю жаданє медзи простором щесца гу хторому ше намага и простором историйней и егзистенциялней биди з хторей жада висц. У тим зєдинєню национального романтизма з метафизичним романтизмом, и при Шевченкови и Костельникови Овидийово слунко як и Гомерово знова виходзи споза широкого моря каждого нового швитаня у шицких часох та и при векшей часци Славянох. Думка о надїї, хтора не гашне од Шевченка по Костельника, на одредзени способ резимує потребу же би человек у себе пестовал єден простор чистоти, шицко єдно чи го воламе Україна, як Шевченко, чи Бачка, як Костельник.

У формалним смислу Писня Кніжка тоті простори чистоти хтори надиходза чежину полней историйней стварносци и ту основа аналогії медзи Шевченковим „Кобзаром” и Костельниковим „З мойого валала”.

3. 3. Идила як утопия и антиутопия: Мочарски

Окремне питанє кельо идила сама по себе утопия, поготов кед знаме и за одредзени антиутопийни проєкти, окреме у такволаней немецкей мрії о Україні як можливей историйней стварносци, цо читаме зоз кніжки Кажимежа Мочарского „Розгварка з Катом” (Варшава, 1977), у основи опишеме два таки мрії Іргена Штропа, немецкого СС генерала хтори у гарешту чека же би ше над нїм окончела смертельна кара у и розгварки з новинаром Мочарским описує цо би вон зробел з Україну и ей народом. Перше, зніщел би го, а потим на українскей жеми за свою фамелию розкошовал. У першей мрії СС генерал Штроп розробел идеї зніщення українского народу. Крем воєних методох як цо штреляня, масовни забойства, виганяне за Урал – Штроп здума и два мирночасови методи: алкоголизацию українского народу и вжац народу його друковане слово на мацеринским язюку, кніжки и новини, окремна Штропова „иновация” то идея заменьовац кніжки за водку у окремних дутянох, а українски народ би на тот способ пошвидшано дегенеровал.

У другой мрії о розкошаваню на Україні Штроп висловює єдну немецку прагматичну верзию Шевченковой идиличней писні „Вишньова заграда коло хижи”. Послухайме як глаши тот мрия: „Мой пане, як там, на Україні, чудово! Гумус родзи у глібини 1 метера и 80 центи без проблема. Богата держава! Подумайце себе як би то випатрало после войны хтору би ми достали, а там, лагодни летні вечар, полно шветла у моім доме (озда у палати, претаргує го Мочарски), гей, у палати дзе би моя панї дириговала з европски обучену послугу. Лакей би готовел стол за вечеру. Стрибло, кришталь, швички, шицко елегантне! А я би бул на дворе зоз сином Олафом котрого бим учел шедлац коня. Доокола цихосц яку прерива лем звук суньогох. Здалека приходзел би звук совестких моторох яки черпаю воду за поля под гереґами, чуц регочене расних коньох з мойого чупору и на недалекей пажици, а там дзешка далеко за валалом українски народни писні (українски, чи би не мали буц писні немецких роботнікох, немецких селянох). Не, чом, на моім маєтку робели би лем Українці. То добри и послушни роботніки. Можебуц вони дакус брудни, але їх жени маю вельки перши. А знає чом маю вельки перши? Прето же непрерывно кусаю магочки з бундави. На такей жеми я би мал шицко цо бим задумал. Україна, пане Мочарски, велька скарбніца, ми би з України створели державу з якей би чурело мед и млеко (яки би були вашо витязки маєтки у Україні после немецкей побиди, пита ше Мочарски). Невельки, од 2 до 4 000 гектари,

зависно од воєних заслугоx за яки би нас Райх наградзовал”. Тоти два мрії генерала Іргена Штропа, перша привиджене и злодійска, а друга идилична гоч историйно можліва, не пригадуєме з намиру же би ше українски народ на початку 21. века нашол блізка злодійскому Штроповому видзеню, але кед ше здогаднеме гладомора и Чернобила запитајме ше чи ше тоти визиї, заш лем, не надноша над нами у историйней ставрносци. Як цо над Україну „мешачок бліщацо ше швици и за поету и за збойніка”, як гваря Поляк Мочарски и Немец Штроп, Україна не лем слунечнік на русийским полю. Україна може буц и слунко хторе огрее не лем својо дзеци але и добронамирних госцоx, о чим шніли и Шевченко и Костельник

4. Заклучене

Найширше патрено, и Шевченко и Костельник припадаю часу розпадованя панславизма, часу твореня нових славянских нацийох и, окреме, виражаю можліви драги фундаментованя русинскей традиції источасно повязаней зоз, ище вше аморфну, восточнославянску чи меней-вещей русинску, односно українску язичну, литературну и културну традицію/традициями. Шевченко (1814-1861) жиє у Русийскей имперії, писац почина 1837, а Костельник (1886-1948) жиє и твори вик познейше у Бачки и Львове, значи Австро-Угорскей монархии, у литератури ше зявює 1903. Без огляду же Шевченко виражує славянски XIX, а Костельник першу половку XX века, без огляду же перши припада швету усней цивилизації, так як ю опишує А. Лорд, а часточно лем швету друкованей, як то опишує М. Меклуан, а Костельник друкованей (усна уж вимера) и технологийней, медзи нїма ше преламую и рефлектую питаня и можлівосци стабилизования (унификованя и конареня) русинскей и українскей язичней, националней и литературней традиції/традицийох.

1. И за Шевченка и за Костельника характеристични полилингвизем. Шевченко писал по русийски и по українски, а Костельник по русински, горватски и по українски. При обидвоx слово о гледаню природного або оптимального языка з оглядом на нестабилносц язичней пракси условеней з розпадованьом панславизма, з припадносцу рижним державом и язичним праксом, дзе ше водзи борба за примат з оглядом на нестабилизовани национални идентитет Руснацоx и Українцоx у Царскей Русиі и Южней Угорскей, та вец и пре нестабилносц русинского и украинского языка кед же не забранених, а воно омаловажених.

1. 1. Шевченко у своім билингвизме єден час блукал медзи русийским и украинским языком, теди малоруским. Його билингвизем, медзитим, у тот час розумліви, бо процес восточнославянскей диференцизації ище вше тирва: билоруски и украински два вики облапени зоз заедніцким „остатком” восточнославянскей язичней маси (русийски ше перши осамостоєл и достал державну функцию хтора, повратно, по нешка, зоз державну репрессию гартуши украински и билоруски). Пре писане на малоруским, окреме пре друковане кнїжкох на тим языку, роками ше шедзело по царских гарештоx. У Шевченков час, конечно, по украински бешедую селяне, и то крипаки, без

огляду на їх численосць (очезани комунікації і інертносць у політичнім організованю), а інтелигенція, як при шицких Русинох, з образованьом ше найчастейше денационалізує на хасен державотворних наційох. По нешка Шевченка як живого поету чува пейдзешатмилионски селянски швет, хтори у варошох под прициском русифікації, але валал бешедує по українски як зоз живим природним языком.

1. 2. Праве Костельниково опредзелене на початку XX вика же треба писаць так як його селяне Керестурци розумя, значи на диялекту, точнейше на живей, односно природней бешеди, без огляду на подшмихи ніби учених и державотворних же то на языку меней вредним, „цоцековим“, оможлівело тирване и Костельниковей литератури и языка Руснацох южней Угорскей и Югославії, же би жила два и пол століття двацетцятисячова, а нешка и малочисленша, популяция, цо фрапантни приклад виталносци звонка узвичаених европских стандардох. Таке Костельниково опредзелене, як пошлідок будзе маць 1923. кодификоване языка Идилского венца „З мойого валала“ (1904) и його дзвигане по ранг наймладшого стандартного славянського языка. Шицко то согласне нешкайшому моцненю регіоналних идентитетох и на других бокох швета. Писане литератури на диялектох знука уж оформених языкох и наційох, од провансалскей поезії французкого поети Мистрала на початку XX століття по кайкавску поезию горватского поети Крлежи у половки XX вика, постали узвичаена пракса, правда не више найефикаснейша за емисийну моц самого творца, але креативно абсолютно не спорна. Костельник будзе язични и културни идентитет Руснацох южней Угорскей практиковаць и описоваць як русински регіонални идентитет знука українского як надредзеного културного и національного идентитета.

2. У поглядзе націоналней орієнтації и Шевченко и Костельник нігда не одрекали же су жридлово и першенствено Русини. Шевченко ше, правда, цали живот борел за українску свідомосць и идентитет, але ше свойого жридли не зрек. Костельник бул источасно и Русин и Українець, не тримаючи же зоз приставаньом на идентитет Українець источасно, и виключно, престава буць Русином. Так на тото источасне практиковане двох идентитетох патрели и Франко и Гнатюк и Грушевски и велі други информовани Русини, без огляду у хторей часци швета жили.

3. Гледаючи заєднічки менователь поетикох Шевченка и Костельника мож вилучиць у першим шоре їх стабилизаторску функцию непревозидзеного гоч запожнетого романтизма – національного вецей як метафізичного романтизма – и векшу чи меншу меру пожнення за европскими та и славянскими романтизмами, кед слово о українским, а окреме о русинским романтизме. Студийну ситуацію у тим пожненю компликую и рижни ступні їх образования, односно преламоване европскей литературней и філософскей традиції пре поетики ту анализованих творчих опусох.

Найважнейше же и Шевченко и Костельник нешка живи поетове, же ношителе языкох їх творчосци розумя їх поруки на природним языку, и же не були у одношеню моцнейшого учителя и слабшого школяра, але су у одношеню інтеґративно докончених особох яки ше єдна на другу операю и доволую у творчим диялогу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Т. Шевченко, *Кобзар*, Київ, 1986.
2. Г. Костельник, *Поезія*, Нови Сад, 1970.
3. Г. Костельник, *Проза*, Нови Сад, 1975.
4. Г. Грабович, *Шевченко як міфотворець*, Київ, 1991.
5. О. Забужко, *Шевченків міф України*, Київ, 1997.
6. *Світи Тараса Шевченка*, Нью Йорк, 1991.
7. Ю. Тамаш, *Гавриїл Костельник међи доктрину и природу*, Нови Сад, 1986.
8. Ю. Тамаш, *История русской литературы*, Београд, 1997.
9. Ј. Тамаш, *Украјинска књижевност између Истока и Запада*, Нови Сад, 1995.
10. К. Moszarsky, *Rozmowy z katem*, Warszawa, 1977.

Обявене: Шветлосц 4, НВУ Руске слово, Нови Сад, 2005.

НАТАША ШАЙТОШ

ПОЕЗИЯ ВЛАДИМИРА ГАРЯНСКОГО

Увод

Тип лирики хтори пановал у 20. вику зявел ше у Французкей у другой половки 19. века зоз поезию Бодлера. Скорей нього тоту поезию лем нагадли Немец Новалис и Американец По. Зоз Бодлером, французка лирика постала европске зявене, и вплівовала на немецку, англійску, италянску и шпанску поезию. Т. С. Елиот за Бодлера гварел же є найвекши угляд модерней поезиї у шицких языкох. У самеї Французкей ше указало же зоз Бодлеровой поезиї зарюю цалком иншаки струї єдней возбуждающей файти як цо то були струї романтизма. Тоти струї познейше залапели Рембоа, Верлана и Малармеа, хтори назначели конечни граніци до хторих ше поезия могла одважиц. Бодлер зачатнік поняца „модернизем”. Служи ше зоз нїм 1859. року же би виражел то то окредне при модерному уметнікови, а то: способносц же би ше у пустині велького варошу не видзело лем човеково препаданє, але и же би ше нагадла по теди неодкрита тайнствена красота. Бодлер пробує ришиц проблем на яки способ би поезия могла буц можлива у комерциализованей и технолизированей цивилизациї. Драга його поезиї водзи гу найвекшому можливному оддальованю од баналносци стварносци до подруча тайнственосци и поетского швета. То вельке помкнуце модерней лирики.¹

У рускей литератури структури модерней лирики перши раз ше зявюю – але лем часточно – у медзивойнових писньох у прози и драгописох Силвестера Саламона.² Його писні у прози були характеристични по нукашней рими, риторичних питаньох, лиричних паралелизмах, оживйованю як о очловечованю емоцийного стану, даваню чувству космични димензиї, по унапряменосци лиричного субекта до далекосци, по поровнаньох як топосох универзалного значеня, моцним чувстве загрожености човека пред тайну вселени и безсмыслом живота, и по превидносци значеня без замуцованя смисла. Зоз тима писнями наш перши модерни лиричар Мирослав Стрибер достал предходніка. Саламоново писні у прози з редукованьом поетичного языка то моцна карика у ланцу ткв. интелектуального лиризма.³

---

¹ Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*, Stvarnost, Zagreb, 1985, str. 39.

² Юлиан Тамаш, *История русской литературы*, Завод за учебнике и наставна средства, Београд, 1997, бок 246.

³ Исте, бок 109-110.

Елементи модерней лирики могу ше тиж препознац у гарсточки писньох Мирона Колошняя. Його лирски субект ше обраци гу интимному швету приповеданя. Место лирично вязаного стиха стретаме шлебодни стих, а з реторично унапряменима висловами у ніх находзиме копия стварносци, але зоз имагинативно унапряменима висловами до прешлосци або гу общим ситуациейом людского живота, гу егзистенції, зоз вше частейшими сугестиями цесноти и страху, смутку, и задуманосцами без патоса и вири до будучносци. Шицки тоті пременки вязани за зявене гарсточки писньох М. Колошняя (їх шицкого осем) обявених 1953. и 1954. року у „Шветлосци” отвераю перспективу рушаня модерней рускей поезії после 1963. року. Розликуеме два структури Колошняйових писньох: старшу, поезию имтими хтора ше з часци предлужуе у Папгаргайовой першей кнїжки поезії „Ту такой при шерцу”, хтора премогла традиційни поступки оформйованя и прибіжела ше гу модерней лирики, претаргуюци цек рускей руралистичней поезії; и младшу, поезию егзистенції, хтору предлужуе Мирослав Стрибер зоз свою поезию.⁴

Структура модерней лирики зоз шицкими своїма аспектами зявюе ше у рускей литератури 1971. року з кнїжку „55 писні” Мирослава Стрибера. Його лирика фундаментуе ше на шлебоднейших асоцияцийох висловйованя датих як ланц ситуацийох свидомосци. Висловйоване згуснутше и позбува ошлебодзуе емоцию од спектакуларного. Стрибер у своїх кнїжках шлїдзи за жридлом хторе у просторох страху и немиру. Вон зачатнік интелектуалного лиризма у рускей литератури.⁵

Место Владимира Гарянского у рускей литератури медзи стредню младшу генерацию руских писательох дзевятей децениї, хторей ище припадаю: Ю. Надь, З. Няради, М. Шанта, С. Константинович, Дю. Гарди и М. М. Цап. То генерация писательох хтори пренашли свойо индивидуални творчи профили, а найчастейше и витворели по обсягу значни литературни опуси.⁶

Владимир Гарянки ше рихтал на длугу писательску драгу. У литератури ше витворел як поет, обявюючи три кнїжки по руски и по сербски. Обявйовал есеї о руских и югославянских писательох, а опробовал ше и як романописатель.

Народзел ше 2. юлия 1959. року у Осиеку.⁷ Основну школу „Светозар Маркович” и Стредню хемийно-технологийну технїчну школу закончел у Вербаше. Студії започал на Польопривредним факултету у Новим Садзе але их неодлуга напушел. У медзичаше уписал Филозофски факултет

⁴ Исте, бок 209-210.

⁵ Исте, бок 296.

⁶ Исте, бок 350.

⁷ Библиография преписана зоз кнїжки: Юлиан Тамаш, *История рускей литератури*, Завод за убенике и наставна средства, Београд, 1997, бок 355.

у Новим Садзе, дзе 1987. року дипломовав Руски язык и литературу зоз другим равноправним фахом Сербски язык як язык дружтвеного стредку з югославянскима литературами. Фахове усавршованє предлужел и 1991. року на Филозофским факултету у Новим Садзе одбранел магистерску роботу на тему „Гранічни ситуациї у ділу Данила Киша”. Зробел и докторску дисертацию на тему „Стратегия потребох и феномен субекта”, але ю пре наглу и чежку хороту не сцигол одбраніц. Як асистент за предмет Руска литература на Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе робел од 1988. по 1990. рок. Поволани до войны медзи южними Славянами, а не жадаючи участвовац у ней, одходзи до Словацкей, точнейше до Пряшова. Там на Катедри словацкого языка и литератури Филозофского факултета робел як асистент за южнославянски язики и литератури, а потим преходзи на Катедру славистики „Павел Йозеф Шафарик” у Кошицох, дзе виклада южнославянски литератури. Там у Словацкей и умар од лейкомиї лимфи, як вибеженец. Поховани є 8. юлия 1996. року у Пряшове. За нїм остали супруга Людмила новинарка Українскей редакції радио Пряшова и єднорочни син Ярослав.

За нїм у рукопису остал єден роман, поезия писана у єгзилу и есеї о руских и югославянских писательох зоз хторих би ше могло оформиц два кнїжки.

Владимир Гарянски обявел три кнїжки модерней поезії по руски: „Рисунок слунка” (1982), „Цверчок у коцки ляду” (1987) и „Курнява” (1990). Паралелно з нїма друкує и три кнїжки поезії на сербским языку, хтори сербска критика добре прилапела: „Жрвањ” (1985), „Сеча” (1989) и „Коњ од чудесне ноћи” (1991).

Поезия Гарянского то модерна поезия хтора смисел одтаргує од цмей бешеди и не оможлівює легки приступ, а така и цала європска лирика 20. вика. Надалей ю у роботи спатримо през призму негативних категорийох модерней лирики а то: цмота, абнормална и алогична поезия, магичносц цмей бешеди, диктаторска мрия, дегуманизация, сугестивносц, алогични язык, иреални слики и фрагментаризем, хтори обробени у ділу Гуга Фридриха „Структура модерней лирики”.

У роботи будзе бешеди и о найчастейших символах хтори Гарянски хаснує у своїх писньох, як и о темох хтори присутни у його поезії.

РИСУНОК СЛУНКА

„Рисунок слунка” перша збирка поезії Гарянского обявена по руски, а у рускей литератури ше зявела 1982. року.

Як уж наглашене у уводу, поезию Гарянского мож охарактеризовац як цму, а тота цмота вибива и зоз писньох тей збирки. Обачує ше намагане цмей лирики же би ше цо баржей оддалела од єднозначних змистох, цо вона

посцигує зоз преношеньом стварох од пресудного значеня до нерозумлівого языка. Шпански поет Салинас гварел: „Поезия упуцена на гевту висшу форму значеня хтора ше находзи у нерозумлівосци”, а Англиец Т. С. Елиот: „Писня независни обект хтори стої медзи поетом и читательом, при чим одношенє медзи поетом и писню иншаке од одношеня медзи читательом и писню; преїг читателя писня одходзи до нового бависка значеньох хторе ма свойо власне право и теди кед одводзи од поетовой намири. Модерна лирика женє язык на парадоксални задаток же би ше смисел источашнє виражовал и скривал.⁸ То мож видзиц у наведзеных стихох зоз писні „Дакеди”:

*Танец на глави
друкованє єдней антології щєсца
хованє гвиздох
слунко ноци прєє без своєї галаксії*

Медзитим, гоч тоти стихи на перше читанє випатраю нерозумліви вони ше у исти час намагаю дійствовац сугестивно на читателя. Сугестивним силом тих стихох читатель ше не може уклонїц ані теди кед ніч не розуми. У вязи з тим, др Юлиян Тамаш гварел же у векшини просєкових писньох зоз тей збирки находзимє „пажици смисла у лєше без смисла”.

Розумєню писні у велїх случайох доприноши наслов, але без огляду на наслови и на голем яку-таку сугєстивносц хтора зарює зоз стихох, за розумєнє писньох тей збирки як и векшини писньох модерней лирики, потребна добра дзека и чувство за алогични язык.

Нєсподзивано у 19. вику зявела ше радикална розлика медзи звичайним языком и языком поезії. Язык поезії од теди достава значенє експеримента зоз хторого виходза комбинації зоз хторих не зарює смисел але ше зоз нїма смисел праве зачина. Обични язични материял зявює ше зоз необичними значенями и постава алогични,⁹ як наприклад у писні „Погачик”:

*Час достал килу на скленяней води
поезії
забул сом шмерц
скакала по гною як муха
поврацала штучни зуби*

Поет вихасновал шлєбоду яку модерна поезия допущує и зоз обичного язичного материялу вицагнул и найвекши и найдробнейши ствари и преображел их зоз алогичним языком до чогошик цо би требало роздражиц и несподзивац читателя.¹⁰

Од трох можлівих справованьох лирскєй поезії: чувствованє, припатранє и преображованє – у модерней поезії доминує тото остатнє. Сучасна писня одустава од гуманосци, од дожица, сентимента, а дакеди и од поетового

⁸ Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*, Stvarnost, Zagreb, 1985, str. 190-191.

⁹ Исте, бок 19.

¹⁰ Исте, бок 160.

власного „я”. Поет не участвує у своїм твору як приватна особа, але як поетска інтелігенція і оператор мови, як уметник хтори випробовує акт преображення своєї мрії і свого іреального способу спатрання стварох і зявеньох.¹¹ З того шлідзи заключене же у будованю поетичней слики модерней поезії у велькей мири присутне надреалістичне іскуство, а шпански поет Гонгора гварел же вредносц поезії рошне зоз оддальованьом од нормалносци нукашнього або вонкашнього швета. Пправе мрія тотя сила хтора водзи поету. У писні ше вона зєдинює зоз моцу думаня.¹² Гарянски поет хтори ше у велькей мири служи зоз мрію у будованю іреалних сликох. За приклад можу послужиц стихи зоз писні „Пилька”:

*Запрагніме гвизди до каруцох
цо праве приходза
здумани у мозгу безчасу*

Зоз найстаршима средствами поезії метафору і поровнаньом модерна поезія поступа на нови способ, хтори заобиходзи природни член поровнованя і виволує іреалне зєдиньованє того цо ані предметно ані логично не мож зєдиніц.¹³ Метафори хтори Гарянски хаснує, а пренаходзимє их у писнях тей збирки, подрозумюю блізкосц автоматичного диктату, алогичносц, герметичну сугєстивносц, магічносц цмей бєшєди і вєльки ступєнь произвольносци.¹⁴

Диктаторска мрія ше служи зоз безгранічну креативну шлєбоду та швет будує зоз творчу мрію і самосвойним мовним шветом. Тот швет неприятель реалному швету. Мрія деформує реални швет і знова го формує по власних закахох.¹⁵ При Гарянскому находзимє метафору у хторей вон здружує опиплїви ствари з імагінарними як наприклад у писні „Морїо”: *стрибло сплєшинєтєй* души, а у писні „За оком шаблї” хаснує метафору у хторей коньом приписує іреалну фарбу хтора им не припада: *флуорєсцентни конї*. Диктаторска мрія преобрацує просторни порядох,¹⁶ а при Гарянскому то мож видзиц у стихох зоз писні „Корєнь”:

*виши з нєба польо мархви
кайсово корєнє
засадзєнє до воздуху*

Магічносц цмей бєшєди допусує же би ше зоз словох ошлєбодзєли алогични моци хтори зоз необичними звучними шорами виводза чаривносц. Поезія не обраца повагу на нормалну розумлївосц. Може ше з тим

¹¹ Істє, бок 18-19.

¹² Істє, бок 161.

¹³ Істє, бок 19.

¹⁴ Юліян Тамаш, *История русской литературы*, Завод за удбєникє и наставна средства, Бєоград, 1997, бок 246.

¹⁵ Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*, Stvarnost, Zagreb, 1985, str. 215.

¹⁶ Істє, бок 88.

поступком служиц прето же слово як тон и сугестия, роздвоєне од слова хторе служи за сообщоване смисла.¹⁷ Прето модерна метафора не настава зоз потреби же би ше непознатосци звездли на познатосц и ей смисел не у тим же би була якашик слика попри дійсносци, але вона сама зніщує розлику медзи метафоричним и неметафоричним языком. При модерних поетох найчисленши гевтот тип метафори хтори ше наволує генитивна метафора. То єдна з найстарших схемх метафорики хтора пре вещеїністи функції генитива допущує вшеліяки можлівосци. У поезії Гарянского можеме найсц таки генитивни метафори: бависко оплодзєня, жренко яблука, церень жими – хтори ше находза у писні „Корабель” – и гамби воскреснуца, танец хлорофилу, гарло вичносци – зоз писні „Погачик”. Ту ше зоз генитивну метафору вибера и наглашує лем єден атрибут, стан або ситуацию даякеї ствари, при чим сама ствар остава неодредзена. У таких случайох метафорични ефект настава зоз пременку подруча або зоз семантичней дисонанції, односно зоз материяла. Метафора у модерней лирики твори вязи медзи гевтим цо ше материялно не може повязац.¹⁸

Дегуманизацию, єдну од важних характеристикх модерней лирики, тиж можеме найсц у стихох зоз тей збирки. Вона настава зоз одстраньваньом природних чувствительних станоох и преобрацаньом шора на драбинки медзи предметами и человеком. Человек поставени на найнізшу гарадичу, а таке становиско оможлівує же би ше человек як людске єство приказовал цо меней.¹⁹ Наприклад, у уж споминаней писні „Дакеди” человек як лирични субект висцерани, у ней не иснує човеково „я”, а лирични субект „цошка” цо не означене прибіжно:

*витор з руксаком на хрибце
крадне прах у моєї улїчки
здогадоване лета
цихей писні под ліпу
диждж
лем кус праху остало*

Поетове модерней лирики найчастейше хасную шлебодни стих у формованю своїх писньох. За ню характеристичне напущоване строгого метра и розчленьоване мирного способу бешеди. У писні ше шорую вислов за висловом, хтори ше не надовязую єден на други и праве тот поступок повязованя висловох воздзвигує модерну писню понад прозу и твори таїнственным ей трезби, безособови способ бешеди.²⁰ Язични материял переважно номинални, як наприклад у писні „Лепетка”:

¹⁷ Исте, бок 99.

¹⁸ Исте, бок 99.

¹⁹ Исте, бок 220-223.

²⁰ Исте, бок 91-94.

*Гарфа з гласу пламень з очох
мед ёй крыдлох дих квеца
пах лета шитарового ока*

У тих стихох розбити шор бешеди и язични склоп, та вони здабу на фрагменти бешеди зоз хторих чужко одкриц смисел. Тот ше поступок у модерней лирики навоуе фрагментаризем. Номинално виражени змисти збуваньох або абстракцийох треба же би до конца остали вони сами, а не же би були зачирени до цеку збуваня або до часовосци, а, у конечним случаю, не ступаюци ані взаємно до було якого одношеня.²¹ Тиж обачліве же у горе наведзених стихох не исную знаки интерпункції. Вони не присутни ані у єдней писні зоз тей збирки. А обачліве и неприязельство спрам виреченя. Єдно виреченє ше розбива до даскельо стихох. Приклад за тото стихи зоз писні „Пилька”:

*Почувствуєме тильку
и
подаруєме ю
гевтому цо ище не бул*

З тима поступками модерна поезия звекшує вецейзначносц стихох а поетски язык воздзвигує над бешедни язык.

У писньох зоз тей збирки швет ше на плане подобових абстракцийох стерилизує од своїх природних провадзачох – з языком феноменології – од димензийох опализації як цо то пах, смак, физична моц, порив, так же ше пестує лем имагинативну функцию языка, а не и сензуалну. Так, наприклад, у писні „Рисуеш слунко” дієслово „рисовац” унапрямує же слунко ма одредзене значенє, але не зарює, т. є. не ма функцию ограц. Кед обидва часци метафори абстрактни, траци ше конкретни тоталитет хтори сугерує язык уметносци: шніг завял швет, та ше страцели риси и знаки на основи хторих го конариме, менуєме и препознаваме.

У векшини писньох зоз тей збирки не досц присутна конструктивна осовина коло хторей би ше зазберовали поєдинєчни єдинки интензивованей бешеди. Але то не случай зоз писнями: „Хвилька”, „Дакеди”, „Друге рано”, „Чи вредзи ше опитац”, „Рисуеш слунко” и „Чи далєко твойо питанє”. Тоти писні др Юлиян Тамаш видзелел як найлєпши у тей збирки. Наприклад, писня „Чи вредзи ше опитац” состої ше зоз шора реторичних питаньох, хтори творя конструктивну осу тей писні и обєдинюю ю до єдней целосци, а одноша ше на брамушки зоз остатнього стиха.

У „Рисунку слунка” присутне намаганє же би ше актуализовал митологийни контекст. Части мена зоз Библиї (Исус Навин) и античней, углавним геленскей митології (Зевс, Креонт, Афродита, Еней). Значенє мита яке вяза-не за одредзене мено недосц проблематизує сам текст писні. То ше одноши

²¹ Исте, бок 165-172.

и на поетичне актуалізоване історичних подобох або подійох. Постава ше питанє чи ше гречески мит ту не чувствує як странске цело знука другого цивілізаційного кругу (за біблійни то не спорне бо зме християне), а остава невихаснована можлівосц прикладнейшей славянскей митології, хтора худобнейша од античнеї, прецо славянски поетове оживюю природу як митологійни простор. Праве то зроби Гарянски у своєй другей кніжки „Цверчок у коцки ляду”.²²

ЦВЕРЧОК У КОЦКИ ЛЯДУ

У своєй другей кніжки по руски „Цверчок у коцки ляду” хтора ше у рускей літературі зявела 1987. року, Владимир Гарянски актуалізує природу як митологійни простор. Так у писні „Жима” похасновал назви животиньох хтори характеристични за нашо поднебе:

*будзи це шпив герлічкох и тацкох
з далекосци ше озве куковка, когут, пес
то твоей думки леца*

У истей писні похасновани рошліни тиж характеристични за нашо поднебе:

*у кукурици злато твоего вида
и слунечніки и кукурици це славели*

У писні „Нова Атина” спомина поняца зоз славянского фолклору:

*бук, дуб, ягода,
сосна, люльок, бурян
били водови квіток, каменярка,
батоцкар, біла лелия, ирис,
русалков конік
яцурка, голуб, орел,
вивірка, герлічка,
ядліна, ластовка, каліна,
гвизда, жем, небо,
цала вселена
у першим шоре мойого амфітеатра*

А у писні „Путнік” спомина верховне божество зоз славянскей митології Перуна – бога грома:

гирми, мнє першого Перун потрафи

У писньох кніжки „Цверчок у коцки ляду” Гарянски похасновал велї символи. Уж у самим наслову находзиме єден. Цверчок²³ постал атрибут

²² Юлиан Тамаш, *История русской литературы*, Завод за учбенике и наставна средства, Београд, 1997, бок 355-357.

за подлих поетох хторим инспирация з часом попушує, а тот цверчок-поет треба же би шпивал гоч є залядзени.

У писні „Нова Атина” поет ше намага вибудовац турню „яку людске око ище не видзело”. Тот символ здабе на будованє вавилонскей турні²⁴ – дзверох небеских, дзе циль бул рекунструовац першобутну осовину и по ней ше випендрац гу богом. На його драги за „каменьом мудросци” на уходзе до леса обачує гаврана²⁵, хтори го провадзи през цалу його драгу. Тот гавран символ осаменосци, свойодзечного осамйованя того хтори одлучел жиц на висшим уровню. То видно у тих стихох:

*але гавран одповеда:
– хто дзеку ма,
шицко ище не зна
и я тот камень дакеди гледал
млади, моцни, сцели як и ти
и идеї, мрию о кули мал
то кажди кед є млади
о кули инїє
а вец го киклоп од ивета скрие
и душу його осаменосц витїє
ище раз роздумай
скорей перших дзверох,
ище розум маш
после других опїє це молга
вецей ше назад не врацїш, знай
свидомосц твоя не будзе рай*

У Библиї гавран символ пренїклївосци; а у Греческей бул пошвечени Аполонови и мал улогу посланїка богох, док при келтских народох мал пророцку улогу. Як и шицко друге цо цме, так и гавран може симболизовац нещесце. Того свидоми и поета, цо указал зоз стихами у горе наведзеной писні:

*Идз гет, гаврану, не провадз ме
нещесце принсїеш, инше не*

Юнак легенди о Фритхофови слуха процивсловни совити двох птицох: едней билей, а другей чарней, и у нїм ше зачина борба хтора симболизує психичну борбу медзи яснима и цмима думками, а то видно у тих стихох писні „Нова Атина”:

*чи можлїве же шицки цо гледали камень
нїгда не постаню духа пламень
...
най гавран рубе знаня древо*

²³ J. Chevalier – A. Gheerbrant, *Rječnik simbola*, Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1983, бок 83.

²⁴ Исте, бок 29.

²⁵ Исте, бок 160.

*не зна вон як квітне душа
на конці будзе у котліку скуша*

Дубу²⁶ дати повласценя верховного небесного божества прето же прицагує гром и символизує возвишеносц. Дуб указує черствосц, моц, длуговичносц и висоту. И у духовним и у материялним смислу є синоним моци. Дуб мал аксиялну улогу, та є средство комуникації медзи небом и жему. Тиж символизує и мудросц. При Гарянскому дуб тиж символизує духовну моц и мудросц яку єден поет муши мац же би их преїг своїх писньох пренесол на читателя. Поет наглашує же його оцовщина то „країна дуба” – єден возвишенши швет у хторим паную розум и любов, а то швет поезії. Так у писні „Час кед ше оре” маме таки стихи:

у дубовим лєше я безбрижно зоз жвирами бегал

...

*у лєше швицацїм я бул пророк блїску
з язиками природи сом владал*

...

*и не було цмоти у моїх країнох
анї катох, ні цемніцох, ні улїзнікох
кажде ше у думки своєї гомбал як у колїски
не кладол сом брану на рїку свого розума
и допуцел сом души своєї же би любела без страху
и язїку своїому же би будовал гвиздову писню*

Гарянски свидоми же буц поет и владац з язиком не може гоч хто прето же зато потребна мудросц хтора дарунок дати од Бога. Та у истей писні маме таки стихи:

*поток зоз шерца неба викуковал
жрдло ми оцец святи даровал*

Тото можу илюстровац и початни стихи писні „Погар”:

*и гварел сом вец оцови своїому:
– науч ме же бим бешедовал
як ніхто скорей одо мне,
бо у правдивей бешеди ратунок!*

Перла²⁷ ридкосц, чиста є и драгоцина. Чиста є прето же не ма недостат-ки, била є и не може ю погубиц анї тото же була у блатней води. Як у стихох „Бисер и блато”:

*кед би блати не було,
як бизме спознали красу бисера,
його вигляд, чистоту, любов през нашу свидомосц и цело ...
кед би блати не було,
чи бизме верели же єст цошка цо понад блато,
цошка цо идеал нашого живота*

²⁶ Исте, бок 197.

Перла скрита у коритку и до ней як и до правди не легко дійсц. За Шабетария перла то знанє шерца. За мистикох вона символ инспирації и духовного народзєня. Мистик ше непрерывно намага досягнуц свой идеал лебо цель, а того ше намага и поет. За нього то духовни вредносци, хтори за векшину людзох меней важни од материялних доброх. Поет того свидоми и виражує то у писні „Бисеров плач”:

*плачем, бо чума духа нігда не щезне,
...
бо Бог завар очи над нашим плодним овоцніком,
бо у цалим мочаре нет шветла,
а дукат постал єдини идеал*

Поет жада сполніц свой задаток пренесц свою мудросц и богатство духа и на других, и жада дац завит перли у писні „Бисеров завит”:

*пришол сом надії своєї дац кридла
и любов свою зашац
и вселени повесц тайну
корєня свойого*

Вода²⁸ символ оплодзєня жеми и оплодзєня души. Символика води може ше звесц на три доминантни теми: жридли живота, средство очисцєня и стредзиско обнавєня. Вода приноши живот, моц и чистоту на духовним и тілесним плану. У писні „Вода” Гарянски воду хаснує як символ духовного очисцєня и оплодзєня:

*я вода хтора очисцує поцєрпанє, стари и нови рани
...
я вода хтора од пустині направи
плодну жєм*

Як цо уж гварєне даскельо раз поезия Гарянского ше може охарактеровац як цма. Медзитим, читаючи писні тей збирки мож обачиц же цмота над німа не така же читатель не може розобрац смисел зоз ніх, цо бул случай зоз векшину писньох кнїжки „Рисунок слунка”. Читатель ше не може приклонїц сугєстивним силон хтори зоз ніх зарюю. Таки стихи писні „Мойо писні”:

*мойо писні, звичайна, циха, найцихша бєшєда зоз самим собу,
або з даяким познатим и непознатим чловеком
мойо писні воюю зо мну
ми двоїо вєльки нємилосєрдни армїї*

Цо ше дотика язика модерней поезії хтори би требал нєсподзивац читателя зоз свою алогичносцу, вон присутни у тей збирки. Поет направел експєримент зоз словох хтори поскладад до таких стихох писні хтора глаши: „Молга спуци завису”.

²⁷ Исте, бок 47.

²⁸ Исте, бок 755.

*молга спуци завису
забудзеш любопитліву Алісу
у косцох чувствуєш шніг
у шерцу орел тарга баранче*

Векшину писньох характерує шлідзене стихох у хторих ше язични склоп и вислов не претаргую нароком же би нас несподзивали. Поет сообщує на миру свойо думки з релативно розумлівим язичним материялом. Приклад за то писня „Писня и человек”:

*писня ма свойо мено и человек го ма.
Кед писня не ма мено
ма цошка по чим ю препознаме. Цошка цо зарює смисел
як слунко шветлосц и цеплоту. Писня ма свойо жридро
и человек го ма. Писня ма свойо склоніско (свидомосц), але
дзе човеково склоніско? У язyku, любви? Чесним живоце?
Або у шмерци?*

Як уж гварене моц мрії у 20. вику постава пресудна у формованю иреалних поетичних сликох. И лирика постала язик єдного швета хтори формовани виключно зоз мрию швета хтори зніщує дійсносц. У писні „Шмециско” маме таку иреалну поетичну слику:

*млечна драга у мнє свою шметанку зазберує.
Вицискує витор мойо жажди, плоди, щесца, любов
...
як дзивка пирицок зоз чола!*

А у стихох зоз писні „Писня и человек” поет зоз диктаторску мрию розклада простор у хторих вон траци когерентносц своїх димензииох²⁹:

*у писні человек поет указує моц свойого духа, розума,
мрії, культуру. През писню вселена указує моц.
Човек написал писню, але писня не його,
голем не вше. Поет дзвигнул писню зоз блата
и положел ю на небо як слунко же би зарйовала швету.*

З диктаторску мрию и час достава абнормалну функцию. Найчастейше у стихох модерней лирики час ше сцера.³⁰ Цо мож видзиц у писні „Елегия”:

*Цо з гевтима хтори думку зашали
а плод свой не дочекали
у швецє дакеди надвлада ушедок
и човекови слунко зна обрациц хрибет*

У тих стихох вимишани прешли, будуци и терашні час.

У своей збирки поезії „Цверчок у коцки ляду” Гарянски хаснує гени- тивну метафору, як наприклад: крик думки, як у писні „Нова Атина”, и си-

²⁹ Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*, Zagreb, 1985, бок 216.

³⁰ Исте, бок 217.

нове шветлосци, як у писні „Гледане”, з хтору ше наглашує атрибут. Вони не нательо алогични, гоч представляю иреалне зєдинєне.

Алогична поезия жада буц поезия сна. Поетски сон означує креативну мрию. Служи ше зоз мрию у иреалних сликох. Слика хтори способ виражованя можлїве прибліжиц сну.³¹ У горе вецейраз споминаней писні „Нова Атина” поетова мрия ше нательо розбовчала же зоз ней поциснута каждая повязаносц зоз реалносцу. Лирични субект-поет жада збудовац турню таку „яку людске око ище не видзело”, а то не можлїве без каменя мудросци. Же би го пренашол поет руша на драгу. Далей поет описує як цекло того гледанє. Цала писня здогадує на приповеданє єдного поетового сна.

При формованю стихох у векшини писньох Гарянски хаснує шлебодни стих, медзитим, у писньох „Забула нас Весна” и „Єсетра вична”, поет похасновал вязани стих. Стихи тих писньох змесцени до штирох строфох и состоя ше зоз осемскладових стихох:

“Забула нас Весна”

...

*прею думки, витор нас плаши
глібока прирва медзи нами*

“Єсетра вична”

...

*мой ядловец порубани
най го думка гет однесиє
у Дніпре ме рибар учел
як ше єсетра постава*

Читаюци писні трецей обявеной кнїжки Владимира Гарянского „Цверчок у коцки ляду”, мож замерковац же вони на якишик способ ангажовани, а лирични субект у нїх то поетово „я”. Поетични ангажман при Гарянскому то вична борба интелекта и тоталитарного ирационализма. Интелектуални дух ше проциви тоталитарному ирационализму, и вон тот зоз хторого виростаю вредносци єдного дружтва. Поет як и кажди интелектуалец у меншини, и його єдина обовязка же би добре писал. То мож илюстровац зоз стихами писні „Путнік”:

*я звичайни путнік
мам праве розум и свідомосц
то єдини мой брат и шестра
а мац моя гвизда на небе*

Дружтво медзитим не ма нїяку обовязку спрам поети, але нечитанє поезії як и игнорованє интелектуалцох вообщє приводзи до хорого дружтва хторе пада до рукох тирана.³²

³¹ Исте, бок 203.

³² Звонимир Няради, *Цверчок вельки оптимист, а таки умерая од поста*, Литературне слово, Нови Сад, ч. 11, 1991, бок 5.

КУРНЯВА

Трета кніжка писных по руски, а пята по шоре кніжка поезії Владимира Гарянского, уж з насловом „Курнява” назначує свой круг значеньох: завяти значеня и смисли сучасного нам живота. У його глібини тирва процес врєня на граніци очкодованих, ясных и узвичаєних мерадлох. Завяти з агресивними силами исторії и егзистенції, док нам очи засипую давно потрошени вредносци, а на нїх ше ище вше операме, гоч нас у тих точкох операня безпечносц зневерює³³. Тото поет приказал зоз писню „Пражніна”:

*вєцєй нє бєшєдуємє о любви бо любви нєт
вєцєй нє бєшєдуємє о надїї бо надїї нєт
вєцєй нє бєшєдуємє о вири бо вири нєт
вєцєй нє бєшєдуємє о пенєжу бо го нєт
анї о родичох гоч нам шицко цо могли дали
вєцєй нє бєшєдуємє о предкох роду поезїї
бо шицко страцєло смисєл кєд думамє
лєм о хлєбє млєку мєсу квартєлю
плаци а нїчогє наисцє
нїчогє вєцєй нєт*

Читач тей кніжки доживює Гарянского як поета культури, зоз швижимя и необчекованима имагинативними рїшенями, оштрого вислову кельо и поетичних субтилносцох, алє, источасно, и як поета хтори шпива о власним искустве. Особне искуство Гарянского окремно по тим же, дистанцовани, глібше чувствує матки сучасного живота од того хто ше у нїх, зашлепени, круци так як неконтроловани и ирационални моци вимагаю.³⁴ Тото можу подкрипиц стихи зоз писні „Маєстро”:

*маєстро похєпєл жє у мочарє нєт чистогє
нєба
жє птици забули лєщиц
жє жридло висхло
жє спрєло квєцє и
жє пчєли забули мишиц мєд
ту нїхто нє ма зачаток кридлох
а вон их учєл лєщиц*

У тей кніжки знова приходзи до вираженя єдна зоз сущних характеристик модерней лирики – цмєта. Реалносц и нормални язични вираз ше скланяю з помоцу видуманих представох. Поет ше служи зоз символичним материялом. Символични стил преображує до знакох хтори означую цєшка другє, нє утвєрдзуюци тото другє у даяким обовязним смисловим склопу.

³³ Юлиан Тамаш, з рецензїї.

³⁴ Исте.

Вон муши нужно поступац зоз самостворенима символами хтори ше одупераю ограніченому розуменю.³⁵ Стихи писні „Гледал сом бешеду при-роди”, як и стихи других писньох тей збирки, полни зоз символами:

*птици ше лягли пчоли мишели мед
гад кусал человека
гледал сом бешеду человека
зоз жеми як жито бокори ше моя душа*

Зоз писньох хтори богати зоз символами зарює вельозначносц. Читатель треба же би сам вошел до загадковосци, хтору треба же би одгаднул и треба же би сам роздумал о смислових можлівосцох писні хтори можебуц ані не були у поетовой намири. Маларме гварел: „Меновац даяку ствар значи погубиц три штварцини уживаня у даякей поезиї; тото уживане ше состої зоз поступного одгадованя; сугеровац ствар, у тим цель”. Зоз сугестивносцу писні очувани єдини мост хтори ю споює зоз читательом.³⁶ Читатель ше не може приклонїц сугестивним силом зоз стихох писні „Странец”, гоч вони здабу на загадку:

*але з ока му ластовка вилецела
та гварел
хто длуго стої на єдним месце
траци довриє до своїх кридлох*

Бодлер написал: „Поет найвекша интеллигенция, а мрия найзначнейша од шицких способносцох”. Парадокс хтори лежи у тим виреченю то праве поезия хтора пред науково одгаднутим и технологизованим шветом вибива до иреалносци, а за запровадзованє тей иреалносци погледує исту точносц и интеллигенцию, з помоцу хторих реалносц постава банална.³⁷ З тима словами Бодлер описал абстрактносц, єдну з негативних категорийох модерней лирики. Гарянски у тей збирки у велькей мири хаснує надреалистичне искусство у будованю поетичних сликох. Шлебода у поезиї ше состояла зоз того же би поцисковала реалносц, же би ю преушорїовала и скрацовала до нагадованя.³⁸ То указую стихи зоз писні „Скравец”:

*зошил сом цесни шмати глухи син
каменя млінского бурїов брат тераз
анї у швецє анї у власней хижї
мир чисту посцель и потїху
не находзимє кед же воскресне вельки
огень*

³⁵ Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*, Zagreb. 1985, бок 129-130.

³⁶ Исте, бок 131-132.

³⁷ Исте, бок 61.

³⁸ Исте, бок 83.

Поет зоз диктаторску мрию розложел простор и вон страцел свою когерентносц и нормалну унапряменосц своїх димензийох,³⁹ та пренаходзиме таки стихи у писні „Дуб”:

*уж тисяч роки стоїм
на верх пальцох
на зацагнутим дроту
од Кумовей слами по Ужгород*

У формованю писньох тей збирки Гарянски хаснує шлебодни стих у хторим розчланює мирни способ бешеди, а єден вислов хтори би могол стац и у єдним стиху розбива на даскельо стихи, як наприклад у писні „Правда”:

*зачир ше
до тей глібини смроду
до огня
там бисер
хтори
гледаш*

Гарянски у писньох тей збирки не хаснує знаки интерпункції. У писні „Цма ноц” номинални вирази, медзи хторима поет вихабел знаки интерпункції, звекшую вельозначносц:

*цма ноц веє шніг нікого нет
осамени бог чорт цали швет*

У писньох обачліво присутне социялне розпасмованє языка. Гарянски хаснує жаргонизми: перверзна хижа, суки, нужнік, а присутни и вулгаризми.⁴⁰

Дегуманізації припада лирика чийо змисти творя виключно ствари, а човеково „я” виключене зоз писні. То не случай зоз писнями тей збирки. Лирични субект у ніх человек або поетово „я”. Як, наприклад, у писні „Алтруизем”:

*глібоко задумани шедзим у загради
по мне били и кревово ружи
по мне хробаци пси гиєни*

Як и „Цверчок у коцки ляду”, и „Курнява” на якишик способ ангажована. Гарянскій похопює поезию як интелектуалну дію. Вон у чаше кед поезия поциснута на маргини поетовей егзистенції бранї поезию и язык як єство котре творитель етичних и естетичних вредносцох. Медзитим одбрана поезії не значи источашне и одбрану поетох. Вон им предруцує же им важна єдино гениялносц, а не смисел поезії. Тото розумліве кед спатраме Гарянскову кніжку не лем як литературни твор у естетичним смислу, але и

³⁹ Исте, бок 216.

⁴⁰ Автор их нароком вихабел прето же дума же су неприкладни за тоту дипломску роботу.

як кніжку котра директно наглашує и кладзе до першого плана одредзени вредносци за яки ше поет заклада.⁴¹

Тоти вредносци видно у стихох писні „Криштальова ноц”:

*най мудросц постане єдини напой швета
най конь зоз чудесней ноци
виратує нашу любов-смысел
зоз криштальовой ноци*

И попри тим же нам вик не прихильни гу поезиї, при Гарянскому доминує свідомосц же поезия не мертва, поезия вични борец за шлебоду у шицких часох и як така може исновац и иснує у шицких часох з векшим або меншим уплївом на творене вредносцох у живоце. Поезия мертва кельо и швет мертви, кельо человек жиє у злагоди зоз природу.⁴²

ЗАКЛЮЧЕНЄ

У контексту рускей поезиї Гарянски єдинствени поет. Вон поет хтори ше намага почитовац традицию интелектуализма место националней традициї. При Гарянскому обачлїве намаганє спатрац поезию як етичну дїю. Подобно як даєдни филозофовє 20. вику, як цо Бердяєв лебо Колаковски, Гарянски видзи виход з неподношлївого иснованя нешкайшого человека у иншаких вредносцох од терашнїх, а то любов, знанє и робота котри универзални вредносци за шицки часи кед су позитивно дефиновани.⁴³

Владимир Гарянски поет хтори пише поезию и по руски и по сербски єднак добре. Його три кніжки обявени на сербским язiku: „Жрвань”, „Сеча” и „Коњ од чудесне ноћи” сербска критика позитивно оцєнєла. Воїслав Деспотович за його кніжку „Сеча” гварел: „Шлебодно можем повесц же ше роби о найквалитетнейшим, найцикавшим и найрозокошнейшим рукопису остатней децениї. Кед же поровнанє не барз шмеле, поетска особа Владимира Гарянского у подполносци нашлїднїк дакедишней енергиї и важносци Бранка Мильковича.”

За його кніжки „Цверчок у коцки ляду” и „Курнява” др Юлиан Тамаш гварел: „Зоз кніжками „Цверчок у коцки ляду” и „Курнява” руска литература сцигує по гевту самосвїдомосц хтора на нагнїтим терене чисци подлогу за дальши рост новей и швижей поетичней рошлїни; чисци не прето же би ше зоз опаданого лїсца одрекло, але же би ше яснейше видзелo розлику медзи узретосцу и презретосцу и тим цо логични закони

⁴¹ Звонимир Няради, *Цверчок вельки оптимист, а таки умерая од поста*, Литературне слово, Нови Сад, 11/1991, бок 5.

⁴² Исте.

⁴³ Исте.

живота поетичного феномена вимагаю: неперервне шлідженє за смислово ношацїма иновациями”⁴⁴.

Кед ше вежне до огляду тото цо за Владимира Гарянского и його поезию обявену на сербским язїку гварел Воїслав Деспотович и тото цо гварел др Юлиан Тамаш за його два обявени кнїжки по руски, остава нам лєм бановац же поет з таким огромним талантом и богатим духом не виповед шицко цо жадал.

Обявене: Шветлосц 1, НВУ Руске слово, Нови Сад, 2006.

---

⁴⁴ Юлиан Тамаш, *История русской литературы*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997, бок 357.

ТАНЯ БОДЯНЕЦ

ВИРАЗ ЖЕНСКОЙ ПРИРОДИ У РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРИ

Увод

Одношения спрам жени у патриархалним и конзервативним штредку, яки насампредз бул и руски, и яки є ище вше у меншей мири, гоч мегчейши и флексибилнейши од традицийного муслиманского, чарногорского лебо сербского, були засновани на вецейпасмовеј доминациї хлопа, зоз чого мож пречитац традицийну систему вредносцох у одношеньох хлопа и жени, але и стереотипни модел о хлопах и женох¹, хторому зме и нешка раби. Так жени провадза психосоциални характеристики же су несамостойни, скромни, нїжни, несебични, чувствительни и пожертвовни и баржей вязани за традицийни женски обовязки и вредносци як цо то дзеци, фамелия, малженство. Спрам того, гоч свидоми значеня школованя, дзивки/жени Рускини не мали вельо можливосци за високе школоване, а зоз самим тим ані нагоди же би виресли до интелектуалкох.

Длуго ше подрозумйовало, а можебуц то ище вше так, же буц жена писатель значи припадац даякому ясно видвоєному и дефинованому литературному руху, хтори знова подредзени матици: цошка цо здабе на швидки и моцни подводни струї. Зоз власней традициї, жени писателе не виводзели чувство припаданя, але сигурносц до себе. А тоту сигурносц донедавна им не давало ані єдно друге жридло². Писателе хлопского полу од вше мали нагоди учиц ремесло на университетох лебо у карчмох, зберац ше до рухох лебо литературних кругох, же би, преучуюци своїх предходникох, у нїх находзели зашиту и драгоказ, мали нагоди сотрудзовац лебо полемизовац зоз своїма сучашніками. Але, скоро през цали XIX вик жени не мали приступ на университети, були изоловани у своїх обисцох, провадзени на путованьох и боляцо огранічени у твореню приятельствох. Непоштредна черанка искусствох у литературним швецце була им недоступна. З оглядом же им того було онеможливлене, зоз окремну увагу преучовали діла других писателькох, розвиваючи на таки способ чувство велькеј, скоро сировеј блїзкосци зоз нїма.

---

¹ Яков Кишюгас: *Одношенє медзи хлопами и женми як традицийна система вредносцох у руских народних приповедкох*, „Шветлосц”, Нови Сад, 2001, бок 38.

² Elen Mers: *Ženske književne tradicije i individualni talenat*, „Ženske studije”, broj 5/6, Beograd, 1996, str. 138-139.

З оглядом же руска литература релативно млада, то не случай зоз писательками/поетесами у рускей литератури – вони не були ані занедзбани, ані поциснути, ані изоловани. Вони одразу прешли тот мост медзи преносеньом усного наслідства и сучасну писану уметніцку поезию. Пправе тота сучасна писана уметніцка поезия руских поетесох ядро тей роботи – як ше розвивала, яки препознатліви и заєдніцки прикмети тей поетики, односно, чи на основі тей поезії мож пречитац єдинствену такволану „женску традицию” у рускей литератури, а источашне и дефиновац писмо руских поетесох и дешифровац шицко цо женске у нїм.

Гинокритика и женска традиция

Гинокритика то наукови приступ хторому предмет виучованя литератури хтору писали жени. Спрам того, гинокритика преучує, насампредз, жену як продукователя смисла тексту, историю, теми, жанри и структури литератури хтору писали жени. Циль гинокритики то утвердзованє заєдніцких характеристикох тей литератури и реконструкция женскей традиції, а того цо основне, то на жену унапрямена анализа – не лем на конструкції женского, але и на интересованє, интеракції и свідомосц женох. Окрем того, гинокритика ма задаток же би реконструовала традицию литератури хтору писали жени и же би оможлівела розумене ділох писателькох и поетесох³. Тиж так, треба же би конструовала женски рамик за анализу женскей литератури, же би знова ожили гевти значеня хтори у других приступах одрученя як тривиялни и неясни пре свою „родову офарбеносц”⁴.

Понеже неровновага медзи полами уплївовала на ограниченосц животних и професионалних искусствох женох, на їх скромне и несистематичне образованє зоз чим ше створели вельки и часто незвладуюци препреченя у розвиваню таланта, поняце роду у тих вигледованьох ма и значене обтерхованя, очежующей обставини. И попри тим же *розлика* женскей литератури, по думаню гинокритичарох, продукт такого подзеленя спрам роду, сам термин не ма позитивни лебо негативни пред’знак. Питанє „цо *розлика* женского писаня” источасно и питанє о подобносци литературних текстох женох – заєдніцких темох, мотивох, символох, и їх медзисобних уплївох.⁵

³ Biljana Dojčinović-Nešić: *Ginokritika: istraživanja ženske književne tradicije*, „Ženske studije”, Beograd, 1996, broj 5/6, str. 67.

⁴ Категория роду ше у гинокритики хаснує за вигледованє историйних и дружтвених условийох, як и дружтвених процесох хтори значни за наставанє литературних текстох хтори писали жени. Тота категория доприноси анализи жанрох, темох, мотивох, подобох, символох, т. є. лепшому розуменю тей литератури. Кед слово о поступку вигледованя, категория роду оможлівує же би ше розлични методи науки о литератури унапрямили гу одкриваню гевтого цо ше подрозумєє под специфичносцу литератури хтору писали жени. (Исте, бок 68)

⁵ Исте, бок 68.

Прето мож повесц же гинокритичне скоро кажде вигледованє чий циль реконструкция одредзеной женскей литературней традициї на основи катеґорії роду⁶ и значеньох хтори вона облапя.

Традиция єдно зоз ключних поняцох гинокритики и спрам того як ше зявює у гинокритичних вигледованьох, традиция означує литературне нашлїдство, литературну историю женох писательох хтора донедавна була, углавним, непозната, недостаточно и неадекватно обробена.

Заєдніцке искуство у рамикох роду уплївує на женску творчосц и то приводзи до медзисобних подобносцох. Заш лєм, жени не „дружтвени камелєони“ хтори преберали класу, животни стил и культуру своїх хлопских родзинох, але аж зєдинєни зоз искуством створели власну подкультуру.⁷

Поставя ше питанє же цо то тото цо обєдинює жени писательки и чи вони вообщє маю заєдніцку традицию хтора би була у вязи зоз їх женскосцу/женственосцу. Гинокритичарки не прилапою идею о даяким ирациональным женским сензибилитету хтори би дїла женских авторох повязовал до целосци, а ані теорию о женскей имагинациї як женскей сензибилносци, хтора препознатлїва у сликох и формох специфичних за жени, понеже думаю же ше опасно прибіжюю гу повтोरйованю звичайних стереотипох.

Же би превозишли уплїв хлопскей литературней традициї и же би створели оригиналну, праву, нефалшиву и самостойну уметносц, жени ше мушєли зочиц з велькими почежкосцами. Цо значи буц жена писатель у культури чийо главни дефинициї литературного авторитету отворено лебо прикрито патрїархални? Дзе єй место у переважно хлопскей литературней исторії? Єдноставно, вона ше не „уклопює“ и на перши попатрунок дїйствує як аномални, гротескни аутсайдер. Прето чувствує єдну файту гроженя и страх же не зна творец и же ю, понеже нїгда не годна постац „предходнїк“, акт писаня изолує и зніщи.

Жена писатель гледа женски модел, не прето же ше жада послушно прилагодзиц гу хлопским дефинициїм своєй „женственосци“, але прето же муши легитимовац свою бунтовнїцки напруженя. Источасно, як и векшина женох у патрїархалним дружтве, жена писатель свой род доживює як боляце препреченє, лебо аж як недостаток хтори єй чкодзи. Осаменосц жени уметнїка, єй чувство оцудзеносци од хлопских предкох, ведно зоз потребу за женску публику и страхом од неприятељства хлопских читачох, єй кул-

⁶ Насампредз треба роздвоїц биологийну од психологийней и культуралней полносци. Пол (хлопство и женскосц) дефиновани як биологийни розлики у генетскей композициї и репродуктивней анатомії и функциї, а основа того то гениталїї. Род, з другого боку, то тото цо культура прави зоз „сирового материялу“ биологийного полу. То психологийни стан – мужевносц лебо женственосц. Гоч род засновани на полу и гоч тоти два термини мож заменїц єден зоз другим, пол и род не нужно повязани. (M. Crawford & R. Unger: *Women and Gender: A feminist psychology*, The McGraw-Hill Companies, Inc. 2000, p. 21-22).

⁷ Под „подкультуру“ єдноставно подрозумюємо способ живота меншинскей групи хтора ше свидомо розликує од доминантних активносцох, обчєкованьох и системи вредносцох єдного дружтва. (B. Dojčinović-Nešić: *Ginokritika: istraživanja ženske književne tradicije*, „Ženske studije“, Beograd, 1996, broj 5/6, str. 71)

турологійно условена ганьблівосц у поглядзе самодраматизованя, ей страх од патрархалнаго авторитету уметносци, ей нелагодносц пре неумесносц женскей задумки – шицки тоти зявеня „инфериоризациі” означую борбу жени писателя за уметніцке самодефинованє и видвоюю ей напруженє за самотвореньом, од напруженя ей хлопскога пандана.⁸

Напредованє женскей литератури обецує женски попатрунок на швет, женске искусство. Гоч яки пременки ше буду одбувац у дружтве, остава факт же жени и хлопипи иншак організовани, та спрам того, и їх искусства розлични. Тото цо жени писательки видвоює од хлопскога цека у литератури, то женске заєдніцтво у литератури, а воно результат „факта женскосци/женственосци”. Постої, насамперед, и ясна розлика медзи кніжками чийо авторки случайно жени и „женскей литератури”, литератури у хторей иснує єдинство темох и сликох, а хторе мож потолковац зоз заєдніцким женским імпульсом же би ше виборели за ошлебодзене од дружтвеней и литературней цесносци през радикалне редефинованє себе, уметносци и дружтва, литератури хтора нагина гу независному вислову.⁹

На концу, не постої єдинствена традиция женскей литератури, ані литературни род на хтори жени огранічени; то ані не епистоларна форма, ані поезия, ані театрални фалат. Шицко цо потребне же би ше створела продуктивна женска традиция у гоч хторей од тих формох, то єдна велька писателька хтора укаже цо шицко мож поробиц; а цо ше дотика шицких тих формох, ляд давно пребити. Кажда писателька з талантом за писанє, з правом би була огорчена при подумки же ше ляд муши пребивац пре ню окреме, лем прето же є жена; але наисце погришно кед познаватель литератури лебо литературни критичар обкерує скромно дац припознанє гевтим вельким женом хтори у прешлосци розкерчели драгу женскей литератури.

Не постої таке дацо як *одредзени* женски гений лебо *одредзена* женска сензибилносц. Не постої єдинствени женски стил у литератури, гоч ше у каждой жеми и каждым периоду погришно верело же постої женски стил. Та аж и того, цо ше нешка, по думаню даєдних критичарох, наволоє женска природа, подполно штучне – результат примушующих ограніченьох у єдним напрямє и неприродних поривох у другим. Як природни, могло би ше вжац до огляду лем гевти розлики хтори ніяк не можу буц штучни, гевти хтори не мож потолковац ані зоз уплївом образования, ані з вонкашніма обставинами. „Жена ше не народзує, але ше жена постава” (Симон де Бовоар). Може лем постояц природни способ на хтори жени пишу и вше буду писац.¹⁰

⁸ Sandra M. Gilbert i Suzan Gubar: *Zaraza u rečenici: žena pisac i strepnja od autorstva*, „Ženske studije”, Beograd, 1996, broj 5/6, str. 113-117.

⁹ Ijejn Souvolter: *Ženska tradicija*, „Ženske studije”, Beograd, 1996, broj 5/6, str. 86-87.

¹⁰ Исто, бок 160-161.

Феминистична уметносц, „женске писмо“, чи женска литература

Феминистична уметносц уклучує женску уметніцку продукцію, хтора ше идентификує зоз идеологию феминистичного руху, лебо зоз идеями специфичней женскей креативносци у уметносци и култури, док женска уметносц означує роботи/діла женох/уметніцох, без огляду чи заступаю лебо не заступаю феминистични вредносци, прешвеченя, становиска и значеня, т. є. їх роботи структурално (тематски и формално) наставаю у рамикох хтори ше културологийно могу читац як специфично женски. Одредніца феминистична уметносц ше одноши на творчосц уметніцох хтори ше експлицитно идентификую зоз идеологию феминистичних рухох и занімаю ше зоз социялно-политичним положеньом жени у дружтве и култури, статусом жени уметніци, сексуалносцу жени, ей психологию, историйними прикладами приказованя и виражованя женскей сексуалносци, жаданьох, фантазийох и рационалносци.¹¹

Ту ше праве и поставя питанє цо то тото цо специфично женске, цо то твори „женску природу“ и як ше розликує од „хлопского“ у литератури. Чи праве скромносц, понізносц, емпатия, (со)чувствительносц, хранительски инстинкт лебо интуиция характеристики женскосци¹² хтори творя тоту фамозну женску лирску чувствительносц, найглібше повязану зоз їх интимну биографию? Чи виключно вони творя швет женскей бриги, пасивней, репродуктивней и емотивней,¹³ швет емотивней интелигенції и интуитивного одношеня спрам реалносци?

Запрепасуюцо дійствує тото же вше кед слово о синтези лебо реинтеграції женского и хлопского дискурса, без огляду чи вона початна, поверхова, лебо терминална, заш лем ше у тей цалосци розлучує *одно* од *другого*: женске од хлопского, емоционалне од интелектуалного, чувствительне од спиритуалного, интуитивне од рационального, цме од блядого, пасивне од активного. Подзелене на женски и хлопски дискурс не звичайна конвенция хтора резултат интересу колектива, заедніци, дружтвеной и културней системи, але рефлекс/реакция жридлової природней диференцияції. Вона наги на гу такому подзеленю хторе будзе подрозумйовац деградацию, табуизацию, инфериорносц, и то без винїмкох, спрам женского дискурса, а аналогно з тим, то поцагує и дискриминаторне одношенє спрам жени, ей подоби, ей шлебоди и правох, ей еротичносци.¹⁴

¹¹ Dubravka Đurić: *Feministička umetnost*, „Ženske studije”, Beograd, 1995, broj 2/3, str. 259.

¹² Milena Dragičević-Sešić: *Mizoginija u obrascima masovne kulture*, „Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse”, Beograd, 2002, str. 373.

¹³ Marina Blagojević: *Brinem, dakle postojim: dekonstrukcija ženske brige*, „Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse”, Beograd, 2002, str. 593.

¹⁴ Katica Čulafkova: *Makedonsko žensko pismo: od opozicije do konjunkcije*, „Profemina”, broj 29/30, Beograd, 2002, str. 151.

Кед вежнеме єден текст до рукох, не можеме по тексту знац чи го писала жена, чи хлоп – то єден з основних фактох и то так. Културни тексти не оциски пальца, вони не споведаня, вони, кед су успишни, цошка друге. Вони єден тип обективациї, хтори нїяк не мож звесц на гоч яки, та аж анї на найангажованши активистични резултат. Вони не резултат. Вони часц єдней барз зложеной мрежи продукованя значеньох.

Тото цо „женске писмо“ у смислу енциклопедийней одредниці, то цошка цо не задумане як биологийно, родово, сексуално одредзене як женске – то ознака французкого културного круга, хтора була по дефинициї антифеминистична. Значи, не робело ше о тим же би жени писали женске писмо, але женске писмо то єден тип културного факту, хтори иншаки од того цо припада каждому, од того цо субективне.¹⁵ „Женске писмо“ ше вяже за специфичну стратегию лебо методологию писаня, як и читаня текста и не ма нїякей вязи зоз полну припадносцу писателя/писательки. Даєдни писательки не хасную виключно стратегию „женского писма“, але хасную раз єдно, раз друге, лебо даяке треце писмо, даяке писмо розлики. Практично, и писательки хтори хасную „женске писмо“ у литератури, не практикую го як єдину форму, прето же маю можлівосц меняц и комбиновац розлични стратегії виражованя.

Спрам того, як цо по Кабали гевто цо облапя лем женски, односно хлопски принцип, не подполна форма, так анї литературне діло хторе би у целосци було закрите з поняцом „женского писма“, хторе би лем на тим будовало свойо квалитети, гоч ясне же термин облапя одредзени прикмети и служи намени, не могло би буц першокласне литературне діло. Кед квалитети на тим не можу буц засновани, але одредзени прикмети мож описовац, ясне же саме поняце „женске писмо“ (значи описне) не може буц пресудне. И гоч хто навола писане женох „кухньова литература“¹⁶, и гоч, можебуц, у глобалу, писане женох под вдереньом даякого хлопского лобия, хтори ше намага зменшац простор за „женске писмо“, видвойоване женох писателькох до окремней групи лем прето же су жени, не можліве. Вшелїяк же постої женска и хлопска перспектива швета, кед то фундаментални конструктивни принципи организовања текста хтори можу помогнуц у описованю конкретней ситуациї.¹⁷

Руски поетеси

Инвазия женох, углавним образованих, з целоснейшу, систематски здобуту литературну культуру, у рускей литератури почина седемдзешатих и

¹⁵ „Kruh i ruže“, broj 25, Zagreb, 2004, str. 9-10.

¹⁶ Йсче, бок 15.

¹⁷ Julijan Tamaš: *Rusinska književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, str. 307.

осемдзешатих роках ХХ века прейг боках „Литературного слова“, так же приближоване гу горизонту сучасних рушаньох у литератури логичне.

У седмей децениї у рускей литератури дїйствує група поетесох чию поезию мож спатриц знука заєднїцкей поетики (Любка Фалц, Гелена Гафич, Ангела Прокоп, Амалия Балог-Герлах, Ярослава Кочиш-Микита) и индивидуални розлики медзи їх писнями невелики и не нательо виразни. Швет ше доживує зоз целом, як жена хлопа. Моцни чувства, заострени страсти, виразно драматизовани любовни одношеня будую ефект сентименталности – у питаньох шерца, питаня розуму неприкладни.¹⁸ Медзитим, даєдни з тих поетесох шпивали лем док були „млади“, а потим од шпиваня и од велїх других идеалох одуставали теди кед почали жиц по мери других: мужа, дзецох, фамелиї, кед егзистенция тих цо од нїх завиша постала важнейша од власней. Друга часц, у шлїдзеню за щесцом наиходзела на препреченя, ношацї на своїх плечох чежки терхи, аж и пребарз чежки же би їх плеча витримали. Но, без огляду на шицко, їх поезия припада гу гевтей файти рускей поезиї хтора ше намагала вибориц за превредноване скорейших способох шпиваня и з тим преширела маневрови простор за и нешка актуалну доминацию штирох руских поетесох: *Ирини Гарди-Ковачевич, Наталїї Канюх, Агнети Пангаргаї (Бучко) и Наталїї Дудаш*.

Прейг анализи характеристикох їх поетики (поезия жанр за хтори ше у векшей мири опредзелели) мож одгаднуц и видвоїц того цо их обединює и того цо „женска традиция“ у рускей литератури хтору предлужую лебо творя, але исто так, анализа указує на розлики медзи нїма и особности, спрам хторих каждая иншака од другей, и як поетеса, и як жена.

Общи места

Тото цо им заєднїцке то же шицки превозиходза огранїченя поетскей традициї руского языка и пренаходза свой власни творительни идентитет, хтори, медзи иншим, подроумює занедзбоване националних специфичносцох култури, фолклора и историї, але прето ступень имагинациї виразни, зложеносц рефлексивна, нет вецей доживйованя швета зоз целом, але ше вон збува у фактох, конкретних податкох, пейзажах сучасного городского живота, а живот ше прилапює як датосц, а не тайна.

---

¹⁸ Исте, бок 307-308.

ИНДИВИДУАЛНИ РОЗЛИКИ И ВИРАЗ ЖЕНСКОЙ ПРИРОДИ У РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРИ

Оддвоєни угли

1. ИРИНА ГАРДИ-КОВАЧЕВИЧ (1944)

Поезия: *На длані заренко (1969), Тисяч радосци (1976), Безмена ява (1980), Бависка (1984), Куцик мудросци (1987), Єднозложносц (2004)*

Перша кніжка Ирины Гарди-Ковачевич блізка єй предходніцом у смислу ефекта сентименталносци, але чулносц и дожита любов у стихох зоз першей збирки на єдним боку и рефлексивносц на другим, представляю гевти одредніци хтори у другей кніж-ки розвити так же би затримали учасц природи у доживйованю, драми любви и страсци и же би источасно виражели процивсловни психични рухи лирского субекта – о тим цо импульсивно и спонтано поробене, аж познейше ше роздумує и анализує го, похоп-юючи же таки поступок бул нагли, але банованя нет. Нет ані мистифи-кації любви, бо вона виражена як часц єгзистенциялних збуваньох.¹⁹

*Були зме габа моцна
док ше нам гласи
до пришаги пламеней злівали.
Вец пришил час
у котрим огні погашени
и ми у лярми других
власни глас не препознавали.
...
А тераз забута перша любов
и нет радосци
у нашим лету.
Тераз зме пребогати,
знаня, искусства зме нагромадзели,
лєм дзешка,
у дну нас самих и смутних
цошка зме чисте завлачели.
(„Сучасносц“)*

¹⁹ Julijan Tamaš: *Rusinska književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, str. 342.

Преплетаня лирського субєкта зоз вонкашнім шветом виразнейши, на векшим имагинативним ступню. Видвоюю ше и два циклуси як целосци – у першим доминую символи (слунечнік, пипинє, верба, багрєн) зоз хторима представєна поетєсова природа, алє и вона як часц тей природи, а други, „європски“ циклус шпива о городох хтори маю свой историйни печац з помощью хторого и поетєса одредзує себе.²⁰ Од безменей яви хтору би могло похопиц як период мєдзи дозреваньом и плодносцу, поетєса досцигує *єднозложносц*, реалносц, цєплоту, искуство и свидомосц о преходносци, алє анї кус не патєтичну. Преходносц як вредносц и як животнє искуство, преходносц хтора у тим случаю не значи жєну, алє жєна тота хтора значи преходносц.²¹

Єдна з вредносцох хтору тиж охрєнює у своїх писньох то и рускосц, як категория за хтору ше треба бориц и потвєрдзовац ю и вредносц хтора ю воздзвигує понад других.²²

2. НАТАЛИЯ КАНЮХ (1950)

Поезия: *Виринок* (1987), *Дом мур брудна рика мост* (2006)

Инстинктивна, у єдноставносци зложена и чувствительна алє не патєтична, Наталия Канюх як поетєса прєйг своїєй лирики прєноши автєнтично прєжити хвильки, бо лєм таки можу буц правдиви и пише о феномену чувствох, бо є вязани лєм за чловека. Спрам шицкого цо ю окружує формує свойо чувствительнє становиско, а тото становиско вираженє зоз стихом, прєдлужєнє якогошик инстинкта, а праве вон, инстинкт, поетєска шифра за похопйованє метафоричносци єй стиха.²³ Як прєдлужєнє инстинкта – чувство прєточєнє до слєвох.

Мам даскєлї дзвери на котри барз любим войсц; думам кєд бим не мушєла, нїгда бим прєз нїх не вишла до вонкашнього прєдїту...

Иншака и у тей иншакоосци оригинална,

Мой єдини виход у хаснованю иншакей бєшєди.

зоз животним искуством и узрєтосцу, рускей литератури вона понука цошка новє и швижє. Тота „новина“ то специфична лирска меланхолия транспонована прєз поетєску рефлексивну нарацию. Прєто тоти писнї звуча и випатраю як єсєї, а слово о окремней лирики у нєпрєривним диєлогу зоз

²⁰ Истє, бок 342-343.

²¹ Н. Канюх, з рєцєнзїї.

²² М. Шанга, з рєцєнзїї.

²³ Дю. Папгаргаї, з рєцєнзїї.

животом – праве того дава тей меланхолийї универзалносц хтора и читача легко уключує до поетского цеку.²⁴

Твори поезию пре себе, пре потребу побешедовац сама зоз собу, але и звесц рахунки зоз саму собу и не лем зоз собу... За ню кажди нукашнї диялог госцина.

Думки о котрих бешедуєм, вше ме ситше кармели як полни стол.

Гоч Наталия Канюх непрерывно твори, период медзи ей двома обявенима збирками часово досц длугоки, але хасновити, праве прето же мож обачиц цо ше у ей поезийї пременело, дозрело, добудовало, а цо остало исте, але квалитетне.

Друга збирка поезийї, лебо аж есейох, то своєродни дньовнїк, споминар, рукопис хтори нашу литературу жанровски збогацує. То дньовнїк смутку, немира и зла, егзистенциялногo страху за очуванє власного мира, дньовнїк шивей, брудней каждодньовосци, хтори увод до атмосфери часу цо у нас шицких зохабел шлїди. Тот поетски дньовнїк описує каждодньово збуваня и здогадованя на яр 1999. року, кед лем дом бул єдини ратунок и сигурносц. Сита метафорох, вона лем жада як мац зачувац, охранїц свойо дзеци, фамелию и дом, а не може нїч пременїц и зопрец, лем ше наздавац, обчековац и церпиц.

3. АГНЕТА ПАПГАРГАЇ (БУЧКО) (1951)

Поезия: *Облак одхилени* (1973), *Птица у цмоти* (1977), *Позни рици* (1984), *Дзешец печаци цихосци* (1989)

Од дзивоцких немирох, мрийох и илузийох, класичней потреби за єдноставносцу и любову, преїг горчейших искуствох и спознаньох жени зоз хторима превозиходзела сентименталносц и мистификацию любови, поезия Агнети Папгаргаї, як и вона сама, преросла до метафизичней, сцерпезлївей и рафинованей.

З початку, зоз першима збирками поезийї, була емоционалнейша и непоштреднейша од рефлексивней Ирини Гарди-Ковачевич,²⁵ окреме зоз першу кнїжку *Облак одхилени*. У ей стихох любовни сон хтори приводзи по рефлексивне, дзивоцка краса у идиличним валалским окруженю, але и элегия – жаль пре страцени и идилични простори щесца и дзецинства, жаль за тим цо прешло и вецей ше не враци и не повтори.

²⁴ Дю. Папгаргаї, з рецензийї.

²⁵ Julijan Tamaš: *Rusinska književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, str. 344.

*Ноц то преце дня без нариканя
як цо и краса дзивоцка.*

(„Ноц“)

*Кед ше спуци ноц понад пальки у риту,
умре моя ноц краси дзивоцкей.*

*Остане лєм памятка на слунечнік
у нашим хотаре
кед остатні раз калап на заход обрацел
з котрим умарло дзивоцтво
а ніхто го назад не врацел.*

(„Кед слунечнік остатні раз обраци калап на заход“)

Поэзия Папгаргайовой характеристична и по преліваню любовних и описових мотивох – душа ше рефлектує до природи, лебо ше околни швет зводзи на поетесов нукашні план.²⁶

Даєдни писні першей кніжки нависцюю другу, т. є. вони у ей основи и з німа и почина превозиходжене ограніченьох сентименталносци и любви як бешеди души и ступа ше на праг особного и интимного швета младей жени на роздражу, у роздумованю над саму собу, жадаючи преїг интимних мотивох и споведзи одгаднуц швету себе як жену.

Стихи позберани до кніжки хтора би з достоїнством могла буц преглашена за женску, у смислу дозретосци и рафинованосци, превипитую правди човекового иснованя и смисел живота виражуюци аж и сумню до нього; то стихи о єдинки хтора находзи гармонию през одкриванє вецейди-мензионального у себе, у стварох и феноменох хтори ю окружую. Емоції вецей не доминантни, а у штредку збуваньох человек.²⁷

Зоз моцненьом самодовирия и зоз искусством, Агнета Папгаргаї од инфантилней постава високо рефлексивна поетеса, пестуюци окреми и оригинални поетски сензибилитет.

²⁶ Юлиан Тамаш: *Елегийни сон Агнети Бучковой*, „Шветлосц”, 1973, бок 288.

²⁷ Микола М. Цап: *Раж и титинє, судьба и кара*, „Шветлосц”, 1989, бок 726-727.

4. НАТАЛИЯ ДУДАШ (1958)

Поезия: Дзиви танец (1980), Народзоване музики (1985), О литературним (1987), Гадваб гад (1989)

Наталија Дудаш добри представник поетскеј структури генерације хтора до рускеј литератури уходи седемдзешатих рокох ХХ века.²⁸ Вона ше, насампредз, процивставя традиције женского шпиваня хтору пестовали нашо поетеси старшей и штредней генерације, и феминизованому лиризму у хторим доминуе споведаца и субјективна интонация.

Їй поезия своеродни процес депоетизације иснуючого класичного писма.²⁹

Јк и поезия ей трох предходницох, и поезия Наталије Дудаш ма своје специфични својства хтори у согласносци зоз ей особнима предиспозицијами и интелектуалнима интересованјами. Рушајуци од ей першей збирки поезије хтора ище вше споведз зоз гипертрофованим „я” и чийо вирази шор сликох роздробенеј стварносци знова поскладаних до мозајку, дзе кажди стих вираз о егзистенцијалним положеню субјекта, а у сликох преовладуе урбани пейзаж, рок и панк, фриволносц и городски жаргон у виразу,³⁰ по остатню, хторей сам наслов символ женственосци и поривох хтори овладую зоз човеком. Праве тота збирка подобна збирки поезије Агнети Папгаргаї *Дзешец печаци цихосци* по рафинованосци, по теј „женскосци”, а насампредз по тематским кругу хтори облапя.

Вона пише о ремеслу и уметносци јк о нерозлучним единстве форми и змисту, а цала кнїжка зложена метафора о идентитету рускеј култури и о гледаню власного идентитета през рижни спокуси.³¹

Гоч на хвильки особна и женски сентиментална,

*И вше частейше
кед ше пребудзим
годзинами бим сцела лем
буц цихо.*

(„Годзинами сцем лем буц цихо“)

з тоту сентименталносцу познейше розчисуе з оправданьом же слабосц може постац моц.

У сущносци, писмо Наталије Дудаш единствене, покус аж и феминистичне и провокативне и вшелїяк неконвенционалне.

²⁸ Julijan Tamaš: *Rusinska književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, str. 353.

²⁹ В. Гарянки, з рецензиї.

³⁰ Julijan Tamaš: *Rusinska književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, str. 354.

³¹ И. Г. Ковачевич: *Шилька за женски принцип*, „Шветлосц”, 1989, бок 731.

ЗАКЛЮЧЕНЄ

Насамперед би на концу требало облапиц феномен женского литературного виразу у ширшим контексту женской творчосци. Творчосц барз широке поняче и то цошка цо за каждого человека барз значне, прето же вона можліва у рижних активносцох и егзистенциялно є значна за каждого человека, бо го виполнює и ошлебодзує и у узкей є вязи зоз його особу, без огляду чи то хлоп, чи жена. З другого боку, творчосц у дружтве вше була привилегия одредзених припаднікох дружтвених класох, а була аж и вязана за родоу припадносц. Женом творчосц була допущена и у патриярхату, але лем у задатих образцох и стратегийох – жени могли буц креативни, але на способ хтори им патриярхат преписал и задал. Їх креативносц була баржей дружтвено дефинована, оградзена и редукована, як креативносц хлопох.

Женска творчосц у рускей литератури, а и вообще, нешка постава дружтвени факт хторого не мож не видзиц. Женске доприношенє значне и не мож го занедзбац. Але ані явносц, ані критика то не робя кед слово о руских поетесох. Напроцив.

Шицки штири спомнути поетеси з часци пестую якишик специфични женски принцип, але кед слово о женской природи, лебо о характеристикох женскосци хтори преїг своей творчосци промовую, не мож повесц же у їх поезиї преовладую стереотипни характеристики женскосци присутни у масовней култури як цо то фамозна женска лирска чувствительносц, скромносц, хранительски инстинкт лебо интуиция. Кед би ше зоз аспекту гинокритики реконструовало руску женску литературну традицию, вец би ей главни характеристики були виразна интелектуална димензия стихох яку ше стрета при Наталії Дудаш, висока рефлексивносц при Агнети Папгаргаї, зложена єдноставносц у поетики Наталії Канюх и дозретосц, реалносц и самосвидомосц у стихох Ирини Гарди-Ковачевич, а тото цо их обєдинює як жени, а вираженє є преїг їх поезиї, то становиско неприлап-йованя нашлїдзеной женской судьби, але и факт же су одлично обвисцени, ані кус не провинциялни, а з тим и ошлебодзени од патриярхалних кодох, прецо и спадаю до сучасних писателькох.

Тото цо тиж значне, то же подзелене на „женске“ и „хлопске“ писмо у рускей литератури, хторе би писательки гетоизовало и оградзело, не постої, гоч ше вони можебуц несвидомо обавали од вилїзаней аксиоми „добра поетеса лем мертва поетеса“ и жадали ше инкарновац до хлопа, одрекаюци ше себе поетеси од себе поета, але за тим вообще не було и нет потреби, бо „вельки руски поетове лем на хвильку престрашени од свойого всезнаня заукню медзи женску виразносц“.

Руски поетеси ані не цихи – цихи лем невидлїви и мертви жени. Бо, од шицких стварох найопаснейша праве тота – же би жени прегварели... А руски поетеси давно прегварели. Гласно!

ЛИТЕРАТУРА

1. „ŽENSKÉ STUDIJE“, Časopis za feminističku teoriju, br. 2/3, *Centar za ženske studije*, Beograd, 1995.
3. „ŽENSKÉ STUDIJE“, Časopis za feminističku teoriju, br. 5/6, *Centar za ženske studije*, Beograd, 1996.
5. „PROFEMINA“, Časopis za žensku književnost i kulturu, br. 12, Beograd, jesen/zima 1997.
6. „PROFEMINA“, Časopis za žensku književnost i kulturu, br. 29/30, Beograd, proleće/zima 2002.
7. Julijan Tamaš: RUSINSKA KNJIŽEVNOST, *Matica srpska*, Novi Sad, 1984.
8. Mary Crawford, Rhoda Unger: WOMEN AND GENDER: A FEMINIST PSYCHOLOGY, *The McGraw-Hill Companies, Inc.*, 2000.
9. „ШВЕТЛОСЦ“, Часопис за литературу, культуру и уметност, *НВУ „Руске слово“*, Нови Сад, 1973, 1978, 1983, 1989, 1990, 2001. и 2004.
10. „KRUH I RUŽE“, *Feministički časopis ženske infoteke*, broj 25, Zagreb, 2004.
13. „МАПИРАНЈЕ МИЗОГИНИЈЕ У СРБИЈИ: ДИСКУРСИ И ПРАКСЕ“, Beograd, 2002.

*Дипломска работа, одбрана на Одзелену за русинистику Филозофског факултета у Новим Садзе 13. јунија 2006. року

Објавене: Шветлосц 3, НВУ Руске слово, Нови Сад, 2006.

БИОГРАФСКИ ПОДАТКИ О АВТОРОХ ДИПЛОМСКИХ РОБОТОХ КАТЕДРИ ЗА РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРУ

1. **Габрисла Odermatt**, народзена Гудак, 12. децембра 1969. року у Вербаше.

Основну школу закончала у Руским Керестуре, а гимназию у Сримских Карловцох 1988. року. На Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе дипломоваала 2000. року. Од 1996. по 2004. рок робела у Рускей редакції Телевизії Нови Сад як спикер-водитель, а у школским 2005/2006. року преподавала руски язык у Основней школи „Йован Йованович Змай” у Дюрдьове. Жие у Швайцарскей, дзе и студира Религийну педагогию на Теологийним факултету у Луцерну.

2. **Славко Винаї**, народзени 3. августа 1976. року у Вербаше.

Основну школу и гимназию „Петро Кузмяк” закончел у Руским Керестуре 1995. року. На Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе дипломоваал 2003. року. Од 2004. року роби у Рускей редакції Телевизії Нови Сад як новинар. Жие у Новим Садзе.

3. **Ясмينا Таушан**, народзена Тимко, 21. новембра 1977. року у Вербаше.

Основну школу закончала у Коцуре, а гимназию у Руским Керестуре 1996. року. На Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе дипломоваала 2002. року. Од 2004. року роби у Рускей редакції Телевизії Нови Сад як новинар. Жие у Новим Садзе.

4. **Наташа Перкович**, народзена Шайтош, 7. фебруара 1977. року у Кули.

Основну школу и гимназию „Петро Кузмяк” закончала у Руским Керестуре 1996. року. На Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе дипломоваала 2003. року. Од 2006. року преподава руски язык зоз елементами националней култури, школяром штредніх школах у Новим Садзе.

5. **Таня Бодянец Колбас**, народзена Бодянец, 25. марта 1979. року у Кули.

Основну школу и гимназию „Петро Кузмяк” закончала у Руским Керестуре 1998. року, а 2006. року дипломоваала на Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе. Од 2004. по 2007. рок робела у Основней школи и гимназии „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре як наставница ангийского языка. Жие и роби у Канади.

**ДИПЛОМСКИ РАДОВИ СТУДЕНАТА ОДСЕКА ЗА РУСИНИСТИКУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ**

Резиме

Од оснивања Катедре за русински језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, 1981. године (од 2006. године Одсек за русинистику), односно од одбране првих дипломских радова 1986. године на Одсеку је дипломирало 29 студената. Њихови дипломски радови из области русинске књижевности, граматике, лексикологије и фолклористике су корисна литература за русинске студенте и ученике, за предаваче русинског језика и књижевности, као и за све наше културне посленике. Из тих разлога Друштво за русински језик, књижевност и културу у сарадњи са Одсеком за русинистику објављује поменуте радове у свом зборнику радова *Studia Ruthenica*.

До сада је у *Studia Ruthenica* објављено 20 дипломских радова и то: у *Studia Ruthenica* бр. 5 (1996-1997) дипломски рад Даниеле Колесар (1), у *Studia Ruthenica* 6 (1998) дипломски радови: Марије Даниш, Весне Тиста, Марије Дротаров, Ирине Баљинт, Олене Папуга, Ксеније Дудаš, Блаженке Хома, Љупке Варга, Марије Хорњак-Кухар, Јасмине Прегун и Снежане Шанта (11), у *Studia Ruthenica* бр. 9 (2004) Марије Хома, Љупке Малацко, Павла Малацка, Тање Харди, Соње Ђурко и Каролине Џуџар (6) и у *Studia Ruthenica* 11 (2006) Златке (Хљебашко) Перовић и Јасмине (Арва) Ђурањин (2). Потребно је напоменути да је дипломски рад мр Владимира Гарјанског објављен у часопису Шветлосц НИУ Руске слово (1994), а рад Наташе Фа се због обимности планира за објављивање као засебна књига (2).

У овом, дванаестом броју *Studia Ruthenica* (2007) објављују се дипломски радови Габријеле (Худак) Odermatt, Славка Винаја, Јасмине (Тимко) Таушан, Наташе (Шајтош) Перковић и Татјане (Бођанец) Колбас (5), што значи да су до сада у *Studia Ruthenica* објављена укупно 25 дипломска рада студената Одсека.

**THE DIPLOMA WORKS DEFENDED BY THE STUDENTS OF THE DEPARTMENT
OF RUSUNISTICS OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY IN NOVI SAD**

Summary

Since the foundation of the Department of Ruthenian Language and Literature of the Faculty of Philosophy in Novi Sad, in 1981 (since 2006 the Department of Rusynistics), that is since the first diploma work defense in 1986 29 students have graduated at the Department. Their diploma works concerning the Ruthenian literature, grammar, lexicology and folkloristics are useful literature for Ruthenian students and pupils, for lecturers of the Ruthenian language and literature, as well as for all our cultural workers. Because of that the Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture together with the Department of Rusynistics publishes the mentioned works in its *Studia Ruthenica* collection.

20 diploma works have been published so far: in *Studia Ruthenica* 5 (1996-1997) the diploma work defended by Daniela Kolesar, in *Studia Ruthenica* 6 (1998) the diploma works defended by Marija Daniš, Vesna Tista, Marija Drotarov, Irina Baljint, Olena Papuga, Ksenija Dudaš, Blaženka Homa, Ljupka Varga, Marija Hornjak-Kuhar, Jasmina Pregun and Snežana Šanta (11), in *Studia Ruthenica* 9 (2004) the diploma works defended by Marija Homa, Ljupka Malacko, Pavle Malacko, Tanja Hardi, Sonja Đurko and Karolina Džudžar (6) and in *Studia Ruthenica* 11 (2006) the diploma works defended by Zlatka (Hljebaško) Perović and Jasmina (Arva) Đuranjin (2). It is to be mentioned that the Vladimir Garjanski's diploma work was published in the *Švetlosc* journal by NPI *Ruske slovo* (1994), and the Nataša Fa's work, because of its bulk, is planned to be published as a separate book (2).

In this, the twelfth issue of *Studia Ruthenica* (2007) the diploma works of Gabrijela (Hudak) Odermatt, Slavko Vinaji, Jasmina (Timko) Taušan, Nataša (Šajtoš) Perković and Tatjana (Bodanec) Kolbas (5) have been published, which means that 25 diploma works of the Department's students have been published so far.

II

РОЧНІЦИ, ПРОМОЦІЇ, ЗДОГАДОВАННЯ

ГАВРИЛА Г. НАДЬ

ПРИЛОГИ

ДО ИСТОРИИ РУССКОГО ЯЗЫКА

ГАВРИЛА Г. НАДЬ

ЛИНГВИСТИЧНИ
СТАТІ И РОЗПРАВИ

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИНГВІСТИЧНЕЙ ТВОРЧОСЦИ ГАВРІІЛА Г. НАДЯ

АБСТРАКТ „Скениране” проблемох, чежене гу перфекционизму у обробку, уключоване поровнюючо-историйней методи и вивиджене заключеньох на основни ситуациі на терену – то основни характеристики не преобсяжней лингвистичней творчосци професора Гавриіла Г. Надя. Але и у обсягу у хторим є, його работа на правопису и ушорйованю системи руского языка барз значна. Уплів на формоване правописних правилох и попатрункох Миколи М. Кочиша не занедзбуюци. Лингвистична подоба Гавриіла Г. Надя предствая необхідну и драгоцину вязу медзи

Гавриілом Костельником и Миколом М. Кочишом, обезпечуе континуитет у виучованю руского слова и подпомага преход рускей народней бешеди до стандардизованого и стандартного языка.

КЛЮЧНИ СЛОВА: руски язык, правопис, Гавриіл Г. Надь.

Року 2008, од дня народзенья Гавриіла Г. Надя (17. 03. 1913) будзе нас дзеліц часови интервал од 95 рокох. Професор Надь народзени у Старим Вербаше, дзе закончел и основну школу и осем класи Державней реалней гимназиі. 1936. року дипломовал на Филозофским факултету у Београдзе на групи Сербски язык зоз старославянским языком и историю югославянскей литератури з теорию литератури. Студиране му оможлівело упознац ше зоз лингвистичними попатрунками значних лингвистох перших деценийох двацетого века. Судзаци по його обявйованей лингвистичней творчосци, хтора облапя, як обачує А. Д. Дуличенко два периоди у исторії литературного языка Руснацох - предвойнови и цали повойнови (Дуличенко, 2002: 174; 1985, 18), на Надя науковца-лингвисту найвецей уплївовали А. Белич, П. Дьордіч, С. М. Кульбакин и Р. Кошутич.

З обласци лингвистики Гавриіл Надь обявел шицкого триец штири роботи. Тоти роботи, позберани у кнїжки *Лингвистични статї и розправи*, друковало *Руске слово* 1983. року (творя 170 боки). Дзевец незакончени роботи обявени постгумно под насловом *Прилоги до исторії руского языка* (Руске слово, 1988, творя 161 бок). У коцурскей ОШ „Братство-єдинство”, дзе препровадзел найвекшу часц свойого роботного вику (1954-1979),

преподавал руски (мацерински), сербски (сербскогорватски), русийски и немецки язык.

Чежко повесц же кеди точно розпочате лингвистичне діло Гавриїла Г. Надя. Перша робота му опубликована 1934. року под час студентских дньох у *Руских новинох* у форми *Писма о правопису* хторе задумане як одвит на питанє чи треба с. *Петро* писац з малу, чи з вельку букву. Сам початок одвита одкрива Надьово стаемне становиско: „Зна ше”, пише вон, „же вопросы того роду у языку конвенционални, же вопрос: кеди ше пишу вельки букви, а кеди мали букви, то ствар догварки. Учени людзе, з жаданя да пишу шицки еднак, тримаю ше того цо думая же найлепше и цо найлепше одвитує духу дотичного языка”. Дух языка, як неезактно мерліва категория, при Надьови у остатней инстанци представя тото цо потвердзує жива бешеда, а цо предняци зазначую у писме. На драги гледаня ришеньох хтори одвитує духу руского языка Надь ше будзе находзиц по конец своей лингвистичней діялносци. Ані едно заключенє не виведзе, а же би пред тим не окончел вичерпну анализу язичней реализації. Дзекуюци детальней дескрипції и младограматичарскому поровнуюцо-историйному приступу, Надь доходзи по заключения хтори скоро по правилу точни.

Уж перша статя-письмо одкрива едно з двох основних подручохов його интересованя - правопис. Препатримо перше роботи пошвечени правописним проблемом и їх заключни констатации. На три заводи 1934. року, одвитуєци Миронови на питаня, знова у форми писма, Надь обробює одредзени правописни проблеми хтори ше дотикаю скоро шицких файтохов словох. У *Руским календаре за югославянских Русинох на рок 1936*, на питанє цо лепше писац, *отца* чи *оца*, вон братови Дионизийови дава одвит же форма *оца* оправданша прето же форма *отца* архаїчна. Тота робота интересантна прето же у ней по перши раз приходзи до вираженя Надьово характеристични етимологийно-контрастивни поступок и прето же вона, з єдного боку, представя полемику зоз Костельниковим способом писаня, а з другого боку, перши оштрейши виступ против пракси двойного писаня. У *Руским народним календаре на прости рок 1947. рок*, Гавриїл Надь ше заклада за конструкторию *зависни од*, док конструкторию *зависни о* третира як горватизм.

За любительох нашого языка обявйовал єдну мини-серию правописних вежбохов и поукохов у *Пионерскей заградки* од марца 1949. по фебруар 1950. року. Надь-методичар и Надь педагог пробовал одклонїц общи гришки у писаню при дзецох перших класох ученя мацеринского языка. Науково патраци, вредносц тей сериї не велька, але, по нашим думаню, успишне є пробованє же би ше при подростку виволала любов гу рускому языку. Же би ше прибілжел возросту, Надь хасновал форму диялогу дзецох-школярохов на секції мацеринского языка. З драматизацию ше вон зяви ещи раз 1970. року у статї *Древо славянских языкох* гу хторей ше врациме познейше.

З цильом же би ше по школах писало на исти способ и же би було виєдначеносци при видаваню наших публикацийох отримани Курс виучованя нашого языка у Руским Керестуре у августу 1950. року. Надьова робота *З нашого правописа*, унапрямена на конкретни места невидначеносцох (писанє зложених словох зоз префиксами *без-, об-, од-, над-, под-, пред-, роз-, з-/с-*; писанє виведзених словох зоз суфיקсами *-ка, -ки, -ко, -ски, -ство, -чок, -чик*, зоз законченнями компаратива *-ши*, инфинитива *-ц* и императива *-це, -ме*). Значна и його виява о природи нашого правописа хтори „з часци нефонетични, т.е. етимологийни”, прето же не маме за кажди глас окремну букву и же одступаме у двох случайох од Аделунгового принципа „Пиш як гуториш” и то (1) кед не означуєме пременку конечних консонантох пре директну блізкосц окремних словох, напр. *Веш себе, Шніх кури, Диш пада* и (2) кед не означуєме пременку консонантох у рамикох слова, напр. *друшка, джопка, кнішка, брацки, прецце*.

У розправі *Пейсаж чи пейзаж* (1958) Надь ше заклада за *пейзаж* прето же на тот способ слово у нашим гласовним облєчиве, а так глаши и у других языкох.

Двоєня *кратки* чи *кратки* (*Кратки` чи `кратки`*, 1960), *иньше* чи *инше* (*Иньше` чи `инше`*, 1960), *меньши* чи *менши* (*Фурма компаратива придавніка `мали`*, 1965), *туньши* чи *тунши* (*О фурми компаратива прикметніка `туні` у бачваньскосримским руским литературним языку*, 1970), *плітки* чи *плідки* (*Плітки` чи `плідки`*, 1971) у сущносци реторични кед ше уключи етимология и компаративна граматика славянских языкох, праве так як то Надь и зробел. Значи: *кратки, инше, менши, туньши, плітки*.

У подполносци ше складаме зоз констатациями А. Д. Дуличенка у вязи зоз значеньом Гавриїла Г. Надя у обласци рускей ортографії (Дуличенко, 1985: 20). Дуличенко точно обачує же у *Писму о правопису* конкретизоване правило Г. Костельника о писаню велькей букви и дати правила кеди ше вельку букву не хаснує (напр. *Коцур*, але *коцурски*). Зоз статью *З нашого правописа* Надь поставел „велі роки єдини правдиви ориантир у зложених питаньох рускей ортографії. Значносц тей роботи ше зачувала по нешкайши дні, понеже єй шицки препоруки приял М. Кочиш и уткал до `Правопису руского языка` (1972)”. Правила ше дотикаю, як зме наведли висше, писаня словох зоз префиксами и суфיקсами. З оглядом же Гавриїл Костельник хасновал термин *писовня*, можеме визначиц же Гавриїл Надь, уж од своєї першей обявеней статі (*Писмо о правопису*, 1934), як нашлїдство охабел и сам термин *правопис*.

У другим подручу - морфології - етимология, мож повесц, ещи заступенша. При спатраню проблемох вон руша од стану у старославянским и, преїг стану у староруским, доходзи по стандардни восточнославянски, заходнославянски и языки карпатского и панонского окруженя.

Векшина роботох з морфології представя доробок або виправок Костельникових заміркованьох у *Граматики бачвансько-рускей бешеди* (1923). Так напр. робота *Специфичносц нашей бешеди* (1946) указує же дієсловни прикметнік за прешли час на закончене *-вши*, з винїтком *бувши*, непродуктивни и же приклади Гавриїла Костельника *шеднувши, покупавши, зомлевши, зробивши, скравши* не стоя.

У статі *Питанє рода у фурмох перфекта у бачваньско-рускей рускей литературней бешеди* (1967) Надь дополнює неспрецизну формулацію Костельника и наглашує же у фурмох прешлого часу присутни и женски и стредні род, а не лем хлопски. Тоту тематику Надь дотика и у єдиней роботі публікованей лем на сербским язичу *К питању рода у личним глаголским облицима* (1937) дзе обробює єдно специфичне хаснованє форми стреднього роду перфекта у народних шпиванкох. Статя *Питанє хаснованя фурмох презента за трецу особу єднини и множини помоцного дієслова `сом` у бачваньско-рускем руским литературним язичу* (1968) препоручує уношенє формох *є* и *су*, хтори Гавриїл Костельник випушел, у случайох кед субект виреченя невивповедзени.

У роботі *Даскельо слова о locat. sing. меновнікох стреднього роду на -о* (1936) Надь прецизує же законченє *-у* треба после *к, г, х* (напр. *о оку, о млеку, о уху*), а после других консонантох треба давац першенство законченю *-е* (хторе походзи од *Ћ*); за законченє *-у* гвари же *є* розширене под уплївом сербского язича. Значи: *у писме, у некле, у небе* итд. скорей як *у писму, у неклу, у небу* итд. Орфографії *Ћ* Надь 1968. року пошвени статю *О знаку Ћ у першей друкованей кніжки на язичу югославянских Руснацох*, одкриваюци же у тексту идилского венца *З мойого валала* не водзене рахунка о етимології словох у случайох писаня *Ћ*.

Меновнік *глад* у руским язичу хлопского роду и без потреби кеди-некеди преходзи до женского по угляду на ситуацію у сербским (оп. *О меновніку `глад`*, 1959). Тиж так, по Надьови, досц лем форма множини *перши* и форма меновніка *стан* (оп. *`Перши` чи `перша`*, 1963; *О меновніку `стане` у руским язичу*, 1975), при чим форми *перша* и *стане* ненужни. До форми *перша* пришло под уплївом сербского (серб. *прса*), и, понеже „о семантичней диференциції медзи тима двома фурмами не може буц ані слова”, вона не нужна у руским язичу; „наш меновнік стреднього роду *стане* по значеню одвитує сербскогорватскому *стајање*, а сербскогорватскому меновніку *стање* одвитує по значеню меновнік мужеского роду *стан*”.

Генитив єднини меновнікох хлопского роду типа *Дюра*, по вигледованю обсяжного конкретного материялу, требал би глашиц *Дюри*, а не *Дюру* (оп. *О Генитиве єднини меновнікох мужеского роду типа `Дюра`*, 1966).

У статі *`Злата металія` чи `златна металія`* Надь ше заклада за прикметнік *злати*, а *златни* трима за звишок, як сербокroatизм. Микола М. Кочиш зявйованє прикметніка *златни* окваліфікує як резултат дієствованя системи, при чим уплїв сербскогорватского язича секундарни,

а прикметник *злати* премесци до архаїзмox и до поетского словника. Мож прилапиц констатацию Ю. Тамаша же Надь тоту полемику страцел (Тамаш, 1983: 13), але не и же до того пришло прето же го ирационална категория язичного чувства, односно духу языка звездла на погришну драгу. Гавриїла Надя до його заключеня без гришки приведла (1) насампредз поровнююца анализа славянских языкох старославянского, восточнославянских (русий., укр., билорус.) и заходнославянских (поль., слов.) и (2) конкретне (не ирациональне) потверденє о существованю -т- форми у руским язике у значеньох „направени зоз злата”, „як злато” и „мили”. Полемика страцена скорей пре неприпознаванє же язык на нових просторох, подпомогнути з аналогию власного фонда словох (*червени, желєни, красни, -на, -не*) и стимуловани зоз окруженїском (серб. *златан, златна, златно, златни, златне, златна*) може прияц и дацо цо наисце не мал. Прето Гавриїл Г. Надь давал першенство и хлопскому роду меновника *глад* (серб. *глад* женского роду) у *О меновнику глад* и законченю локатива на -е у *Даскельо слова о locat. sing. меновникох стреднього роду на -о* („сербски способ висказованя думох” на -у). Надь ше скорей оглушел на Фердинанда Бриноа, хторого цитира на єдним месце же у випитованю фактох у обласци языка треба робити з методичну точносцу и „не треба претендовац на строги квалификациї”. Маюци то на розуме, Гавриїл Надь не обявює вельо. Тото цо обявел преходзелo процес ревидирания ревизийох и резултовало зоз заключениями хторим, з тим винїтком, мало цо мож пригвариц.

Чежаци перфекционизму, дзевец свойо роботи вон не приведол по конец. З нїх настала єдна цала кнїжка видрукована постгумно (1988). Окремну увагу у ней прицагую два вельки проекти. Перши то *Порадник о бачваньскокримскей рускей терашней бешеди (и єй правопису)* хтори мал радзиц, а не обовязовац коло нормох нашого языка, а хтори у публикациї на букви А. Други то *Нарис за курс терашней бачваньскокримскей бешеди* у хторим Надь теорийно розпатра цо то язык и як на нього треба патриц. Же би граматична анализа була дата на науковей основі, вон пропагує три идеї: (1) идею о єдинстве языка и думаня, (2) идею о социялним зявеню и (3) идею же язык историйна категория.

Часц Нариса „О месце нашого языка медзи другима языками” и уж спомнута статя *Древо славянских языкох* (1971) як кед би ше дополньовали, а обидва роботи, ведно зоз прилогом *Дацо о розвою нашого кнїжкового языка*, як кед би творели целосц. У драматизациї *Древо славянских языкох* автор ше зявює и у першей особи множини, и у першей особи єднини (як особа Я), а у цeku години слово доставаю Яни, Марча, Меланка, Микола, Леонка, Єленка, Силви, Дюра, Павлинка, Янко, Серафина, Мижо, Сенка, Юлин, Фемка, Йовген и Владко. Автор, у першей особи множини, у уводней часци тей роботи, наглашує же попрубує дац материял за дискусию у вязи зоз методску єдинку таку яка є формулована у Наставней програми за 8. класу и експлицитно пише же „материял котри ше виклада и як ше

виклада - дискусабилни, и я модлім почитованих слухателюх же би з нужну сцерпезлівосцу обрацели увагу на нього". У цеку годзини школяре одвитую на питаня професора (особи Я). Мижо толкує же „Наш руски народ и українски - то исти народ. Вон лем, зос своїм меном ту, конарчок українского народу, так як цо, наприклад, Буневци, зос своїм меном у Бачкей, конарчок, громадка горватского народу". Сенка пояснює же нашо прадідове пришли до Бачкей зос старого краю пред вецей як двасто роками вироятно зос меном Русин а медзи собу ше служели ище зос назву Руснак (по А. Г. Преображенским од назви рики Русни), а не Українец, док ше и нешка медзи собу так волаю". Йовген додава же наша руска бешеда спада до восточнославянскей групи и же „як литературни язык вона окремини - руски язык. Ище у пиятей класи зме запаметали же тому языку у основи наша народна бешеда котра представля диялект українскей бешеди котри ма даєдни прикмети польскей и словацкей бешеди".

У других своїх роботах Надь ма иншаки вислови за исту народну бешеду карпатского ареала, хтори, кед би були у тей драматизованей статі, лем би звекшали ей визначену дискусабилносц. У статі *О чисценю нашого языка од цудзих словох* вон цитира слова др Милутина Губаша „... Наш руски диялект у Бачкей найпогубенши од шицких руских диялектох". У статі *Дацо о розвою нашого кніжкового языка*, бешедуючи о язичию, Надь пише же то бул „велькоруски кніжкови язык з мишаніну диялектицких фурмох, словох, гласох и фразеології карпаторуских и галицких бешедох уношену до нього у розличних розмирох". У работи *Даскельо слова о locat. sing. меновнікох стреднього роду на -о* Гавриїл Надь визначає же „Интересантна констатация уж на перши погляд за бешеду бачваньских и сримских Руснацох, за котру ше у науки дума же є `prechodni pareči slovensko-maloruske` а котра, справди, представля мишаніну словацких, малоруских и польских язичких системох". У *Нарису за курс тераишеї бачваньскосримскей бешеди* другу часц, *О месце нашого языка медзи другима языками*, Г. Надь заключає зос словами „Док ше народни бешеди населенюх коло рички Ондави не випитаю, не вишлїдза, и док ше не увидзи же у келей мири тоти бешеди зос своїма язичними прикметами идентични з нашу керестурску и коцурску бешеду, не будзе ше годно, лем на основи нашей народней бешеди, повесц ніч цо би одвितовало правди о походзеню нашого руского рускокерестурского и коцурского жительствова". У истей часци Надь констатує и же „На основи винешеного, як єдно з можлівих думанюх о Руснацох - то вивод керестурского пароха Михала Мудрого - `же ше вони тримаю як окремини конар велького стебла руского народу`". Гавриїл Г. Надь не занедзує блїзкосц українского и русийского (велькоруского, московского), як то робя дзепоедни авторе, и не забува билоруски як члена дакедишнеї восточнославянскей заєдніци.

Ю. Тамаш визначає же гоч Надь водзени зос „українским априоризмом" чи „українским аксиомом", вон живу матерію рускей бешеди нігда насилно

не преширйовал зоз українізмами непознатима звичайному бешеднікови (Тамаш, 1983: 10). Випатра же тога процивсловносц нашла одражене не лем на нормативни заключеня, але и на становиско у вязи зоз местом руского языка. И у тим случаю Надь ше нашол у розкроку медзи декларативним закладаньом и реалносцу коло себе. У случаю наиходзеня на язични факти хтори були занедзбани, вон их брал до огляду. Так у роботі *Коло нашого потенцияла* Надь допущує и треци тип потенцияла, указуюци же и вон еднакей язичней вредносци. Поровнуюци препоруки М. М. Кочиша и Г. Г. Надя мож повесц же при Надьови рiшення з українского литературного языка не маю директни уплiв на правописни, морфологийни або иншаки препоруки хтори ше даваю за руски язык, чого при М. М. Кочишови єст (пор. *Коло нашого потенцияла*). На плану лексики, кед бешедує о чисценю нашого языка од цудзих словох, у статі *О чисценю нашого языка од цудзих словох*, Надь поволує на осторожносц и опомина же шицки цудзи слова ані не мож вируциц. Кед спатрiме слова хтори др Милутин Губаш сцел вируциц (*параст, хосен, хасновац, апо, бачи, кефетик, кефа, вендиговдал, хинта, винчовац, шапка, дильов, яраш, биреш, кочиш, сабол* итд.), вец видзiме же Надь мал право. Знал же ше од шицких не мож ошлебодзиц, але верел же их мож зменшац. Надь ше заклада же бизме поступно зменшовали таки фонд хтори кажди младши народ хаснує пре старшу и розвитку культуру сушедох, при чим не шмеме механiчно преберац и єдноставно замєньовац, гоч зоз хторого языка, слова, хтори нам непознати. Вон ше тиж закладац за очуване познатих, гоч и цудзих словох.

Гавриiл Надь не преферовал ані єден стандардни славянски язык. За нього бул найважнейши стан хтори потвердзує жива бешеда. Кед бизме патрели на Надьову творчосц з цильом же бизме видзелели лем случаї у хторих пресудуюци улогу на заключене на даяки способ одбавела свидомосц же одредзене рiшенє предложене и прето же ше находзи у даєдним стандарним славянским языку, вец бизме то могли повесц за заключеня у статйох *О генитиве єдини мужеского роду типа `Дюра` и Коло нашого потенцияла*. Заключене у першей же би ше при меновнiках хлопского роду на *-а* першенство давало генитиву на *-и* (*од Дюри, од Миколи, од владики*, итд.) принєшене при визначеней свидимосци „як и у украинским (лем з розлику у гласовней вредносци тей букви)”, а у другей же „Кед ше будзе рихтац нове виданє *Правопису*, чи би не було добре повесц полну наукову правду о нашим потенцияле?” т.є. же и треци способ потенцияла правилни, добри, же є истей и єднакей язичней вредносци, цо заключене при свидомосци же „Тот способ твореня потенцияла подобни способу твореня потенцияла у сучасним словацким литературним языку”. У обидвох случаях, заш лем, пресудну улогу за виводзене правила мал конкретни материял руского языка: у першим, на 10 бокох илустровани преїг 30 меновнiки на *-а*, медзи хторима *газда, Лука, Микола, папа, поета, слуга, Тома, калфа* и др., зоз у просеку 3-4 прикладами за кажди; у другим, на 5 бокох, за

каждо особу єднини и множини окреме, зоз у просеку 5-6 прикладами. Єден з принципох хтори Надь „не зрадзел по конец живота”, як обачує и А. Д. Дуличенко, то - „формованє таких нормох котри би у найвекшей мири одвитовали духу языка” (Дуличенко, 2002: 174-175; 1985: 19).

Док ше Гавриїл Костельник обавал хасновац атрибут *язык* за лингвистичне зявенє зоз хторим ше ми служиме медзи южнославянскима народами, Надь по тим питаню одлучнейши. Пре исти причини, у статі *Специфичносц нашей бешеди: Adverbium verbale praeteriti у бачваньскоруским языку*, пре хтори професор Кульбакин наволоує українську бешеду языком, и Надь гутори же бешеда руского народа у Бачкей и Сриме - язык.

У Предходним слове гу статі *Язык Янка Фейси* находзиме Надьово толкованє же прецо наш язык длуги час не бул випитовани. Спочатку прето же „медзи нашима ученима людзми не було таких котри би го раховали за предмет достойни виучованя, як язык на котрим ше розвива и ма ше розвивац культура нашого жительствова”. Познейше, медзи двома войнами, бул раховани за „бачки диялект котри треба виправяц”, бо язык - за єдну часц тих школованих - то українски литературни язык, а за других `чисти русский (русийски) язык`. У кождим случаю ту, медзи нами языка нет. У *Нарису за курс тераиней бачваньскосримскей бешеди*, у часци *О месце нашого языка медзи другима языками*, Г. Надь визначує ещи єден момент. Руснацом, одорваним „од пняка руского народу”, скоро 150 роки кнїжкови язык бул церковнославянски „вигваряни на наш способ, з меншима прикметами и примесами нашей народней бешеди. На нїм ше не розвивала наша оригинална литература, лем преписовацка, узко звязана по характеру и тону з вирским животом” (заклученє першей часци статі *Дацо о розвою нашого кнїжкового языка*). Надь ше приключел гу меншому числу интелектуалцох хтори ше пошвецели пестованю и розвиваню младого литературного языка. З цильом же би дошол по основу руского языка, вон ше прилапує и анализованя языка Гавриїла Костельника (по сербски), записох Володимира Гнатюка (т.е. языка Юли Молнар и Ганї Рамач з Руского Керестура), языка Дюри Биндаса, Янка Фейси, Михала Биркаша и *Нашей писні* Онуфрия Тимка. Тот материял, нажал, некомплетни, але дава увид до основних тенденцийох анализи, углавним на плану морфології дзе Гавриїл Надь и наймоцнейши.

Цо ше дотика хаснованя язичней терминології обачливе намаганє Гавриїла Надя гу интернационалней терминології (напр. *предикат* место Костельникового *присудок у Гу нашей лингвистичней терминології*). З оглядом же творел у интервалу од пол вика Надь менял и дзепоедни термини хтори зам хасновал на початку лингвистичней творчосци. Так напр. термин *придавнік* (и Костельников термин) еволуовал преїг *адъєктива* и *адєкта* на *прикметнік*, а термин *часовнік* (и Костельников термин) еволуовал на *дїєслово*. Интересантне же вон у своїх статїох хасновал и оригинални

латински граматични назви (*nom. plur., gen.-acc. sing., locat. sing., Adverbium verbale praeteriti*).

„Скениране” проблемох, чежене гу перфекционизму у обробку, укључоване поровњујућо-историйного методу и виводжене заключеньох по ситуацији на терену - то основни характеристики не преобсяжней работи професора Гавриїла Надя. Але и у обсягу у яким є, його работа на правопису и ушорйованю системи руского языка барз значна. Уплїв на формоване правописних правилох и попатрункох Миколи М. Кочиша не занедзбуючи. Лингвистична особа Гавриїла Г. Надя представя необхідну и драгоцину капчу медзи Гавриїлом Костельником и Миколом М. Кочишом, обезпечує континуитет у виучованю руского слова и подпомага преход нашей народней бешеди до стандардизованого и стандартного языка.

Место заключеня: Гавриїлови Г. Надьови на чесц, а з нагоди 95-рочниці од його народзенья, и то з боку його школярох з Коцура (углавним у рамикох Дружтва за руски язык, литературу и культуру и КПД ДОК) порушана инициатива за менованьом єдней з коцурских улїцох (а, евентуално, и основней школи у Коцуре) з меном лингвисти и литерати хтори, без сумніву, Коцур задлужел з велїм, а окреме допринес же би Коцур постал еден з лингвистичних центрех рускей националней заєдніци.

ЛИТЕРАТУРА

- Дуличенко, А. Д. (1973), „Г. Костельник и його `Грамматика бачваньско-рускей бешеди””, *Шветлосц*, 67-76.
- Дуличенко, А. Д. (1985), „Гавриїл Надь и його допринешене розвою руского языка”, *Творчосц*, 11, 18-27.
- Дуличенко, А. Д. (2002), *Кнїжка о руским языку*, Нови Сад: Руске слово - Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Густавсон, С. (1983), „Руски язык у Югославиї - дияхрония и синхрония”, *Творчосц*, 9, 20-30.
- Кочиш, М. М. (1971), *Правопис руского языка*, Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1977), *Грамматика руского языка: Фонетика - морфология - лексика*, I, Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1978), *Лингвистични роботи*, Нови Сад: Руске слово.
- Костельник, Г. (1975), *Проза*, Нови Сад: Руске слово.
- Надь, Г. Г. (1983), *Лингвистични статї и розправи*, Нови Сад: Руске слово.
- Надь, Г. Г. (1988), *Прилоги до историй руского языка*, Нови Сад: Руске слово.
- Рамач Я. (1988), „Недокончени лингвистични роботи Гавриїла Надя” у: Надь, Г. Г. *Прилоги до историй руского языка*, Нови Сад: Руске слово, 5-15.
- Рамач, Ю. (1983), *Обединене дїло*, Руске слово, ч. 19 (1977), 10.
- Рамач, Ю. (1983), *Руска лексика*, Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогию, Катедра за руски язык и литературу.

Рамач, Ю., Фейса, М. и Медеша, Г. (1995, 1997), *Српско-русински речник / Српско-руски словник*, I-II, Београд - Нови Сад: Завод за учебници и наставни средства - Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски јазик и литературу - Друштво за руски јазик и литературу.

Рамач, Ю. (2002), *Грамматика руског јазика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Тамаш Ю. (1983), „Поединосци у лингвистичних роботах Гавриїла Нада и їх предпоставки и консеквенци” у: Надь, Г. Г., *Лингвистични статї и розправи*, Нови Сад: Руске слово, 7-15.

Фейса, М. (1992-1993), „Руски - бешеда, диялект чи јазик”, *Studia Ruthenica*, 3, 83-105.

Фейса, М. (2005), *Време и вид у русинском и енглеском језику*, Нови Сад: Прометеј - Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русински језик и књижевност.

Цап, Микола М. (1992-1993), „Писма Миколи М. Кочиша Гавриїлови Г. Надьови”, *Studia Ruthenica*, 3, 45-62.

Цап, Микола М. (2003), „Поет религиозней инспирациї”, *Шветлосци*, 2, 261-265.

КАРАКТЕРИСТИКЕ ЛИНГВИСТИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА ХАВРИЈИЛА Х. НАЂА

Резиме

Хавријил Х. Нађ (1913-1983) био је једини русински лингвист средином 20. века. Његово лингвистичко стваралаштво није било обимно. Објављено је у две књиге: *Лингвистички чланци и расправе* (1983), *Прилози за истоију русинског језика* (1988). Он је наставио рад Хавријила Костелјника на стандардизовању русинског језика и дао је значајан допринос кодификацији граматичких норми које је шездесетих и седамдестих година припремио Микола М. Кочиш (*Правопис русинског језика*, 1971).

THE CHARACTERISTICS OF THE LINGUISTIC WORK OF HAVRIJIL H. NAĐ

Summary

Havrijil H. Nađ (1913-1983) was the only Ruthenian linguist in the middle of the 20th century. His linguistic work was not voluminous. It was published in two books: *Linguistic Articles and Discussions* (1983), *Contributions to History of the Ruthenian Language* (1988). He continued the work of Havrijil Kosteljnjk on standardizing the Ruthenian Language and made significant contibution to codification of grammatical norms prepared by Mikola M. Kočiš in the sixties and seventies (*Orthography of the Ruthenian language*, 1971).

ДР ЯНКО ЖИЛНИК (1880–1925)

Дохтор Янко Жилник, лікар народзени у Коцуре, у юнию 1880. року у фамелиї богатих земледілцох у тедишнім часу (у Австро-Угорскей держави), од оца Михаила и мацери Марії, народзеной Горняк-Кухар.

Основну школу закончел у Коцуре, а гимназию у Вербаше (на мадярским-немецким язичу). На Медицинским факултету у Будимпешти дипломовав 1906. року и такой почал робиц у Воєней регименти у Солноку (на Тиси) у тедишней Мадярскей як воєни дохтор, дзе службовав штири роки.

Потим ше врацел до свойого валалу Коцура, дзе службовав кратко 1,5–2 роки. У чаше Першей шветовой войны преселел ше до Нового Саду, до своей хижы на початку Косовскей улїци, хтору му купел його оец. Мал свою дохторску ординацию – у тешней Змай Йововой улїци (прейг драги од католицкей Катедрали) и ту робел як дохтор-рентгенолог медзи першимма у тедишнім варошу (зоз Адамович, Шозбергер и другима дохторами).

После кратшей и чежкей хороти умар у Новим Садзе, януара 1925. року у своїм 44-тим року живота. Поховани є на (старим русинским) руским тметове у Новим Садзе.

Сотрудзовал у рочних календарох-алманахох (Руским календаре, Руских новинох РНПД) дзе написал даскельо статї о найчастейших хоротох народу у тедишнім чаше.

Дюра Жилник

Др Янко Жилник

О ДАСКЕЛІХ ОБЕРАЦИХ (ПОРЯДКОВИХ¹) ХОРОТОХ²

Найстрашнейши неприятелє животу чловеческому то з обичним оком невидими бацили. Кажда обераци хорота ма окреми други бацили. Векшини оберацих хоротох уж пренайдзени бацили, а лєм даскелїх еше непознати бацили. У тим описованю оберацих хоротох упознац сцем руски народ як ше очувац мож од нїх.

¹ **Порядка** – народне слово за епидемию. **Порядкова хорота** – обераци хорота хтора ше шири як епидемию.

² Др Янко Жилник: Др Микола Новта и др Юлиан Рамач, Нашо здравство у прешлосци, Словник медицинскей терминологиї, сербско-латинско-руски, Нови Сад, 2005, 153–155.

Пегави тифус або глушка (по сербски *пегавац*). Бацил тей хороти донедавна непознати бул. Аж у прешлей шветовой войны³ пренайдзено же тей хороти причина вша цо ше множи у шматах бидних и з гладом морених людзох. Прето ше удало тоту хороту застановиц зоз розкужованьом⁴, чистима шматами и частим купаньом. Вши з єдного чловека на другого вандрую и зоз кусаньом (щипаньом) усадзую зарод тей хороти (микроорганізм у жалудку). Тота хорота почина зоз жиму и вельким больом глави, з блюваньом (поврацаньом) и барз вельку горучку 39–40 [гради]⁵, а дзвига ше аж и над 41,5 С и у перших 24-ох годзинох укажу ше по цалим целу червени шпляхи. Хорота є часто смертельна, але попри добрим дохторским ліченю и допатраню може хори виздравиц. Прето же то барз обераца хорота, барз нужно хорого оддзеліц, то єст до шпиталю послац, дзе потребни допатрунок будзе мац.

(Руски календар за 1922. р., 115)

Тифус (глушка) у бруху. То обераца и барз чежка, длуготирваца хорота. Розвива ше у жалудку и черевох. На тифус ше похори народ найвещей раз од брудней води у хторей ше находза тифус бацили (т. є. маленьки животині цо ше лем кед су 1000–2000 раз повекшани зоз микроскопом можу видиц). Напр. вода у студні зоз бацилами може буц забрудзена кед є блізка гною, або около студні нечистота, а кед пада диждж, та шмеце и бруд чури до студні. На тифус ше похори народ и од нечистей, брудней овоци (яблукох, грозна итд.), зато треба вше овоц перше добре умиц и очистиц, або овоц увариц, да ше можеме од оберацей хороти очувац. На тифус ше похори народ и єден од другого, зато ше гутори же є обераца хорота. Бо кед дахто хори на тифус, а фамелия ше не чува як би требало – родзина и познати иду гу хорому дакус на бешеду, так и тоти людзе, а и їх дзеци можу ше похориц на тифус. Зато ше забранює и опомина же до такого двора не шлебодно ходзиц дзе дахто ма тифус хороту (або другу оберацу хороту). ....

Як ше почина тифус хорота?

Даскельо дні по инфекції явя ше боль у глави и бруху, ноги и руки боля, а помали горучка кажди дзень вше векша почне буц, а хора персона осети жиму. Пияти-осми дзень уж барз висока горучка, найвещей раз вноци, а хори не звикол ше зноіц. Вельо раз нечисто гутори (у глушки є). Од дзевятого-двацетого дня до конца хороти барз вельо раз ма нужду и барз вельки боль у бруху (жалудку), а блато є мутне и билкасте як виварена ришкашова вода. Теди ше з черевох барз вельо бацили одстранюю, и од того блата ше вельо раз оберу (инфицираю) людзе и члени фамелії, па так ше єдно за другим можу похориц на тифус. Зато треба дораз поволац лікара

³ Ту автор дума на Першу шветову войну.

⁴ **Розкужованє** – дезинфекция.

⁵ У угластих заградзеньох давани надпомнуца и толкованя Редакції.

же би чим скорей могол пренайсьц яка то хорота, же би ше шицко наредзело як треба допатрац хору персону.

Кед тога хорота у даєдним валалє як порядка розширена, винайсьц треба одкаль походзи и таке обисце надпатрац, а кед ше пренайдзе студня заражена, треба ю з вапняну воду заляц и загребац.

(Руски календар за 1922. р., 115, Руски новини, ч. 3, 1924, 3–4)

Грижня (лат. dysentery). Тота ше хорота звикла появиц зоз запалєньом грубого черева, котрому причина дизентерийни бацил. Хорота приходзи зоз моцними корчами у бруху (жалудку) и з кривним, шмердзацим гнойом. Розпознац ю од черевових запалєньох моровкових, осипкових, магарчого кашля и колерових лєм з дохторскимя справамя мож. Доказане же тифус, грижню и колеру запричинюю шметна вода и бридка погубена овоц. Прето у такей порядковей хороти не шлебодно пиц нечисту воду, але ю перше превариц и з таку воду перше овоц поумивац або овоц увариц, а вец аж уживац.

Тифус и грижня вельким хоротом причина можу буц, прето най хорого дохтор часто опатра.

Колера. То найвекша и найсмертоноснейша хорота, та треба и о ней знац. Приходзи зоз барз моцними корчами у ногох и руках, хори часто ридке-водне од себе дава и блюва (повраца). Вельо раз ше случи же за пар годзини замлєє и умре.

Кед ше у даєдним валалє колера зяви, по державним закону цали валал ше муши заврец, а хорих до порядкового шпиталю премесциц, дзе буду по предписох лічени. Надалєй найважнейше и то: винайсьц место одкаль походзи хорота, а то може буц даяка вода у студні, рики або шмердзаца бара и то такой заврец треба и лєм чисту (преварену) воду пиц. Обисце дзе ше перши случай хороти зявел заврец треба.

У часу прешлей войны зачувани людзе од тей страшной хороти зоз ушприцованьом ліку против колери (колеров серум).

Яка то барз обераца хорота можеме видзиц и по тим же у поєдиних таборох дзе плінни⁶ були з дня на дзень и по 1000 людзох умерало и то лєм цо даскельо годзини хоровали.

(Руски календар за 1922. р., 115)

---

⁶ Плінни (росийске *пленные*) – зарабровани вояци у лагру.

ЯНКО ЕРДЕЛІ* - 110 РОКИ ОД НАРОДЗЕНЯ (1897-1971-2007)

Янко Ерделі, професор історії і географії, іноватор и полиглот, народзени 1897. року у Липовцу (недалеко од Шиду, заходни Срим, терас Република Горватска), дзе закончел основну школу. Филозофски факултет, групу за історію и географію, закончел у Загребе. Бул син Миколи Ерделя и мацери Юліяни Ерделі, нар. Арваї, по походзеню з Руского Керестура, чия ше фамелія у другей половки XIX вику приселела до Липовцу при Шидзе.

Микола и Юліяна Ердельово мали дванаецеро дзеци (8 остали живи): Марию, Якова, Серафину, Илию, хтори народзени у Руским Керестуре и Миколу, Юлку, Янка и Зорку, хтори народзени у Липовцу, у Сриме. Ердельово були богатши людзе, та ше старали о школованю своїх дзецох. Так дзивка Серафина (1884–1961), познейше часна шестра др Софронія Ерделі, по законченей основней школи у Шидзе и гимназії (*пребуюци у конвикту*) у Загребе, познейше студирала у Львові (Україна) и у Познаню (Польска). Раз, кед бул при дзивки у Львові, Микола Ерделі ше стретнул зоз Володимиром Гнатюком, Иваном Франком, Михайлом Полівком и другима з Руснацох значними особами. Володимир Гнатюк у етнографских материялох з того часу (*Етнографични материали з Угорскей Руси*, Львов, 1902, бок 124) призначел єдну анегдоту вязану за перебуванє Миколи Ерделя у Львові. Кед ше му питали на хторим то вон язикау бешедує („Що ви за Русини, коли ви говорите якоуь мовою не подібною до руської?“), Миколу Ерделя тот завага увредзела, та им одвитовал шлідующе: „То ваша бешед не є чиста руска, а наша оправдзива руска! Пане, як ми єщи дахто пове же я не Руснак, дораз будзем биц!“). Володимир Гнатюк тот приклад призначел, бо сцел указац на глібоку свідомосц Руснацох у тих крайох, але и на Миколу Ерделя, интелігентного человека-селяна яких було надосц у тутейшим краю, у Бачки и Сриме.

Янко Ерделі после закончених студийох робел перше у Сримскей Митровици у фаху, а потим длугши час у Древовим комбинату. Службованє у Древовим комбинату му створело, як всестрано образованому човекови, простор и за иновациї. Бул автор вещей иновацийох и патентох хтори прилапени у Союзним заводзе за патенти. Робел и у Србу, у Лики. Бешедовал вещей язика: попри сербского и руского (хтори му бул мацерински)

* **Янко Ерделі** (1897–1971), Руснаци у Сримскей Митровици, Сримска Митровица-Нови Сад, 2004, 248–249

Др Аница (Ерделі) Стоянович на означованю рочніци
Янка Ерделя у Сримскей Митровици (2007)

добре знал англійски, русийски, французки и нмецки язык. И други члени фамелії Ерделі були образовани: попри спомнутей Софронії Ерделі, єден спомедзи синоп, односно братох Ерделі, о. Микола Ерделі (1890–1921) бул паноец, Яков и Илия ше учели за машинистох (у Червинки), син Илиї

Ерделя (Микола Ерделі младши), бул тиж паноец, а його син лікар итд.

Янко Ерделі историчарови Радомирови Прицови дал податки о живоце и обичайох Руснацох у Сримскей Митровици за роботу з насловом „Руснаци у Митровици од 1851. по 1914. рок” хтора обявена у *Зборніку за историю Матици сербскей* у Новим Садзе. Часц рукопису з того часу зачувана (дзекуюци Славкови Папови) и презентована є на 2. округлим столе „150 роки Руснацох у Сримскей Митровици”, хтори отримани 4. юлия 2003. року у Сримскей Митровици под назву „Даскельо податки о Руснацох у Сримскей Митровици” (1851–1940). Робота була написана 1950. року найвироятнейше з нагоди 100-рочніци приселєня Руснацох до Сримскей Митровици.

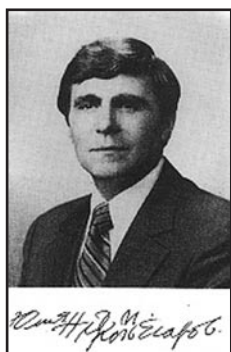
Янко Ерделі мал шейсц дзивки. Єдна дзивка др Аница (Ерделі) Стоянович, лікар стоматолог жиє у Сримскей Митровици и вельо помогла коло писаня призначки о професорови Ердельови – рускому преднякови.

Професор Ерделі умар у Задру 12. мая 1971. року. Поховани є у фамелийней крипти на Руским теметове у Шидзе.

О Янкови Ердельови (и ширше о фамелії Ерделі) писали:

1. Ліляна Радуловачки, Янко Ерделі, професор историї и географії зоз Сримскей Митровици, „*Studia ruthenica*” 3, *Дружество за руски язык, литературу и культуру*, Нови Сад, 1992–1993, 351–352;
2. О. Роман Миз, Священіки Осецкого викарияту 2, *Грекокатолїцка парохия святих апостолох Петра и Павла*, Нови Сад, 1994, 78–84;
3. Дюра Папгаргаї, Слово о патриотичним чувстве гу мацеринскому языку, „*Studia ruthenica*” 4, *Дружество за руски язык, литературу и культуру*, Нови Сад, 1994–1995, 11–19.

ЮЛИЯН Д. М. КОЛЕСАР (1927-1992)

Юлиан Д. М. Колесар народзени 15. юлия 1927. року у рускей фамелиї, у Дюрдьове (оцц Драген, мац Мелана), Презвиско Колесар (Колесар), як у своєй биографіі призначел находзи ше у валалских документох у Руским Керестуре и Коцуре уж зоз першима приселенцями зоз Горніци коло половки XVIII века.

Юлиан Колесар до основней школи ходзел у Дюрдьове, а у Новим Садзе ше школовал за маляра – художніка (закончел штредню школу за применену уметносц и висшу педагогийну школу у Новим Садзе, 1949–1954). Попри малярства вигледовал и виучовал и дзепоедни обласци з нашей етнографіі – облечиво (ношню), орнаментику, давни мальовани образи на склу, керамику, тканя, вишивки, обичаї як и особни мена и презвиска у валалох дзе жию нашо людзе.

Познейше ше почина интересовац и за нашу историю и язык. Од 1958. року жил у Бриселу, у Белгіі, потим (знова) у Новим Садзе, Загребе и Пули. Од 1966–1968. рок перебувал у Паризу, кед одходзи до Филадельфії (Зад). У Америки од 1969–1971. рок жил у Нью Йорку, потим знова у Филадельфії по 1973. рок, кед прешол жиц и робиц до Монтреалу у Канади.

За шицок тот час занімал ше зоз шлебодним малярством, викладац свойо малюнки по рижних местох, од того ше и претримовал зоз фамелию. Самостойно викладац у Нью Йорку (два раз), Филадельфії (три раз), Чикагу, Вилмингтону, Детроиду (два раз), Монтреалу и Торонту (два раз), а колективно у Београдзе, Новим Садзе, Старей Пазови, Торонту, Лонг Айланду, Дженкинтауну, Филадельфії итд.

Интензивно читал, писал и виучовал нашу историю и етнографию. Наглашовал же ше о нас Руснацох барз мало зна, або ніч и надпоминал же гоч зме физично не вельки, не случайно зме на тей жеми: „Кедишик, були зме вельо векши и зоз виучованьом нашей прешлосци мож обяшніц ище вельо кой цо у историй”. Свойо роботи писал на бачванско-русским языку и розпосилал по найвисших наукових институцийох по швецe.

У своєй домашней друкарні у Монтреалу видал вецей кніжки, медзи хторима, петнаста по шоре ношела назву „Максим Давосир, учитель Дюрдьовски” (Описня, Монтреал, 1976)¹. У кніжки окрем роботи и живота учителя Давосира, дати и податки о розвою рускей школи и приселеню Руснацох до Дюрдьова итд, а илюстрована є зоз пригоднима фотографіяма з тедишнього часу (20–40. роки XX вику)².

Юлиан Колесар мал два дзивчата (двойнята) Ану Ганчу (1950–2004), подобового педагога и уметніка хтора од 1987. року жила и творела у Канади (умарла 2004. року) и Верунку (Веру Иванович) хтора тиж жиє у Канади.

Юлиан Колесар умар 1992. року у Канади дзе є и поховани. Постгумно му видата кніжка под назву „История руского народного мена”, 1996. року³. Рецензенти кніжки були: Любомир Медєши и Михаил Холошняй-Матїйов (прилог: вивод зоз рецензїї Любомира Медєша, под назву „Шлїди благей Колесаровой души”⁴).

У Дюрдьове у Рускей одлоги, основана вистава його подобових роботох и другого вигледовацкогo и етно-материялу. Заступени є у Монографїї подобовой творчосци Руснацох, зоз подобову роботу „Руска дзивка”, Нови Сад, 2003, 59.

Литература:

¹ Юлиан Д. М. Колесар, *Максим Давосир учитель Дюрдьовски*, Описня (Монография), Монреал, 1976.

² Иван Терлюк и Ирина Папуга, *Животна драга и работа учителя Максима Давосира*, Зборник роботох Studia Ruthenica 3, Дружтво за руски язык и литературу, Нови Сад 1992–1993, 315–318.

³ Юлиан Колесар, *История руского народного мена*, Руске слово, Нови Сад, 1996

⁴ Любомир Медєши, Шлїди благей Колесаровой души (рецензия), 1996.

ШЛІДИ БЛАГЕЙ КОЛЕСАРОВОЙ ДУШИ

(Юлиан Колесар, *История руского народного мена*, НВУ „Руске слово” Нови Сад, 1996, вивод)

Рукопис Юлиана Колесара „История руского народного мена” настал пред 23 роками у Зєдинєних Америцких Державох и у Канади. Гоч бул умножени и порозпосилани до вецей наукових, културних и видавательних институцийох по швецє и у нас, заш лем не бул доступни каждому хто би могол буц заинтересовани пречитац го. У ширшей явносци ше о рукопису скоро ані не знало, а у руских институцийох ше го крило прето же автор бул приказовани як нежадана особа.

Велька то розлика у чаше одкеди рукопис направени и кед є друквани. За 23 роки през други, публиковани написи, уж ше знало о тим о чим Юлиан Колесар пише. Медзитим, кед ше рукопис примерал гу часу кеди настал, ані не бул таки барз превозидзени. Цо вецей, бул актуални з оглядом

на порушоване питаньох з якими ше Руснаци интензивно стретали праве у рокох пред законченьом 20. вику.

По дзепоедних язичних, методологийних и концепцийних характеристикох тот текст бул аж и незвичайни за руску наукову литературу. Прецо наукову? Прето же Руснаци у писаню своєї прешлосци мали найменей людзох зоз науковима титулами, а їх написи не заоставаю за тима „титулованима”. Юлиян Колесар не бул вишколовани за „науковца”, але очиглядно же читал барз вельо и знал як поскладац факти, та аж и як хасновац литературу.

Роками сом читал писма и рукописи Юлиана Колесара. Познали зме ше од давна. Перше його писмо достал сом як студент на Одзеленю за етнологию Филозофского факултету у Београдзе. Не знам як пренашол мою адресу. У писме ме похвалел же сом вибрал етнологию. Наглашовал же з преучованя руского народного живота Руснаци можу мац найвецей хасну. Давал ми потримовку, радзел ме. Писал покус оштро, так, оцовски, розказуюцо и препоминаюци. Критиковал дзепоедних руских преднякох. Я скоро шицких познал у иншаким шветле. Познейше, о даскельо роки, видзел сом же тих людзох познал лепше як я. Мал право.

Роками сом познал стил писаня Юлиана Колесара, а остал ми якош цудзи. Писал по своїм, зоз своїм правописом и кирилскима буквами. За мне то не було чисте руске писане. Юлиян ше не сцел притримовац нашого правопису. Таки якиш правопис дакеди предкладал Яша Баков. З лингвистичного боку може буц же Баков и Колесар мали право, так по Караджичовим, же кажди глас ма свой знак. Та заш лем, стил писаня и правопис Ю. Колесара нігда ми не постали блізки. И нешка мам трапези ужиц ше до Колесарового „полного фонетского” писаня.

Шицкого раз у живоце видзел сом ше з нім особне. Зоз далскей Канади 1978. року пришол опатриц своїх у Дюрдьове. Зашол до Нового Саду, Керестура, Коцура. Пришол и до мойого обисца. Вон бул цалком иншака особа як цо сом задумовал по його способе писаня: Юлиян Колесар бешедовал змирено, не гласно и не поцихи, з благим ошмихом и вельку повагу гу собешеднікови! Просто сом не могол вериц же Колесар зоз написох и Колесар собешеднік то иста-истучка особа. Добре сом теди запаметал його слова же кажда особа за собу охабя шліди своєї души. Я ше роками и роками потим дзечне здогадовал Юлиановой подоби, його благеи души.

Юлиян Колесар у першим шоре, твардо бранел право людзох наволовац ше по своїм, та преїг того бранел и руску националну назву. Робел, писал, дійствовал и посудзовал пре общелюдски и общеруски хасен.

Рукопис „История руского народного мена” настал на початку 70-тих рокох. У рускей истории култури то були часи дозретосци за високи досяги. Руснаци уж теди мали моцни кадери у веліх обласцох култури (литература, театр, малярство, информатика, образоване). Наука ше з моцним розмахом обрацела гу Руснацом (науково совитованя котри организовали руски

активисти и організації, але у співробітстві з Університетом у Новим Садзе, Академію наук і умітностей у Београдзе...). Руски язик досцигнул по урядове административне хаснованє на покраїнским и општинским уровню.

Юлиан Колесар у тих златних роках рускей култури, як вибеженец зоз жеми и противник пануючей системи, а ище баржей як критичар дзепоедних зоз преднякох медзи Руснацами и як осамени бул онєможливени явно дійствовац. Престало ше друковац його литературни и подобово роботи. Престало ше го споминац як заслужного руского роботніка. Писма хтори вон писал поединцом и институцийом замикало ше або знічтожовало (а и покрадзме чувало). З єдним словом, Юлиан Колесар могл лем приватно контактовац з нашима ту, Руснацами. Медзитим, з рукопису „История руского народного мена” видно же бул хроничар рускей историй 70-тих роках. Вон ма активне становиско гу зневажованю руского мена и националних досягох рускей култури. Бранел национални специфични характеристики Руснацох и мал тварду виру до нашей будучности.

Поволовал Руснацох най ше моцнейше повязую зоз Русинами на Карпатох и у Панонії. Осудзовал насилну асиміляцію. Жаль му було напр. же нестала (повойнова) Руска матка як правдива национална культурно-просвітна організація медзи Руснацами ту, на тих просторох.

Свидомо або не Юлиан Колесар бул єден од тих цо зоз „скритого” боку рускей историй 70-тих роках медзи першима предсказовал карпато-русински рух 90-тих. Прето його рукопис драгоцини за обєктивнейше патренє на национално-культурни рух бачко-сримских Руснацох.

Любомир Медєши

МИКОЛА СЕГЕДИ - 80 РОКИ ОД НАРОДЗЕНЯ

Того року ше наполнело 80 роки од народзения Миколи Сегедия, учителя, новинара, писателя, а насампредз гумористи. То и нагода здогаднуц ше у кратких смугох живота и роботи того нашого Дюрдьовчана.

Микола Сегеди народзени 3. юлия 1927. року у Дюрдьове. Ту препровадзел свойо дзецинство, перше на салашу, а вец кед почал ходзиц до школи, у валале. У Дюрдьове закончел основну школу, потим ше уписал до нїзшей гимназиї у Бечею, а познейше прешол до Нового Саду, дзе ю и закончел. Дальша животна драга одведла го до Ужгороду, дзе ше уписал до пивцоучительской школи.

Кед почала Друга шветова война, враца ше дому и предлужує школованє у учительской школи у Сримских Карловцох. Школованє знова претаргнул вешенї 1944. року, кед пошол до народноошлебодительней войны. Теди мал 17 роки. Бул ранети у босутских лесох. По законченю войны предлужел школованє и постал учитель.

Як го живот под час школованя водзел по рижних местох, так ше то предлужело и у його службованьох. Перше роботне место му було у Руским Керестуре, дзе єден кратки час бул директор основней школи, вец прешол до Коцура и робел як учитель. Учитель бул ище у Дюрдьове и Новим Ораховє, а вец преходзи до Мошорину, дзе знова бул директор школи. Ту и закончел зоз просвитарску роботу, бо ше 1969. року враца занавше жиц до свойого родного места, а службованє предлужує у Новим Садзе у „Руским слове“, точнейше у тедишней „Пионерской заградки“, дзе и закончел свой роботни вик. Без огляду же вецей не робел як учитель, Микола Сегеди не престал робиц зоз дзецми, лем ше им пошвецел на иншаки способ.

По конец його живота волали го „учитель“. Вельо писал за дзеци, але ище вецей о дзецох.

Власни виданя не мал, окрем друкованих у „Заградки“. Були то драмски слички од хторих єдна з найпознатших „Мижо путує на Мешац“, а бавела ю дзецинска драмска група у рамикох Културно-уметничкого дружтва „Тарас Шевченко“ зоз Дюрдьова. У „Заградки“ му пар роки обявйовани и приповедки за дзеци о нашей прешлосци под назву „Моя улїца дакеди“.

Окрем роботи з дзецми, друга преокупация Миколи Сегедия були людзе. Тоти нашо, звичайни. З оглядом же на школованю, а ище вецей у роботи контактовал по рижних местох з рижнима людзми, мал нагоду упознац їх живот, бриги и радосци, та шицко тото преточел на свой способ до „Кооперанта Федора“. Свойо гуморески о Федорови пласовал каждей другей недзелї преїг габох Радио Нового Саду. И так полни 14 роки. Кооперанта Федора вироятно знали шицки Руснаци, а хто вон насправди

бул, велі не знали. Як сам споминал, при явних наступох, даєдни людзе були розчаровани бо обчековали параста хтори при руским пецу зоз своєю Юлу франтує.

О Миколови Сегедийови би ше ище вельо могло повесц. Цо робел и з чим ше занімал. Єдно мож повесц бизовно, а то же кед не бул найвекши, вец бул найпознатши гумориста медзи Руснацами. Бул новинар, бул писатель, але мож повесц же найменей бул поета. А по чим ше будзе найвещей паметац у Дюрдьове? Праве по єдней писні хтору пошвещел своєму милому валалу и шицким цо у нїм жию. Писня ше вола *Дюрдьове мой*. Тоту писню Дюрдьовчане буду сигурно ище длуго паметац.

*

Микола Сегеди умар 8. фебруара 1988. року у Дюрдьове, дзе є и поховани на руским теметове.

Зденка Сегеди

Квце за руских писательох и культурних творительох
Дюрдьов, 14. 07. 2007. року

УЧИТЕЛЬКА И КУЛЬТУРНИ ДІЯЧ

(Гу 80-рочніці од народзенья Вири Гудаковей)

Вира Гудак, нар. Бесермині, учителька и культурно-просвітни роботнік, народзена 21. януара 1927. року у Шидзе (оец Дюра, священік (1881–1949), мац Ана, нар. Гирйовати (1888–1957). Основну школу закончала у Шидзе (1934–1938), нїзшу гимназію у Дервенти (1938–1942), перши два класи учительскей школи у Заводу святого Йосипа у Сараєве (1942–1944), а 3. и 4. класу у Осиєку (1944–1946).

Була учителька у Петровцох (1947–1972), у Новим Садзе (1972–1979), секретар КПД „Яким Гарди” у Петровцох (1947–1969) и руководитель театралней и танечней секції. У Петровцох режирала

36 театрални фалати: „На силу дохтор”, Молиер (1948); „Наймичка”, И. Тобилевич (1949); „Безталана”, И. Тобилевич (1950); „Хмара”, А. Л. Суходольски (1951); „Турецки староста”, Пирятински (1951) „Ферко муши храпиц”, М. Ковач (1952); „Хто толвай”, М. Ковач; „Ой, не ходи Грицю”, И. Тобилевич (1952); „Заврачане благо”, П. Ризнич (1952); „На синокосу”, П. Ризнич (1952); „Пастирова жена” (1954); „Вона невиновата”, Й. Кочиш (1954); „Ой, не ходи Грицю”, И. Тобилевич (1955); „Наймичка” И. Тобилевич (1955); „Виберна”, К. Трифкович (1956); „Питац”, А. П. Чехов (1956); „Пита за тисяч форинти”, Й. Кулунджич (1956); „Млоди у корице”, С. Калинец (1956); „Неволани госци”, Д. Трн (1956); „Чудесна хорота”, Й. С. Попович (1956); „Зробели зоз себе дурних”, М. Копривницький (1957); „Заврачане благо”, П. Ризнич (1957); „Гамишноц за благом” (1958); „Ферко муши храпиц”, М. Ковач (1959); „Златна папучка” (1959); „Бувальщина”, И. Тобилевич (1959) „Гузел”, П. Петрович (1959), „Човек з народу”, М. Ковач (1960); „Заврачане благо”, П. Ризнич (1962); „Ой, не ходи Грицю”, И. Тобилевич (1965); „Пах конопи тирвац”, Ш. Гудак (1965); „Поука дзивком”, Кирилов (1967); „Джони Белинда”, Е. Харис - В. Фирнер (1967); „Иножемни госц”, И. Квазимодо (1969); „Ципелар и чорт”, А. Шеноа-В. Рабадан (1972).

Пририхтала зоз танечнікама 6 хореографії українских танцох, котри научела на курсу у Шидзе од Юрия Шерегия („Гопак колом”, „Подильски козачок”, „Катарина”, „Коломийка”, „Гони витер” и „Аркан”) и два власни стилизовани танци на народни писні („Ишло дзивче по воду” и „До шашу”). Тиж так поставела танец „Марена” зоз кніжки „Українски народни танци” (Київ, 1962).

50-тих рокох формовала женску групу, котра двогласно шпивала коляди у церкви пред Саночним и з нїма ишла колядовац по валале (зоз

заколядованим пенсжом купени перши венчики за танци) и мишани хор хтори шпивал штирогласно Службу Божу на перши дзень Крачуна. На треци завод основала дзивоцку групу. (Зоз шпив. „Садок вишневий” и „Дому, шугай, дому” наградзени на Општинскей смотри Вуковар.) Пре ей завжатосц тоти групи не исновали длуго.

Гудакова снователька дзедцинского часопису „Венчик”, ушорела 1. и 2. число (1971, 1972), хтори виходзи и нешка. У цеку роботи у петровским КПД „Яким Гарди” достала велі дипломи, пенсжни награди и Бронзову плакету општини Вуковар за досцигнуца на полю ширеня култури.

Зоз приходом до Нового Саду (1972), Вира Гудакова поставена за учительку пестованя руского мацеринского языка у городских основних школах. Вона анимируе родичох, оживюе наставу, збера дзеци до КУД „Максим Горки” и снуе секції, ангажуе школярох котри граю и иницируе формоване орхестри (руководителе Ш. Гудак, познейше В. Колбас). У чаше ей роботи (1972–1979) ей школяре зазначели коло 60 значнейши наступи - од програмох по шветочни академїї, концерти, фестивали, госцования... Новосадски школяре наступели зоз вибором найлепших точкох на шицких манифестацийох „Червене пупче” и двараз су наградзовани як найлепши. Вони на вецей городских, на 9 општинских змаганьох, вецей зонских и рижних литературних змаганьох були вецей раз наградзовани. На югославянскей смотри Пионерских прозних роботох у Чарней Гори, Марча Чакан освоела 2. место и 2 тижні летованя.

Зоз фолклорними секциями (младша, дзивоцка, хлапцовска и старша) поставела 13 танци: „Катарина” (1972), „Лесоруби” (1973), „Дзивче и гушатка” (1973), „Кухарки” (1973), „Марена” (1973), „Чижику, Мижику” (1974), „Весели танец” (1974), „Козачок” (1974), „На пажички” (1974), „Медведзики” (1975), „Дрибушечки” (1975), „У заградки” (авторски танец, 1. награда на „Червеной Ружи”, 1977), „У овоцнїку” (1978).

Зоз дзедцинску театралну секцию КУД „Максим Горки” режирала 8 театрални фалати и вецей драмски слички: „Здогадлїви скравец”, „Чудотворни слова” и „Мижо путуе на мешачок” (1972/73), „2:0 за технїку” (1973/74), „Винчованка мацери” (1974), „Трираз гура за бабу” (1975), „Нещеска” (1976), „Мацером за дзень женох” (1977), „Ешенська розгварка” (1978/79), „Лїки” и „Тайне писмо” (1978).

Робела и зоз Дзедцинску секцию Новосадскей сцени АРТ „Дядя”, зоз котру поставела на сцену 8 театрални фалати, од котрих 5 були селектовани на Майски бависка у Бечею, дзе достала вецей припознаня и награди. „Володя Улянов”, М. Канюх (1974), „Капура слунка”, Я. Макариус (1975), „Пилькаре”, Р. Павелкич (1976), „Колїба бачика Тома”, Г. Бичер (1978), „Сказка о билей голубици”, М. Канюх, (1984), „Тащаре”, М. Ковача, (1985), „Планета Норим”, М. Канюха (1986), „Петро Чаловка” М. Канюха (1987).

Сотрудзовала зоз Драмску програму Радио Нового Саду; режирала 5 радио-драми за дзеци: „Капура слунка” (1975), „Пилькаре” (1977), „Важне писмо” (1983), „Дзе Дона будзе спац” (1984), „Ташаре” (1985)

Учашнік є и ношитель першей, другой и трецей награди Фестивала култури „Червена ружа” на конкурсу за нову хореографию дзединских танцох и коавтор учебніка „Бависка, музично-ритмични рухи, танци, розчитованки и шпиванки”, два виданя (Нови Сад, 1978, 1980).

Учителька Вира Гудакова жие зоз фамелию у Петроварадине.

Мария Тот

Вира и Штефан Гудак

ВЛАДИСЛАВ СЛАВКО НАДЬМИТЬО

МУЗИКА СОСТОЙНА ЧАСЦ ЖИВОТА

З нагоди 60 рочніці живота и 45 рокох музичней творчосці*

Попробуем написац дацо цо ше здогадуем зоз свойого живота, а цо вязане за музичну діялносц. Надпоминам же то, наисце лем мойо здогадованя, бо даяку документацию не мам и того цо сом мал то остало у Старим краю, а памятки ношим зоз собу и вони ми найзначнейша вредносц котра остава.

З радосцу ше здогадуем же моей фамелиї музика вше була стойна часц живота и радио ше, такповесц ані не гашел. Моя мац и нешка любі пойсц до церкви, бо ше там нашпива, а индзей не ма нагоду задоволиц тоту свою потребу. Вше любела шпивац и глібоко ше здогадуем часох зоз дзезинства кед ше вечарами на прадкох и у других нагодох так крашне шпивало. Но, найвещей шпиваня сом ше наслухал од мойого діда Петра Катончиковаго, котри бул колесар, робел у своей роботні и од вчасного рана, док не ишол спац, вон шпивал. Шицки сушеди любели слухац, бо наисце крашне шпивал. Думам же зме од нього нашлідзели и таку любов спрам шпиванки.

Бул сом у другей класи основней школи кед ми оец купел тамбурови прим (примку) на котрим сом почал грац и чувам го по нешка, гоч на нім граем лем кед дацо пишем, компонуем и кед пожадам здогаднуц ше дзезинства. У школи у Керестуре и тих рокох бул тамбурови оркестер з котрим робел учитель Янко Олеяр. Так як знал, так нас учел, але при вельким числу тих тамбурашох остала глібока вяза зоз музику. Значи, почал сом як тамбураш, та и нешка ми тамбурова музика на души.

Як школяр гимназії у Суботици почал сом поряднейше учиц теорию музики при єдному професорови, але по законченю школи напушел сом Суботицу, та и КУД „Младосц”, дзе сом єден час бул член. По приходу до Нового Саду, нормално, укапчал сом ше до КУД „Максим Горки” (тераз РКПД) и там остал велі роки.

Здогадуючи ше свойого дзезинства, приходзи ми на розум же сом гудацох у Керестуре слухал на свадзби. Оец ме не водзел по карчмох, а гудаци лем там грали. Але зато знам же сом на каждой свадзби шедзел при бини дзе гудаци грали и думал, чи дакеди годзен и я так грац як вони. Здогадуем ше гудацох котри заслужую же бизме их спомли: Чернюш, Минар, Емейди, браца Говльово, браца Новосадово, Матяш, Дюра Циган..., а потим єдно значне мено у Керестуре, Яким Хома, виолинист (гушляр)

---

* Владислав Славко Надьмитьо, народзени 30. мая 1947. року у Руским Керестуре (оец Дюра Надьмитьо, мац Наталия Надьмитьо, народзена Катона зоз Руского Керестура).

котри пре свою скромносц остал вше у циню, а виховал на дзешатки тамбурашох.

Єдно значне мено у музики у Керестуре то и Владо Мученски котри, можебуц, не мал вельки репертоар, але тото цо грал то було на таким уровню же ше не розликовало од даєдних студийних знімкох. Вон бул и у оркестру на першей „Червеной ружи”, а од того часу тирвало и мойо дружене зоз Якимом Яшом Сивчом як єдним з организаторох того Фестивалу. Яша бул перши котри почал твориц руску забавну музику и, озда под його уплївом писали и шицки ми, младши. Можебуц зме були подобного характеру, але не вше зме ше злагодзели у тей роботы, а понеже я нігда не бул шармер, вше сом гуторел тото цо ше ми не пачело, досц роки прешли док зме ше не почали розумиц, але зме даяки вельки приятели не були. Та заш лем досц його шпиванки сом шпивал и досц сом знаня од нього зберал. Думам же сом предлужел писац у таким стилу як и його музика, а то дзешка на штрєдку медзи такволану народну и забавну музику. Цо вецей, думам же то и прави способ же бизме ше прибіжели гу сучасному слухачови, бо жридлову шпиванку треба почитовац и на ней сновац нову творчосц, але музику мушиме осучасніц кед сцеме же би ю сучасни слухач слухал.

Най ше врацим даскельо роки назадок и на початок мойого явного шпиваня – на Фестивал „Червена ружа”. На першей Ружи, 1962. року шпивал сом у дуєту зоз Михалом Микитом и завжали зме друге место. Наступного року зме освоєли чобольов и идущих двох рокох зме тиж були побидніки у змаганю за найкрасши глас. Аж после того пременєни критериюми и побиднік вецей не мал нагоду змагац ше. Так ми остали єдини шпиваче на „Червеной ружи” котри три раз єдно за другим освоєли перши места.

Як сом спомнул, свой дальши живот сом предлужел у Новим Садзе за котри ми вязани найкраши памятки и дзе сом найвецей радосци дожил. У Максиме сом вельо роки робел як член оркестра и шпивач. Барз сом подзековни покойному Иринејови Тимкови котри младих людзох учел не лем музики, але и пестовац любов спрам ней. У тим Дружтве сом стретнул и покойного Ивана Чукляша зоз котрим сом сотрудзовал вельо, вельо роки.

Як член його оркестра вошол сом до тайнох професийного граня, дожил сом прекрасни хвильки забавяюци вельких и обичних людзох, а зоз самим Иваном прежил сом глібоки приятельски дні, окреме ноци. Шпивал сом на Ружи и у Радио Новим Садзе вецей його шпиванки, а озда под його уплївом почал сом и сам писац музику. По остатні дзень, єденац роки мойого живота у Новим Садзе грал сом зоз музичарами Воєного оркестра Гарнизону у Новим Садзе и ту ми остали красни памятки и задовољство же зме були єден зоз лепших ансамблєх у тим краю.

Не можем прєскочиц ище єдну часц моєй активносци на плане пестованя рускей шпиванки, котра ше одноши на мойо сотрудніцтво зоз Радио Новим Садом, руску и музичну редакцию РНС. Надосц явни емисії РНС сом пририхтовал ведно зоз занятима у РНС, а окреме ше здогадуєм вечарох

пошвечених шпивачом Дюрови Биндасови, Якимови Венчельовски и Драгенови Колесарови. Були то наисце приємни вечари котри не лем тим шпивачом, але и велім слухачом остали у паметаню. Спрам наших планох, после тих доаєнох рускей народней шпиванки, мали зме пририхтовац и вечари Иринки Давосировей и Михалови Ковачови, як авторови текстох веліх руских шпиванкох. Нажаль, тото остало не спольнєне, прето же зме у тим часе започали єдну акцию у рамикох емисії „Стретнуца на дзешец”, каждой соботи пред поладньом у котрей зме обявйовали 15, 20 минути призначки зоз скорейших „Червених ружох”. Тот прилог ше волає „3 ружовой заградки”, так настал и фестивал под исту назву. У тих прилогох сом обявйовал импресии зоз перших Ружох, а медзи иншим, ту зме емитовали даєдну мою интерпретацию Сивчових шпиванкох котри нігда не зняти у РНС. На щесце, прилог „3 ружовой заградки” прероснул до правого швета рускей музики и я щешліви же маме ище єдну нагоду дружиц ше зоз руску шпиванку.

На „Ружовой заградки” сом по тєраз участвовав каждого року, перши три сом и пририхтовал, писал сценарио, а першираз того року сом бує одбити зоз своєю шпиванку цо ми указало же пришол час кед треба ошлєбодзиц место младшим людзом, а я мам глєдац своєю место у публики. Но, увидзиме як ше події буду одвивац далєй.

Нєшка, уж полни тринац роки жиєм далєко од своєго краю, але шєрцо остало там и памятки нас вяжу так глїбоко же дзєкєди думам же сом ище вше там, голєм зоз душу. У новим краю музика людзом не значи тєльо кєльо вона значєла нам, голєм у гєвтих рокох. То тото цо мє болї, бо я и далєй, як прави идеалист, думам же музика нєобходна часц живота и же кажди добри члєвєк муши любїц красну шпиванку. Задумайцє кєд би нам музика буєла важнєйша як богаство, як завїсц, як змаганє, дзє би нам буєл кєнєц. А при краснєй шпиванки наисцє мож забуц и почєжкосци. Вше сом твєрдзєл же нє можємє ані шицки шпївац, грац, ані писац музику, але бизмє трєбали шицки слухац и знац слухац музику. Мєдзитим, то нова тєма и на тот завод нє будзєм трєшиц час на ню. Нє любим кєд ше нас аматєрох наволує композитєрє. Композитєр при Руснацох Иван Ковач, котри дипломовал и прєподавал композицию. Ми, други пишємє, Горвати би повєдлї же змє складатєлє. Єст ище єдна ствар котрєй ше прїтримуєм. Профєсионалєц жиє од музики и муши твєриц, виводзиц и прєдавац музику. Ми, аматєрє пишємє так як нам шєрцо розказує и нє мушимє ше прїтримовац нїяких законох тарговица. Озда сом и прєто подзєковни моїм родичом же мє нє пушцєли до профєсїйного занїманя зоз музику, але сом ю мушєл любїц и жиц зоз ню як аматєр. Але и коло того вона остала основна состоїйна часц моєго живота. Мал сом два любви вязани за роботу од самого дзєцинствє: перша буєла музика, а друга новинарствє. Од новинарствє сом жил, а музику сом ношєл у шєрцу и так сом сполнєл обидва жаданя. Тєраз, кєд прєдомну вєльо, вєльо кратша драга

як тота за мну, можем буц задовольни же сом мал нагоду уживац у обидвох роботах, а кед же ше голем дакому дацо спачело зоз тей моєй роботи, я ище баржей задовольни. Награди ми нігда не значели вельо, озда сом их прето часто и даровал, одрекал ше на хасен даякей акції, а награда аматерови то аплауз и кляпканє по плєцу – добре ци тото цо ши написал, одшпивал, одграл...

Так нешка приходзи час кед треба звесц рахунки, най видзимо хто кому длужен и помали ше рихтац за одпочивок. Але я ище вше не мам мира и не думам же сом написал тото цо сом вше жадал. Будзем пробовац ище даскельо наслови дац на оцену людзом, можебуц ше им дацо попачи зоз того цо пише человек котри шерцо зохабел у Старим краю, а цело пренесол до нового. Кед нам Бог да ище часу и можлівосци, стретнемо ше можебуц и на Ружи, та най видзимо як то кед ше помера час зоз 1962. року и нешка. На жаль, веліх вещей нет медзи нами. А хибя нам, бо могли ище вельо зробиц у музики и живоце. Живот чече, а ми ше гу ньому прилагодзуєме, та най будзе так як ма буц.

Наслови моїх шпиванкох, тих хтори зняти у Радио Новим Садзе и цо ше емитую.

1. ПРЕХОДЗИ ЧАС, текст Михал Ковач, шпива Владислав Надьмитьо
2. ШОПА НА ДВОРЕ, текст Дюра Латяк, шпива Владислав Надьмитьо
3. ТВОЙ ПРИНЦ ЗОЗ СКАЗКИ, текст Дюра Папгаргаї, шпива Владислав Надьмитьо
4. НОЦНА ПИСНЯ, текст Михал Рамач, шпива Владислав Надьмитьо
5. СОН ЗА ТИСЯЧ РАЗ, текст Михал Рамач, шпива Владислав Надьмитьо
6. ШИЦКО ТО ПАМЯТКІ, текст Славе Шанта, шпива Михал Бодянец
7. ЧАРНИ ОЧКА МОЄЙ МИЛЕЙ, текст Янко Хромиш Бачи Горки, шпива Юлиан Рац
8. СИНОВО ПИСМО, текст Владислав Надьмитьо, шпива Михайло Онешук
9. ВИНА КАЧМАР, текст Михал Ковач, шпива Михал Тамаш
10. ЛЮБЕЛ Я ДЗИВЧЕ, текст Михал Ковач, шпива Юлиан Рац
11. ГРАЙ ЦИГАНУ, текст Теофил Сабадош, шпива Михайло Онешук
12. БЕЖИ ВОДА, текст Михал Ковач, шпива Юлиан Рац
13. СЛИЗА У КАПКИ РОСИ, текст Владимир Кочиш, шпива Михал Бодянец
14. ДАЙ НАМ БОЖЕ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Оля Няради
15. ЖАЛОСНА ГИТАРА, текст Дюра Латяк, шпива Юлиан Рац
16. НАШО ШВИТАНЯ, текст Дюра Латяк, шпива Михал Бодянец
17. РУТА ПРЕД ХИЖУ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац
18. ДУС ВИТРИК, текст Михал Ковач, шпива Михал Бодянец
19. ЗА ТВОЙ РОДЗЕНИ ДЗЕНЬ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац у другей верзиї шпива Владислав Надьмитьо
20. НАПИШ МИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Любка Рац
21. Я ЗНАМ ЖЕ ЗНАШ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Звонимир Кочиш
22. БРАТУ МЕШАЧКУ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Михал Барна у другей верзиї шпива Владислав Надьмитьо
23. ПИСНЯ ЯК ЖИВОТ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац
24. ГРАЙЦЕ ХЛАПЦИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Даринка Планчак у другей верзиї шпива Сладяна Киш

25. ОЗЕРО ОЧИ ТВОЙО, текст Янко Хромиш Бачи Горки, шпива Владислав Надьмитьо
26. НЄ ЗАБУДЗ МЕ РОВНІНО, текст Владислав Надьмитьо, шпива Павле Паланчаї
27. БУДУ НАС ПАМЕТАЦ ЛЮДЗЕ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Михал Бодянец
28. ДЗЕ ТОТ КЕРЕСТУР, текст Владислав Надьмитьо, шпива Павле Паланчаї
29. ЩЕШЛІВІ НОВИ РОК, текст Владислав Надьмитьо, шпива Звонимир Кочиш
30. ШПЯ ТРАВИ, текст Дюра Папгаргаї, шпива Владислав Надьмитьо
31. ЛЄМ КЕД БИ ЗНАЛА, текст Владислав Надьмитьо, шпива Йовген Надь
32. ГУНЦУТИ РУСНАЦИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Звонимир Кочиш
33. ЗАБУТА ЛЮБОВ, текст Дюра Латяк, шпива Владислав Надьмитьо
34. СВАДЗЕБНА, текст Владислав Надьмитьо, шпива Верица Салонски
35. НЄ ДАЙ, текст Ирина Гарди Ковачевич, шпива Йовген Надь
36. СТАРА ПИСНЯ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Михал Барна
37. ЗАШПИВАЙ БРАТУ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац
38. ГВИЗДИ ПАДАЛИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Татьяна Колесар Гвоїч
39. ЧАПАШИ У ШНІГУ, текст Михал Рамач, шпива Михайло Онешук
40. ОРґОНИ У НОЦИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Владислав Надьмитьо
41. ДОБРУ НОЦ, текст Владислав Надьмитьо, шпива дует Михал Иван и Михал Гайдук
42. БИШАЛМА, текст Славе Шанта, шпива Марица Пушкаш-Рац
43. ДУША МОЙОГО ВАЛАЛА, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац
44. МОЛИТВА СУЧАСНОГО ЧЛОВЕКА, текст Михал Ковач, шпива Юлиан Рац
45. ВРЕДЗЕЛО ПОЖИЦ, текст Дюра Папгаргаї, шпиваю Михал Иван и Михал Тамаш
46. ЗАГРАЙЦЕ ГЕВТИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Юлиан Рац
47. НЄ СПОМНІ НАС, текст Славко Надьмитьо, шпива Звонко Кочиш
48. ГРАЙЦЕ ТАМБУРАШЕ, текст Славко Надьмитьо, шпива Михал Бодянец
49. ГАНЧА, текст Славко Надьмитьо, шпива Йовген Надь
50. ПОЕТА НОТОХ, текст Ирина Гарди Ковачевич, шпива Юлиан Рац
51. ШПИВАЙ РУСНАКУ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Павле Паланчаї
52. ГАНЧА И АМАЛА, текст Владислав Надьмитьо, шпива Владимир Варга
53. МЕСТО ВРАЦАНЯ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Михайло Онешук
54. СТРИБЕРНИ РОКИ, текст Владислав Надьмитьо, шпива дует Славица и Михал Тамаш
55. БЕЛАВИ ВАЛЦЕР, текст Ксения Чакан, шпива мишани хор КПД „Карпати”, Вербас
57. СТАРИ ОРЕХ, текст Владислав Надьмитьо, шпива Мирослава Чордаш-Даждиу
58. МОЙ ВИТОР, текст Владислав Надьмитьо, шпива Владислав Надьмитьо

Надьмитьово, Колесарово и Чаканово у Канади

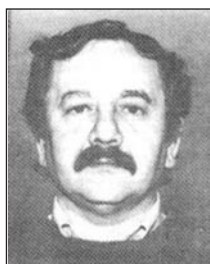
III – Шпиванки зоз Фестивалу „Вунјевачке писме”, Суботица

Текст и музика Владислав Славко Надьмитьо

1. DALEKO JE SUBOTICA, шпива Anton Letić Nune
2. SUBOTICKE TAMBURE, шпива Marijana Mitrović
3. NE JURITE KONJI, шпива Zoran Marjanušić
4. O, MOJ SINE, шпива Михал Бодянец
5. DUŠO MOJA, шпива Михал Бодянец
6. DOBRO JUTRO SRIĆO MOJA, шпива Михал Бодянец

Кичинер, Канада, 10. 06. 2007. року

ВЛАДИСЛАВ НАДЬМИТЬО НОВИ ШВЕТ НОВИХ ШАПУТРАКОХ*

Петнацрочни хлапчик або легиньчок Владислав Надьмитьо народзени у знаку двойнятох мушел шпивац у дуету. На першей „Ружи” року 1962. шпивал зоз Михалом Микитом и тот дует означи даскельо перши манифестациї. После будзе наступац и як солиста зоз рижних местох и на концу як автор нових композицийох.

Попри шпиваня на „Ружи”, од самого початку бул уключени и до ей организациї. Як сам гвари, перше ше цискал, а после го гурали. Року 1966. бул председатель „Ружи”, теди кед младежка организация чежко могла поднесц терху цалей организациї, а Дом култури ище вше бул з боку того шицкогo. Од теди бул непрерывно у рижних целох, углавним вязаних за музику и нову творчосц. Осемдзешатих рокох бул председатель манифестациї „Червена ружа”, член Председательства, та и секретар цалей „Червеной ружи”.

Уж як шпивач пробовал унесц даяки новини але засновани на гевтим цо твори народну шпиванку. Тиж так и як автор нових композицийох пробовал зединїц традицийну народну музику и нову сучасну, а же би з ней вицагнул свой власни печац, стил. Кельо ше му то удавало, а кельо то були його намаганя, укаже час и фаховци котри буду анализовац цалу творчосц на „Ружи”. Углавним, писал тото цо чувствовал, часто ше не прилагодзуюци гу широкому пасму слухачох. Тото цо ше у тей хвильки гледало и цо сигурно преходзело, вон не давал, найчастейше на рахунок популярносци. Його писні ше чежше прилапую, чежше уходза до ухох, але уж кед войду, поставаю радо слухани. Можебуц його писні слуха лем едно узше пасмо слухачох, и то лем гевто котре ше опредзелюе за „камерне” слухане музику.

* 30 „ЧЕРВЕНИ РУЖИ”, НВУ Руске слово, Нови Сад, 1991, 125.

Най ше поволаме на статистику: по тераз на „Ружи” виведзени Надьмитьово 20 композиції у народним духу и пейц у забавним. Його творчосц би ше преширела кед би ше раховали и композиції котри зняти за Радио-Нови Сад и виведзени на „Петровским дзвону”. Його композиції шпивали и други шпиваче и пробовали пренесц тото цо вон задумал. Заш лем, найлепши композиції, котри ше часто слуха, вишпивал вон сам. Як старому шпивачови, котри зоз писню воює од вчасного дзединства, то найлепше легло.

Як новинар по своїм фаху, креїровал и рижни музични емисії, бул организатор або єден з организаторох музичних вечарох. Його емисия „Ружова заградка” идзе уж штварти рок соботу на годзину пополадню и єдна зоз ридких котра на реални и обективни способ пробує оцєніц нашу творчосц. З тей емисії вишла и єдна велька акция котра забера и стимулує композиторох же би писали шпиванки не лем кед „Ружа”, але и за други нагоди. Акция ше волала „З Ружовой заградки” и дала коло двацєц нови композиції. А сама назва емисії гутори и о вязаносци за нашу манифєстацию „Червена ружа”.

На концу, най спомнеме и його видзєне будущих „Ружох”: „Думам же мойо видзєне то и видзєне предходних генерацийох. „Ружа” припада шицким нам, але пєстовац ю муша гєвти котри вєцєй жию у сучасним чаше. Так и ми робєли и гнївали ше на старших котри нам „завадзали” у запровадзованю наших идеяох, Ми були моцни же бизме ше за свойо идеї виборєли. Верим до нових шапутракох и наздавам ше же вони преробя „Ружу” до нового швета култури. Вона, вироятнє не будзе копия „нашей”, можебуц не будзе ані здабац на предходни три дєцєнії, але нам будзе „Ружа” и я будзем щєслїви. Так увидзимє же вредзєло робиц”.

Владислав Славко Надьмитьо зоз гитару

СЛАВКО ЗАГОРЯНСКИ

КОМПОНУЄМ И ТВОРИМ ПО РУСКИ*
3 нагоди 60 рочніци живота и 40 рокох музичней творчосци

Народзел сом ше 15. децембра 1947. року у Бачинцох у селянскей фамелиї (оцц Силво Загорянски и мац Олга Загорянски, народзена Кулич зоз Шиду мали шесцero дзеци - трох синох и три дзивки). Шейсц класи основней школи закончел сом у Бачинцох (од того штири класи на руским язичу), а VII и VIII класу у Куковцох (Кукуєвци). Потим сом у Шидзе закончел тарговецку школу. Як тарговец робел сом полни 40 роки, так же сом 2. новембра 2006. року пошол до пензиї. Оженети сом зоз Анку Чанї зоз Шиду и маме штверо дзеци: Таню, Наташу, Тамару и сина Даниєла.

Музику сом полюбел од оца. Вон грал на тамбури приму и часто наступал на свадзбох. И мне у штредней школи купели гитару, але ми старши товарише не сцели указац же як ше на ней грає. Випатра же то було добре. Купел сом себе кнїжку за гитару и почал ше учиц грац.

Єдного дня стретнул ме покойни Зденко Барач и гварел ми же чом не пробуєм писац и компоновац. Послухал сом його совит. Вон ми дал адресу у Руским Керестуре Фестивала „Червена ружа”, бо бул активни у нашеї „Рускачи” у Шидзе, а гу тому крашне грал на гармоникки. Написал сом текст и вец компоновал шпиванку „Чекал сом милу”. Иста була приятна и интерпретована на „Червеной ружї” 1972. року. Одшпивал ю Велимир Дудаш зоз Руского Керестура. За тоту композицию аранжман написал наш визначни композитор и диригент Иринеї Тимко. После того ушлїдзела шпиванка „Не бануй, шерцо” у аранжману Йована Адамова. Исту, на „Червеной ружї” 1985. року, одшпивал Славко Афич зоз Руского Керестура.

Неодлуга после того баржей сом упознал учителя-наставнїка Василя Мудрого. Було то прето же моя дзивка Таня нашивйовала його години руского язича у Основней школи „Сримски фронт” у Шидзе. Уж перши резултат нашого 10-рочногo сотрудничтва (1987-1997) була моя перша композиция на його текст, под назву „Родичи и школа” хтору на манифестациї „Червене пупче” 1987. року одшпивала (най надпомнем же вона Сербкиня) Миряна Мостарлич зоз Шиду, хтора барз успишно вигваряла нашо руски слова. А вец ше шоровали мойо композициї на текст пана Василя:

---

* Пречитал Венямин Бульчик на означованю рочнїци Славка Загорянского у Шидзе (13.06.2007) и у Бачинцох (10.09.2007)

1. РОЗЧАРОВАНС, „3 ружовой заградки”, 1992. року, шпива: Мирослава Чордаш-Даждиу;
2. ЗАГРАЙЦЕ МИ, „3 ружовой заградки”, 1994. року, шпива: Михайло Гайдук;
3. РУСНАК, „3 ружовой заградки”, 1995. року, шпива: Михайло Гайдук;
4. ПРИВИТ, „Червена ружа”, 1995. року, шпива: Мирко Гаднянски;
5. ЛЮБОВ МАЦЕРИНА, „Червена ружа”, 1995. року, шпива: Лариса Роман;
6. ПРИВИТ ЛАСТОВИЧКОМ, „Червене пупче”, 1996. року, шпива: Ксения Тимко – III награда;
7. СВАДЗЕБНА ПИСНЯ, „3 ружовой заградки”, 1996. року, шпива: Борис Чордаш;
8. ПРЕПАДЛИ НАДІЇ, „3 ружовой заградки”, 1996. року, шпива: Звонко Кочиш;

Значи, у чаше од 10 рокох у нас, думам у Сербії (Войводини), интерпретовани нашо 9 шпиванки. Але ми маме ише три хтори, кед не интерпретовани (лем една), але голем обявени у преси у сушедним иножемстве – Горватскей. Були то писні:

1. ПЕТРОВСКИ ДЗВОН, Нова думка, число 60/1987. перши бок рамикох;
2. ПОМЕ ДО ПАРТИЗАНОХ, Нова думка, число 60/1987. остатні бок рамикох;
3. СОЮЗУ РУСИНОХ И УКРАЇНЦОХ ГОРВАТСКЕЙ, Нова думка, число 66/1988, 7. бок;

Спрам того на тексти Василя Мудрого мам компоновани 12 писні, т. є. 60% вецей як на свой текст, бо, попри уж спомнутей моей першей композиції: „Не бануй, шерцо”, мам ише 3 композиції на мой текст:

1. „Чекал сом милу” – шпива: Велимир Дудаш, Червена ружа;
2. „Вино и гитара” – шпива: Звонко Кочиш, Червена ружа;
3. „Моя заграда” – шпива Саня Полдруги, „Ружова заграда”, 2004. року, и писню
4. „Тайна”, Червене пупче, 2000, на текст Ксенії Палатинус, шпиваю Дорика Чизмар и Емина Ерделі.

На концу дзекум Веняминови Бульчикови же ми, после моей першей композиції „Чекал сом милу”, 1972. року у часопису „МАК” предвидзел и пожадал успишну роботу у компонованю писньох. Було то под насловом „Одуки бачинских польох”, 1973. року. Тиж, дзекум Дружтву за руски язык, литературу и культуру же у рамикох Календара рочніцох за 2007. рок означело мою рочніцу у Шидзе и Бачинцох.

Михайло Биндас, Славко Загорянски и Венямин Бульчик у Шидзе

Означованє Славковей рочніци у Бачинцох (2007)

ИРИНА ПАПУГА

**ВАСИЛЬ МУДРИ И ЙОГО СОТРУДНІЦТВО ЗОЗ СЛАВКОМ
ЗАГОРЯНСКИМ НА ПЛАНЕ КОМПОНОВАНЯ РУСКИХ
ШПИВАНКОХ**

МУДРИ, Василь, наставник, писатель и культурни творитель (Дюрдьов, Сербия, 13. III 1930). Оцц Данил (1907-1974) и мац Мария, народзена Полдруги (1906-1993) мали двойо дзеци сина Василя и дзивчце Наталию (1936). Василь Мудри основну школу од I-VI класу закончел у Дюрдьове (1937-1943), два класи гражданской школы у Новим Садзе (1943-1944), а трецу и штварту класу нїзшей гимназий у Руским Керестуре (1945-1946). После положеней малей матури уписал ше до учительской школы хтору закончел у Сримских Карловцох (1946-1950). Познейше коло работи (позарядово) закончел Висшу педагогийну школу - русийски язык у Шабцу (1968). Василь Мудри оженети зоз учительку Меланию Меланку нар. Планчак (Руски Керестур, 1933) зоз хтору маю двойо дзеци - дзивку Меланию Меланку (1958) и сина Бориса (1965). Жиє у Шидзе.

Педагогийна и новинарска работа:

После законченей учительской школы Василь Мудри почал робитц у Редакції новинок „Руске слово” у Руским Керестуре як новинар и редактор дзецинского часопису „Пионерска заградка”. Два роки познейше преподавал руски язык у Основней школы у Дюрдьове (1953-1955). После тога ознова преходзи до „Руского слова” у Руским Керестуре (1955-1960), же би ше 1960. року (зоз фамелию) преселел до Сриму дзе од 1960. по 1962. рок, перше робел як учитель у Дзецинским (покраїнским) шпиталу за ТБЦ на Принциповцу, а после тога як наставник русийского и руского языка у Основней школы „Йован Йованович Змай” у Соту (1962-1981) дзе штири роки бул и директор школы. Од 1981. по одход до пензиї 1991. року робел у Основней школы „Сримски фронт” у Шидзе як наставник русийского языка. Источашне преподавал и руски язык як мацерински нашим руским школяром.

Литературна робота:

Василь Мудри свою першу писню, под назву „Нашей гимназии” обявел 21. децембра 1945. року у „Руским слове” (Руски Керестур). Пише писні за дзеци, писні за одроснутих як и литературни прикази и школски учебніки. Писні му обявйовани на вецей языкох: сербским, словацким, мадярским румунским, македонским и украинским языку. Обявени му коло 300 писні (стихи) за дзеци и вецей як 70 за одроснутих.

Заступени є у шлїдуючих антологийох: Антология поезиї, Руске слово, Руски Керестур, 1963; Антология дзецинскей поезиї, Руске слово, Руски Керестур, 1964; Ирина Гарди Ковачевич, *Облак на верху тополї*, антология дзецинскей поезиї, Руске слово, Нови Сад, 1990 и Светислав Ненадовић, *Међе невања*, антологија шидских песника, Шид 1994.

Василь Мудри автор кнїжки писньох за дзеци „Подшнїжнїки викукую” (1973) у хторей ше находза 82 писні за дзеци, а у пририхтованю му за друкованє и друга кнїжка за дзеци, под назву „Єшенська колїсанка” за хтору написал 158 писні.

Василь Мудри пише и тексти на хтори му компоновани 25 композициї хтори виводзени на „Червеним пупчецу” (у рамикох Фестивала култури „Червена ружа” у Руским Керестуре), потим на Фестивалу ”Ружова заградка” у Новом Садзе, радийских емисийох итд. У Шидзе, на тим плане сотрудзує зоз композитором Славком Загорянским (Бачинци, 1947).

Вшадзи дзе робел у школах як просвітни роботнїк, Василь Мудри порушовал роботу литерарних секцийох у рамикох хторих ше зявйовали нови мена младих писательох, медзи хторима Амалия Балог-Герлах и Янко Грубеня (Дюрдьов), Нада Роман (Бикич Дол), а замеркована була и його робота зоз рецитаторама основних школах у Шидзе: Снежану Чордаш, Весну Цирба, Наду Хромиш, Сладяну Румпли итд.

Робота на учебнїкох и наукова діялносц:

Василь Мудри составел дзевец наслови читанкох, учебнїкох и школских лектирох за наставу руского язика у основним образованю. Єдна читанка у коавторстве зоз др Яковом Кишюгасом, як и други наслови од 1951. по 2005. рок дожили 21 виданє. Попри того бул рецензент 20 читанкох, учебнїкох, лектири, романох и референт 11 учебнїкох, як и лектор числених руских виданьох.

Активносц Василя Мудрого у науковей діялносци, у рамикох Дружтва за руски язык, литературу и культуру, чий бул єден зоз сновательох 1970. року и други по шоре, после шмерци Миколи М. Кочиша (1928-1973) председатель, вязана за руску лексику дзе од 1973-1975. рок обробел 35 тисячи одреднїци, як и за роботу на Сербско-руским словнїку, хтори обявени - I том 1995 и II том 1997. року, а у рамикох хторих за букви Ж, З, И, К, Л и ЛЬ пририхтал 12 тисячи одреднїци.

Литературни огляднуца:

У вязи зоз литературну роботу Василя Мудрого др Юлиан Тамаш думаня же Василь Мудри зоз своїм интересованьом за збуваня у руским литературним живоце дал значне доприношенє розвиваню свідомосци о потреби пестованя уметніцкого слова у рускей литератури. Др Тамаш Василя Мудрого видзи насампредз як дзецинского писателя чийо стихи разумліви широкому кругу читательох, полни полету и одушевия, окреме стихи обнови и вибудови у повоинним периодзе.

Владимир Костелник наглашує же тематика писньох за дзеци Василя Мудрого блізка и актуална каждой генерації дзецох окреме такволаного другого ступня возросту, односно тим хтори прекрочели праг школских дзверох и хтори ше воспитую же би почитовали родичох, наставнікох, школу, природу. Владимир Костелник, тиж наглашує же ше стихи Василя Мудрого легко читаю бо им ритем чечни, а легки су и за рецитованє и паметанє.

Слово Венямина Бульчика на промоції CD Славка Загорянского и Василя Мудрого у Шидзе (13. 06. 2007)

Награди:

Василь Мудри за свою педагогийну, литературну и културно-уметніцку роботу приял вецей награди медзи хторима: припознанє у обласци образованя и култури Републики Србиї „25 мај” (1970) и „Златна значка” (1980), як и награду з обласци школства Войводини „Партизански учитель” (1990).

Авторска кніжка:

Василь Мудри, Подшніжніки викукую, *писні за дзеци*, Руске слово, Нови Сад, 1973;

О Васильови Мудрого писали:

1. др Јулијан Тамаш, Русинска књижевност, Матица српска, Нови Сад, 1984, 188-189;
2. др Јулијан Тамаш, Поет Василь Мудри, Литературне слово, „Руске слово”, Нови Сад, VI 1979, 6;
3. Јанко Рац, Приручник дзединског живота, Шветлосц IX, Руске слово, Нови Сад, 1973, 4, 430-432;
4. Владимир Костелник, Подшніжніки викукую - поезия за дзеци, Нова думка, III, Вуковар, 1774, 69-71;
5. Штефан Гудак, 70 роки живота и 55 роки творчей културно-уметніцкей роботи - Василь Мудри (1930), „Studia ruthenica” 7, Нови Сад, 1999-2000, 119-123;
6. Владимир Дітко, Шейсц децениї творчосци Василя Мудрого - учитель и писатель цали роботни вик, Руске слово 32, Нови Сад, 12. 08. 2005, 9.
7. Сенка Славчев, 75 роки народзєня и 60 роки културно-уметніцкей роботи Василя Мудрого, „Studia ruthenica” 11, Нови Сад, 2006, 135-137.

*

Библиография Руснацох у Югославиї 1918-1980, Матица сербска, Нови Сад, 1990, 380;

Василь Мудри - у Зборніку роботох „Studia ruthenica” Дружтва за руски язык литературу и культуру, Нови Сад обявел тоти написи:

1. Василь Мудри и Јанко Саламон, Прилоги гу историї рускей школи у Шидзе, „Studia ruthenica” 3, Нови Сад, 1992-1993, 287-299;
2. Василь Мудри, О роботи на Сербско-руским словніку, „Studia ruthenica” 5, Нови Сад, 1996-1997, 56-59;
3. Василь Мудри, Скравец земледілец и поета - 3 нагоди означованя 100-рочніци народзєня Митра Надя (1896-1962-1996), „Studia ruthenica” 5 Нови Сад, 1996-1997, 118-120;
4. Василь Мудри, 3 нагоди означованя 70-рочніци народзєня Владимира Роголя (1925-1984-1995), „Studia ruthenica” 5, Нови Сад, 1996-1997, 118-120;
5. Василь Мудри, Дацо о литературних початкох Ангели Прокоп, „Studia ruthenica” 8, Нови Сад, 2001-2003, 91-92;
6. Василь Мудри, Яр др Мафтея Виная у Суботици 2002. року, „Studia ruthenica” 8, Нови Сад, 2001-2003, 123-130;
7. Василь Мудри, 90 роки од народзєня о. Силвестера Саламона, „Studia ruthenica” 8, Нови Сад, 2001-2003 145-149;

In memoriam

ДР ИШТВАН УДВАРИ

(1950–2005)

Др Иштван Удвари, визначни мадярски слависта хтори у својей науковей роботы выгледовал историю руского языка и литературу и преподавал наш язык. Як русиниста сотрудзовал зоз вельким числом наших науковцох, бул вельки приятель и почитователь Руснацох и бешедовал з ними по руски.

Др Иштван Удвари ше народзел 14. юлия 1950. року у Торньошпалцу (Саболчски комитат), валале блізка при мадярско-українскей граніци. У сушешнем валале Еперешке закончел дзешецрочне обще образование, а у городчику Мандок гимназию. То праве краі у хторих ест руски населеня, а ту активна и грекокатолицка церка, котра шведочи же тоти грекокатолики историйно Русини хтори асиміловани под час мадярского кральовства. Праве тоти особеносци, краю зоз хторого др Удвари походзел, уплівовали на його опредзелене же би виучовал руски язык и литературу.

Висше образование достал на Дебрецинским универзитету (1971–1975), дзе одбранел и кандидатску дисертацию, а после закончення универзитета преподавал у гимназиі у Киварди.

Од 1978. року др Иштван Удвари преподавал на Катедри руского языка Педагогийного институту „Дьордь Бешені” у Ніредьгази. Од 1989. року бул и ректор за науково роботы Институту, а од 1997. року професор, доктор Мадярскей академії наукох.

О науковей роботы др Иштвана Удвария гуторя його числени статі, прилоги и кніжки, а окреме библиография його роботох обявена у двох томах (2005)¹, бо за трицец роки од часу кед обявел першу публикацию (1974) не бул у Мадярскей славистични сход, не видата ані една монография, зборнік роботох и конференційни материяли у котрих би не бул присутни др Удвари. У першим тому библиографіі, хтори облапя период од 1974–1995. рок, зазначени його 456 одредніци, а у другим за период од 1995–2000. рок 580.

Др Иштван Удвари бул член Дружтва за руски язык и литературу, одволовал ше на його поволанки и брал учасц на науково-фахових сходах организованих у рамикох „Дньох Миколи М. Кочиша”. На першим сходзе 1993. року участвовал (особне) зоз трома роботоми: „Микола Кочиш о угорских пожичкох у руским языку”, „Школоване русинскей церковней интелігенціі у XVIII вику (место, язык) и „Податки о марияповчанских школах” хтори обявени у „Studia Ruthenica” 3, 1992–1993².

Др Иштван Удвари умар 9. новембра 2005. року у Ніредьгази у 55. року живота.

¹ Библиография у двох томах, Руске слово 11. 11. 2005, Нови Сад

² Зборнік роботох „Studia Ruthenica” 3, Дружтво за руски язык и литературу, Нови Сад, 1992–1993.

In memoriam

ДР МЕЛАНІЯ МИКЕШ

(1924–2007)

Др Меланія Микеш, рядова професорка лінгвістики на Філософским факультету у Новим Садзе, була окрема особа и велька иноваторка у науки о язика. Їй основни приступ гу язика интердисциплінарни, з прешвеченьом же язик, поготов прилапйоване язика малих дзецох, барз комплексна природа хтору не мож ришиц лем у теорійних рамикох лінгвістики. Зачатніца є психолінгвістики у Войводини – перша докторовала з тей обласци на Філософским факультету у Новим Садзе, давного 1964. року. Од теди та по остатні дзень свойого живота вигледовала способи на хтори двоязични дзеци прилапую язика, знаюци же двоязичносц скорей норма як винімок. Їй результати вигледованя на терену Войводини вихасновани далей у шветовой психолінгвістики и за таке доприношене є выбрана за члена Европскей академії наукох и уметносцох. На початку седемдзешатих рокох ХХ віку институційно обдумала и применену лінгвістику у нашей жеми, зоз снованьом Дружтва за применену лінгвістику хторе було найактивнейше на широким просторе у чаше кед го вона водзела. Написала у домену тей интердисципліни даскельо кніжки хтори нешка основа шицким цо ше занімаю з двоязичносцу, вецейязичносцу и мултикултуралносцу у нас.

Була член Дружтва за руски язик и литературу, водзела вецей проєкти коло чуваня и унапредзованя язика дружтвеного штредку и сербско-рускей двоязичносци при предшколских дзецох и штредньошколскей младежи, а роботи їй обявйовани у глашніку Дружтва „Studia Ruthenica”, часопису за литературу и культуру „Шветлосц”, Руским календаре и приручніку за воспитачох и родичох цо маю предшколски дзеци „Нашо пупчата”.

Нігда би не поведла за себе же є една з тих цо ше боря за женски права, але зоз своїм способом живота, зоз своїма животнима вредносцами, своїм одупераньом авторитетом, зоз своїм доприношеньом дружтву, ишла праве у тим напряме: отверала нови можлівосци, потримовала других же би ишли по своєї драги и були хасновити заедніци.

Була жена надзвичайней енергії, самосвойна, порихтана помогнуц младим у процесу уходзєня до науки. По своїх власних квалитетох, филозофії живота же зоз шицкого цо ше неприємне случи нешка, у будучносци треба претвориц до позитивного, як и по своєї науковей визиї – вона жила вельо децениї опрез свойого часу.

In memoriam

АНА КОЛЕСАР

(1950–2004)

Ана Колесар, подобови уметнік, педагог, народжена 17. новембера 1950. року у Новим Садзе (як двойнята зоз шестру Верунку Веру (Колесар) Иванович, оцц Юлиан Колесар и мац Веруна Колесар, нар. Гнип, по походзеню зоз Дюрдьова).

Ана Ганча Колесар, закончала Висшу педагогичну школу, подобови одсек у Новим Садзе. Робела як наставнік подобового воспитаня у Степановичеву и Сримскей Каменіци.

Од 1987. року жила у Канади перше у Торонту, а потим у Ниагари Фалс. Була член Здруженя канадских уметнікох и Здруженя женох уметнікох у Канади, як и член Клуба подобових уметнікох Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе. Мала самостойну виставу у Ниагари он тхе Лаке 2002. року, а участвовала и на вецей колективних виставах у Торонту и Ниагара Фале у Канади.

Дзечне сотрудзовала на виробку Монографії подобовой творчосци Руснацох у хторей є заступена зоз подобовим прилогом: „Вазна” (*темпера* 36 x 30 цм, 1997. року, Нови Сад, 2003, 55), а у архиви зачувани и ей подобови малюнок „Били ангел”.

Умарла 25. априла 2004. року у Канади. Похована є на Алмашким теметове у Новим Садзе.

Ана Колесар: *Били Ангел*

Ана Колесар: *Вазна*

ЗОЗ СВОЇМА ДІЛАМИ ДО ВИЧНОСЦИ УПИСАНИ

Слово на означованю 80-рочниці од народзеня Юліяна Колесара и здогадованє на Ганчу Колесарову у Дюрдьове

Витам шицких домашніх и госцох и дзекуєм же ми указана чесц буц нешка у вашим дружтве и повесц пар слова о тих двоїх уметнікох цо вецей не з нами, але жию у шлідох зоз хторима ше по своїх ділох, з милосцу Божу, уписали до вичносци, цо мали окреми дар за уметносц хтора не зна за граніци, националносц и предрозсуди.

Нешка вечар зме зединени у їх снох яки витворйовали у живоце. Здогадуєме ше на ніх, ми тоти снї предлужуєме и ведно з німа преходзїме до универзуму и поставаме поетове, маляре, новинаре... Окрем таланту, мушели мац и вельо шмелосци и витирвалосци превладац шицки препречєня на яки наиходзели.

Мала сом щєсцє преїсц таку драгу з єдну надзвичайну особу хтора ми була найвирнейши приятель и найлєпши сопутнік якогo человек може пожадац – зоз Ганчу, Ану Колесар, мою шєстру. Нашо дружтвованє почало ище скорєй як зме ше народзели (були зме двойнятка), потим у яшелькох, дзєцинскєй заградки, у школи. Шицки днї и шицки ноци нам були заєдніцки. Ганча любєла приповєдац, приповєдац и шмєяц ше, а я любєла тот шмих бо одражовал радосц живота. Так зме през щєшлїви и смутни хвильки преходзели ведно.

Од найвчаснєйшого дзєцинства бєгали зме коло оцового штафєлаю хтори стал под конком старєй хижї з вєльким двором. Ганчов талант за мальованє бул виражєни барз вчас. Вше любєла рисовац, печацовац, фарбиц. Ище у основнєй школи участвовала на мєдзинароднєй подобовєй виставї дзєцинских роботох у Японє. Лєпєза єй интересованьох була широка. Правєла бабки, пацєрки з керамикї, мальовала на склу, правєла образї и обрацики на мєдальонох. Мальовала у найвєкшим спокою и з вєльку любову, а єй малюнки нам тоту любов врацали и вєцєйністо нам ю даровали.

Инешка ше здогадуєм єдного єї рисунку з основнєй школи. Тєма була – *На шнїгу*. Нарисунку була цала класа. Надамала червєну шапочку, шали рукавици, я мала капуцик хтори ми мац ушила, Милиця триков зоз жакард-мустру, ту були и платї на панталонох, непощнурани цїпєли. Рисунк бул ожити.

Як подобовї педагог (наставнік подобового воспитаня), робєла у Степановичєвє и Сримскєй Каменїци. Понєжє основї своєго уметніцкогo живота поставєла ище у дзєцинствє, далєй през живот здобувала новє знанє и применьовала го на шицким. Творєла красу и док варєла, док квєцєла крачунски и новорочни ядловец, рїхтала стол, док ше облєкала.

Борба з основнима єгзистєнциалнима проблемамї гамовала ю подполно ше пошвєциц роботи, та одлучєла прєсєліц ше до Канади. Тєди ми

написала: „Чуствуем ше шлебодно як птица, зошицким сом сигурна же то мойо место под Слунком”.

Вера Колесар Иванович и Нада Козарски

Дзекуючи свойому чувству за фарби, достала роботу у ординації за правене помощних средствох за очи. То було подполно нове искусство за ню. На тей роботі усовершела префиненосц детальох. После дзешец рокох живота у Торонту, преселела ше до Ниягара Фалсу. Ту свою хижу претворела до правей галерії. Мала штири просторії за выдаване – жовту хижу, желену, белаву и шиву. Волали ше по фарбох з якими були обилени. Ствари у хижі були ручно мальовани, а тиж и патоси и мури. Просторії преполни з деталями, а кажди деталь як кед би праве ту припадал. Госцом вислуговала таке як цо мац одкладала за жиму, домашні кифлочки... а госци приходзели и идуцого року.

Раз рочне правела такв. „отворене обисце” (open house), дзе зоз своїма колегами-уметнікама викладала ручни роботи заинтересованим преходніком. На змаганю за найкрасшу тортю у Сан Кетринсу (варош на Ниягари) завжала перше место. Як член Здруженя женох уметнікох Канади викладала кажди рок свойо роботи у прекрасним парку на Ниягари.

Року 2002. у Ниягари он д' Лейк отримала самостойну виставу, на хторей були виложени образи, малюнки, мальовани ствари до хижі (меблі), скулптурки зоз млетого паперу (папер марше). Оцец Юлиан ей помогол войсц до швета образох (иконох) хтори длуго робела з любову, а найкрасши медзи німа бул *Били ангел* з Милешева, велького формату. Енергия зарйовала з ней. Робела вельо, дзекеди починаючи по даскельо роботи одразу. Як кед би чувствовала же не будзе мац досц часу за шицко цо плановала. При концу свойого твореня нашла праву тему хтору так длуго гледала. То дзивки зоз лебедову шию. Нажаль, на верху свойого твореня, кед нам сцела и мала цо дац, закончала свой опус.

Щиро ше наздавам же єдного дня будзеце мац нагоду видзиц шицко того и уживац у нім. За тєраз ше шицки роботи находза у хижі на Ниягари.

Єдна мудра жена гварела: „Дзекеди, лєм дзекеди, мужове и жени, и мацери и оцове, просто недостаточни. Шестри або братови потребна - шестра. Вона остава шестра цали живот”.

Приятеле приходзели и одходзели. Роботи, вереня и амбиції тиж, але цошка тирваце було ту. Моя любов гу тебе, мила Ганчо, и твоя гу мнє. Здравенка будз же ши була шестра яку би кажде требал мац. Гоч дзе ши тєраз, жадаме ци поручиц же ши не жила даремно, же ши зохабела досц за неперходни живот, як и шицки хторих ту споминаме.

Дзекуем Дружтву за руски язык, літаратуру і культуру на арганізацыі
того вечара. Акраме дзекуем фамеліі Холешняйовіх, хтора відвоела свой
труд за сноване і очуванне памятнай зборкі рускаго скарбу.

У Дюрд’ове, 14. юлія 2007. року

Вера (Колесар) Івановіч

Руска одлога у Дюрд’ове: означованне рочніцох і здогадованне на рускіх творітельоx

In memoriam

АМАЛИЯ ХРОМИШ

(1951–2007)

Амалия Хромиш, професор русийского языка, новинар, прекладатель, культурни творитель и дружтвени работник народзена 18. априла 1951. року у Дюрдьове (оцц Яким и мац Серафа, нар. Гарди). До основней школу почала ходзиц у Дюрдьове, а потим ше после другой класи зоз родичами преселела до Нового Саду дзе закончала гимназию и Филозофски факултет, одділ русийски язык и литературу.

Робела у Радио-телевизиї Нови Сад скоро полни триецц роки. Слухаче ше ей дзечне здогадуо по радийских емисийох „Красне слово и музика” и „Соботово стретнуца”. Амалка и у Рускей редакції Телевизиї Нови Сад пририхтовала и за собу охабела вецей емисий и репортажи з веліх обласцох. На Фестивалу радия и ТВ националних меншинох у Ужгородзе достала награду за емисию з обласци красного слова и музики. Бавела у представох РНТ „Дядя”, Сцена у Новим Садзе.

Амалия Амалка Хромишова автор текстох (стихох) на котри компоновани вецей познати шпиванки на наших фестивалох („Чайки”, „Селідби”). Кратши час преподавала русийски язык у Гимназії у Руским Керестуре, а робела тиж и у Заводзе за видаванє учебнікох у Новим Садзе. Була прекладатель зоз русийского на наш язык, окреме наукових роботох з обласци языка др Александра Дуличенка (преложела 15 роботи хтори обявени на понад 150 бокох), ангажовала ше и як судийски толмач за русийски язык.

Член Дружтва за руски язык, литературу и культуру була од 1977. року, тиж и член Лингвистичней секції, а у тим (терашнім) составе и член Скупштини Дружтва. Дзечне сотрудзовала и брала учасц у видавательних програмох Дружтва, медзи хторима бул и вибор писньох и текстох Янка Хромиша (Бачика Горкого) „Квиток младосци” у Часопису „Ерато над Коцуром” ч. 8, 2005. року у хторим написала здогадованя на свойо діда Янка Хромиша, автора кніжки писньох „Квиток младосци” хтора обявена 1939. року у Новим Садзе.

Амалка Хромишова умарла 14. юния 2007. року (у 57. року живота) у Новим Садзе. Похована є 16. юния 2007. року у Дюрдьове.

ЗДОГАДОВАНЄ*

Мойого діда по оцови Янка Хромиша (1901–1966) паметам як человека високого росту, розвитого, але ценкого, зоз широким чолом и лису на глави. Паметам го як доброго человека, котри любел людзох, котрого велі почитовали и ценели, але и котрого велі не розумели. Бивал на такволаней „Калдерми”, односно на главней уліци у Дюрдьове, недалеко од Рускей церкви. Бивал у велькей хижи котру вибудовал його оцц (мой прадідо Михал, котри, най и то повем, бешедовал 7 язики) по врацаню з Америки, дзе пошол, як и велі Руснаци „заробиц за живот”. Заробел вельо, та вибудовал тоту хижу и купел надосц жеми. Наздавал ше же мой дідо, як и його дзеци (дідо мал трох синох – Михала, Янка и Якима – мойого оца) буду бивац шицки ведно у тей хижи и обрабяц жем.

Але, як ше то звичайно случує, живот рушел по других коляйох: пришла окупация, та Друга шветова война. Ище у предвойновим часе мой дідо Янко Хромиш, гоч жил у маєтним обисцу, сочувствовал зоз худобнима и источасно, свидоми историйних обставинох у яких ше жило, бул прихильни социялистичним, та и комунистичним идейом: верел (тераз, зоз тей часовой дистанци, ше ми видзи же барз утопистично) до дружтва правди и еднакосци, до дружтва розвитого у материялним, културним и моралним поглядзе, дзе можливе же би людзе були чесни, вредни, роботни, високо морални, але и образовани. У таким дружтве, по його вереню, человек вецей не будзе гнобиц другого человека, але шицки буду робиц на хасен дружтва и на хасен свойого благостану. Бул прешвечени же ше селян, ремеселнік и други роботнік, та и його Руснак, може видзвигнуц понад хвильково обставини, препеніц свой живот на лепше, але лем под условийом же ше образує, же здобудзе знанє, а вец му знанє поможе же би ствари похопел, а кед их похопи, вец будзе знац и вибориц ше за себе и свою будучносц.

Гоч таки становиска и людски и нормални у едней цивилизованей епохи, у гевтим часе були далеко од реалних. Вон до нїх верел, але очиглядно же барз погришел кед думал же таки живот принеше комунизем и комунисти. Пред конец свойого живота (а я думам и вельо скорей) вон то похопел и барз ше розчаровал и до куминизма и до комунистох. Медзитим, у младосци (чи пре младосц, чи пре мощну комунистичну агитацию) пре комунистични идеї бул не раз гарештовани – и пред войну и по войны. Гарештовали го малярски окупаторе (але го мой прадідо вицаговал зоз гарешту – цо з углядом, цо з пенежом). Гарештовали го и предвойново югославянски власци, а гарештовали го и повойново „Титово комунисти”: заварли го аж и на Голи оток.

По виходзе з голоотоцкей голгофти, мой дідо ше, розчаровани до шицкого за цо ше борел телі роки, поцагнул до себе и до своїх кніжкох. Жем

* Янко Хромиш, Квиток младосци, Ерато над Коцуром 8, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2005, 63–65.

вше меней обраблял, бо го трапели хороти назберани по гарештох. Вецей не бешедовал о политики, а кед дацо и прегварел, вец зоз нього вибивали лем – вельке розчароване до комунистох, котрим верел, а котри го зрадзели, и далей – безмирна вира до идейох правди, еднакосци и чловечносци, до морального и образованого чловека, котри „едного дня, заш лем, пременї швет”. Не меняюци думане, з тоту виру мой дідо и умар.

Мой дідо умар 1966 року. Здогадам ше (бо сом теди уж була школярка гимназії) же го на його остатню драгу випровадзело озда вецей як пол валала. Хто не пошол на ховане, стал на драже. Прецо? Прето же го, без огляду на вельчислени напади под час його живота и роботи з боку даедних представительох рускей интелігенції, Дюрдьовчане барз почитовали як чловека котри вельо зробел и за Руснацох, и за ніх, Дюрдьовчаньох. И прето же, насампредз, у Дюрдьове бул барз популярни поета и, як го велі волали – „философ”.

Його писні народ добре познал, по веліх обисцох роками ше чувала його кніжка поезії „Квиток младосци”, даедни його писні шпивали ше як народни, даедни з ніх шпиваю ше и нешка. За даедни ше уж ані не зна же су його, велі думам же су „народни”. Аж и младим Дюрдьовчаньом його мено не цудзе, а старши знаю: же писал до «Зарі»; же бул председатель дюрдьовскей општини; же го по войны жадали регабилитовац и дац му одликоване (цо вон гордо одбил); же вошол до повойнового парламенту Вивершней ради Войводини як еден з ридких представительох Руснацох, же бул еден зоз сновательох КПД „Тарас Шевченко”, же робел з аматерами и режирал драмски представи... И же найвецей – писал.

Мой дідо мал вельку библиотеку. Понеже мал пенєжи, могол куповац и найдрагши кніжки, та прето ше на його полічкох находзели таки виданя як: рижни словніки на вецей языкох, енциклопедії видати у Загребе и Београдзе, филозофски діла, насампредз Канта, Гегела, Питагори, Шопенгауера... Филозофски діла му приросли гу шерцу, та кед бим го нацивийовала, часто ми давал кніжки читац, а вец зме о тих кніжкох водзели длугоки розгварки и „черали думаня”. Нешка сом му подзековна пре тото – научел ме думац и розсудовац.

Любел добру кніжку. Ценел и почитовал діло Л. Толстога, Достоевского, М. Горкого, Егмонта Колеруса..., любел и мал кніжки англійских, русійских, немецких и других писательох, але найволел Шекспира. Твердзел же Шекспир векши филозоф од филозофов и же не шме буц Руснака котри би не чул за Шекспира - „найвекшого з найвекших”. Мал озда шицки його діла. Але, цо ше тиж мало зна, мой дідо мал и вельо фахово кніжки з обласци природних и дружтвених наукох. Не раз ми гуторел же кед чловека не ма урядове образоване, муши ше сам образовац. Бо важне не тото же цо ши, але кельо знаш.

Здогадам ше же мал обичай на маргинох кніжкох правиц призначки о пречитаним, свойо замеркованя, складаня або нескладаня зоз пречитаним у кніжки, а вец му тоті призначки послужели як „тема” о котрей далей писал статі.

Писал вельо. Написал два романи, котри ше, на жаль, „страцели” зоз його обисца такой по його шмерци, як цо ше волшебно „страцели” и його други рукописи и цала библиотека. Без огляду на вредносц написаного, шор було же би рукописи остали у фамелиї. Тим цо их присвоєли вони сигурно не потребни, але то лєм гутори о тим же ище длуго будземе чекац же би ше сполнєла його визия о „моралним дружтве”.

Янко Хромиш найвещей писал поезию. Кед сом го нащивйовала, а то сом робела кед сом ше зоз школи врацала дому, або през соботу и недзелю, бо сом любела буц „у діда”, указовал ми и читал ми цо написал. И прекладал, прешпивовал зоз сербского. И тото ми читал. Вец и я, по угляду на його роботу, почала писац перши писні, котри сом обявйовала у сараевским часопису за дзеци „Пионир”. Доставала сом и награди од истого часописа, а вон бул прещешлїви же ше голем една його унука „удала на ньго”. Раз ми гварел: „Велї ме любя, велї цена мою роботу, велї ми веря же им сцем лєм добре. Але ме велї и не похопйовали, и уквильовали, и увредзовали, и мучели... У Библиї ше гвари: прєбач тому цо того роби, бо не зна цо роби! ... И тоти цо ми то робя – не знаю цо робя! Але я верим до младосци. Верим до тебе, и верим до шицких младих людзох. Єдного дня мойо Руснаци похопя же сом их любел и же сом то робел пре нїх и пре лепши живот. И верим же єдного дня „даяки млади людзе похопя и мойо діло”.

Я на тоти його слова нїгда не забула, але сом аж по тоту хвильку не мала ані нагоди ані можлївосци нїгдзе то ані повесц ані написац. Тераз, кед ше по велїх рокох, „даєдни млади людзе” (млади не лєм по рокох, але и по сучасним и напредним похопйованю) одшмелели премогнуц „шаблонизовани думаня” и патриц на діло чловека з другого, иншакого боку, я им подзековна же похопели не лєм діло, але и добру намиру чловека котри жил и церпел за свойо идеали, за свойого Руснака и за лепшу и чловечнейшу будучносц.

Амалия Хромиш

Славка Сабаш, др Ђорђе Дјурич, Блаженка Хома Цветкович, Амалия Хромиш стоя и Иринка Папуга и мр Гелена Медєши шедза (18.07.1997)

III

НОВШИ ВИДАНЯ – РЕЦЕНЗИЇ И ОГЛЯДНУЦА

Учасники промоції *Словника* у Вивершней ради АПВ Войводини

РЕЦЕНЗИЇ ЗА СЛОВНІК МЕДИЦИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГІЇ*

Др Мелания Новак Стрибер

Кед сом чула же ше роби на словніку медицинскей терминології по руски барз сом ше зрадовала, а кед сом го вжала до рукох було ми ясне же то кніжка котра будзе велім на хасен. Нова терминология, як и нови хороти ше вше частейше зявюю, практикую ше нови способи лічення, а пре шицко тото, ми дохторе, би мушели буц задлужени знац и точну терминологию котру будземе презентовац нашим пациентом, а и едуковац ширши круг людзох.

Думам же ше зложа зомну мойо колегове и колегині же скоро кажди дзень будземе закуковац и до того нашого словніка бо просто будземе любопитліви же як ше вола тото лебо гевто по руски, а най не приповедам кед будзе требац дацо за новинку, календар лебо за даяке преподаванє написац и прегвариц за Радио и Телевизию.

Прето як длугорочни лікар общей пракси можем лем похваліц тот словнік у котрим коло 5800 еквиваленти пошоровани так як и у словніку було котрого численшого народа на шведе. Вонкашні випатрунок тиж треба похваліц, ма медицински ознаки, ані є не мали, ані не вельки, а и квалитетно поробени.

Прето кед не знаце як ше вола даєдна хорота, лебо орган по руски, лебо як ше чишлі на латинским шлебодно погледайце у тим Медицинским словніку по руски.

Думам же будзе каждому интересантни и прилог др Юлиана Рамача о традиційним ліченю при Руснацох и вшеліак список шицких руских лікарох, зубарох и апатикарох.

Др Весна Надь

Присуство руского словніка медицинскей терминології на литературних бокох нашей периодики ма вельку значносц. Уж и прето же то перши словнік у нашей исторії пошвечени медицини и медицинским поняцом, хтори часто хаснуєме у каждодньовим живоце, а дзекеди их ані правильно не знаме розтолковац.

* Пречитане на промоції у Вивершней ради АП Войводины, Нови Сад (24.03.2006)

Словник обсяжни и по числу слів хтори ту наведзени и високого квалитету у самим прекладзе. Присподобени є за ширши круг хасновательох, а насампредз барз добре похаснує у роботі здравственим роботніком же би могли цо єдноставнейше потолковац своїм пацієнтом провадзаци симптоми и почезкосци и на тот спосіб их едуковац и научиц як ше треба гигиєнско и диететски справовац у каждодньовим живоце. Тиж словник будзе хасновити штредньошколцом и студентом як и їх професором при виучованю науки медицини.

З медицинског боку патрене сама систематизация змистох коректно поробена. Толкуюци и прекладаюци єдно слово, поведзме орган плућа-pulmo - плюца, на ньго ше надовязую термини за дотични орган, хтори ше часто хасную у медицинскей пракси и указую на хороту того органа, або даяки пременки вязани за тот орган:

ПРИКЛАД

Плућа	pulmo	плюца
- шум на плућима сличан пущкетању	- crepitatio pulmonum	- хрипане
- запальєне плућа	- pneumonia	- запалєне плюцох
- надувеност ваздухом плућног ткива	- emphysema	- надутосц плюцох з ваздухом

Таки приклади єст вельо та их не будзем шоровац.

Информована сом же виробок словника датира од 1999. року. Од того часу, по нешка, у медицини ше зявели и нови понятия, хтори з часци унешени до Словника, вецей информативного характеру.

Так, наприклад, задніх рокох актуална птицова (птича грипа) хтора ше шири по швецє, окреме на востоку и одноши велї животи.

Спомнута и ANOREXIA недостаток апетиту, хорота або синдром хтори ше стрета у младшим возросту и то вецей при женских особох хтори пре тренд и амбициї приводза организєм до вирабйованя, односно до стану преживйованя, кед базални метаболизєм зведзени на минимум.

Цо повєсц о СИДИ те синдрому котри здобути од недостатка имунитета, хтори виволани зоз HIV вирусом, кед знаме же єст вше вецей регистрованих од тей опасней хороти.

То хороти новшого часу, з добрей часци спричинени зоз сучасним спосібом живота так же шлїдуюцим генерациейом охабимє потолковац велї неясносци зоз хторима ше тєраз стретамє.

Читаюци текст, несподзивала сом ше прекладу латинских назвох на наш руски, народни язык. Велї, окреме старши особи, хасную таки слова, а зоз чим ше и я стретам у ординациї при роботі:

ПРИКЛАД

дробина, дробови	viscera	живот, бураги, дроб
крезуб	edentatus	щербати
крган	lariux	гагор
материца	uterus	плодніца, матка
смрдљиви дах	ozarena	сопух

Велі латински термини описно преложени на наш язык, цо не завадза при порозуменю истих як цо то наприклад:

млечац	stomatomycosis	печаркове охорене шліжацей скорочки у устох
другоротка	sekundigravida	жена хтора ше по другираз породзела

Медицина, як наука, непрерывно напредує у смислу виучованя нових хоротох, розвиваю ше нови попатрунки, тренди, у ліченю рижних хоротох. Тото шицко провадзи и розвой технології у диягностикованю и легчайшим способе вигледованя спричињовательох хоротох.

Гоч зме жем у транзиції, але здравствени роботніки ше трудза провадиц крочай зоз шветовим стандардом и уровнем знаня, схопности. Так и словнік медицинскей терминології на руским языку настал з цильом же би злєпшал квалитет диялогу ЛІКАР – ПАЦИЄНТ, же би ше розумели студенти и професоре, же би недоступна терминология з медицини постала яснейша за нашу народносц.

Кед бим правела даяку файту анализи того словніка, можем повесц же облапени вельки фонд словох медицинского значеня хтори фахово и квалитетно преложени на руски язык, приспособлени и розумліви є за читачох и послужи за здобуванє знаня зоз медицини.

На концу длужна сом надпомнуц же наша литература, зоз тим проектом закочує на сучаснейши коляї свойого експанзивного розвою.

1. I	unus, uno	14. XIV	quattuordecim
2. II	duo	15. XV	quindecim
3. III	tres	16. XVI	sedecim
4. IV	quattuor	17. XVII	septendecim
5. V	quinque	18. XVIII	duodeviginti
6. VI	sex	19. XIX	undeviginti
7. VII	septum		
8. VIII	octo	20. XX	vigint
9. IX	novem	30. XXX	triginta
10. X	decem	40. XL	quadraginta
11. XI	undecim	50. L	quingaginta
12. XII	duodecim	100. C	centum
13. XIII	tredecim	1000. M	mille

ЕТНОЛОГ О РУСНАЦОХ*

(Душан Дрляча, *Руснаци у етнографских записох*, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2006)

Думам же мам досц роки и досц роботного искуства, та ше усудзуем висловиц єдну єретичну думку. Мушице ми вериц на слово: *ніхто* (вшелїяк, з длужним почитованьом, окрем автора), але *наисце ніхто* не пречита кнїжку так детально, студиозно, з таким роздумованьом и конструктивно як – преkladатель. Преkladатель тота капча цо авторово думки зоз жридлового, преkladного языка преточує до преложеного, и то так же би вони не були „превидни”, же би ше их не чувствовало як преложени, але як кед би були написани праве на тим язичу. Ище вельки нобеловец Иво Андрич гварел же ше *права магия твори и з имажинарним бори* робота доброго преkladателя и же

би без преkladательох и без преkladаня людска культура не була така яка є – универзална. Прето сом, як єдна з преkladателькох, зоз щирю помоцу моїх пожертвовних колегиньох Наталиї Канюх и Ирени Натюк, зоз задовољством пристала представиц вам кнїжку професора доктора Душана Дрлячи „Руснаци у етнографских записох”.

Як и сам автор у уводним слове гварел, найвекша часц роботох настала концом 60-тих рокох прешлого вику, кед Етнографски институт Сербскей академїї наукох и уметносцох почал преучовац национални меншини. З авторовим вигледовацким корпусом не облапени три найвекши руски населєня у Бачкей – Руски Керестур, Коцур и Дюрдьов и Город Нови Сад, але праве мали сримски валали розмесцени южно и заходно од Дунаю и Сави – Шид, Беркасов, Бачинци, Сримска Митровица, як и Миклошевци и Петровци у тедишнім заходним Сриме (нешкайша Република Горватска). Резултати вигледованьох о Руснацох обявени на сербским язичу у векшим числє публикацийох хтори нешка доступни лем меншому числу почитовательох прешлосци. Гоч од їх обявйованя прешло вецей як 30 роки, вони не страцели на значносци. Напроцив, позберани на єдним месце и положени медзи рамки, вельо су векши гарант зачуваня дакедишнього живота Руснацох у Сриме и представляю красне злучене традицийного и сучасного на тих просторох.

* Пречитане на промоції кнїжки у Скупштини АП Войводини, Нови Сад (1.12.2006)

Кніжку мож, условно, подзеліць на штири по файти розлични тематски целосци.

У *першей часци* ше находза мозаїчни роботи пошвечени насельованю и размесченосци Руснацох у Сриме, матичним кніжком и літописом, описованю обичайох при Руснацох, мишаним малженством, стихом на надгробних памятникох итд. Тото цо дава окремну значносц тим текстом то методологийни приступ яки др Дрляча применел у своїх вигледованьох. Вон не лем же строго почитує виродостойносц приповеданя своїх собешеднікох (информаторох), але ані у єдним случаю не надрилує свойо видзене одредзеной ситуації. Наприклад, кед пише о Руснацох у Сриме, за хторих Руснаци хасновали локалну назву „Горняци”, др Дрляча тоту групу не характеризує по теорийних шаблонох яки дзепоедни вигледоваче о тей проблематики пробовали або и нешка пробую и далей надриліць. Вон добре заключає, як цо обачел и єден з рецензентох, етнолог Любомир Медєши, же тоти „Горняци” то познейше приселена група, але зоз другей території и з дакус иншакима традиційними культурними прикметами од гевтих Руснацох цо ше уж теди формовали як окремна етнічна група, оддвоєна од культурно-язичней традиції матичней території походзєня и свидома же не припада етнічним заєдніцом (народом) хтори єй *блізки*, але заш лем – *иншаки*. Понеже ше заш лем требало притуліць гу даєдному боку, „Горняци” ше у Сриме прилагодзели гу Руснацом як гу векшей, численшей заєдніци, а Руснаци ше, з другого боку, не вєдначовали з Українцами, гоч жили з німа як зоз „барз блізкима”. Др Дрляча обачел же Руснак и „Горняк” етнічно блізши як Руснак и Українец, а тиж блізши и як „Горняк” и Українец. Вон преучел дзепоедни прикмети традиційней культури при Руснацох и при Українцох, але тоти прикмети кладол до истей дружтвено-етнічней норми *лєм у такей мири* у якей вони мали заєднічки корєнь – не вєдначовал их. Аж и кед писал о Лемкох (Русинох у Польскей), др Дрляча им у своїх записох давал нагуду же би сами одредзели свойо положєне медзи Русинами, Українцами або Поляцами.

Методология вигледованя и обробку податкох у етнології як науки одредзелела др Дрлячу же би у розгварки з информаторами применел модел по яким описовал сегменти каждодньового и дружтвеного живота Руснацох у каждым населєню окреме. То: кратки историйат населєня, число жительох, їх национална структура и походзєне, занїманя, традиційни и обрядни єдла, хлопске и женске облєчиво, обичаї, вира, швета, образованє, малженство, здравканє, родзински одношєня, здравствєни стан и народне лічєне, шпиванки и танци, назви за домашні животинї и їх доволванє, та стихи на надгробних памятникох як окремна форма народного лирского виражованя. Гоч тоти характеристики у рижних населєньох барз подобни, вони потвердзую авторову методологийну дошлїдносц и виродостойносц записох чию значносц мож мєрац зоз звичайними монографским виданями яки характеристични за описованє даєдней етнічней заєдніци.

У *другей часци* кніжки, хтора пошвечена народом и языком у контакту – Руснаци и Серби, Руснаци и Руси, Лемки (Русини) и Поляци, Руснаци и Українці – приходзи до вираженя авторово незвичайне познаване социолінгвистичних категорійох як цо язичне пожичованє, язичне мишанє, інтерференция, билингвизем и диглосия. Так др Дрляча барз добре обачує же припадніки старшого генераційного пасма чуваю архаїзми, а припадніки штреднього и младшого генераційного пасма прихильни язичному пожичованю и черанки (заменьованю) языка у ситуацийох кед обидвоме собешедніки рускей националносци. Кед собешедніки з розличних бешедних подручох, при старшим генераційним пасме інтерференция руского языка обачлївшя у висловох на сербским языку, а при младших генераційох – у висловох на руским языку.

У *трецей часци* кніжки ше находза авторово видзєня етнічного идентитету Руснацох у дньовой преси и публикаційох хтори пошвечени Шиду и Сримскей Митровици, а у *штвартей часци* приложена обяжна литература о Руснацох (441 библиографска єдинка) хтора постава добре жридло за спатранє ширини интересованя за руску проблематику и препатрунок менох авторох з тей обласци. Медзи авторами єст гевтих цо о Руснацох писали на основи власних сознаньох, але єст мало тих цо маю виражену дистанцу у одношеню на предмет преучованя. Др Дрляча у етнографских записох о Руснацох не представя себе, своєю прешвечєня, але виродостойно призначує тото цо видзел и чул. Прето його записи источашнє и слика одредзєного етнічного здогадованя медзи Руснацами и одраженє часу, дружтвєно-културних условийох у яких ше Руснаци намагали остац „своєю на своїм”.

При концу кніжки ше находза рецензїї єминентних фаховцох – историчара Михайла Горняка з Београду, етнолога Бреди Влахович, тиж з Београду, и етнолога Любомира Медєша з Канади, як и слово видавательох по руски, сербски и англійски.

Кніжка илюстрована зоз старима фотографиями цо приказую предмети у обисцу – хижу, орман и ладу, роботи на полю хтори ше нешка окончує на сучаснейши способ (косидба и тлачидба, процес роботи з конопу), народне облєчиво з рижних периодох, традиційни обичаї (прадки, шедланє) итд.

Жридлово свидоцтва яки нам у тей кніжки дал др Дрляча драгоцини каждому народу, а окреме нам Руснацом, бо кед надалєко познати и припознати науковец неруского походзєня дава таку увагу традиційним, культурно-етнічним характеристикам Руснацох, як вредносцом хтори етнология и други науково дисциплини теорійно препознаваю и у науковей пракси почитую, вєц то причина вєцєй же би и Руснаци були упознати з нїма.

Найскорєй не повем нїч нове кед вас здогаднєм же *анї єдна работа не поробєна так добре же би не могло буц и лєпше*. Лєпше вше мож, але ше заш лєм наздавам же тота хасновита кніжка, и у таким скромним виданю яке члєни Лінгвистичней секції Дружтва за руски язык, литературу и

культуру з любову и почитованьом пририхтали за друкованє, найдзе драгу гу своїм читачом. Я ю наисце цело препоручуєм и сердечно дзекуєм професорови докторови Душанови Дрлячови же Руснацох представел читачом зоз сербского язичного подруча, а нам Руснацом оможлівел неутрално дознац о себе вецей як цо зме знали и обовязал нас на чуванє, пестованє и унапредзованє своїх националних, культурологийних и интелектуалних здобуткох. Та, най будзе щешліва драга тей кніжки! За єй читанє треба лем добру намиру и отворене шерцо.

Зоз промоції кніжки Руснаци у етнографских записох: др Душан Дрляча (у штредку) Дюра Папгаргаї, др Любивое Церович (на право) и учашніки Скупштини Дружтва, 1. 12. 2006. року у Новим Садзе

Ліляна Радуловачки

РУСНАЦИ У ЕТНОЛОГОВИХ ЗАПИСОХ*

(Др Душан Дрляча: *Руснаци у етнографских записох*, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2006)

Кніжка “Руснаци у етнографских записох”, автора проф. др Душана Дрлячи, наукового советніка Етнографского институту Сербскей академії наукох и уметносцох, припада гу етнологийним публикацијом о етнічних заєдніцох хтори жию у Сербії, а хтори иншакеј бешедней и конфесийней припадносци, та и культури.

Кніжка настала як резултат интересованя за Руснацох у рамикох преучованя националних меншинох у Войводини, хторе окончовали етнологове Етнологийного институту САНУ з Београду.

Ту публиковани статї настали седемдзешатих рокох двацетого вику и представляю драгоцини податки и материю о чаше насельованя, жительство хторе населене у Заходним Сриме: Бачинцох, Беркасове, Шидзе, Сримскей Митровици, Индії, Миклошевцох, Петровцох, потим о вири, бешеди, професийней ориентациї, обичайох, вереню, облечиве, едлох и шицким тим цо ше одноши на часц культури звичайних людзох.

Автор теј кніжки, др Душан Дрляча, за презентоване роботох хасновал малочислену жридлову литературу – матични кніжки, літописи основних школох, а значно жридла за публиковане роботох представляли и непоштрєдни теренски вигледованя у уж наведзених местох.

Автор у теј кніжки розправа и о Руснацох на ширших просторох Польскей, України, Словацкей аж по Сербию, Канаду и Америку. За презентоване роботох автор хасновал и обсяжну литературу, углавним Руснацох з Войводини, одкаль ше Руснаци насельовали, односно розсельовали до Сриму.

На основи виложеного, автор др Душан Дрляча, а прејг Дружтва за руски язык, литературу и культуру з Нового Саду, хторе издаватель теј кніжки, значно допринесол спатраню культури живота Руснацох у Заходним Сриме концом прешлого вику.

Кніжка етнографских записох о Руснацох будзе представяц незаобиходну фахово-наукову литературу шицким вигледовачом Руснацох у Сриме.

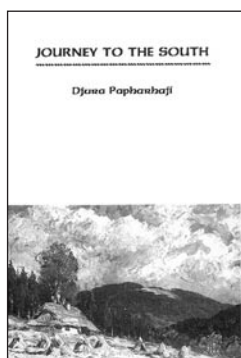
* Пречитане на промоциї кніжки др Душана Дрлячи „Руснаци у етнографских записох“, хтора у рамикох 16. манифестациї „Дні Миколи М. Кочиша“ (16. децембра 2006. року) отримана у Сримскей Митровици.

 ИЛЕЙН РУСИНКО (ELAINE RUSINKO)

ПАПГАРГАЙОВО ПУТОВАНЄ НА ЮГ

Як Руснак з Войводянского региону у Сербиї, Дюра Папгаргаї представя мали младнік малей славянскей групи хтора ма свойо корені у самим шерцу Европи. Жридлове отечество Русином (тиж познатим як Карпато-Русини, Руснаци и Ruthenians) змесцене на розкриже дзе ше сходза граніци Польскей, Словацкей и України. У осемнастим вику, предки нешкайших войводянских Русинох ше почали селіц на юг и населели ше у жупанії Bács-Bodrog (по руски: Бачка) и Szerém (Срим). Шицки території населени з Русинами ше нашли у другей половки двацетого вику под доминацию комунистичних державох (Советски Союз, Польска, Чехословацка, Югославия). Як резултат, у Карпатскей оцовщини мено *Русин* було забранете, Русини идентификовани як Українци, а окремини русински язык, литература и култура з векшей часци нестали зоз Централней Европи. На щесце, як резултат коинциденції политичних обставинох, Русинска националносц, язык и култура були дошлебодзени розвивац ше у Войводини.

У другей половки двацетого вику, од шицких Европских Русинох, тоти цо жили у Югославії уживали найвигоднейши условия за национални и културни розвой. Док ше у їх першобутней оцовщини Русини борели за свойо припознаванє, русинскей култури було дошлебодзене пуциц корені и роснуц у Войводини. Початок свидомей литературней творчосци медзи войводянскима Русинами ше находзи у вчасним дзеветнастим вику кед друкована перша окремна кніжка на русинским, руским языку, кніжка поезиї Гавриїла Костельника хтора ше зявела 1904. року. Костельник тиж обявел и першу граматику языка войводянских Русинох 1923. року. Русински, руски кніжки и новини друковани и медзи двома шветовима войнами по снованє видавательней хижи „Руске слово“ (1945). Катедра за руски язык и литературу основана на Филозофским факултету Универзитета у Новим Садзе 1982. року, а Фестивал русинскей култури, на хторим ше грає, шпива и танцує, организує подобово вистави и читанє поезиї, отримує ше ише од 1962. року. Иснує и Музей рускей култури и Руска подобова галерия у Руским Керестуре дзе популация з найвекшей часци Руска (Русинска). Руски национални театар „Петро Ризнич - Дядя“, у хторим ше шицки представи виводза на войводянскей варианти руского (русинского) языка,

основани як Аматерски руски театар „Дядя” (1969) зоз сценами у Руским Керестуре и Новим Садзе. Язык на хторим нешка бешедуе Руснаци, Русини у Войводини, бул анализовани як микроязык у славянскей фамелиї языкох. Вон дзелі пременліви восточнославянски (Карпато-русински) и заходнославянски (восточнословацки) характеристики з доминацию остатнього. Прето, з його коренями и восточнославянскей култури и вше блізшими вязами зоз южнославянским интелектуалним шветом у хторим ше и розвил, писана на языку хтори дзелі восточни и заходни славянски характеристики, литература войволянских Русинох представя єдинствени Славянски меланж.

У двацетим вику, млада югославянска литература ше розвила од традиционального патриотского романтизму по модерни роботи прихильни авангарди. Але, при концу Другей шветовой войны, кед пришла под културни вплив комунизму, ей розвой бул спомалшени пре надрильоване Советско-розказованя социялистичного реализму. Роки 1960-ти видзели креативне розрастанє зоз зявеньом младих писательох и нових формах. Перша приповедка у литератури войволянских Русинох „Жеми моя” хтору написал Владо Костелник, була обявена 1967. року. Медзи значнейшими поетами и писателями прози були Юлиан Колесар, Мирон Колошняї, Штефан Гудак, Мирон Будински, Микола Скубан, Мелания Павлович и Мирослав Стрибер. Але стандарт за поезию поставел Дюра Папгаргаї чия перша збирка поезії „Ту, такой при шерцу“ од 1969. року була видвоєна од других по своєй лиричней краси и порушуючих темох. Папгаргаї предлужел з писаньом крадкей приповедки, драми и литератури за дзеци, як и критики, учебніки, а тиж предлужел и з новинарством. У його писні „Подла боиграфия” зоз кніжки „*Путованє на юг*“ Папгаргаї розпатра свой живот под ограніченями комунизма кед бул одрезани од вонкашнього швета, кед поволанка на медзинародни святчни сход мушела буц одбита и постала „мишом госцина“. Од 1989, заш лем приял велі награди за литературу и його работа була прекладана на даскельо європски языки. „*Путованє на юг*“ 1991 перши обсяжнейши преклад його роботи на англійски язык.

Папгаргайово писні у „*Путованю на юг*” рафиновани, ерудитивни и интелектуални. Михайло Ковач, русински поет, критик и Папгаргайов колега, дзелі писні у „*Путованю на юг*“ на три категорії: 1) на тоти цо треба читац без интерпретациї; 2) на тоти цо „розумимє“ и толкуєме емоционално, тє. тоти цо их можеме „чувствовац“; и 3.) на поезию хтора недоступна, за хтору не иснує очиглядни ключ (Ковач, бок 49). Папгаргаї хаснує русински язык идиосинкратично, прешируюци можлівосци словох з креираньом сликох хтори прешируюю їх значене аж по точку розпукнуца. Хаснує ридки и архаични слова хтори спокусни аж и Руснакови хторому то мацерински язык, а „*Путованє на юг*“ наволане „язични скарб“ русинского языка (Ковач бок 48). З широку лексику, високо виробенима сликами и иновативну поетску имагинацию, його поезия представя спокусу аж и за

найкрасивішого читателя, а да і не споминаю як є незвичайно спокусна за перекладача. Папгаргаї ма тенденцію хасновац традиционални поетски форми цо баржей типичне за сучасну Славянску поезию як на Заходзе. Його рима і звук ше преплетаю цо часто дава нове значенє хторе ше нажалє але неминовно траци при перекладаню. Велі з Папгаргайових сликох не конвенционално поетски; як цо і сам пише: „Я не соловей, шпив мой як полін горки, / як жовч печаци од котрей квиток прее.” (З писні „Я не соловей”). Вон поетов поет вирни власному розуму, очом і конечно поетскому швету. Як надпомнута у поднасловє „*Путуваня на юг*“ хтори пошвещени поезії, вон витворює високо литературне і символичне Євангелиє по Йоану, хторе почина зоз „На початку було слово“.

За Папгаргая то   „И на остатку було слово.“
Слово мой дом. Мой лік. Моя каплічка.
Цеплінка з котрей слунечко напаво позни роки.
Моя кетишка, мой крижик, моя улічка –
вакцина за тогожемски отровни словни поки.

Дзвигаюци ше зоз того пошвещеного і езотеричного розуменя языка, Папгаргайова поезия, то важне надпомнуц, не слаби вязу зоз животом обичних людзох зоз хторих ше вон зявел. У його роботи доминантни польоділски слики. Сцернянка на полю, зарно кукурици, били води і дзиви вишні то кулиси його швета, і вон хаснує тоті рустични елементи з магичну і фантастичну наглашеносцу. „Мой цинь одо мне сцека“, особов двойнік ше запрагує до небесних плугох же би орал гвизди. Часци рока - вчасна яр, ешень, пши летні дні і жимске децембровске розположене - даваю фон і імпульс його поетскому роздумованю. Виліви, трешеня жеми, камені і лепетки часц поетового фамелийного кругу: „Камень мой брат, мой молитвенік, моя родзина“ („Краса каменя”). За нього, человек родзина з каменюм і траву:

Гваря: ороши травка колєно мацери жеми
і слунка ключи висцера коров і габжина,
і чарна ше і жовта на камень спекаю неми,
та человек коровчу постава найблізша жива родзина.
(„Цеплота слунка“)

У писньох пошвещених природи ше находза його найкрасши і найпоетичнейши сликовити описи. Слунко „на жем руца свою огняну шапку“ („Каникула“), „мраз ше понука до скленцох на госцину“ („Ешень”), „Гордон ше з меджи оштро припина за цицку неба“ („Роса, ліковите желе”), а лепетка „госц з другого швета“ („Лепетка, летушні госц“). У таким природним окруженю Папгаргаї будзи паметанє на подобу старенькей мацери з карком цо го „згорбели кросна з розваляного салаша“ дзе ше „цепло коліше памяток шведена трава“ („Лік за мацер“). Поета тиж

находзи поетску інспірацію у локальних народних вереннях („Хованец путує до небесох“), у традиціональній русинській культурі („Руснак“) і сучасним пост-комуністичним прилагодзованню „Руснак ше враца до нашенья лебо купованє церковних столкох“.

Наслов „*Путуванє на юг*“ богато здогадує. Путуванє то метафора за живот, а юг то слика вязана за шмерц и гроб. У насловней писні, „Путуванє на юг“, Папгаргаї пише:

Кед раз одпугуєм на юг
два метери и дацо под самого себе
завиши од змиреносци ашова и гробарового плеца,
охабце ми по концу ногох места за гніздочко
з найколяцейшого пруща, тельо кельо сом сам себе вимерал.
Можебуц даедна говля до нього дараз злєци.
Ша я ше з говлями так часто
на юг зберал.

У писні „Черешня на меджи“, поета знова спомина час „кед раз за навше одпугуєм на юг“. У іновативних сликах, поета ше добре поставел спрам своєй животней драги: „Пука ми похребцина од зайди цо ю влєчем, / прето так часто поклон гу чарней жеми биєм.“ („Зайда“). Облєчени до своєй „домашней шмати“, оригінальней слики у хторей ше нагадує „єшень живота“, вон ше здогадує радосци у младосци у чувствительней слики:

Добре тебе, дню.
Твойо ше рано зоз млєчним зубком
хвата за розквитнуту вишенку,
та з билим шлаєром
гу поладню, кед червени плод
под яснами праска.
(„Єшень моя домашня шмата“)

Свидомосц о концу живота и живоце по шмерци домінантні у писньох тей часци кнїжки, волаю поету гу зєдиньованю ознова з природу и його родзину: „Не боїм ше єдино загробного живота. / Отамаль помали сцигую мойо родзини.“ („Страх од висини“). Чукундідо викукує з гроба и постава часц природи и його потомкох дзєкуюци дзивей вишенки хтора дзвигла мраморови надгробни памятник:

Били облачок одхилєни.
До нього каждей полноци
гвизди падаю
и сок вишньови дзиви цицаю,
док их когути гробарово
не одкукурикаю.
(„Над гробом дзива вишенка“)

Поетова вяза з його предками („Дідова би́ла тайна“, „По кон́цу ді́дового гроба орешок“, „Путую́ мойо́ предки“) подобна бри́ги за його́ потомство („Ши́цке ми́ потомство́ путує́ за ашовом“), креираю́ци лане́ц Русинского́ тирва́ня, цо́ можебу́ц и ге́нералне́ поруче́не ца́лей кні́жки.

Заш лем, у барже́й реалистичним́ смислу, „Путова́не на ю́г,“ тиж припове́да и о́ мигра́ції Руси́нох з і́х Карпа́тске́й о́цовщи́ни до Во́йводи́ни - же́ми ю́жних Сла́вянох, і́х політи́чних и́ природних́ спокосо́х и і́х прилагодзо́ваню гу́ новим́ око́лно́сцом. Повторі́оване́ метафо́ри ка́леменя́ ле́бо преса́дзо́ваня у Па́пга́ргайових́ поемо́х ма́ поетски́ и пра́ктични́ змисел; вон на́волує́ Руси́на „ло́за ка́ламена́“ („Русна́к“). Як гу́сти и це́рньовити́ русински́ лес, русински́ народ́ составе́ни з гру́бих сте́блoх и ні́жних печарко́х, хтори́ витирва́ през ви́тор и о́гень же́ би зно́ва квітну́л спод катовске́й ше́кери („Руски́ лес“). Поетова́ подо́ба ше́ може і́дентифі́кова́ц як Руси́н - Руси́нска ко́шуля́ му зросла́ зoз ско́ру („Хи́жна пти́ца“) и як си́н „наро́ду котро́му не́ потре́бни ге́роє“, вон за́ш лем сла́ви його́ едно́ставну́ отворе́носц и́ приро́дну че́сно́сц.

Русна́к не́ скала́, не́ гром, не́ кри́дло орла́ над хма́рами,
не́ то́та ча́рна стра́жа цо́ очи́ слунку́ з ло́кцом ви́пека.
Русна́к то́ гру́да че́рства́ цо́ ше́ пайта́ши зoз ди́жджами́.
Русна́к то́ дзвон́ церкво́вни, зорні́чки́ гви́зди жо́хтар мле́ка.

(„Русна́к“)

Пре́ таку́ едно́ставну́ и мо́ралну́ че́рство́сц („Русна́к то́ оре́х ко́щак, се́демлу́пови, я́дра ка́мени“), Руси́нскому́ наро́ду ше́ поспі́шило́ витри́ма́ц спо́куси хтори́ мо́гли звла́да́ц і́х ма́ле́ число́:

У́ гоно́х ю́жних то́ пра́ве то́та тва́рда ба́совка́
на́ котрей́ ча́си ла́му сво́йо о́штри зу́бати́ плу́ги.

(„Русна́к“)

Супти́лносц́ поетових́ сли́кох ча́сто при́крива́ ло́кални́ пориви́ його́ поетичне́й і́магіна́ції, як цо́ то́ у да́скельо́ пи́сньoх хтори́ ше́ одно́ша на́ періо́д кому́нїзма́ и не́шор хтори́ наста́л по́ його́ розпа́ду. Ча́сц кні́жки „Зуба́те слунку́, блага́словени́ час“ і́ронично́ опи́сує́ то́т „блага́словени́ час“ зра́дох, га́ньби, кре́ви, же́ртвох́ и са́мовиво́ланого́ розпа́ду. У́ Руси́нским́ я́зику, „зуба́те слунку́“ о́значає́ періо́д вча́сней я́ри ке́д ше́ обе́цую́це слунку́ стра́та зoз жи́мним во́здухо́м хтори́ му́ не́да ви́полні́ц обе́цунку́. Та́ка бу́ла атмо́сфера́ ко́нцом два́цетого́ ви́ку у́ Ю́госла́вії, ке́д де́мократиза́ція и́ рефо́рми бу́ли ве́дно з ко́рупці́ю и́ фру́страці́ями. Пи́снї́ пошве́цени́ те́й те́ми пре́полни́ зoз сли́ками́ га́досцо́х и́ розпа́дованя́. „Блага́словени́ час“ то́ ча́с „спі́ршене́й епі́лепсі́ї“ ке́д „зло́ба ше́ ко́ци у́ власним́ шпі́ку“, „слунку́ ше́ ши́мишка“, а́ „бра́ца на́ но́жу сти́дну́ту га́ньбу́ смія́дно лі́жу“ („Зуба́те слунку́, блага́словени́ час“). „Че́сц на́ кила́шох“ ке́д же́ є́ не́ отворе́но на́ преда́й, як сто́лки у́ церкві́ хтори́ те́раз купе́ни од́ тих́ цо́

скорей „поплювали“ традиціональні вирські обичаї: „Червену кніжку чарни молитвенік меня”. Папгаргайова одбойносьц спрам такей хипокризії дійсна у иронії писні „Руснак ше враца до нашєня, лебо купованє церковних столкох“ кед комунисти хтори забули „Оче наш“ ознова предаваю свойо души гледаюци право на столки у перших шорох: „З першого шора / знова до першого.“ Цо ше случело, пита ше Папгаргаї, зоз злу надніцу? Одвитує з горку безпомощносьцу:

Чловек ма свою цену.
З часом ше цена меня.
И морїо саме поліже власну пену.
Руснак ше враца до нашєня.
(„Руснак ше враца до нашєня, лебо купованє церковни столкох“)

Пост комунистична ера представя окремну спокусу за Русинох и Папгаргаї невістати у своїх осудох бувших лидерох („Червени Мойсей”) и системи хтора не патрела на людзох як на индивидуални людски существа але их лебо идеализовала як богох лебо их дегуманизовала: „Статок ма цену, образ святиня, кадзи рушиц?”

Зуяна гвизда обраца хрибет гу востоку.
Хто ше одчая твар ей зодрапнуц зоз застави?
Небо зоз себе на жем здрилело скверну поку
просто на галер, най ше з чловечим карком дави.
(„Путує шестра гвизда ”)

„Пишни шерп и млаток“ зожарла ардза, а „на карку храста восток прекліна“ док „з коляцим краком у чарней жеми жертви чита“. При будзеню таких бруталносьцох, питанє судзеня и вини ше дзвига на поверхносьц и чловек завжати зоз медзинационалним кирравим насилством („Нож“, „Врацанє до истории”) и зрадами („Треце кукуруиканє когута“, „Кат“) по точку кед го зли час наженє сумняц и до власней души:

Наисце хто ме так очудацел
зоз шицких моїх прєсвятих пейцох бокох
же сом ше, забувадлани до вовчих рокох,
и од самого себе страцел?
(„Хто ме так очудацел?“)

Чловекови потреба сцекнуц од такей ситуації. Як Папгаргаї гвари у закончуюцей писні того поглавя, муши ше обрациц хрибет затровеней жеми „док злоба на власним кореню не згніє”:

Треба пойсц. Часу по корень нохци скрациц.
Не дац на себе и чоло и кошулю блациц.
Не дац зоз ока стриберну зарю страциц.
Треба пойсц. И нігда ше вецей не врациц.
(„Треба пойсц“)

Поета находзи прибежище у природи, як описане у наступним поглавю „Краса каменя”, у любови и страсци („Вовчи ноци“), и у безбрижним гумору („Мой цинь одо мне сцека“). Можебуц же найчувствительнейша и найкрасша сличка у його писні „Кед пес ци ніжно оліже руку“

Нігде нет тельо чистого неба як у пшим оку,
нігде тельо ніжней цеплоти
як на пшим язичку...
Пше небо ци под коленами
широке як заграда.
И кед пес ци ніжно оліже руку, знай,
то небо на твою длань
ніжно пада.

Подєднак забавна, гоч и зоз цму, бестидну основу и писня „Паночка поезия шпацира през мою жовч“, дзе

Млада поетеса опатра себе задок у авзлогу.
Яка прекрасна громадка поезиї!...
Поезия ше верци: ліво, право,
як парадни строй швижо оштриганих регрутох,
як вигладкане шедло под спенету кобулу,
як два пажерни ока
вищирени зоз цмей дзири
под прахнявим зубом.

Папгаргайово конєчне прибежище од неморалней реалносци и болю живота, його „вакцина за тогожемски отровни словни покої” то поезия („И на остатку було слово“). Жиц живот у швецє неприятельски расположеному гу його поетскей сензибилносци, вон вжал стих за свою оцовщину („Подла биография”). Заш лєм, за нього, поезия не легке вимкнучє, идилични рай, але баржей несигурна и менєй умируюца оцовщина у хторей змишани „власне пекло апостола“ и горки смак тарки; поезия то врачарка и цепла любовніца („Повратнік“). Творенє поезиї не легке и неусиловне случованєг але искусство хторе комбинує радосц и боль „ягод остатні корч жени у пологу“:

То ягод кед биш жилу резал
на власним карку
же биш з ню звязал тот камень под ребрами.
Як кед биш на шлепе око ліпел марку
же биш го на драгу послал
з ластовками.

(„Родзенє писні II“)

Поетске творенє описанє з богату евокативну визуализацию хтора подполно розумліва вироятно лєм самому поетови:

Пошееш пламень, збовчи сцерень.
 Посадзиш шерцо, родзи ше гад.
 З благого жренка пукне церень.
 З цеплей хлебовки запахне глад.
 („Родзене писні ІІІ“)

Але на остатку, сон створени з поезию умирає бо вон „накарми вовчи рок“ („Родзене писні ІІІ“). А заш лем Богова катичка спозорує поету же би не глядал потіхи у сну хтори сце ознова роснуц у слове („Богова катичко, дзе ме однешеш?“) Поетски швет не дацо цо мож занедзбац: „Слово мой грих. Моя молитва и моя покута./ Торжество розума, краса чола, тілесна пиха“ („И на остатку було слово“). Його прицагуюца моц и вплив облапяю широки простор од едноставного селяна („Простацка писня“) по велького Толстоя („Ешень у Ясней Поляни“). Заш лем, поетов доминантни стих еднак оцудзуюци як и прицагуюци аж и гу йому самому:

Я не соловей, я стражар, я прибранец.
 Слово ми оштре жадло, а шпив каменец.
 Прето сом у власней скори части странец,
 прето мой стих багренов черньови венец.
 („Я не соловей“)

Вон описує свою поезию у цмих сликох як злізану ослу, явну фраерку и як блудни вред, власному карку тупу шекерку, розбити дзвон, ноци пиялку, страцени мали хлапчик витхнутей руки, щене одняте суки, на пол копії застава здзата, гробаров сон, и „од цеплей цицки одбите чадо цо дойчи смертельни грих“ („Дзе ше то подзел мой стих“). Заш лем, вон жертвує шицко за поезию: „Одрежем себе праву руку по писню“, аж и кед ше пита чи то не може буц оружје цо штрелї назад: „Чи я то стварно погинул од жовчи власного слова?“ („Вислужени вояк чишлі празни патрони“)

Конечно, поета не ма вибор. Вибераючи поезию за свою оцовщину, вон нашол точку стабилносци у швецце пременлівих политичних системох и националних гранїцох, не лем за себе, але и за своїх людзох. За Русинох у Войводини, Папгаргаї литературни швицарнік хтори ошвицує їх локални бриги у шветлу универзалних культурних стандардох. Обезпечує високу точку зоз хторей патраци вони могу свидоми своїх досягох, вимерац цену свойого обстояня и направиц мапу своей будучносци. Дюра Папгаргаї обезпечує поетске предняцтво не лем Войводянским Русином, але можебуц ище важнейше, поставя стандарди Русином у Карпатскей оцовщини хтори праве починаю ознова будовац свою власну националну литературу. Зоз тим прекладом його стихох на англійски, вон ошветлює мало познатих Русинох и приноси их живот и культуру на шветло заходним читательом и интернационалней ерудиції.

Литература:

Ковач, Михайло. „И на остатку остане слово“, *Шветлосц* 30. 1 (януар-фебуар 1992): 45–56.

ПУТОВАЊЕ НА ЈУГ*

Кед одпугуем на југ
теди кед черешня били шлаер на себе здзее
пчолка ей ласкотлїви пахняци венец найдзе,
охабце на самом верху єдну миндюшу, най там
зрее.

Можебуц ю з јужним витриком
мой цинь покрадзме обочкац зайдзе.

Кед одпугуем на југ
теди кед буйне зарно до меха прах свой точи
и кед сцернянка оддихне од терхи златей,
на верх єдного браделка заблїшню мойо очи
лем же би джмуркли спрам белавого неба
же мой цинь, ниа, стражар у чарней скорки
хлеба.

Кед одпугуем на југ
теди кед блузни напучнети розпашу буйни
винїци
и кед чардаки под златну терху почню стукац,
най ми ше у очох лем єдна гиризда на хвильку
зашвици
и шицки дозрети бобки од шмиху
на моїм хмурним чолє почню пукац.

Кед одпугуем на југ
теди кед били пахняци пуканки з неба
цалу заграду до кабата опашу,
знайце: то ме успал пах праве вицагнутого хлеба
и ранша целплота мацерового оченашу.

Кед раз одпугуем на југ
два метери и дацо под самого себе
завиши од змиреносци ашова и гробарового
плєца,
охабце ми по концу ногох места за гнїздочко
з найколяцейшого пруща, тельо кельо сом
сам себе вимерал.
Можебуц даєдна говля до нго дараз злєци.

Ша я ше з говлями так часто
на југ зберал.
(1988)

JOURNEY TO THE SOUTH

Once I have gone to the south
when the cherry tree puts on its white wedding
gown
and a honeybee finds its tempting fragrant wreath,
leave for me a few cherries at the top to ripen.
Maybe with the southern breeze
my shadow will sneak up to kiss them.

Once I have gone to the south
when a rich crop pours its dust into a sack
and when the stubble gets relief from the golden
weight,
on the top of one sheaf my eyes will sparkle
only to wink at the blue sky
proud that my shadow is now guard in a black crust
of bread.

Once I have gone to the south
when lavish blouses open their opulent vineyards
and granaries start to groan under the golden load,
let for a moment only one star glitter in my eyes
and let all ripe berries burst from laughter
on my somber brow.

Once I have gone to the south
when white and fragrant popcorn from the sky
clothes the whole garden in a coat,
know that I was lulled by the smell of freshly baked
bread
and by the early warmth of my mother's prayer.

Once I have gone to the south
six feet and inches under myself
(depending on the spade's stillness and the sexton's
shoulder),
leave at my feet some space for a tiny nest
made of thorny twigs that I had measured for me.
Maybe sometime a stork will land on it.

So often I wanted to go with the storks
to the south.
(1988)

*Писнї у тим прилогу, хтори зоз руского на англїйски јазик преложел мр Славомир Олеяр зоз Торонта (Канада) творя состоїну часц кнїжки Дјори Папгаргая *Путовање на југ*, хтора под назву: Dјura Paprhajaji (Journey to the South, Black Buzzard press, 2006, 85, обявена у Канади.

РУСНАК

Руснак то орех кошак, то хрибет витру, чоло крижу.
То цепли шлімак на смутни сивер заліпени.
То лоза каламена. Корень ей отровни мрази ліжу.
Руснак то талпи неба у чарней бразди затарашени.

Руснак не скала, не гром, не кридло орла над хмарами,
не тот чарна стража цо очі слунку з локцом випека.
Руснак то груда черства цо ше пайташи зоз дижджами.
Руснак то дзвон церковни, зорнічки гвизди жохтар млека.

Руснак то пирщ спримецени на ценким и под пазуху,
вон ше розятри, назбера, спухне, дозреє и превалі.
Руснак то чарна пришага мотики и празному бруху,
то пламень цо и мокру капку зоз своїм оком запалі.

Руснак то осце прикре, площик черньови, рой зуяни
кед му ше скоро з хрибта на метер бере, корень сцина.
То розмарія усобшому просто под образ ружовани.
Руснак ше лем розпятому и мотики ополі згина.

Руснак то квеце крегке ягод мушкатла под облаками –
пахнуц не пахне, але цалому року красу дава.
Руснак то око нахмурене, зроснуте зоз хмарами котрим вон и бразда, и нашенко, и роса и - застава.
Руснак то орех кошак, хладок поладню, роса пацером.
То злата ключка цо з ноци здзера сон каменкови,
та го посцеля под бидло святе – чесц хлівским дзвером!
Царови царске! А гевто, зна ше, по поли: йому и Богови.

Руснак то вредна пчолка цо полін цица, а мед фурка.
То тот рана цо ше сама упарто гної и загої.
То цепла ренда на жимну шию, свята капурка.
То тот студня на котрей сон свой смияд пої.

Руснак то драга крижна, цепла хлебовка.
То голуб под стреху цо марно одніма красу дуги.
У гонох южних то праве тот тварда басовка
на котрей часи ламу свойо оштри зубати плуги.

Руснак то орех кошак, седемлупови, ядра камени.
На нім ше зуби часу и шербя, и ламу и гартую.
То тот ровнячки вредни стражарски змени о од чола по чоло през крев насущну з нами путую.

RUSYN

The Rusyn is a hard walnut, back to the wind, and forehead to the cross.
He is a warm snail glued to the gloomy north.
He is a grafted grapevine. Venomous frosts lick its roots.
The Rusyn is the soles of the sky overgrown by weed in a black furrow.

The Rusyn is not a cliff, nor a thunderbolt, nor an eagle's wing above the clouds,
nor that black sentry that burns the sun's eyes with his elbow.
The Rusyn is like a sturdy lump of sod that consorts with the rains.
The Rusyn is a church bell, and a pitcher of milk for the day-star.

The Rusyn is a growing pimple on the groin and under the armpit,
that will inflame, congest, swell, ripen and burst.
The Rusyn is a black oath to the hoe and the empty stomach,
a flame that can light even a wet drop with its eye.

The Rusyn is a firm bristle, a thorny wattle, and a fidgety swarm
when the skin from his back is taken by meters, his root is cut.
He is rosemary for the deceased under the ornate icon.
The Rusyn bows only before the crucified and the hoe.

The Rusyn is a fragile flower like a sprout under the windows –
it has no scent, but gives beauty all the year.
The Rusyn is a glowering eye, grown into the clouds for which he is a furrow, a seed, dew, and a flag.

The Rusyn is a hard walnut, a shade at noon, dew at dusk.
He is a golden hook that skins from the night an azure dream,
and beds it under the holy cattle – honour to the stable door!
Give to Caesar that which is Caesar's! And the rest, half to him and half to God.

The Rusyn is a diligent bee that sucks the wormwood and sputters the honey.
He is that wound which alone stubbornly oozes and heals.
He is a warm cloth on a cold neck, a holy gate.
He is that well where the dream satisfies its thirst.

The Rusyn is a crossroad, a warm bread-cloth.
He is a pigeon under the roof that in vain robs the rainbow of beauty.
In the southern fields he is just that hard unplowed patch on which ages break their toothy plows.

The Rusyn is a hard walnut, sevenfold rind and petrified core.
On him the teeth of time dull, break, and temper.
He is those diligent flatland guards' rotations that from head to head travel with us through every day's blood.

ЗДРАВЕ НА УСТА УХОДЗИ*

(Маргита Лікар, *Наша кухарка*, друге, доповнене виданє, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, 2007)

Я ше каждой новой кніжки наисце щиро зрадуєм, бо сом глібоко свидома келью знаня, труду, а – вшеліак – и материялни средства треба за ей реализацию. Але, кед видзе кніжка на язике такей малей националней заедніци як цо то наша, руска, моя радосц ише векша. Медзитим, кед таку кніжку вида Дружтво за руски язык, литературу и культуру, наисце сом щешліва. Повем вам прецо праве Дружтво за руски язык, литературу и культуру. Прето же Дружтво у трецей одредніци своєї діялносци – *культура* – тото слово похопело у його найширшим смислу хтори подрозу-

мює не лем культуру виражованя (гоч литературного, гоч подобового, музичного, фолклорного або даякого иншакого), але и культуру *костираня*, биваня, облеканя и живота вообщє. Бо, як авторка кніжки *Наша кухарка*, хтора зоз задовольством промовована на початку марца у обекту фирми „Алимент“, пані Маргита Лікар у своїм уводним слове написала, „водзиц бригу же би шицки у доме були здрави, значи водзиц рахунку о тим цо и як єдза. Лем правильно костирани людзе можу буц здрави, а лем здрави людзе можу добре робиц и твориц.“, а у нашим народзе тиж єст присловка зоз хтору ше, наздавам ше, складаю и нешкайши нутриционисти, же „здраве на уста уходзи“.

Прешло вецей як пейдзешат роки одкеди розпредате перше виданє кніжки Маргити Лікар *Наша кухарка*, другого по шоре приручнїка хтори потребни не лем младим газдиньом, але и каждому обисцу хторе водзи рахунку о здравю и правилним костираню своїх домашніх. Першу *Кухарку* на руским язике обявела 1938. року учителька Ганьча Тимко (виданє обновене 2000. року), друга кніжка подобного змисту була уж спомнута *Наша кухарка*, обявена 1953. року, трецу под назву *Поради обисцу* видал Редакційни колегиум (Любица Медєши, Гелєна Пап и Евфємия Варга) 1965. року, а штварта – *Сучасна руска кухарка* вишла 1987. року у редакції Дюри Латяка.

Иницијативу фамелиї Лікар за обновеним видаваньом кніжочки *Наша кухарка* пані Маргити Лікар Дружтво барз сердєчно прилапело пре два причини: перше, маюци у оглядзе квалитет кніжки хтору ше ише лем у даєдних

* Прєчитанє на промоції кніжки у *Алименти*, Нови Сад (30.03.2006)

обисцох чува як раритет, и друге – як своєродни омаж, знак здогадованя на пані Маргиту Лікар и єй супруга др Ивана Лучечку, хтори не малу часц свого роботного, та и животного вику препровадзели у Руским Керестуре и зохабели медзи його жителями на здравствено-едукативним, образовним и культурним полю, у тих чежких повойнових рокох, тирваці шлід.

Мала сом задовольство, а тераз – кед сом зашла до старших рокох, видзим – и привилегию, же би ми пані Маргита Лікарова преподавала музичне и подобове воспитанє, шпивац у школским хору хтори вона успишне водзела, а тримала нам и практични вежби вареня и ручних роботох у рамикох предмету хтори ше теди волал Газдовство. У наших валалских, парастских обисцох ше у тедишнім чаше варело або барз обични, або барз чежки и масни єдла, та за нас курс вареня по рецептох пані Лікаровой бул права спокуса, бо ше наша наставніца наисце трудзела осучасніц нам єдловнік и учела нас буц економични, шпоровни, здогадліви и же би нам на столе були заступени шицки сстойки хтори потребни нашому организму. На курсох ручних роботох зме окреме уживали (наставніца нас учела схопности гекланя и вишиваня на гадвабе), и тоті роботи були цошка наисце зошицким иншаке у поровнаню зоз тканима и дзиркованима виробками наших бабох.

Мушим наглашиц ище цошка цо ми нешка барз индикативне, а цо би сучасни рухи за женски права и родну равноправносц у нешкайшим чаше щиро привитали: на курсох вареня и виробку ручних роботох єднак участвовали и хлапци и дзивчата! Пейдзешатих и шейдзешатих рокох прешлого вику на валале заш лем було незвичайне хлапца хтори ше рихта буц „глава фамеліі” видзиц з варешку и геклічку у рук! Прето думам же можем з правом повесц же пані Маргита Лікарова жила *опрез свойого часу*.

Як язичарови по вокації и по образованю, Дружтво за руски язык, литературу и культуру ми указало чесц и препоручело же бим текст *Нашей кухарки* прилагодзела гу нормом сучасного руского языка и правопису, цо була источашне и *легка* и *чежка* робота. Легка прето же сом и после теліх рокох препознала интонацию виреченьох яки хасновала моя наставніца Маргита Лікар и слова хтори вона як локализми принесла зоз своего родимого Дюрдьова, а хтори нам у Руским Керестуре незвичайно звучали (*фляша* место дунец, *лерна* место релна, *келераба* место керелаб, *квашина капуста* место квашена капуста, *парадичов сок* место парадичанка...). Медзитим, не було легко одредзиц миру до хторей лектура доцильна – же би ше задоволело правописни и граматични норми (и лексични и синтаксични), а же би вислов затримал релевантни авторково язични характеристики. Кельо ше ми то удало, оцєня хаснователе тей кухарки до хторей, як додаток после фотографийох, положени стародавни рецепти наших мацєрох и бабох написани на сучасним руским язичу и по правопису, а хтори пані Лікарова найскорей нароком вихабела, наздаваюци ше же вони шицким тедишнім газдиньом барз добре познати: *белюши*, *бобальки*, *бухти*, *горгелі*, *капуцаніки*, *осух*, *сирец*, *циберея*, *череги*, *карапачи* итд. Тедишнім були, але нешкай-

шим су вещей не познати. „Усни“ рецепти хтори газдині една другей давали з часом ше забува и импровизує, та Редакция одлучела дополніц перше видане *Нашей кухарки* з традиційними рускими єдлами хтори позаписовани од наших найстарших газдиньох.

Понеже вещей не мож купиц ані єдну кухарку на нашим языку, Дружтво за руски язык, литературу и культуру ше одлучело на тото видавательне подняце зоз наисце вельку моралну, технічну и материялну потримовку фамеліі Лікар и фирми „Алимент“ з Нового Саду, хтора у подполносци вифинансовала друкованє тей кніжки.

Нам остава надія же тота вещейністо хасновита кніжочка, хтора ані нешка не страцела на своєй актуалносци, як приручнїк и младей и искусней кухарки, найдзе драгу до каждого руского обисца и же генерациі после нас буду мац потреби направиц и єй треце виданє.

Гелена Гафич-Стойков

РЕЦЕНЗИЯ КНІЖКИ „НАША КУХАРКА” МАРГИТИ ЛІКАР

(Друге, дополненє виданє, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2007)

Маргита Лікар

Кніжочки „Наша кухарка“ Маргити Лікар, у другим дополнєним виданю, щиро сом ше здравовала (*Видаватель першого виданя „Нашей кухарки“ було Видавательне-друкарске підприємство „Руске слово“, Руски Керестур, 1953*). Тиж сом глібоко прешвечена же ше єй зрадує и шицки Рускинї, але и хлопи Руснаци хтори не ридко - кед не удатнейши кухаре од нас женох, а воно – векши гурманє. „*Нашу кухарку*“ (перше виданє) наша мац барз любела хасновац. Ми, єй потомки ю ище вше дзечне отвераме, гоч єй боки давно пожовкли, а рамики ше розпаздзерчели и поодпадовали.

У терашнім модерним чаше, кед ше вельо купує и вельо койчого одруца, тота кухарка предклада интересантни можлівосци за шпорованє у вареню и водзеню газдовства. Нашо дзеци и унуки купую полуготови єдла, а америцки и європски способ costiраня, такволани „food fast“, доприноши и велім нездравим звикнуцом у costiраню. Прето думам же тота „*Наша кухарка*“ будзе велька потримовка и помоц младим газдиньом у готовеню єдла.

Прешвечена сом же „Наша кухарка“ пані Маргити Лікар барз удатна пре даскельо причини:

1. вона одніма од забуваня того цо зме научели вариц и есц од своїх мацерох у родительским доме;

2. вона нас учи правилному костираню и рационализованю у водзеню обисца;

3. у ней тиж найдземе рижни совити як цо то варене мидла на стари способ, знімане шпляхох, одкладане овоци и желеняви на старински способ за жиму итд.

Жадам тиж надпомнуц же сом мала чесц же би ми пані Лікарова була наставніца у основней школи у Руским Керестуре. Викладала нам предмет хтори ше волал Газдовство. Мали зме и практичну наставу, ведно зме варели, пекли и ведно коштовали, а после того зме вше мали и чайнку зоз танцом. Чкода же ше тот наставни предмет загашел кед моя генерация матуровала 1952. року.

Видавательови „Нашей кухарки“ - Дружтву за руски язык, литературу и культуру и тим цо обдумали и дополнили „Нашу кухарку“ после 60 рокох давам найвисшу оцену.

Ясмина Чакан Вицкович

ПАХИ И СМАКИ З БАБОВЕЙ КУХНІ

(Рецензия кніжки „Наша кухарка“ Маргити Лікар)

Препатраюци приручнік за варене „Наша кухарка“ почитованей пані Маргити Лікар, хтори ми Дружтво за руски язык, литературу и культуру зверело на рецензию, здогадованя ме врацели на пахи и смаки едлох хтори готовели мойо баби.

Людзе у нешкайшим чаше вше частейше купую готови едла у мегамаркетох и обектох швидкей поживи, а не свидоми су цо у ніх шицко ест и под якими условиями ше их пририхтуе.

Нашо баби не були нательо упутени до витаминох, минералох и поживней вредности поединих артиклох, але вше знали приготовиц таки едловнік у хторим було шицкого цо потребне чловековому организму.

Нешка ше едлом додава рижни штучни фарби же би красше випатрали, потим адитиви же би ше едлом и напою злепшало прикмети и пошвидшало процес продукції, а кладзе ше и конзервансу же би ше зачувало їх швижосц. Але, не треба забуц же тоти фарби, адитиви и конзерванси мож хасновац у огранічених количествах, бо у противним чкодліво дійствую на

нашо здравє. Як санитарни инспектор, кажди дзень провадим исправносц и квалитет поживових артиклох на тарговищу, та зоз сигурносцу можем повесц же єст вше вецей неісправни продукти пре присуство патогених бактерийох, штучних фарбох и звекшаного количества адитивох.

Гоч у нешкайшим чаше на пияцох єст вельки вибор овоци и желєняви през цали рок, та нет потреби одкладац за жиму, нас заш лєм часто цага закукнуц до шпайзу и засладзиц ше з маджуном або компотом з дунца хтори приготовени на стародавни способ, як цо нас у тим хасновитим прируч-ніку учи пані Маргита Лікар.

Вше ше радуєм кед приходза вельки швета як цо Крачун и Велька ноц, бо ше теди у наших обисцох рихта некаждодньови єдла - бобальки, сирец, капушаніки...

Шицким женом бим найсердечнейше совитовала най нешка, гоч пре обовязки на роботи маю вше меней часу за варенє, видвоя по єдну годину кажди дзень и виберу голєм єден рецепт зоз тей хасновитей кнїжки, пригото-вля го з уживаньом и погосца свою фамелию.

Бранко Ђопић

ПИТЕ*

Пита чврка	Пита кајмакуша
Пита цилитуша	Пита базламача
Пита гужвара	
Пита онако	Ачак пита
Пита Мисир-пита...	Ђул пита
	Луфт пита
Пита зєльаница	Шам-пита
Пита сирница	Крем-пита
Пита кромпируша	Лења пита
Пита дробруша	
Пита јајара...	И питино дете!
Пита савијача	
Пита разљєвуша	
Пита бундевара	

* Прочитано на промоцији *Наше кухарке* Маргите Љикар

Дюра Папгаргаї

ГОРКИ ЖЕМЛІКИ*

Мац приповеда:
наш дїдо стари
ишол за хлебом през сто хотари
гет, аж далеко до Америки,
а там до меха згартал долари
и лем медово едол жемліки.

А прецо, мамо, дїдо ше врацел
сухи, згорбени гу нашей стрехи?
Дзе тоти мехи
зоз Америки
кед зме му дома з наших пенєжох
гледали ліки?

Е, видиш, сину,
задули витри з буйдошних хмарох,
та дїдо остал без того меха.
А од жемлікох и од доларох
найлепше лічи
домашня стреха.

---

* Пречитане на промоці *Нашей кухарки* Маргити Лікар

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA”

11 (24), 2006

После недавно обявеного дзешатого ювильейного числа Зборніка „Studia Ruthenica“, (2005) вишла и єденаста „Studia Ruthenica“ (2006).

Змист найновшого числа „Studia Ruthenica“ 11 (24. гласніка Дружтва), шлїдуєца:

Перша часц – дипломски роботи студєнтох Катєдри за руски язык и литературу Филозофского факултата у Новим Садзе;

Друга часц – Совитованє з обласци рускей лексикографії, под назву *Били мантили у служби*

лексикографії – виробок *сєрбско-латинско-руского* словніка медицинскей терминології;

Треца часц – рочніци, меморияли и здогадованя;

Штварта часц – новши виданя – огляднуца и рецензії и

Пията – Литературни конкурс др Мафтей Винай *Ровніно моя широка* 2004–2005. рок

У першей часци друковани два дипломски роботи студєнтох Катєдри за руски язык и литературу и то: *Уплїв сєрбскей на руску литературу* Златки (Хлебашко) Перович (з обласци литератури) и *Зачитованя, пришаги, зареканя и прєклїнаня* Ясминки (Арва) Дюранїн (з фолклористики), зоз надпомнуцом же на Катєдри по тєраз дипломовали 29 студєнти-профєсоре руского языка и литератури и же Дружтво, у сотрудніцтвє зоз Катєдру, по тєраз у „Studia Ruthenica“ обявєло їх 20 дипломски роботи и то: у „Studia Ruthenica“ ч. 5 (1996–1997) Даниєли (Колєсар) Ловас (1), у „Studia Ruthenica“ ч. 6 (1998) хторє *було* у цалосци пошвєченє дипломским роботом Катєдри друковани 11 роботи и то: Мариї (Латяк) Даниш Канюх, Весни (Тиста) Роганович, Мариї (Дротаров) Самарджич, Ирини (Балїнт) Колошняї, Олєни Папуга, Ксєниї (Дудаш) Шовш, Блажєнки (Хома) Цвєтковоч, Любки (Варга) Цвєїч, Мариї (Горняк-Кухар) Дудаш, Ясмини (Прєгун) Долапчєв и Снежани (Гарди) Шанта и у „Studia Ruthenica“ ч. 9 (2004) друковани 6 ро-боти: Мариї Хома, Любки (Чапко) Малацко, Павла Малацко, Танї (Гарди) Салонтаї, Сонї (Дюрко) Надь и Каролини Джуджар. Робота мр Владимира Гарянского (з литератури) обявєна у „Швєтлосци“ (1994), а робота Наташи (Фа) Холошняй (о колєсарским ремєслу) шє прє вєкши обсяг планує друко-вац як окремна кнїжка (у едиції *Однятє од забуца*, або под). Зоз обявїо-ваньом шє прєдлужи, та так за 12. число „Studia Ruthenica“ (2007) уж порихтани

5 роботи з літератури: Габриєли Гудак, Славка Виная, Ясмینی Тимко, Наташи (Шайтош) Перкович и Тані (Бодянец) Колбас. Думања зме же гоч и „Шветлосц“ (НВУ „Руске слово“) по тераз обявела 6–7 роботи, насампредз з літератури, не така хиба бо ше Дружтво, спрам поради зоз Катедру, будзе намагац обявйовац и у наступним чаше.

У дипломскей работи Златки Хлебашко Перович о упліве сербскей на руску літературу анализовани легенди о Маркови Кральовичови, поровнована лирика Мафтея Виная зоз лирику Воїслава Илича, поезия Михала Ковача зоз поезию Богдана Чиплича, поезия Гавриїла Г. Надя зоз поезию Богдана Чиплича, поезия Миколи М. Кочиша зоз сербску революционерну поезию, творчосц Дюри Папгаргая зоз творчосцу Мирослава Антича и Йована Дучича, поезия за дзеци Ирини Гарди Ковачевич зоз поезию Мирослава Антича, Душка Радовича и Любивоя Ршумовича, поезия Владимира Кирди зоз поезию Милоша Црнянского, поезия Славка Романа и Бори Чорби, проза Михала Ковача зоз прозу Велька Петровича, романи Влади Костелника зоз романом Добрици Чосича, проза Дюри Папгаргая наспрам Бранка Чопича и Арсена Диклича, роман „Аз есм“ Владимира Бильні зоз кругом Голоотоцкей сербскей літератури, кратка проза Юлиана Надя зоз прозу Милисава Савича и Драги Кекановича, а спатрена тиж и поезия Владимира Гарянского, билингвизем Наталиї Дудаш, руска усна поезия, сербски уплів на апокрифи итд. У дипломскей работи Ясминки (Арва) Дюранін описани зачитованя, пришаги, зареканя и преклінаня хтори исную од найдавніших часох и состояйна су часц культурного нашлїдства каждого народу. Слово о обрядох и ритуалох и вещей файтох зачитованьох, медзи хторима газдовски и любовни, потим зачитованя за лічене медзи нашима людзми итд.

У другей часци, у хторей слово о Проекту сербско-латинско-руского словніка медицинскей терминології, обявени прилоги др Юлиана Рамача, мр Гелени Медеши и Наталиї Рамач зоз Совитованя хторе под назву *Били мантили у служби лексикографії* - виробок *сербско-латинско-руского* словніка медицинскей терминології, отримане 19. септембра 2006. на Филозофским факултету у Новим Садзе.

У трецей часци: *рочніци, меморияли и здогадованя* слово, насампредз, о просвітних и культурних творительох, медзи хторима Янко Саламон и Серафина Макаї. Зоз прилогами заступени тоти авторе: Блаженка Хома Цветкович хтора пише о Легату Гавриїла Г. Надя на Филозофским факултету у Новим Садзе, Мирослава Угрин о подобовому уметнікови Стеванови Боднарови, Ирина Папуга о Дюрови Варгови, першому редакторови „Творчосци“, о Єлисавети Славки Рогаль и Леони Лабош Урошевич Гайдук, Дюра Латак о Ирини Гарди Ковачевич и ей доприношеню рускому новинарству, Янко Рац о 240-рочніци рускей школи у Коцуре, Сенка Славчев о літературней творчосци Василя Мудрого и Владимир Салонски

о виучованю руского языка у Господніцох. In memoіam з нагоди шмерци Михала Ковача, доасна рускей литератури, написал Штефан Гудак.

Штварту часц, под назву *новиши виданя – огляднуца и рецензии* заступели авторе: мр Живко А. Попов, хтори пише о кніжки „Руснаци у Сримскей Митровици“, др Михайло Фейса о основних характеристикох руского языка, у поровнованю з другима славянскимима языками, а обявени и вецей рецензии: Ксенії Варга, Меланії Сабадош и Владимира Сабо Дайка з нагоди виходзеня осучасненого виданя Идилского венца *З мойого валала* др Гавриїла Костельника, Марії Югас и Леони Гаер Тамаш у вязи зоз Зборніком предшколских дзецох „Ластовички“ 2 и Серафини Макаї и Владимира Сабо Дайка о виходзеню Часописа „Ерато над Коцуром“ ч. 8 (2005). Мр Ксения Сегеди написала огляднуце з нагоди виходзеня 10. ювілейного числа „Studia Ruthenica“ (2005).

Пята часц 11. числа Зборніка то прилоги зоз Литературного конкурсу др Мафтей Винай *Ровніно моя широка* (2004–2005) чийо авторе школяре основних школах зоз наших руских штредкох: Цецилия Надь, Вероника Лазор, Славко Чапко, Соня Виславски и Ваня Дудаш зоз Руского Керестура, Таня Надь и Таня Киш зоз Бачинцох, Теноди Славен и Михайло Планкош зоз Суботици, Андрей Колошняї и Давид Гайдук зоз Шиду и Тат’яна Дудаш и Ивана Чордаш зоз Кули.

Спатраюци 11. число Зборніка роботох як целосц, можеме заключиц же у нїм своєю место нашли дваец двома одроснути авторе хтори пририхтали 27 прилоги и тринацетцero дзеци (13 прилоги), ведно 35 учашніки (зоз 40 прилогами). Статистика и шлїдуюца: 8 авторе прилогох *хлопи* и 14 *жени*, а од школярох: 8 *школярки* и 5 *школяре*. Зоз таким числом авторох-сотруднікох ше мож справди похвалїц, а вони, по шицким судзаци и одражую квалитет того Зборніка.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру преїг еденац числох „Studia ruthenica“ и скорейших тринац числох „Творчосци“, починаючи од 1975. року (ведно 24 гласніки), упознава своїх членох як и ширшу явносц зоз значнима подїями з наукового и культурного живота Руснацох. Прето би кажди з нас мушел пречитац, кажде нове число Зборніка „Studia ruthenica“ и предлужиц зоз правеньом своєї *малей библиотеки*.

Будземе ше намагац же би неодлуга вишло и нове, **12 (25)** число „Studia ruthenica“ за 2007. рок.

IV

ТРАДИЦИЯ И ПОЕЗИЯ

 ДР ЮЛИЯН РАМАЧ

ГУ ИСТОРИЇ ЄДНЕЙ НАШЕЙ НАРОДНЕЙ ШПИВАНКИ

Озда шицким нам позната руска народна шпиванка

„Миленько моя, напой ми коня.”

„Не напоїм, бо ше боїм, бо сом не твоя” итд.

Єй текст находзимо у вецей наших виданьох народних шпиванкох. Найстарше видане у хторим ю находзимо то Врабельов „Русскій соловей” (1890)¹, 43–44. бок, дзе є дата под насловом *Бачваньска*. У поднаслові Врабель дал надпомнуце же шпиванку записал А. Лабош младши (вшелїяк Врабель мал у виду священїка Андрия Лабоша младшого)².

БАЧВАНЬСКА.

Собр. А. Лабошь молод. Бачь-Керестурь.

Миленька моя,
Напой ми коня:
Не напою, бо ся бою
Бо есмь не твоя.

Якъ буду твоя
Напою ти два
’З той студеньки мурованой
З нового кабла.

У Гнатюковим Етнографским зборніку Т. IX (1900. р.)³ тоту шпиванку находзимо под числом 220, под насловом *Дівчино моя, напій ми коня*. Гнатюк ю записал у септембру 1897. од Марії Стрибер у Коцуре. Под шпиванку Гнатюк наведол и зборніки народних шпиванкох з карпатского ареала у хторих нашол вариянти тей нашей шпиванки.

Дівчино моя, напій ми коня

Фрайерко моя,
Напой ми конья!
Нье напоїм, бо ше бойім,
Бо сом нье твоя!

Док будзем твоя,
Напойім ци два
З тей студзенкі мурованей,
З нового ведра⁴!

Нове ведерко,
Красна фрайерко!
Красна, красна, аш прекрасна.
Мила напойі.

Зап. в вересни, 1897, від Марії Стрібер у Коцурі.

П а р а л е л і: Št. Mišik, **Píesne zo Špiša**. Ст. 51. Ч. 131. (далекий варіант). – М. Врабель, **Рус. Соловей**, Ст. 93–94. [*погришино унєшени боки, треба: 43–44*] – Головацький, **Народні пісні III**. 1. Ст. 400–401. Ч. 136. – К. Erben, **Písně národní. I**. Ст. 50. Ч. 18 – P. I. Šafařík, **Písně světské lidu slow. w Uhřjch**. I. Ст. 38. Ч. 3. – Waclaw z Oleska, **Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego**. Ст. 231–232. Ч. 32.

Кед една наша народна шпиванка ма варіанту у карпатским ареалу, заключаеме же зме ю ище з приселеньом принесли з Горніци. А Гнатюк ту наведол аж пейц зборніки у хторих нашол варіанти шпиванки *Миленко моя, напой ми коня* (ту не рахуеме Врабельов *Русскій соловей*, бо тота шпиванка у нїм записана уж у Бачкей). Значи же текст шпиванки *Миленко моя, напой ми коня* настал ище у нашим старим краю, одкаль зме го принесли штредком XVIII вику.

Шпиванку *Миленко моя* находзиме ище у двох наших зборнікох. Дюра Биндас и Осиф Костелник у своїм зборніку *Южнославянских Русинох народни писні* (1928)⁵ на бокох 67–68. дали ей перши два строфи:

Миленко моя, напой...

Миленко моя, напой ми коня!
Не напоім, бо ше боім,
Бо сом не твоя!

Кед будзем твоя, напоім ци два,
Зос студзенкі мурованей,
З нового ведра.

Исти тоти два строфи находзиме и у зборніку др Винка Жганца *Rusinske pjesme*⁶ на 108. боку, под числом 87, под насловом *Миленко моя*. Текст не наводзиме, бо є идентични зоз Биндасовим-Костелниковим текстом. В. Жганец ю дал ведно з мелодию з хтору ю записал. Понеже зме текст тей шпиванки принесли з Горніци, логичне би було заключиц же зме ведно з текстом принесли и ей мелодию.

Миленко моя

Track 1

Andante rubato

Ми-лен-ко мо-я, на-пой ми ко-ня! Не на-по-їм, бо ше бо-їм,
 бо сом не тво-я! Не на-по-їм, бо ше бо-їм, бо сом не тво-я!

87. Miljenko moja ...
 Миленко моя ...

Andante rubato

Arr. Vinko Žganec

Baritone solo 1-2

Т.Т.Т. Ми-лен-ко ма-ја, на-пој ми ко-ња!

pp Ми-лен-ко ма-ја, на-пој ми ко-ња!

S.
 А. Не на-појим, бо ше бо-їм, бо сом не тво-я!
 з. Кад-бу-ди, на-појим, бо ше бо-їм, бо сом не тво-я!

bo sam nije vna-ja! Nie na-појим, bo še
 z no-vo-ho ve-dra. zas slu-ki ru-
 bo jim, bo sam nije vna-ja, vna-ja!
 ve-dra, z no-vo-ho ve-dra.

bo som nije vna-ja, zas slu-ki ru-
 dra, z no-vo-ho ve-dra.

Факсимил шпіванки *Миленко моя* зоз Жганцового зборніка

У збірніку Онуфрія Тимка *Наша писня*⁷ тоту шпиванку не находзime. О. Тимко под числом 262 (222. бок) дал лем ей карпатскоукраїнску паралелу *Дівчино моя, напій ми коня*:

Вон:

1. Дівчино моя, напій ми коня!

Вона:

Не напою, бо ся бою, бо'м ще не твоя.

2. Як буду твоя, напою ти й два,
3 студеної керниченьки, нового ведра.

Вон:

3. Дівчино моя, сідай на коня!
Та поїдем чистим полем до мого двора.

4. А в моім дворі штири покої,
А п'ятая світличенька для миленької.

[= Дзівчино моя, напой .... Док будзем твоя, напоїм ци и два, зоз жимней студзенки, з нового кабла. Дзівчино моя, шедай на коня, та пойдземе по чистим полю до мойого дому. А у моім доме єст штири хижи, а пията хижочка за мою миленку.]

По О. Тимкови, українску паралелу принесли з Карпатох нашо дзяко-учителе початком ХХ вику. О. Тимко ю дал з иншаку мелодию (не з тоту з хтору ю записал Жганец), але ю ту не маме потребу наводзиц, понеже сама мелодия тей українскей шпиванки ні на яки способ не уплївовала на нашу шпиванку *Миленко моя*.

Од шпивачкох коцурскей жридловей групи зазначели зме у августу 2006. аж штири строфи шпиванки *Миленко моя*. Єй перши два строфи идентични з Биндасовим-Костелниковим и Жганцовим текстом, а треца и штварта строфа глаши:

3. „Нове ведерко, красна фраерко,
красна, красна, красни конї,
мила, напой ми.

4. Миленко моя, шедай на коня,
та пойдземе ширим польом
до мого двора.“

Треца строфа, як видзime, дакус ше розликує од трецей строфи у Гнатюковим запису:

Гнатюков текст:

Нове ведерко,
Красна фрайерко!
Красна, красна, *аи прекрасна*
Мила напой.

Текст коцурских шпивачкох:

Нове ведерко,
красна фраерко!
Красна, красна, *красни конї*
Мила, напой ми.

Народни шпивач (або сами коцурски шпивачки) Гнатюков текст ту преробел по своїм смаку, и то удатно. У трецим стиху слова *аж прекрасна*, хтори пренаглашую дзивкову красу, заменел зоз синтагму *красни коні*, а у штвартим стиху затримал директну бешеду легиня и дзивки, яку маме и у першей и другей строфи (нагли переход з директней на индиректну бешеду у штвартим стиху очиглядно му завадзал).

О штвартей строфи тей шпиванки будзе бешеди у дальшим текст.

Тоту шпиванку нешка велі знаме и шпиваме, але ю шпиваме не на мелодию з хтору ю записал В. Жганец, ані не на мелодию з хтору ше шпива ей українска паралела зоз зборніка О. Тимка (Тон, ч. 262). Шпиваме ю на мелодию українскей шпиванки *Ой, відси гора*, хтору находзимо у Тимковим зборніку на 30. боку, под числом 30; ю, по Тимкови, як и шпиванку *Дівчино моя, напій ми коня*, принесли до Бачкей нашо дзияко-учителе пред Першу шветову войну. Шпиванка ма два строфи, хтори идентични зоз першима двома строфами шпиванки у идуцим пасусу.

Ой, відси гора

Ой, відси гора, відси другая,
Межи тими гороньками ясная зоря.
Я собі гадав, що зоря зійшла,
А то моя дівчинонька по воду пішла.

Як пришло до того же зме нашу шпиванку, за хтору зме мали мелодию, почали шпивач на мелодию українскей шпиванки *Ой, відси гора*? Одвит зме нашли у *Руским календаре* за 1940. рок: у нім на 82. боку обявена українска шпиванка *Ой, відси гора*, з исту мелодию з яку ю дал и О. Тимко (под ч. 30), але зоз пейцома строфами. Перша и друга строфа ей иста як и у Тимковим зборніку, а штварта и пията строфа ей уствари українска шпиванка *Дівчино моя, напій ми коня* (текст ше ей лем кус розликуе од текста у Тимковим зборніку). У тей шпиванки, значи, злучени до єдней целосци два шпиванки: *Ой, відси гора* и *Дівчино моя, напій ми коня*. Єй треца строфа *А я за нею.... понад водою* представя змистову вязу медзи першу (перши два строфи) и другу шпиванку (штварта и пията строфа). (Сам прилог у *Руским календаре* у хторим тота шпиванка обявена не ма наслов, а дати у нім два українски и два руски шпиванки з нотами; автор прилогу не подписани.)

Ой, відси гора

Ой, відси гора, відси другая,
Межи тими гороньками ясная зоря.
Я собі гадав, що зоря зійшла,
А то моя дівчинонька по воду пішла.
А я за нею, як за зорою,
Сивим, сивим кониченьком понад водою.
„Дівчино моя, напій ми коня!”
„Не напою, бо ся бою, бо ще не твоя,
Як буду твоя, напою и два,
З студеної криниченьки, з нового відра.

[= Ой, стої гора, стої друга, медзи тима горами ясна гвизда. Я думал же то ше гвизда спушчала, а то моя дзивчина на воду пришла. А я пошол за ню, як за гвизду, на шивим конїкови понад воду. „Дзивчино моя, напої ми коня“ итд.]

Track 1

Ой від-си го-ра від-си дру-га-я, ме-жи ти-ми го-ронь-ка-ми я-сна-я зор-
Мя-си-ко мо-я, на-пой ви ко-ня! Не на-по-їм, бо ше бо-їм, бо сом не тво-
я.
я!

Ой, відси гора

Тота мелодия, хтору и нешка шпиваме, розликує ше од мелодії шпиванки *Ой, відси гора* хтору обявел О. Тимко под числом 30. лем у 11. и 12. такту (у Тимковим запису то седми, предостатні такт): 11. и 12. такт глаша: sol – fa – mi – re, а у Тимковим запису 7. такт глаши: sol – mi – mi – re.

Як зме дознали у Музичней редакції Радио Нового Саду (Т. Гвоїчова), а тиж и од наших старших радио-шпивачох и старших любителейох наших народних шпиванкох, тот украинска шпиванка, у хторей злучени тексти шпиванкох *Ой, відси гора* и *Дівчино моя*, шпивала ше у нас штредком

ОЙ ВІДСИ ГОРА

Ой відси гора, відси другая,
Межи тими гороньками, ясна зоря.
Я собі гадав, що зоря зійшла,
А то моя дівчинонька по воду пішла.
А я за нею, як за зорюю,
Сивим, сивим кониченьком понад водою.
»Дівчино моя, напій ми коня!«
Не напою, бо ся бою, бо ще не твоя.
Як буду твоя, напою и два,
З студеної криңеченьки, з нового відра.

прешлого вику. Гоч жридлову мелодию, з хтору В. Жганец записал тоту нашу шпиванку, поединци у народу теди ише мушели знац (Жганец свой зборнік обявел 1946, та значи же и мелодию у тим чаше записал), при векшини нашого народу вона уж вироятно була забута. А легка мелодия українскей шпиванки освоела наших шпивачох, та на ню почали шпивац и нашу шпиванку *Миленко моя, напой ми коня*.

Нешка перши стих шпиванки, вшеліяк под уплівом текста українскей шпиванки *Дівчино моя*, шпиваме и зоз словами *дзивчино моя* место *миленко моя*. З тей українскей шпиванки, з варианты у Тимковим зборніку (ч. 262, 222. б.), вироятно превжата и ей штварта строфа, записана од коцурских шпивачкох:

4. Миленко моя, шедай на коня,
та пойдземе ширим польом
до мого двора,

хтора у Тимковим запису, як треца строфа, глаши:

3. Дівчино моя, сідай на коня!

Та поїдем чистим полем до мого двора.

[Дзивчино моя, шедай на коня, та пойдземе чистим польом до мойого двора, т. є. до мойого дому.]

Кед бизме виключели з текста нашей шпиванки спомнути часци превжати з українскей *Дівчино моя*, текст нашей шпиванки, як го нешка знаю шпиваче, глашел би:

Миленко моя

1. „Миленко моя, напой ми коня!”
„Не напоїм, бо ше боїм,
бо сом не твоя!”

2. Кед будзем твоя, напоїм ци два
зоз студзенки мурованей,
з нового ведра.“

3. „Нове ведерко, красна фраерко,
красна, красна, красни конї,
мила, напой ми.“

¹ **Русській соловей.** Собраль и издалъ: Михайль Андреевич Врабель. Въ Унгар', 1890, 176 б.

² Врабель, хтори очиглядно не знав добре нашу бешеду, и у тей, як и у других писньох у «Руским соловею», мишал карпаткорусински народни и литературни слова и форми: *Не напою, бо ся бою, Бо есмь не твоя. .... З той студеньки мурованой*; а нашо слово записовал неспрецизно: *Миленька место миленька, студенька место студзенка.*

Врабельов и Гнатюков запис (у перших двох строфох) розликую ше по словах *кабел* и *ведро*: у Врабеля з *нового кабля*, у Гнатюка з *нового ведра*. Слово *ведро* праславянске: *vědro*, та постої и у других славянских языкох: словацке *vedro*, чеське *vědro*, польске *wiadro*, українске *відро*, сербске *ведро/вједро*, восточнословацке *vedro* итд. Значи же и у нашим языку тото слово постоїало, але є у нас поциснуте од слова *кабел*. Слово *кабел* общеславянске. По Гнатюкови воно у нашим языку походзи од сербского *кабао* (Етн. 30, 340. б.). Медзитим, слово *кабел* зоз значеньом “суд (на зарно, воду и под.)” иснує и у Карпатох: восточнословацке *kabel, kabel'*; два *kabl'i zarna* (Цамбел) и *gbol* (Цамбел), мадярске *köböl*; общеславянска форма му *къбѣ*, а походзи слово од старонемецкого *kubil* (сучасне немецке *Kübel*). Прето конечно заключене о походзеню слова *кабел* – чи є у нашим языку сербска позичка чи є з нашей карпатскеї лексики – ту не можеме дац. У каждым случаю воно ше у нашим языку, як вчасна немецка позичка, зявело познейше од праславянского слова *ведро*.

Же Гнатюк слово *ведро* не похасновал „случайно“, т. є. прето же го знав з карпатских бешедох, дзе є розширене, але прето же го наисце чул и у нас, потвердзує и форма *ведерко* у трецей строфи: *Нове ведерко, // Красна фрайерко!* Вона ше ту римує зоз словом *фраерко*. Значи же народни шпивач так и одшпивал Гнатюкови шпиванку, а Гнатюк ю так записал як ю чул (вон себе нігда не допушчовал свидоми вименки у своїх записох).

А *кабел* у Врабельовим зборніку? Понеже слово *кабел* концом 19. вику у нашим языку уж превладало, легко могло буц же народни шпивач вишпивал тоту шпиванку А. Лабошови зоз *кабел* место *ведро*.

³ В. Гнатюк: **Етнографічний збірник Наукового товариства ім Шевченка** – Т. IX: Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. III, Піснї Бач–Бодрогського комітату. У Львові, 1900, 117–227.

⁴ Оп. фусноту 2.

⁵ **Южнославянских Русинох народни писні.** Позберали и ушорели Дюра Биндас и Осиф Костедник. Р. Керестур – Нови Сад, 1927.

⁶ **Rusinske pjesme.** Русински писні – Русинські пісні. Harmonizirao i obradio dr Vinko Žganec. Savez Rusina i Ukrajinsca Republike Hrvatske, Zagreb, 1996 (наслов першого виданя: *Pjesme jugoslavenskih Rusina*. Harmonizirao i obradio dr Vinko Žganec. Naklada autorova. Tisak Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1946.

⁷ **Наша писня.** Зборнік народних и популярних писньох югославянских Русинох, кн. I–III. Приготовел Онуфрий Тимко. Руске слово, Руски Керестур, 1953 (кн. I), 1954 (кн. II и III).

При гробе проф. Гавриїла Г. Нада у Коцуре
(15. 04. 2007.)

СЕРАФИНА МАКАЇ

НОКТУРНО ЗА ГАВРИЇЛА НАДЯ

Велікан бул.
Скромни бул,
а роскошни
у науки,
чесни и цихи,
а гласни
у поезиї.
Жертвовал ше
и бул жертвовани,
любел,
и бул любени.
Даровал себе
за других,
пре знане,
пре почитоване.
Богатство творел
у книжкох
и бул щешліви
медзи німа.
Пре скромноц,
пре цихоц,
бо гурац ше
опрез других
не знал,
и не сцел.
А живот указал
же мож
цо ше гурац не сце
на маргинох
живота остава.
Траци ше. Щезує.
Прето го ми
и тераз
велічає!
Заслужел.
То длуство мойо
Вам, професор!
Спочивайце, вично
У мире Божим!

Серафина Макаї чита *Ноктурно*

V
ХРОНІКА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК
ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

АКТИВНОСЦИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ (2001–2007)

2001. рок

Януар:

- 13.01. – У Руским Керестуре отримани семинар за наставнікох руского языка;
 18.01. – Схадзка редакції коло активносцох на проєкту „Монография подобовой творчосци Руснацох“;
 24.01. – У КПЗ Войводини отримана конференция за пресу на хторей сообщени мена добитнікох награди „Искри култури“ за 2000. рок. Медзи добитнікама Михайло Михал Ковач, писатель зоз Нового Саду;
 26.01. – У Основней школи у Дюрдьове отримана схадзка пошвечена 7. стретницу руских школох, хторе ше отримала 9. юния 2001. року, потим на преширеной схадзке Подружніци представени виданя Дружтва, обявени 2000. року;
 27.01. – У ДOME култури у Руским Керестуре отримана схадзка пошвечена стану, статусу и перспективом найзначнейших културних манифестацийох Руснацох. Поволани (и присутни були) и представителе Дружтва за руски язык, литературу и культуру. Порадзене же би представителе руских здруженьох, дружтвох (як цо Дружтво за руски язык) мали представителя у совитох покраїнских фестивалох.

Фебруар:

- 02.02. – У Сримскей Митровици (у Основней школи „Йован Попович“) отримана схадзка Секції Дружтва: Секция преросла до Подружніци (членох ест понад 50), дата информация о пестованю руского языка, 150-рочніци приселеня, а придате и одредзене число кніжкох за школску библиотеку хтори подаровали школяре зоз Руского Керестура и Дюрдьова;
 03.01. – Наполнело ше 100 роки од народзенья Максима Давосира (1901–2001), учителя и руского предняка. На Радио Новим Садзе (Руска редакция) емитовани виринок зоз його животней биографии, обявени у „Studia Ruthenici“ 3;
 15.02. – У Коцуре (на Стретениє) отримане литературне стретнуце на хторим участвовали писателе: Штефан Гудак, Ирина Гарди Ковачевич (бешедовала о 70-рочніци Мирона Будинского), Гелена Гафич Стойков и други, а представени и нови виданя Дружтва. На Стретницу участвовали 15 млади поетове зоз найновшими творами.

Марец:

- 04.03. – У Вербаше у просторийох КПД „Карпати“ отримана програма школярох (у рамикох 8. марца) хтори пестую руски язык зоз наставніцу Славицу Мали;
 07.03. – Розгварка у Предшколскей установи „Бошко Буха“ у Вербаше коло пестованя руского языка хторе у октобру 2000. року *по першираз* почало у Старим Вербаше (у обекту „Полетарац“), дзе истого дня отримана програма з нагоди 8. марца хтору пририхтали Яминка Медеша, вихователька и Геленка Сегеди, студент Висшей школи за виховательки у Новим Садзе зоз Вербасу;
 07.03. – У Новим Орахове (Кино-сала) школски дзеци зоз наставніцу Сенку Славчев участвовали у програми з нагоди 8. марца;
 07.03. – У РКПД у Новим Садзе з нагоди 8. марца отримана програма школярох хтори пестую руски язык зоз наставніцама Марию Бесермині и Славку Сабадош;
 08.03. – У Шидзе (КПД „Дюра Киш“), тиж отримана програма у рамикох 8. марца, а пририхтали ю школяре зоз наставніцу Златицу Сивч Здравич;
 09.03. – У Сримскей Митровици була тиж програма школярох, цо того школского року почали *по першираз* учиц руски язык, а пририхтали ю зоз школярами наставніца Златица Сивч Здравич. У рамикох ОШ „Йован Попович“ формована Школска литературна

- секція „Ана Кнежевич-Ждиняк“, як згодоване на ей педагогичну роботу у Сриме. Госц була Мелания Римар, хтора представела нове число „Заградки“;
- 10.03. – У Суботици (у ОШ „Соня Маринкович“), тиж *по першираз* отримана осмомарцовска програма школярох хтори од октобра 2000. року ходза на пестоване руского языка зоз наставніцу Наталию Надьмитьо Грунчич. Коцурска Подружніца и Дружтво за руски язык, литературу и культуру подаровали значне число кніжкох школскей библиотеки и новооснованому Дружтву Руснацох у Суботици. Однешене и положене квецце на гроб др Мафтея Виная. Тиж, порадzene же би ше отримало пригодне литературне стретнуце пошвечене творчосци Мафтея Виная (по можлівосци основало манифестацию „Яр др Мафтея Виная“, або „Ровніно моя широка“ – по назви писательovej кніжки);
- 14.03. – У Новим Садзе (у Предшколскей установи) у Їричковой отримана дзезинска програма зоз виховательку Татьяну Орос Саламун. Дзеци виведли програму по руски и подаровали мацером дарунки;
- Април:**
- 03.04. – Схадзка Предсидательства Дружтва на хторей розпатрени звит о активносцох у прешлим чаше, дополненя Статута, и други организацийни питаня;
- 17.04. – У рамикох Науковей трибини, на Филозофским факултету у Новим Садзе отримана промоция 7 (20) числа Зборніка роботох „*Studia Ruthenica*“ за 1999–2000. рок у хторим обявени роботи зоз Науково-фаховей конференції, отриманей под час Дньох *Миколи М. Кочиша* у Новим Садзе 1998. року;
- 19.04. – У Суботици (по першираз) отримана Литературна манифестация пошвечена др Мафтейови Винайови, под назву „Яр др Мафтея Виная“. О писательовим живоце и литературней творчосци слово мали: Татьяна Тагасович, дзивка др Виная, Ирина Папуга, Юдита Планкош, Штефан Гудак и Ирина Гарди Ковачевич. Стретнуце отримане у организациї Городскей библиотеки у Суботици и Дружтва Руснацох зоз Суботици (у тот час у снованю). Виложени були виданя по руски и виданя руских авторох зоз фондох Библиотеки, а и Дружтво за руски язык, литературу и культуру подаровало Библиотеки своєю виданя и кніжки;
- Май:**
- 08.05. – У Бачинцох отримана явна годзина руского языка у рамикох Литературней секції *Микола М. Кочиш* зоз наставніцу Златицу Сивч Здравич, Учасц вжали и писателе Гелена Гафич Стойков и Штефан Гудак (читали литературни твори), Ирина Папуга (бешедовала о руских учительох зоз Бачинцох), Нада Ракич зоз бачинским школярами пририхтала стихи хтори рецитовали школяре (у рамикох Литературней секції Бошко Урошевич), а подароване и значне число кніжкох школскей библиотеки. Истога дня нашивена церква и обидзени теметов у Бачинцох, а у вечерших годзинох отримана схадзка Подружніци Дружтва у Шидзе;
- 11.05. – У Сримскей Митровици (у Музею Срима) отримана промоция „*Studia Ruthenica*“ 7, а у вязи зоз означованьом 150-рочніци насельованя Руснацох до Сримскей Митровици формовани Организацийни одбор на чоле зоз Михайлом Грабаньом, председателюм и Якимом Папугом, подпредседателюм; Програма планована за другу половку 2001. рока;
- 23.05. – У КПЗ Войводини отримана промоция кніжки поезії Гелени Гафич Стойков *Коліска и ноц*. О кніжки бешедовали Мома Димич, Наталия Канюх, Драган Колунджия и Ирина Гарди Ковачевич. Читани стихи по сербски и руски;
- 25.05. – У Основней школи и гимназії „Петро Кузмяк“ отримане змаганє з руского языка и культури висловйованя;
- 26.05. – Отримана Скупштина Дружтва. Позпатрени звит о роботи за прешли 4 роки (1996–2000), програма за 2001. рок, вименки и дополненя Статута Дружтва и финансийни звити;

27.05. – У Коцуре організоване 7. стретнуце дзецинскей драмскей творчосци на хторей участвовали ансамбли зоз Вербасу, Савинога Села, Дюрдьова, Шиду, Руского Керестура и Коцура;

Юний:

09. 06. – У Дюрдьове отримане 7. стретнуце руских школах на хторим вжали учасц школяре, наставніки руского языка и госци зоз шицких штредкох у хторих ше виучуе, або пестуе руски язык;

Август:

26.08. – Представена монографія Коцура „Куцура некад и сад / Коцур дакеди и терз” на хторей бешедовали рецензенти и члени Редакції;

Септембер:

08.09. – Отримана схадзка Председательства Дружтва у Новим Саду на хторей було слова о програмних активносцох по конец 2001. року;

22.09. – Организована 6. подобово-литературна колонія „Ерато над Коцуром” у Коцуре;

30.09. – Зоз нашиву Рускому теметову, Службу Божу у грекокатолицкей церкви, шветочну академию и виставу фотографийох означена 150-рочніца од приселеня Руснацох до Сримскей Митровици (1851–2001);

Октобер:

02.10. – Означена 70-рочніца од народзенья Штефана Гудака. О його творчосци бешедовали: Даница Вуйков, Ирина Гарди Ковачевич и Микола Шанта. Интерпретация текстох: Мария Тот и Владимир Рис;

Новембер:

02.11. – З нагоди 20-рочніци од шмерци академского маляра Владимира Колесара (1930–1981) положене квеце на його гроб на Новим теметове у Новим Садзе;

05.11. – З нагоди 100-рочніци од народзенья учителя Максима Давосира положене квеце на його гроб у Петроварадине;

12.11. – У КПЗ Войводини отримани вечар поезії под назву „Дотхнуце гадвабу”, на хторим, медзи 13 поетами вжали учасц и руски писателє: Гелена Гафич Стойков, Ирина Гарди Ковачевич, Наталия Канюх и Микола Шанта, як и Феброния и Ясмينا Чакан подобово уметніки;

14.11. – Силвестерови Макайови, подобовому уметнікови зоз Коцура у Београдзе урочена *Златна значка* Културно-просвитней заедніци Сербії;

17.11. – Нашива Основней школи „Соня Маринкович” у Суботици у хторей ше пестуе руски язык;

23.11. – Нашива ПУ „Бошко Буха” у Вербаше, Обект „Слунечніки” у хторим ше пестуе руски язык зоз предшколским дзецми;

30.11. – Положене квеце на гроб Миколи М. Кочиша у Алеї писателюх на Городским теметове у Новим Садзе у рамикох „Днюх Миколи М. Кочиша” 2001. року;

Децембер:

01.12. – У КПЗ Войводини отримани „Лингвистични дзень” у рамикох „Днюх Миколи М. Кочиша” 2001. року на хторим участвовали: мр Стеван Константинович (бешедовал о актуалних питанюх образования у Войводини), о. Йоаким Холошній (о початку виучованя вироауки у руских школах), др Юлиан Рамач (о Словніку рускей народней бешеди), др Михайло Фейса (о 30 роках Правопису Миколи М. Кочиша и новим Правопису руского языка), др Яков Кишюгас (о нових учебнікох за пестоване руского языка) и Ирина Папуга (о пестованю руского языка у руских штредкох);

20.12. – Зоз пригодну програму шветочно отворени просторії Руского дружтва у Суботици;

21.12. – У Основней школи у Господінцох отримана Перша *школска* подобова колонія „Стеван Боднаров” и вистава Подобовой колонії „Дюрдьов” 2001;

2002. рок

Януар:

24.01. – 100 роки од народзенья др Федора Лабоса (*Дюрдьов*, 1902 - *Заҗреб*, 1977), публицисти, историчара, економисти;

Фебруар:

5.03. – Схадзка Председательства Дружтва за руски язык, литературу и культуру на хторей розпатрени препатрунок активносцох у 2001. року, Нарис програми и розвою Дружтва на початку нового милениюму (2001–2005), Програма за 2002. рок (зоз финансйним планом), финансйни звит за 2001. рок;

19.02. – Схадзка редакциі *Моноґрафия подобовой творчосци Руснацох*. Порадзене же ше пошвидша роботи коло закончованя.

20.02. – У Основней школи у Бачинцох инициироване уводзене парного зогриваня (представени проект зоз предрахунком). Дружтво потримало тоту иницијативу. У школи ше пестуе руски язык, ест Литературна секция „*Микола М. Кочиш*”, але треба злешшац условия за роботу, збогацовац библиотеку, компютери. Акция обезпечованя средствох у цеку;

22.02. – У Музею Сриму у Сримскей Митровици отримана схадзка Подружњици Дружтва на хторей представени проект о вигледованю „150 роки Руснацох у Сримскей Митровици”, порадзени фази вигледованя, отримоване округлих столох итд;

25.02.– 120 роки од народзенья учителя Осифа Фа (*Руски Керестур 1882 - Нови Сад*, 1971). Одншене квецe на його гроб на Руским теметове у Новим Садзе и емитовани прилог Рускей редакциі ТВ Нови Сад зоз 1991. року;

25.02. – 80 роки од народзенья академского скулптора Евгена Кочиша (1922–1982). Прилог рускей редакциі ТВ Нови Сад;

Марец:

03.03. – Схадзка Подружњици Дружтва у Коцуре на хторей розпатрени Нарис програми и розвою Дружтва на початку нового милениюму (2001–2005), Програма за 2002. рок, активносци Подружњици у Коцуре у 2002. року;

08.03. – Програми дзецох и школярох з нагоди 8. марца: 04.03. предшколски дзеци у Новим Садзе, 05.03. предшколски дзеци у Вербаше, 08. 03. школски дзеци у Новим Садзе итд;

18. 03. – Рочница др Мафтея Виная – 16. 03. 2002. року фамелия положила квецe на гроб у Суботици;

22.03. – Отримана схадзка Подружњици Дружтва у Сримскей Митровици на хторей розпатрени звит зоз 2001. року и програма Подружњици за 2002. рок. Розпатрени и материяли Дружтва: програма розвою (2001–2005) и активносци у 2002. року;

Април:

10. 04. - Означена 80-рочница народзенья Штефана Чакана (1922–1978) у Новим Ораховe: положене квецe на гроб, отримана школска програма на хторей читани басни Ш.Чакана, рецитовани стихи наших писательоx, а потим и схадзка Подружњици на хторей розпатрени материяли Дружтва: розвойна програма (2001–2005), звити и план за 2002. рок, а представени и Вигледовацки проект „Шеста децения Руснацох у Новим Ораховe”;

13.04. - Отримана 2. манифестация „*Яр Мафтея Виная*” у Суботици на хторей о Винайовой творчосци бешедовали Василь Мудри и Владимир Бесермині, а манифестация була вязана за рецитаторски активносци руских школярох;

16.04. - Трибина под назву „Актуална хвилька руского языка, литератури и култури” у рамикох „Дньох Миколи М. Кочиша” на хторей бешедовали: др Юлиан Рамач, мр Гелена Медеши, Наталия Рамач, др Магдалена Веселинович Шулиц, Дюра Папгаргаї, Ирина Гарди Ковачевич, Ирина Папуга и др Михайло Фейса. Сход

- отримани у рамках означення 30 роках Сербско-руско-українського словника М. М. Кочиша, 30 роках Лектората за руски язык и 20 роках Катедри за руски язык и литературу на Филозофским факултету у Новим Садзе;
- 19–27. 04. – У Руским Керестуре отримани 34. драмски мемориял Петра Ризнич Дяді на хторим 21. априла 2002. року на стретнуцу рецитаторох „Стих за стихом” вжали учасц школяре (рецитаторе) зоз наших местох;
- 25–30. 04. – У Новим Садзе отримани 8. салон кніжкох на хторим, у рамках штанду Покраїнского секретариату за витворйоване правох национальних меншинох, управу и предписаня були виложени и виданя дружтвох за язики, литературу и культуру;
- 25.04. – У Беркасове нашивени гроб таписеристкинї Надї Вольчко (1934–1983) и *по першираз* з боку Дружтва, Культурно образовного центру зоз Шиду, Подружніци Дружтва у Шидзе, членох Дружтва и нашеї церкви у Беркасове положене квецце зоз здогадованьом на ей подобову творчосц. Иницировано організоване подобового стретнуца руских сримских подобових уметнікох у Беркасове, або Шидзе. Истого дня у Шидзе (у Руским музею) отримана схадзка Председательства Подружніци Дружтва на хторей розпатени програмни активносци Дружтва (2001–2005), активносци Подружніци зоз секциями у Бачинцох, Беркасове и Бикичу по конец 2002. року, формовани Совит родичох, бешедоване о уводзеню виронауки, о акції збераня средствох за зогриване у Бачинцох итд;

Май:

- 10.05. – Отримана схадзка Організаційного одбору 8. стретнуца Руских школох у Кули. Конституовани Організаційни одбор, пораджена орієнтаційна програма, поднешени вимоги за финансиранє итд. Стретнуце ше отримало 08.06.2002. року;
- 14.05. – Приєм у Покраїнским секретариату за культуру и образованє при Бранимирови Андричови, замінікови покраїнского секретара у вязи зоз реализацию програмних активносцох Дружтва, приношеньом наставного плана и програми у обласци образованя, фаховим усовершованьом наставнікох, змаганьом у знаню руского языка;
- 18.05. – Отримана 2. схадзка Скупштини Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе на хторей розпатрени и прилапени Звит о роботі Дружтва у 2001. року и Програма розвою и діялносци на початку нового милениума;
- 21.05. – Положене квецце на гроб Владимира Мирка Гаднянского (1932–1976), новинара на Городским теметове у Новим Садзе з нагоди означення 70 рочніци од народзеня. О новинарской, культурней и спортской активносци Владимира Мирка Гаднянского бешедовал Дюра Латяк;
- 25.05. – Перша схадзка Організаційного одбора за означенє 250-рочніци образованя у Руским Керестуре;
- 27.05. – После консулацийох зоз школами у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове послате реагванє у вязи зоз вихабяньом руского и румунского языка зоз Календара змаганьох у знаню школярох у 2001/2002. шк. року;
- 31.05. – Друга схадзка Організаційного одбору 8. стретнуца руских школох у Кули. Розпатрени організаційни питаня сходу;

Юний:

- 04.06. – Схадзка редакції *Монографії подобовей творчосци Руснацох*. Договарка о закончованю и друкованю того капиталного виданя, хторе ше як проєкт Дружтва реализує од 1997. року;
- 08.06. – Осме стретнуце руских школох у Кули. Учасц вжали школяре и наставніки зоз шицких руских школох у хторих ше виучує або пестує руски язык. Отримана схадзка Актива наставнікох руского языка, нашивена церква, комплекс *Родич*, а школяре виведли культурно-уметнічку програму. Пораджене же ше 9. стретнуце

- отрима юния 2003. року у Руским Керестуре у рамикох означованя 250-рочніци образования;
- 18.06. – Сцигол одвит (пребачене) Министерства просвити Републики Сербії зоз Београду у вязи зоз вихабяньом руского языка зоз Календара змаганя у знаню руского языка;
- 21.06. – Отримана 41. схадка Координаційного одбору дружтвох за языки, литературу и культуру у КПЗ Войводини на хторей розпатрани питаня финансованя програмних активносцох дружтвох, як и актуални питаня образования: наявена реформа, наставни плани и програми, вименки учебнікох итд;
- 21–22.06. – Отримана 7. Подобово-литературна колония „Ерато над Коцуром” у Коцуре;
- 25.06. – Превжати список кніжкох хтори Гавриїл Колесар (зоз Канади) подаровал Дружтву, односно руским школом и школяром хтори пестую мацерински язык (80–100 кніжки). Од того числа - прикладніки придати (под час 8. стретнуца руских школох) ОШ „Петефи бригада” у Кули у хторей ше пестує руски язык;
- 27.06. – Означена 55-рочніца часописа за дзеци „Заградки” и 65 роки „Нашей заградки” у „Руским слове”, Нови Сад;

Юлий:

- 03.07. – Сцигол допис Министерства просвити РС з информациями о организованю змаганя у знаню руского языка за идужи 2002/2003. школски рок;
- 12.07. – Розгварка з Васильом Дацишиним, председателюм Дружтва за украински язык, литературу и культуру „Просвита” (у КПЗВ) у вязи зоз сотрудничом двох дружтвох хторе тирва (континуовано) од 1994. року. Було слова о пестованю руского и украинского языка у школах и предкладаню до националних совитох, односно радах националних меншинох;
- 12.07. – Нажива Покраїнскому секретариату за национални меншини и розгварка зоз Яношом Оросом коло финансованя у другим полрочю 2002. року, о цеку пририхтованюх за совити националних меншинох итд;
- 18.07. – Контакт (телефонски) зоз писательку Любку Сегеди Фалц зоз Винковцох чию 70-рочніцу плановане означиц у Новим Садзе. Стретнуце ше отрима концом августа 2002. року;
- 25.07. – Схадка Організаційного одбору за означоване 250-рочіци образования у Руским Керестуре. До програми унесени и активносци Дружтва: Треце змагане у знаню руского языка и 9. стретнуце руских школах.

Август:

- 1–2.08. – У Београдзе, у організації Союзного министерства националних и етнічних заедніцох, Министерства просвити Републики Сербії и и КонрадАденауер фондациї (зоз Немецкей) отримани семинар о образованю националних меншинох. Учасц вжали и представителе дружтвох за языки, литературу и культуру з Войводини, та и нашого Дружтва;
- 27.08. – Схадка у вязи зоз пририхтованюм Председательства и Скупштини Дружтва и предкладанюм електорох за Скупштину и Национални совет Руснацох;
- 31.08. – Литературне стретнуце з нагоди означованя 70-рочніци од народзєня Любки Сегеди Фалц. О творчосци поетеси Любки Фалцовой бешедовали: Штефан Гудак, Дюра Латяк и Наталия Канюх;

Септембер:

- 07.09. – Схадка Председательства и 3. (позарядова) тематска Скупштина Дружтва за руски язык, литературу и культуру. Було слова о вибору електорох за национални совет Руснацох. За електора спред Скупштини Дружтва предложена Ирина Папуга, а инициированы преткладаня и у подружніцох и секційох Дружтва у наших местох: у Господінцох, Сримскей Митровици, Новим Орахове итд.
- 10.09. – Активносци литературних секційох „Микола М. Кочиш” и „Бошко Урошевич” у Бачинцох;

21.09. – Означена 60-рочніца рускей школы у Бикичу зоз присуством учителя Михала Ковача, снователя школы 1941. року и просвітних роботнікох хтори робели у тим месце: Мирон Роман, Мелания и Василь Мудри и Славко Надь. Положене квецце на на гроби Владимира и Славки Рогальових у Шиду хтори робели у Бикичу. Отримана пригодна школска програма (пририхтала Златица Сивч Здравич), а уручени и (перши) прикладніки учебнікох, автора др Якова Кишогаса хтори за руских школярох у Шидзе купел Дюра Гайдук, привреднік зоз Шиду, як и дарунок кніжкох Мирона Романа и Гавриїла Колесара, тиж школяром цо пестую руски язык. Положене квецце и на гроб Стевана Бобаля у Бикичу;

Октобер:

09.10. – З нагоди 70-рочніци од народзенья писательки Меланії Павлович нащивели ю И. Папуга и Г. Г. Стойков;

17.10. – У КПЗ Войводини отворена 9. манифестация „Костельникова ешень” 2002. Однешене квецце на гроб Ангели Прокоп на Алмашким теметове у Новим Садзе, а потим отримани *Округли стол* о творчосци Надї Вольчко, таписеристкинї, о чий подобовой творчосци бешедовали: Верица Радивойков, Ксения Страценски и Наталия Канюх и о литературней творчосци Ангели Прокоп слово мали: Светислав Ненадович, Василь Мудри и Дюра Латяк. Организована вистава видавательней діялносци Културно-образовного центру зоз Шиду зоз прилогами о Надї Вольчко и Ангели Прокоп;

28.10. – Схадзка Актива наставнікох коло 3. змаганя з руского языка у Дюрдьове;

Новембер:

09.11. – Означена 100-рочніца предшколского вихованя у Руским Керестуре (1902–2002) и отримана 4. схадзка Актива вихователкох у хторей вжали учасц вихователки зоз Руского Керестура, Коцура, Дюрдьова, Вербасу и Нового Саду, як и госци зоз Жаблю, Кули и Нового Саду. О прешлосци предшколского вихованя у Руским Керестуре бешедовала Мелания Семан, а о активносцох Дружтва на плане організації пред. вихованя у наших штредкох Ирина Папуга;

09.11. – У Господінцох (у рамикох Дня општини Жабель - 8. новембра) отримана 2. подобова школска колония „Стеван Боднар” у хторей вжали учасц школяре зоз Господінцох, Дюрдьова, Коцура, Кули и Вербасу;

10.11. – Умарла писателька Мелания Павлович (1932–2002). Похована є 12. 11. 2002. року у Новим Садзе;

19.11. – У КПЗ Войводини отримана схадзка Меморіяльного одбору „Микола М. Кочиш” на хторей принешена програма 10-тих дньох Миколи М. Кочиша хтора ше отрима од 22.11. по 10.12. 2002. року у наших руских местох;

22.11. – У Коцуре зоз промоцію Граматики руского языка и Кніжку о руским языке др Юлиан Рамач, председатель Меморіяльного одбору „Микола М. Кочиш” отворел Манифестацию „Дзешати дні Миколи М. Кочиша”, 2002. року;

23.11. – З нагоди 70-рочніци од народзенья Ани Кнежевич-Ждиняк (1932–2000) положене квецце на ей гроб на Новим теметове у Сримскей Митровици, у ОШ „Йован Попович” отримана школска програма хтору пририхтали школяре у рамикох Литературней секції „Ана Кнежевич”, як и Округли стол „150 роки Руснацох у Сримскей Митровици”. Учасц вжали: Ліляна Радуловачки, Михайло Грабана, Янко Барна, Яким Папуга, Ана Сегеди Яне, Ирина Папуга, Нада Колесар Адамович, а прияти и нови члени до Дружта зоз Сримскей Митровици;

28.11. – Схадзка коло закончованя Могографії подобовой творчосци Руснацох (конец 2002 - початок 2003. року);

30.11. – Отримани „Лингвистични дзень” у рамикох „Дзешатих дньох М. М. Кочиша” на хторим було слова о реформи образования и воспитаня: бешедовал: мр Стеван Константинович, *Граматики руского языка* др Юлиан Рамач: прочитани текст-

пригодне слово о Граматики др Йована Срковича, Ксения Варга и Владимир Бесермині презентовали часц своїх рецензийох о тим значним ділу руского языка и *Кніжки о руским язике* др Александра Д. Дуличенка о хторей бешедовали др Юлиан Рамач и Дюра Папгаргаї. Организована подобова вистава Ясмини Чакан „Инпресїї - ешень на склу” з Нового Саду;

Децембер:

- 02.12. – Отримани „Литературни дзень” у рамикох „Дньох М. М. Кочиша” на хторим означени 70-рочніци од народзєня Витомира Бодянца и Миколи Скубана, о чїей творчосци за дзеци бешедовал писатель Янко Рац. Учасц вжали предшколски дзеци и школяре основних школах з Нового Саду зоз наст. Славку Сабадош;
- 04.12. – У Шидзе отримане Литературне стретнуце з нагоди 90-рочніци од народзєня писателя о. Силвестера Саламона, о чїей творчосци бешедовал писатель Василь Мудри, а учасц вжали о. Михайло Режак, о. Михайло Малацко, хтори истощачне наявел и означоване 200-рочніци приселєня Руснацох до Шиду (1803–2003), як и Ксения Саламон зоз Шиду и Мелания Маринкович, нар. Шпрох зоз Београду. Участвовали школяре зоз наст. Златку Сивч Здравич;
- 05.12. – У Дюрдьове отримана промоция кніжки Мити Пушкарова „Закаснели debut” и кніжка „Додир снова”;
- 06.12. – У Кули означена 70-рочніца народзєня Миколи Скубана и организоване литературне стретнуце зоз писателями Гелену Гафич Стойков и Владимиром Кочишом зоз (першим) наступом хорского шпиваня членох РКУД „Др Гавриїл Костельник” у Кули. Участвовали школяре зоз наст. Марию Стрибер, а представени и нови руски виданя;
- 10.12. – У Новим Ораховє означени 70-рочніци Витомира Бодянца (бул новоорახовски учитель) и Миколи Скубана, а представени и нови руски виданя. Програму порихтали школяре зоз наставніцу Сенку Славчев у Новим Ораховє;
- 17.12. – Схадзка Предсидательства на хторей розпатрена Програма за 2003. рок и звит за 2002. рок;

2003. рок

Януар:

- 22.01. – 90 роки од народзєня Ириная Тимка (1913–1986), диригента, музичного творителя;
- 26.01. – у рамикох „*Ружовой заградки*” у Студию „М” Радио Нового Саду на подобовой вистави учасц вжали: Гелена Канюх, Милан Колбас, Сабина Дротар и Ирина Годоба Игніч, члени Клуба подобових уметнікох Дружтва;

Фебруар:

- 7–8.02. – Совитованє з обласци култури у организациї Покраїнского секретариату за образованє и културу у Скупштини АП Войводини у Новим Садзе;
- 15.02. – Совитованє о образованю на языкох националних меншинох у Войводини, под назву *Учимє ведно - жисме ведно* у организациї ДД „Панония” и Покраїнского секретариату за образованє и културу у Новим Садзе;
- 21.02. – Литературне стретнуце „*На стретенис*” у Коцуре пошвєценє 70-рочніци од народзєня писателя за дзеци Миколи Скубана зоз пригодну документацийну виставу и школку програму у Читальні у Коцуре.
- 23.02. – 90 роки од виводзєня першей театралней представи у Коцуре 1913. року;

Марец:

- 03.03. – 60 роки од народзєня др Евгениї (Горняк) Барич (Шид, 1943 - Загреб, Винковци, 1999);
- 18.03. – Рочніца др Мафтея Виная - 3. *яр Мафтея Виная у Суботици* (програма отримана 05. априла 2003. року);

28.03. – Схадзка Актива наставнікох руского языка у Новим Садзе у вязи зоз 3. змаганьом з руского языка;

Април:

- 01.04. – Схадзка редакції Зборніка „Studia Ruthenica“ 8 (21) за 2001–2003. рок;
- 05.04. – 5. схадзка Актива вихователькох руского языка у Коцуре: пририхтоване текстох за Зборнік предшколских дзецох „Ластовички“ 2;
- 05.04. – Треца манифестация „Яр др Мафтея Виная“ у Суботици пошвечена литературней творчосци Юлиана Нады, Звонимира Нярадия и Владимира Гарянского;
- 10.04. – Активносци Литературней секції „Штефан Чакан“ Подружніци Дружтва у Новим Ораховє - рочніца Штефана Чакана, баснописателя;
- 15.04. – Схадзка у Основней школи у Бачинцох коло означованя 200-рочніци бачинскей школи, 10. ювильейних стретнуцох Руских школах (2004), пестованя руского языка у школи и уводзеня парного зогриваня. Придати дарунок Владимира Бильні (50 кнїжки и часописи) и учебніки за пестованє руского языка;
- 17.04. – Шветочна преширена схадзка Председательства Дружтва (зоз представителями подружніцох, секційох и роботних целох у КПЗВ, Нови Сад) на хторей означена 90-рочніца народзеня Гавриїла Г. Нады (*Ст. Вербас*, 1913 - *Коцур*, 1983) о творчосци Гавриїла Г. Нады бешедовали: Дюра Папгаргаї, др Юлиан Рамач и Микола М. Цап, формовани Мемориялни одбора Гавриїла Г. Нады, представена плакета зоз подобу проф. Нады, автора Силвестера Макая, бешедоване о пририхтованьох за означованє 250-рочніци образования по руски: 3. змаганю з руского языка, 9. стретнуцу руских школах, о совитнікови за руски язык, нових виданьох Дружтва итд;
- 25.04. – Вишла з друку публикация „Подобова творчосц Руснацох“ (на дзень народзеня таписеристки Надї Волчко з Беркасова, 25.04.1934). Кнїжка, истого дня була виложена на Салоне кнїжкох у Новим Садзе;
- 30.04. – На шветочни способ додзелени Награди „Искри култури“ Културно-просвитней заедніци Войводини (*у Вивершней ради АП Войводини*). Медзи добитніками була и Основна школа и гимназия „Петро Кузмяк“ зоз Руского Керестура за воспитно-образовни активносци з нагоди означованя 250-рочніци образования по руски;

Май:

- 02–08.05. – Мемориял *Петра Ризничя Дядї* у Руским Керестуре - участвованє на литературним вечару рецитаторох под час (05. 05. 2003);
- 09.05. – Прием у САНУ, Оддзелєне у Новим Садзе при председательови Зоранови Ковачевичови у вязи зоз предкладом до членства САНУ у Београдзе и виданями Дружтва;
- 12.05. – Умарла Мария Кочиш, нар. Цап (1930), супруга проф. Миколи М. Кочиша. Похована є 14. мая 2003. року при супругови Миколови М. Кочишови у Новим Садзе;
- 15.05. – 240 роки од видаваня документа о насельованню Руснацох до Коцура 1763. року у Сомборе;
- 17.05. – Отриманє 3. републичне змаганє у з руского языка за 2002/2003. шк. рок у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове. Учасц вжали школяре зоз наших руских местох у хторих ше виучує (VII и VIII), або пестує руски язык (V-VI и VII-VIII). Додзелени награди за перше, друге и треце место. Успих бул на задоволюющим уровню;
- 24–25.05. – Преслава 250-рочніци образования по руски у Руским Керестуре зоз шветочну схадзку, подобову виставу и културно-уметніцку програму у ДOME култури;
- 26.05. – Промоция лексикону „Подобова творчосц Руснацох“ (монографії) зоз подобову виставу заступених авторох у Галерії „МОСТ“ КПЗ Войводини, Нови Сад;

Юний:

- 04.06. – Промоция Монографії „Беркасов од Деспотовца по нешка“, авторох Леони и др Владимира Гайдука у Новим Садзе;

- 07.06. – Дзевяте стретнуце руских школах у Руским Керестуре отримане зоз промоцію трох монографийох: 250-роки образования по руски, Подобова творчосц Руснацох и о Беркасове, схадзку Актива наставнікох руского языка и културно-уметніцку програму;
- 23.06. – Промоция „Подобовой творчосци Руснацох” у Коцуре зоз подобову виставу у Читальні;
- 24.06. – Схадзка Меморияла Гавриїл Г. Надя коло програми роботи и приношеню одлукох о добитнікови Повелі „Гавриїл Г. Надя” найуспіснейшому наставнікови руского языка. (Плакета Г. Г. Надя (у гипсу) - подобове діло скульптора Силвестера Макая у бронзи вилял Янко Микита, вилівач з Кули);
- 28.06. – Шеста схадзка Актива вихователюкох у Руским Керестуре коло текстох за „Ластовичку” 2;

Юлий:

- 04.07. – Други округли стол „150-роки Руснацох у Сримскей Митровици” у Музею Срима у Сримскей Митровици зоз документацийну, фото и етно-виставу и подобову виставу Ирини Ігніч-Годоба и Слободана Венчеловского зоз Ср. Митровици. Пречитани 5 реферати: Янка Ерделя (зоз 1950. року), Ліляни Радуловачки (2), Славка Папа Петраня и Мирона Жироша. Прияти нови члени до Дружтва;
- 05.07. – Учителюка Цециля Цап Гаргаї, зоз Райового Села нашивела гроби (шестри) Мариї Кочиш и ей супруга проф. Миколи Кочиша на Новим теметове у Новом Садзе;
- 06.07. – У Руским Керестуре умарла наставніца Еуфемия Бесерминьски хтора 70-рокох була директорка ОШ „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре. Послата телеграма сочувствия;
- 10.07. – На схадзки Скупштини АП Войводини у Новим Садзе основани Завод за културу Войводини хтори превежал компетенції и програмни активносци КПЗ Войводини;
- 15.07. – Вишло нове число Зборніка роботох „Studia Ruthenica“ 8 (21), 2001–2003 - Нови Сад;

Август:

- 17.08. – Промоция кніжки Меланії Маринкквич „Дац квету живот - Шид у моїм паметаню” (у Едиції „Однате од забуца”) у рамикох 200-рочніци Руснацох зоз пригодну културно-уметніцку програму у КПД „Дюра Киш” у Шидзе;

Септембер:

- 03.09. – Означоване 70-рочніци Културно-просвитного союзу югославянских Русинох (1933) у Читальні, у Коцуре зоз пригоднима словами др Юлиана Рамача, Владимира Бильні и Амалії Хромиш;
- 06.09. – Семинар за наставнікох руского языка у ДOME школярох „Бранково коло” у Новим Садзе на хторим були наставніки школах зоз руским наставним языком и школах у хторих ше руски язык пестує. Преподаваче о питанюх вязаних за початок шк. 2003/2004. року були др Яков Кишюгас и др Янко Рамач зоз Нового Саду;
- 10.09. – Зоз пригодну програму Литературней секції ОШ у Бачинцох означена 70-рочніца од народзєня Бошка Урошевича. Учасц вжала и Леона Урошевич Гайдук зоз преподаванюм о читальнюкох у основних школах;
- 16.09. – Схадзка Координаційного одбору дружтвох за языки, литературу и културу (Завод за културу Войводини) на хторей було слова о пририхтованю за означоване 30-рочніци КОО (1974–2004), обновиованю Мултиязичного часопису „МОСТ” и участвованю дружтвох на Сайме кніжкох у Београдзе;
- 21.09. – 80-рочніца народзєня учительки Мариї Марчи Ракичовой (Копчански) зоз Бачинцох (1923);
- 30.09. – Схадзка Председательства Дружтва за руски язык, литературу и културу у Новим Садзе на хторей розпатрени препатрунок активносцох медзи двома схадзками,

календар активносцох по конец 2003. року, програмни активносци Мемориялног одбора проф. Г. Г. Надя и принешена одлука о першому добитнікови плакети Мемориялног одбору проф. Г. Г. Надя - Славки Сабадошовой;

Октобер:

- 11.10. – 4. схадзка Скупштини Дружтва зоз звитом медзи двома схадзками, додзельованьом награди плакети проф. Г. Г. Надя Славки Сабадошовой и промоцию виданьох Дружтва: Зборніка роботох „Studia ruthenica“ 8 (21) и „Дац квету живот“ Меланії Маринкович;
- 13.10. – 70-рочніца од народзєня Марії Чакановой, наставніка, просвітного совитніка у пензії (1933);
- 15.10. – 70-рочніца од народзєня Мирона Романа, просвітного и културного роботніка, редактора (1933);
- 15.10. – З нагоди 20-рочніци шмерци проф. Гавриїла Г. Надя у коцурскей читальніи организована вистава кніжкох и других прилогах вязаних за його творчосц (кніжки зоз проф. фонду, фотографії);
- 16.10. – Явна godzina руского языка у Основней школи у Бачинцох на хторей означена 80-рочніца учительки Марчи Ракичовой, представени нови дзедински кніжки и отримана схадзка зоз родичами школярох хтори пестую руски язык. Организована и нажива учительки Марчи у ей доме;
- 22–27. 10 – На Медзинародним сайме кніжкох у Београдзе у рамикох штанду Покраїнского секретарияту за управу, предписаня и национални меншини (23.10.2003) представени виданя дружтвох за языки, та з тей нагоди и три виданя Дружтва: Подобова творчосц Руснацох, *Studia ruthenica* 8 (21) и кніжка Меланії Маринкович „Дац квету живот“ (зоз присуством авторки и рецензента др Душана Дрлячи);
- 24–25. 10 – У рамикох Литературних стретнуцох „Милицы у походе“ учасц вжали и руски писателе: Дюра Папгаргаї и Гелена Гафич Стойков;
- 25.10. – У Новим Садзе умар Дюра Варга (*Дюрдьов*, 25. 05. 1925- *Нови Сад*, 25. 10. 2003), визначни руски културни и дружтвени роботник, председатель Дружтва за руски язык и литературу (1973–1981);
- 26.10. – Комеморацийна схадзка з нагоди шмерци Дюри Варги у Руским културно-просвітним дружтве у Новим Садзе. Дюра Варга поховани 27. октобра 2003. року на Новим теметове у Новим Садзе;
- 29.10. – Литературна програма з нагоди 70 рокох од народзєня Дюри Латяка у Заводу за культуру Войводини О творчосци Дюри Латяка бешедовали: Ирина Гарди Ковачевич, Дюра Папгаргаї и Амалия Хромиш; Вистава Латякових кніжкох (насловох), преложених кніжкох, антологийох, виборох итд;
- 30.10. – У організації РКУД „Др Гавриїл Костельник“ у Кули зоз пригодну културно-уметніцку програму у ОШ „Петефи бригада“ у Кули отворена 10. манифестация „Костельникова ешень“ 2003;

Новембер:

- 01.11. – Наукова конференция з нагоди 250-рочніци образования по руски у Руским Керестуре. Учасц вжали: др Юлиан Тамаш, др Юлиан Рамач, др Янко Рамач, Микола М. Цап, Ирина Папуга, Иван Пап, мр Дюра Гарди и Владимир Бесермині;
- 08.11.– Треца подобова колония „Стеван Боднаров“ (за школярох) у Господінцох зоз участвованьом дзецох и зоз наших рускох школох: Руского Керестура, Коцура, Дюрдьова, Вербасу, Кули, Шиду и Суботици. На Округлим столе о творчосци Стевана Боднарова бешедовали: Петар Мойак, под. уметник и Мирослава Угрин, под. педагог, отворена вистава Владимира Молнара, под. уметніка зоз Нового Саду;
- 09.11. – 60 роки од народзєня Мирона Канюха, писателя и режисера. Миронови Канюхови послата винчованка, а литературне стретнуце ше отрима под час 11. Дньох Миколи М. Кочиша у Новим Саде, 2003;

- 14.11. – Иницијативна схадка за сноване Форуму творителџох на Филозофским факултету у Новим Садзе;
 25.11. – Схадзка у КОО коло програми Днџох „Микола М. Кочиш и Ференца Феџера” у децембре 2003. року;

Децембер:

- 01.12.– 11. Дни „Миколи М. Кочиша”, отверане 3. вистави Клуба подобових уметниџох у Галерији „МОСТ” Завода за културу, Нови Сад;
 04.12.– Литературне стретнуце з нагоди 60 рокох од народзена писателя Мирона Канџоха, слово: Микола Шанта, Милорад Ж. Павлов и Оливара Маринков;
 06.12.– Лингвистично-педагоџини дзень - означоване рочниџох: 160 роки Михаила Дџунји (слово др Тибора Поповича, Маџарска), 70 роки Марији Чакан (Леона Гайдук), 70 роки Мирона Романа (Радио Н. Сад), 40 роки Антологији рускеј поезији (Дџора Латяк) и „Крочайџох” М. М. Кочиша (Владимир Бесерминји);
 12.12. – отримани 1. оругли стол о културним и просвитним живоче и демографским обставинох Руснаџох у Новим Орахове у рамикох манифестацији „Дни Миколи М. Кочиша” зоз пригодну школку програму, подобову виставу, виставу вишивкох и етно-материјалу. Учасџ вџали: Мелания Римар, Владимир Маџоџ и Иштван Ковач;

2004. рок**Јануар:**

- 19.01. – 60 роки од народзена Амалији Балог Герлах (1944–1992), писателџки (Дџорџов);
 30.01. – 70 роки од народзена Наталији Голуб (1933–1994), вихователџки (Р. Керестур, Дџорџов);

Фебруар:

- 01.02. – Учасџоване зоз 3. заедниџку виставу Клуба подобових уметниџох на 14. Ружовеј заградки у студио М
 10.02. – Схадзка Подружњици Дружтва у Шидзе на хторей позпатрени програмни активносци у 2004. року;
 17.02. – 60 роки од народзена Нади Аџамович Колесар (1944), музичноџ педагоџа (Бачинци, Сримска Митровица);
 20.02. – програма з нагоди рочниџи Нади Аџамович Колесар у Музичнеј школи „Стеван Кранџевич” у Сримскеј Митровици зоз учасџованџом шкољарох џо пестую руски јазик у основних школох;
 24.02. – Схадзка Подружњици Дружтва у Дџорџове на хторей означени рочниџи Амалији Балог Герлах и Наталији Голуб зоз програму дзеџох и шкољарох и госџованџом писателя Мирона Канџоха;
 28.02. – Схадзка вихователџкох рускоџ јазика у Новим Садзе на хторей позпатрени прилоги за Ластовичку 2 и представени нови видана Дружтва зоз 2003. року;

Мареџ:

- 16.03. – Схадзка Предсидателџства Дружтва за руски јазик, литературу и културу на хторей принесени Правилниџ о јавних набавкох малих вредносџох, розпатрени финансијни звит за 2003. рок и програмни активносци 2004. року;
 20.03. – Промоџия кнџџки Дџюри Лиџкара „Хронџика Руснаџох у Миклошевџох” у Миклошевџох;
 27.03. – 4. јр др Мафтеја Винаја у Суботици зоз литератрним стретнуџом и сходом о реџитованџо;
 27.03. – Треџи округли стол „Руснаџи у Сримскеј Митровици” у Сримскеј Митровици. Нови прилоги за кнџџку презентовали: Мирон Жирош и Лиљана Радуловачки (најавени ише 2);

30.03. – Заедніка схадзка Видавateľного одбора Дружтва, Редакції „Studia ruthenica“ и одбора за наукововигледавацку роботу и фахово сходи. Предложена програма за 2004. рок;

Април:

03.04. – Схадзка актива наставнікох руского языка у Новим Садзе коло 3. змаганя у знаню руского языка, 10. стретнуца руских школох, фахового усовершованя наставнікох руского языка (акредитация) итд;

10.04. – Активносци Подружніци Дружтва и Литературней секції „Штефан Чакан“ у Новим Орахове.

12.04. – Вельконоцна Служба Божа зоз духовну и културну програму у Београдзе;

13.04. – Придаване кніжкох Миколи М. Кочиша и Меланії Маринкович на Филозофским факултету у Н. Садзе;

18 (17). 04. – Други мемориял проф. Гавриїла Г. Надя у Коцуре зоз участвованьом РКПД „Др Гавриїл Костельник“ зоз Кули и пригодним словом Дюри Латяка о проф. Гавриїлови Г. Надьови;

22.04. – 70 роки од виходзеня першого числа „Зарї“ КПСЮР у Новим Садзе.

23.04. – 3 нагоди 100 рокох од виходзеня Идилского венца „3 мойого валала“ Гавриїла Костельника (1904) видруковане фототипске видане;

23–27.04. – 10. медзинародни салон кніжкох и 9. медзинародна вистава „ART EXPO“, зоз промоцию кніжки Штефана Гудака „Вини и зради“ у прекладзе Даницы Вуйков з Нового Саду на сербски язык;

24.04. – Омаж Надї Волчко зоз нащиву гробу у Беркасове и отвераньом вистави Клуба подобових уметнікох Дружва за руски язык, литературу и культуру у Шидзе;

26.04. – У Дюрдьове умар Мита Пушкаров, подобови педагог и уметнік (1939);

Май:

13.05. – Промоция кніжки Гелени Гафич Стойков „Мацери Рускинї“ у НВУ „Руске слово“, Нови Сад;

15.05. – 4. змагане з руского языка у Коцуре зоз участвованьом школярох и отвераньом 3. заедніцкей вистави Клуба подобових уметнікох у Основней школи;

25.05. – Литературна програма з нагоди Дня школи Руским Керестуре и отверане 3. подобовей вистави;

31.05. – У Нови Садзе умарла Славка Сабадшова, наст. проф. руского языка у новосадских основних школох у хторих ше пестуе руски язык. Похована є 2. юния 2004. року у Руским Керестуре;

Юний:

05.06. – 10. стретнуце Руских школох у Бачинцох у - рамикох 170-рочніци насельованя Руснацох до Бачинцох (1843–2004) зоз шветочну схадзку Актива наставнікох, додзельованьом припознаньох, школску програму, нащиву церквом, „Биг булу“ и споретским тереном;

06.06. – Нащива Петровцом з нагоди Маніфестациї „Петровски дзвон“ у рамикох хторей представена „Хронїка Руснацох у Миклошевцох“, Дюри Лікара о хторей бешедовали рецензенти: Штефан Гудак и Ирина Папуга;

10. 06. – 100-рочніца од народзеня о. Максимилиана Буили (1904–1993–2004), священїка, писателя зоз кладзеньом квеца на його гроб у Новим Садзе у сотрудицтве зоз фамелию Буила;

10. 06. – Умар Владимир Колесар Дадо (1956), уметнік, фотограф, член Клуба подобових уметнікох Дружтва;

19. 06. – Умарла Магалена Колесар (1920), вихователька, просвитни роботнік зоз Руского Керестура;

24. 06. – Отверане 3. заедніцкей вистави под час Културного лета у Галерії културного центру у Вербаше;

27.06. – 90-рочніца од народзена Якіма Олеяра (1914–1998–2004), учителя и писателя за дзеци зоз кладзеньом квеца на гроб на Новим теметове у Новим Садзе у сотрудніцтве зоз фамелию учителя Олеяра;

Юлий:

08.07. – Схадзка у Заводзе за культуру Войводины коло организовања 1. мултиязичней работні у августу 2004. року;

Август:

07.08. – Културни активносци у Новим Орахове зоз участвованьом школярох хтори пестую руски язык;

12.08. – 90 роки од народзена Йовгена Планчака (1914–1977), културного и просвитного работніка;

13.08. – 100 роки од народзена Янка Фейси (1904–1983), учителя и писателя (Коцур);

16.08. – Схадзка редакції кніжки „Руснаци у Сримскей Митровици” у Музею Срима у Сримскей Митровици;

19.08. – Схадзка у Новим Садзе (РКПД) коло новей електорскей скупштине рускей националней меншини;

30.08. – Отримоване 1. мултиязичней прекладательней работні у Новим Садзе;

Септембер:

04.09. – 8. схадзка Актива вихователькох у Руским Керестуре коло текстох за Ластовичку 2;

05.09. – Послати допис основним школом коло литертурного конкурсу „Ровніно моя широка” др Мафтея Виная;

07.09. – Схадзка з родичами коло пестованя руского языка у ОШ „Бранко Радичевич” у Шидзе;

17.09. – 60-рочніца од народзена поетеси Ирини Гарди Ковачевич (1944) - послата винчованка;

21.09. – Схадзка Председательства Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе;

21.09. – Схадзка з родичами коло пестованя руского языка у предшколским, основним и штреднім образованю у Новим Садзе;

Октобер:

09.10. – 5. схадзка Скупштине Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе на хторей додзелене друге припознане *плакета* зоз подобу проф. Гавриїла Г. Надя наст. Златици Сивч Здравич, награди зоз 1. литертурного конкурсу др Мафтей Винай „Ровніно моя широка”, мобилни телефон вихов. Танї Орос Саламун, учебніки за вионауку и пестоване руского языка, а розпатрени и питаня з порядней діялносци Дружтва;

10.10. – 130 роки од народзена др Дионизия Нярадия (187–1940) владики крижевского и руского добротвора;

19.10. – схадзка представителюх Одбора за науково сходи, Редакції медицинского словніка и Мемориялу „Микола М. Кочиш” коло 3. науково-фахового сходу и видаваня медицинского словніка;

26.10. – Схадзка Председательства Дружтва на хторей прилапена програма зоз планом финан. средствох за реализацию у 2005. року, поволанка - допис у вязи зоз 3. науковим сходом и други активосци Дружтва;

23–31.10. – Саям кніжкох у Београдзе на хторим представени и виданя дружтвох за языки, литературу и культуру;

29.10. – зоз пригодну литертурну програму у коцурскей читальні означена 100-рочніца писателя Янка Фейси;

30.10. – позарядова Електорска скупштина рускей националней меншини Сербії и Чарней Гори у Р. Керестуре;

Новембер:

- 05-06. 11. – У рамикох „Костельниковей ешенї” на Филозофским факултету у Новим Садзе отримана наукова конференция под назву „Живот и діло Гавриїла Костельника” у рамикох 100-рочнїци од видаваня Идилского венца „З мойого валала” (1904–2004);
- 11.11. – У ОШП у Руским Керестуре у рамикох „Костельниковей ешенї” отримана промоция руских виданьох медзи хторима и кнїжка Гелени Гафич Стойков „Матери Рускині”;
- 13.11. – У Новим Садзе, у рамикох „Костельниковей ешенї” отримана промоция кнїжки Дюри Лікара „Хронїка Руснацох у Миклошевцох”. Кнїжка истого дня у *вечарших годзинох* представена и у Руским Керестуре ведно зоз кнїжку Меланїї Маринкович „Дац квету живот - *Шид у моїм паметаню*”;
- 26.11. – У рамикох 44. акції *Мешац кнїжкох* КПЗ у Кули отворена 3. заеднїчка вистава Клуба подобових уметнїкох и представена програмна діялносц Дружтва зоз найновшима виданями (кнїжками);

Децембер:

- 14.12. – у Новим Садзе (у РКПД) означена 60-рочнїца од народзєня Ирини Гарди Ковачевич на хторей було слова о ей литературней и театралней творчосци и новинарскей діялносци (читани стихи зоз авторковей найновшей кнїжки „*Єднозложносц*”, у виданю НВУ „Руске слово”);
- 23.12. – „Пахулька” новорочна програма школярох новосадских основних школах и пред. установи у РКПД;
- 28.12. – у Заводзе за культуру Войводини у Новим Садзе означна 30-рочнїца Координационного одбора дружтвох за язики, литературу и культуру (1974–2004) и представени Мультиязычни билтен „МОСТ” у рамикох хторого ше находзи и прилог о Дружтве за руски язык, литературуу и культуру;
- 30.12. – 130 роки од народзєня о. Михайла Мудрого (1874–1936), священїка, председателя РНПД, Руски Керестур;

2005. рок**Януар:**

- 05.01. – Послата програма за 2005. рок зоз прилогами подружнїцом, секцийом и роботним целом Дружтва;
- 29.01. – У Новим Орахове (у Руским доме) означена 105-рочнїца шмерци Петра Кузмяка;
- 25.01. – Конститутивна схадзка Одбора за образованє Национального совиту рускей националней меншини;

Фебруар:

- 17.02. – Схадзка Председательства Дружтва за руски язык, литературу и культуру у преширеним составе, промоция нових виданьох *Идилского венца* „З мойого валала” и „Руснаци у Сримскей Митровици”;
- 22.02. – Схадзка Одбора за науково-фахово сходи и Редакції медицинског словнїка;
- 24.02. – Умар Дюра Кочиш (1953–2005), подобови уметнїк, маляр аматер зоз Нового Саду;
- 25.02. – Отримани науково-фахово сходи: „Найпознатши лингвисти националних заеднїцох у Войводини” и
- 26.02. – „Тримаме крочай зоз творчосцу Миколи М. Кочиша” у Заводзе за культуру Войводини у Новим Садзе;

Марец:

- 12.03. – 9. схадзка Актива вихователькох руского языка коло текстох за „Ластовичку” 2;
12. 03. – Схадзка Актива наставнїкох руского языка коло змаганя, стретнуца руских школах, фах. усов. наставнїкох;

17.03. – 7. схадка Координаційного одбора дружтвoх за язики, литературу и культуру у Новим Садзе;

30.03. – додзельоване награди „Искри култури“ Завода за культуру Войводини за 2004. рок, медзи добитніками и Ирина Гарди Ковачевич, писателька з Нового Саду;

Април:

02.04. – Промоция кніжки „Руснаци у Сримскей Митровици“ и подобова вистава Ирини Игніч Ходоба зоз школску культурно-уметніцку програму у Музею Срима у Сримскей Митровици;

02.04. – 5. яр др Мафтея Виная у Суботици, источасно схадка наставнікох руского языка о рецитованю;

10.04. – Активносци Литературней секції „Штефан Чакан“ школярох и Подружніци Дружтва у Новим Орахове;

11.04. – 240-рочніца Рускей школи у Коцуре (1765–2005) - початок школства при Руснацох у Коцуре;

14–20.04. – 11. медзинародни Салон кніжкох, 10. медзинародна вистава „ART EXPO“ у Новим Садзе;

15 (16) 04. – Дзень Миколи М. Кочиша - кладзене квеца на гроби лингвистох и писательох у рамикох лингвистичного сходу и салону кніжкох у Новим Садзе;

17 (23) 04. – Литературне стретнуце пошвещене проф. Гавриїлови Г. Надьови у Читальні у Коцуре и стретнуце зоз писателями хтори заступени у Зборніку „Квитки з нашей заградки“;

20. и 27. 04. – реагованя у „Сримских новинох“ на *вихабяне* руского и словацкого языка зоз Статуту Општини Шид;

21.04. – Придаване кніжкох Идилски венец (*осуч. виданє*) и „Квиткох з моєй заградки“ школяром у ОШ у Дюрдьове;

26.04. – 70 роки од народзєня Якима Сивча (1935–1986), музичного педагога, композитора, Руски Керестур;

28.04. – „Бамби-фест“ програма предшколских дзецох „Цицибан“ у Доме култури у Руским Керестуре;

Май:

04.05. – Активносци Мемориялногo одбора проф. Гавриїла Г. Надя - слово о легату проф. Гавриїла Г. Надя на Катедри за руски язык и литературу, здогадованя и промоция Зборніка роботох „Studia Ruthenica“ 9 (22;)

14.05. – Промоция кніжки „Руснаци у Сримскей Митровици“ у Етнографским музею у Београдзе;

20.05. – Шветочни концерт з нагоди 70-рочніци Якима Сивча у Студию „М“ у Новим Садзе;

21.05. – 5. републичне змагане у знаню руского языка у Основней школи и гимназиї „Петро Кузмяк“ у Р. Керестуре;

21.05. – Означоване 200-рочніци школи у Бачинцох (1805 - 2005) зоз школску програму и промоцию кніжки о школи;

25.05. – Означоване 80-рочніци од народзєня Дюри Варги (1925–2003), культурного работніка, публицисти и 30 рокох од виходзєня першого глашніка Дружтва „Творчосц“ (1975) у Новим Садзе;

26.05. – Програма з нагоди означованя 240-рочніци рускей школи Коцуре зоз виставу и школску програму;

25 (27)05. – Дзень школи у Руским Керестуре зоз культурно-уметніцку и спортску програму;

31.05. – Рочніца шмерци Славки Сабадош (1967–2004), проф. руского языка, Руски Керестур, Нови Сад;

Юний:

04.06. – 11. стретнуце Руских школох у Основней школи у Господінцох у рамикох 100-рочніци Стевана Боднарoва зоз культурно-уметніцку програму, 4. подобову колонию

- „Стеван Боднаров“, Активом наставнікох руского языка и додзельованьом перших припознаньох зоз меном Славки Сабадош двом школяром зоз Господінцох;
- 10.06. – Програма з нагоди 100-рочніци предшколского вихованя у ДOME култури у Коцуре (1905–2005);
- 11 (15)06. – Означованє 60-рочніци НВУ „Руске слово“ (1945–2005) у Студию „М“ у Новим Садзе;
- 17.06. – 80 роки од народзєня Оскара Кочиша (1925–1983), писателя, Коцур;
- 17.06. – У Новим Садзе умар Михал Ковач (1909–2005), учитель и писатель - доасн рускей литератури;
- 18.06. – IV фестивал дзєцинскей творчосци „Веселинка 2005“ у Н. Садзе - додзельованє припознаньох *Славка Сабадош*
- 28.06. – Схадзка Председательства Дружтва и промоция „Ластовички“ 2 у Новим Садзе;
- Юлий:**
- 02.07. – Промоция Зборніку текстох за предшколски дзеци „Ластовички“ 2 у Дзєцинскей заградки у Руским Керестуре;
- 11.07. – Схадзка Організаційного одбору подобовей колонії „Стеван Боднаров“ у Господінцох, у Новим Садзе;
23. (20)07. – Означованє рочніцох Владимира и Славки Рогаль и Василя Мудрого у Шидзе зоз промоцію виданьох Дружтва и кнїжки о образованю Жарка Петровича у Шидзе и Бачинцох;
- Август:**
- 12.08. – Отверанє вистави фотографийох „Людзе спод Буковских горох“ мр Томаша Лена и др Йозефа Ондзика зоз Словацкей (Хумене) о живоце Руснацох у стредней Европи у Фото-кино и видео союзу Войводини у Новим Садзе;
- 12–13.08. – 100-рочніца од народзєня Стевана Боднарова (1905–2005), подобового уметніка, скульптора - отримованє 1. подобовей колонії у Господінцох зоз участвованьом подобових уметнікох и виставу у Основней школи у Господінцох;
- 19.08. – Промоция „Ластовички“ 2 у КПД „Карпати“ у Вербаше и порушованє пестованя руского языка зоз дзецми у Предшколскей установи у Вербаше;
- 23–24.08 – Реагованє у вязи зоз пестованьом руского языка предшколских дзецох у Новим Садзе и пестованьом руского языка зоз школскима дзецми у Сримскей Митровици;
- 30.08. – Схадзка Актива наставнікох коло актуалних питаньох пестованя руского языка у основним образованю (2005/2006).
- Септембер:**
- 04.09. – Схадзка зоз членами Подружніци Дружтва у Сримскей Митровици: вибор Вери Манько, за председателя, нащива церкви и порада зоз о. Михайлом Режаком коло аниміраня дзецох на виучованє руского языка и виронауки у Сримскей Митровици, Латарку и Старей Бингули;
- 05.09. – Отримованє Меморіялу „Др Раду Флора“ у Зренянину - наукови сход и подобова вистава;
- 10.09. – Активносци литературних секційох Микола М. Кочиш и Бошко Урошевич у ОШ у Бачинцох;
- 12.09. – Прием при егзархови др Дюрови Джуджар у Руским Керестуре у рамикох 35-рочніци Дружтва и потримовки коло виучованя руского языка и виронауки у руских штрєдках;
- 13.09. – Активносци на пририхтованю пестованя руского языка на стреднім ступню у Новим Садзе: виробок питальніка и порада коло виробку програмох за основне образованє од I-IV класу у порядней настави и пестованю и од I-IV класу за пестованє на стреднім ступню;

- 20.09. – Означоване 60-рочніці народзенья наставніці и писательки Серафими Макаї (1944) зоз Коцура (зоз виставу ей подобових роботах) у РКПД у Новим Садзе и порада зоз родичами коло виучованя руского языка у Новим Садзе;
- 22.09. – Літературне стретнуце з нагоди 75-рочніці народзенья Мирона Колошняя у Дружтве писательох Войводици у Новим Садзе;
- 24.09. – Семинар за наставнікох руского языка зоз преподаваньом др Якова Кишюгаса у Новим Садзе;
- 27.09. – Схадзка Предсидательства Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе на хторей представене нове 8. число „Ерата над Коцуром“, було слова о актуалних питаньох пестованя руского языка на початку 2005/2006. шк. рока, принесена одрука о структури Скупштини хтора ше отрима у октобру 2005. року, як и одлука о добитнікови награди проф. Гаврила Г. Надя - Марії Бесермині, наставніці руского языка зоз Нового Саду.

Октобер:

- 03.и 08.10. – промоция „Ластовички“ 2 у дзезинских заградкох у Новим Садзе и Коцуре;
- 09.10. – Схадзка коло иницијативи за сноване манифестациі под назву („Поетски нітки Меланії Павлович“ у Новим Садзе (літературна секция Дружтва у сотрудничтве зоз писателями едициі „Стражилово“ и РКПД, Нови Сад)
- 17.10. – Кладзене квеца на гроби Ангели Прокоп, поетеси и Ани Колесар, под. уметніци на Алмашким теметове у Новим Садзе;
- 25–31.10. Саям кніжкох у Београдзе - виданя дружтвох за язики, литературу и культуру були виложени на штанду Покраїнского секретаријату за предписаня, управу и националних меншини,;
- 29.10. – Схадзка Скупштини Дружтва за руски язык, литературу и культуру (виберанкова) у Новим Садзе зоз додзельованьом 3. припознаня - плакети проф. Гавриїла Г. Надя, награди зоз конкурса др Мафтей Винай „Ровніно моя широка“, штирирочним звитом о роботі, финансийним звитом за 2004. рок и програму Дружтва за 2005. рок.

Новембер:

- 10.11. – Кладзене квеца на гроб Меланії Павлович на Городским теметове у Новим Садзе;
- 16.11. – Участвоване на Костельниковей сшені у Кули (смотра рецитаторох зоз основних школах);
- 23.11. – Означоване 70-рочніці народзенья Леони Лабош Гайдук (Шид,1935), педагога, просвітного совитніка;
- 25–26.11 – промоция „Ерата над Коцуром“ 8 и отримоване Подобово-літературней колоніі у Коцуре (1995–2005);
- 26.11 – Отримоване 2. мултиязичней прекладательней работні и промоция Мултиязичного билтена МОСТ 2.

Децембер:

- 01.12. – 14. манифестация „Дні Миколи М. Кочиша“ у Новим Садзе и других руских штредкох – кладзене квеца на гроб Миколи М. Кочиша и отверане вистави Подобовой колоніі *Стретнуце у Боднарова* отриманей 12–13. 08. 2005. року у Господінцох у Галерії „МОСТ“, Нови Сад;
- 03.12. – Означоване 35-рочніци од снованя Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе (4.12.1970–2005) зоз шветочну схадзку, школску літературну програму и додзельованьом припознаньох институцијом и организациейом;
- 08.12. – Літературне стретнуце зоз Серафину и Силвестером Макайовима, промоцию виданьох Дружтва у ОШ *Петефи бригада* и порушоване активносцох на плане пестованя руского языка на предшколским возросту у ПУ *Бамби* у Кули;
09. 12. – Промоция *Ластовички 2* и *Ерата над Коцуром 8* и школску програму у ОШ Йован Йованович Змай у Дюрдьове;

16. 12. – Отримованє 2. округлого стола о „Руснацох у Новим Ораховє“ у рамикох 60-рочніци Руснацох у Новим Ораховє (1946–2006) зоз дзєцинску програму и виставу фотографийох у КУД *Петро Кузмяк*;
18. 12. – 150 роки од народзєня о. Йована Храниловича (1855–1924), священїка, писателя, публицисти, Нови Сад;
28. 12. – Означованє 15-рочніци Рускей матки (28.12.1990–2005) у Руским Керестуре.

2006. РОК

Януар:

04. 01. – На Висшей школи за виховательки у Новим Садзе Геленка Салагова одбрanela дипломску роботу на тему Християнске воспитанє руских дзецох у фамелиї;
06. 01. – Отворена вистава подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова* у Господїнцох;
10. 01. – Наставніцом хтори песту руски язык купени учебніки;
11. 01. – Прием у США „Йован Вуканович“ коло пестованя руского языка на штреднім ступню у Новим Садзе дзе порадзєне же ше зоз пестованьом почне у другим полрочю 2005/2006. року;
- 11.01. – Прием при владикови кир Славомирови Микловшови на Парохїї у Дюрдьове и придаване кнїжки „Руснаци у Сримскей Митровици“ и других виданьох Дружтва;
- 12.01. – Семинар з нагоди виходзєня 3. учебнїка „ХОД И ЧАС“ за пестованє руского языка др Якова Кишюгаса у виданю Завода за учебніки, Одзелєнє у Новим Садзе;
- 16.01. – Послатє писмо-допис егзархови др Дюррови Джуджарови коло виучованя руского языка за богословох - будуцих руских священїкох хтори ше уча у Суботици;
- 26–28.01. – Препатранє и лекторованє прекладах зоз 2. мултиязычной прекладательней работнї за обявйованє у 3. билтену МОСТ Завода за культуру Войводини з боку членох Лингвистичней секциї и закончованє Словнїка медицинскей терминологїї у сотруднїцтє зоз Одбором за наукову роботу;
- 30.01. – Потримовка предкладаню ПСОК же би и Гимназия „Петро Кузмяк“ зоз Руского Керестура була учишлена гу *дзевец* штреднім школом од окремого значєня у АП Воводини.

Фебруар:

- 11.02. – Програма з нагоди початку пестованя руского языка у ОШ „Кирил и Методий“ у Београдзе (наставу буду организовац проф. Оленка Папуга и Агнета Буила Маслар, двараз у мешацу-соботами) и придаване кнїжкох Национального совиту, Дружтва и школяром и наставніцом;
- 14.02. – Схадзка з родичами з нагоди початку пестованя руского языка зоз пред. дзецми у ПУ „Бамби“ у Кули - активносци будзе отримовац Цецилия Мудри, вих. (штварток од 17–18 годзин) зоз потримовку Подружнїци Дружтва у Кули;
- 21.02. – Означованє Медзинародного дня мацеринского языка – Дружтво достало припознанє за пестованє мацеринского языка од Завода за культуру Войводини у Новим Садзе;
- 23.02. – Участвованє у ТВ *контакт* емисїї зоз представитєлями Национального совиту, Рускей матки и Союзу Руснацох и Українцох;
- 28.02. – Схадзка Председательства Дружтва у преширеним составе зоз програму и календаром за наступни пейц роки (2006–2010), програму за 2006. рок и финансїйним звитом за 2005. рок;

Марец:

- 4.03. – Придаване кнїжкох Националого совиту и ПСОК школяром и наставнїци Наташи Грунчич у Суботици;
- 7.03. – Схадзка Редакциї Зборнїка роботох „Studia Ruthenica“ 10 (23) хтори ше пририхтує за друкованє;

-
- 10.03. – Придаване кнїжкох Националого совиту и ПСОК школяром и наставнїци Марїї Стрибер у Кули и Славици Мали у Вербаше;
- 11.03. – Придаване кнїжкох Националого совиту и ПСОК школяром и наставнїци Драгани Ненадич у Сримскей Митровици и Златици Сивч Здравич у Шидзе - школяром у Шидзе, Бачинцох, Беркасове и Бикичу;
- 11.03. – У Беркасове умарла Ксения Сенка Страценски (1939–2006), професор, подобови уметнїк-аматер;
- 14.03. – Промоция „Библиї” - *Нового завиту* у Вивершней ради АП Войводини у Новим Садзе;
- 16.03. – Придаване кнїжкох Националого совиту и ПСОК школяром и наставнїцом Марїї Бесерминї и Меланїи Сабадош у Новим Садзе и Наташи Макаї Мудрох, хтора преподава у Господїнцох;
- 17.03. – Схадзка Организациийного одбора з нагоди 100-рочнїци народзена Яши Бакова (1906–1974–2006);
- 21.03. – Отримованє 2. науково-фахового сходу „Найпознатши писателе националних заеднїцох у Войводини“ у рамикох *Шветового дня поезїї* - участвова Штефан Гудак зоз тему „Познати руски поетове“;
- 25.03. – Придаване кнїжкох Националого совиту и ПСОК школяром и наставнїци Сенки Славчев, активносци Литературней секциї „Штефан Чакан“ - школярох и Подружнїци у Новим Орахове 3. округли стол „60 роки Руснацох у Новим Орахове“ - семинар „Басна у рускей литератури“;
- 30.03. – Примс у Министерстве просвити и спорту у Београдзе з нагоди 100-рочнїци Яши Бакова;
- 30.03. – Додзельованє награди *Искри култури* за 2005. року, межди добитнїками и проф. Владимир Бесерминї;
- 31.03. – Отворена вистава подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова* у Народней библиотеки у Жаблю. Виставу отворела Мирослава Угрин, подобови педагог;
- Април:**
- 04.04. – Семинар о Европскей повелї о регионалних и меншинских языкох у Београдзе - у составе делегациї Национального совиту Руснацох присуствова и Александар Мудри, член Председательства Дружтва;
- 09.04. – У Бачинцох умар Драген Задрипко, културни роботнїк - председатель Секциї Дружтва у Бачинцох;
- 10.04. – Послати допис Музею Войводини у вязи зоз науковим сходом з нагоди 100-рочнїци Яши Бакова;
- 14.04. – Вишло 10. ювильейне число Зборнїка роботох „Studia Ruthenica“, 2005 на чесц 16. априла дня народзена Миколи М. Кочиша и 17. априла дня народзена проф. Гавриїла Г. Надя
- 13–18.04. – На Новосадским сайме отримани 11. ART-EXPO и 12. салон кнїжкох у рамикох хторих:
- 15.04. – Представенени Мултиязични билтен МОСТ 3 и Зборнїк роботох Studia Ruthenica 10;
- 18.04. – Схадзка у вязи зоз 6. змаганьом з руского языка хторе ше отрима 20.05.2006. року у Дюрдьове и посланє дописох школом зоз руским наставним языком и школом у хторих ше руски язык пестує;
- 21.04. – У рамикох 38. Драмского мемориялу *Петра Ризнича Дядї* у Руским Керестуре отворена вистава подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова*. Виставу отворел Петар Моек, подобови уметнїк;
26. 04. – У организациї Центра за визуалну культуру *Златне око* у Новим Садзе отворена вистав Енди Ворхола.
- Май:**
- 08.05. – 60-рочнїца народзена Владимира Бесерминя (Шид, 1946), професора, писателя, Руски Керестур;

- 12.05. – Приєм у Покраїнским секретариату за образование и культуру при Даници Стефанович коло пестованя руского языка на стреднім ступню, стретнуца руских школах, змаганя з руского языка итд;
- 13.05. – Означованє 60-рочнїци насельованя Руснацох до Нового Орахова (1946–2006) у Новим Ораховє;
- 15–19.05. – Активносци коло пририхтованя 6. змаганя з руского языка у Дюрдьове (*кнїжки, акредитації итд*);
- 20.05. – 6. змаганє зоз руского языка у Основней школи „Йован Йованович Змай” у Дюрдьове, сходзка Актива наставнікох коло 12. стретнуца руских школах зоз присуством представителюх з Миклошевцох;
- 20.05. – Перши явни наступ школярох хтори пестую руски язык при ОШ *Кирил и Методий* на Кирбаю у Београдзе;
- 22.05. – Нащива одделєню предшколских дзецох у хторим ше у Новим Садзе пестує руски язык, розгварка з родичами и предкладанє же би ше попри Татяни Орос-Саламун ангажовала и вихователька Геленка Салаг;

Юний:

- 01.06. – 70 роки од народзєня Мирона Жироша (1936) – послата винчованка до Мадярскей;
- 05.06. – Умар Владимир Бильня (1927–2006), писатель и публициста, поховани 7.06.2006. року у Новим Садзе;
- 08.06. – Придаванє *Мултиязычного билтена* МОСТ 3 учашніком 2. прекладательней роботнї (2005) медзи учаш. Гелена Гафич Стойков и Александар Мудри, прекладателе и Наталия Рамач и Наталия Канюх, менторе;
- 09.06. – прием у Покраїнским секретариату за науку и технологийни розвой при др Драгославови Петровичови коло проектох Дружтва з обласци науки: словнїк медицинскей терминологїи и прилогох др Душана Дрлячи;
- 09.06. – Програма предшколских дзецох хтори пестую руски язык зоз виховательку Цецилию Мудри у Кули;
- 10.06. – Програма школярох хтори пестую руски язык у ОШ *Кирил и Методий* у Београдзе з нагавнїцами-проф. Агнету Маслар Буила и Оленку Папуга зоз учас. школярох и Меланїи Римар, писательки з Нового Саду
- 13.06. – Означованє 70 рочнїци Мирона Жироша - промоция кнїжки *Хронїчар рускей души* у РКПД, Нови Сад;
- 14.06. – Приєм при проректорови др Мирославови Планчакови на Универзитету у Новим Садзе коло совитованя з обласци рускей лексикографїи–виробку Словнїка медицинскей терминологїи (19.9.2006);
- 14.06. – Програма предшколских дзецох хтори пестую руски язык зоз виховательку Геленку Сегеди у Вербаше;
- 17.06. – Придаванє 2. припознаньох зоз меном *Славки Сабадош* за успишне пестованє руского языка школяром Ани Римар и Евгенийови Новта на манифестациї дзєцинскей творчосци *Веселинка* у Новим Садзе;
- 20.06. – Сходзка коло отримованя 2. подобовей колонїї *Стретнуце у Боднарова* у Господїнцох - 21–23. 07. 2006;
- 27.06. – Промоция *ювильейного* 10. числа Зборнїка роботох „*Studia Ruthenica*“ (2005) и отримованє сходзки Предсидательста Дружтва у Новим Садзе зоз програмними активносцами у II полрочю 2006. року;
- 29.06. – Приєм у СО Жабель при председательови Воїславови Дувнякови коло подобовей колонїї *Стретнуце у Боднарова*;

Юлий:

- 03.07. – На сходзки вихователькох и пред. педагогох у Бачким Петровцу присуствовали И. Папуга и Г. Сегеди;

- 14.07. – Прием у Одделеню Министерства просвѣти коло пест. руского языка на стреднѣм ступню у Н. Садзе;
 21–23.07 – Друга подобова и пята дзецинска колония *Стретнуце у Боднарова* у Господѣнцох;
 30.07. – Нащива Меланїи Маринкович у Београдзе коло видаваня кнїжки др Душана Дрлячи *Руснаци у етнографских записох* и кнїжкох хтори п. М. Маринкович жада подаровац до Шиду, Р. Керестуар и Нового Саду.

Август:

- 18.08. – Означованє 80-рочнїци народзєня Янка Саламона, учителя и културного дїяча (*Беркасов, 1926- Шид, 1998*), 80-рочнїци Меланїи Маринкович (Шид, 1926) и 60-рочнїци Владимира Бесерминя (Шид, 1946) у Шидзе и придаванє кнїжкох Меланїи Маринкович Народней библиотеки у Шидзе;
 21.08. – 140 роки од народзєня Михайла Стрибера, учителя и руского предняка зоз Коцура (1866–1949);

Септембер:

- 02.09. – 12. стретнуце Руских школох у Миклошевцох (Горватска) зоз пригодну школку програму и схадзку Актива наставнїкох руского языка у рамикох 110-рочнїци писателя Митра Нада (1896);
 10.09. – Активносци литературних секцийох Микола М. Кочиш и Бошко Урошевич у ОШ у Бачинцох;
 19.09. – Совитованє з обласци рускей лексикографїи - издаванє Словнїка медицинскей терминологїи *сербско-латинско-руского* у сотруднїцтве зоз Одсеком за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе;
 22–23.09. – Совитованє коло писаня програмох/проектох у рамикох Национального совиту у Руским Керестуре;
 26.09. – Схадзка коло пририхтованя науково-фахового сходу пошв. 100-рочнїци Яши Бакова у Новим Садзе;
 29.09. – Прием у ПУ *Радосне дзецинство* у Новим Садзе коло ангажованя, попри Татьяни Орос Саламун ище едней виховательки Геленки Салаговей на плане пестованя руского языка у обласци предшколского вихованя у Новим Садзе;

Октобер:

- 02.10. – Розгварка у Музею Войводини коло организациї Науково-фахового сходу - 100 роки Яши Бакова;
 04.10. – У рамикох дзецинского тижня - починанє пестованя руского языка у обекту ПУ у улї. Бранимира Чосича 40;
 12–13.10 – Видрукована кнїжка др Душана Дрлячи: *Руснаци у етнографских записох*, Нови Сад, 2006;
 14.10. – Отримана схадзка Председательства Дружтва у Новим Садзе зоз звитом медзи двома схадзками, активносцями по конец 2006. року и реализацию видавательней дїялносци у тим року;
 20. 10. – Науково-фахови сход пошвещени 100-рочнїци народзєня Яши Бакова у Музею Войводини у Новим Садзе зоз пригодну виставу кнїжкох (насловох) Яши Бакова и CD презентацию;
 24–31.10. – Саям кнїжкох у Београдзе – на штанду Покраїнского секретариату за предписаня, управу и национални меншини були виложени виданя дружтвох за язики Войводини, медзи нїма и Дружтва за руски язык литературу и культуру.

Новембер:

03. 11. – Участвованє на 30. литературней колонїи „Др Раду Флора“ Дружтва за румунски язык Войводини у Городскей библиотеки у Новим Садзе;
 10–18.11. – Програма 13. Костельниковей ешенї у Руским Керестуре, Кули, Новим Садзе и Вербаше;

- 11.11. – 70 рочніца народзена Дюри Папгаргая (1936), пісателя і культурнаго творцеля з Новаго Саду;
 12.11. – 60-рочніца народзена Ірыні Папуга (1946), прафесора педагогіі і культурнаго работніка з Новаго Саду;
 17.11. – Промоція *Мултыязичнаго билтена „Мост“* 4, 2006 і надаванне прыкладнікох авторам прылогох зоз 2. наукова-фаховаго сходу о найпознатших пісательох Войводіні, медзі хторима і рускі пісатель Штефан Гудак;
 27.11. – Вистава зоз двох подобових колоніях *Стретнуце у Боднарова у холу* Вивершеней рады АП Войводіні у Новім Садзе.

Децембер:

- 01.12. – Схадзка Скупштіні Дружтва у рамікох 16. манифестації „Дні Миколи М. Кочиша“ (у просторіях Скупштіні АП Войводіні) на хторей представени нови виданя, додзелене 4. припознане *Гаврііл Г. Надь* Сенки Славчев, принесена Програма на початку новаго миленіюму, календар рочніцох (2006–2010) і програма работи за 2007. рок;
 08.12. – 4. округли стол „60 роки Руснацох у Новім Ораховє“ зоз пригодну школку програму у Новім Ораховє;
 16.12. – Музично-літературна програма і промоція виданьох Дружтва у Музею Срима у Сримскей Митровици;
 28.12. – Вишла „*Studia Ruthenica*“ 11 (24), 2006 і пририхтани за друковане Словнік медіцинскей терминології.

2007. РОК

Януар:

- 15.01. – Реаговане на вихабяне руского і румунскохо языка зоз Календара Републічнаго змаганя
 16.01. – 100 роки од народзена Юрія Авуґстіна Шереґія, режисера і драматурґа (1907–1990);
 21.01. – 80 роки од народзена Вири Гудак (Шид, 1927), учительки і культурнаго работніка, Нови Сад;
 24.01. – У Руским Керестуре умар Владимир Малацко (1934–2007), скор. директор ОІШ і І „Петро Кузмяк“.

Фебруар:

- 01.02. – Министерство просвіти у *Просветним прегледу* обявело дополнене Календара змаганьох;
 03.02. – Положени пробни www сајт Дружтва <http://www.druzтво.netfirms.com> (2007)
 06.02. – Подружніцом, секційом і роботним целом послата програма за 2007. рок і други матеріяли;
 08.02. – Схадзка у Министерстве просвіти у Београдзе коло републічних змаганьох у 2006/2007. шк. року;
 08.02. – Схадзка зоз наставніком коло програми пестованя руского языка на штреднім ступню у Новім Садзе;
 13.02. – Резултати літературнаго конкурсу пошвеченого пісательови Юліянови Надьови (у РКПД, Н. Сад);
 14.02. – Промоція часопіса билтена Ерато над Куцуром/Коцуром 9–10 у Коцуре і програма на дзень Св. Валентина;
 21.02. – Означоване Медзінароднаго дня мацеринскохо языка – мултыязична работня у Новім Садзе;

Марец:

- 01.03. – Схадзка Предсідательства Дружтва за рускі язык, літературу і культуру у *преширенім составе* на хторей отримана промоція Зборнік работох „*Studia*

- Ruthenica“ 11 (24), 2006, розпатрени активносцох медзи двома схадзками, прилог о образованю и воспитаню по руски и о руским языку, финансийни звит за 2006. рок, календар активносцох у 2007. року, Закон о националних совитох итд.
- 08–13. 04 – 13. салон кнїжкох и 12. медзинародна вистава „*ART EXPO*“ на Сайме у Новим Садзе;
- 10.03. – Схадзка Актива наставнїкох руского языка коло 7. змаганя, 13. стретнуца руских школах итд;
- 21.03. – Медзинародни дзень поезиї (UNESCO) - литературни сходи итд
- 23.03. – 130 роки од народзенья о. Дюри Биндаса (1877), културного діяча, редактора, публицисти;
- 24.03. – Промоция Словнїка медицинскей терминологиї у Вивершней ради АП Войводини;
- 30.03. – Промоция „Нашей кухарки“, Маргити Лікар у *Алименти*, Нови Сад;
- Април:**
- 02.04. – Програма у ОШ у Бачинцох з нагоди 160 рокох рускей школи у Бачинцох (1847–2006), 70–60 рочнїци часопису „Заградка“ и додзельоване припознаньох зоз меном Михала Ковача у Бачинцох и Шидзе;
10. 04. – Активносци школярох Литературней секциї „Штефан Чакан“ и Подружнїци у Новим Орахове;
15. 04. – Активносци Мемориялног одбору проф. Гавриїла Г. Надя у Коцуре и промоция виданьох Дружтва;
16. 04. – Дзень Миколи М. Кочиша у Новим Садзе – промоция нових виданьох Дружтва у наших штредкох;
17. 04. – 80 роки од народзенья Єлисавети Славки Рогаль (1927–1999), учительки и културного роботнїка (Шид);
- 20.04. – У Руским Керестуре умар Михайло Мижо Варга (1940–2007), скор. директор ОШ и Г „Петро Кузмяк“;
- 21.04. – 7. манифестация „Яр др Мафтея Виная“ у Суботици (18. 03. дзень народзенья др М. Виная);
- 23.04. – 3. науково-фахови сход „Найпознатши прозни писателе националних заеднїцох у Войводини“ у рамикох Шветового дня кнїжки (UNESCO), о руских прозаистох бешедовал др Стеван Константинович;
- 23.04. – Отворена вистава 2. подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова* у Нарадней библиотеки у Жаблю;
- 24.04. – Представяне Словнїка медицинскей терминологиї зоз прилогом о нашем здравстве у РКПД, Н. Сад;
- Май:**
- 03.05. – Схадзка Организацийного одбору коло пририхтованя 13. стретнуца руских школах у Новим Садзе
- 04.05. – Нащива мадярских славистох руским институцийом и организациейом: Катедра за руски язык и литературу, НВУ „Руске слово“, Завод за учебнїки и наставни средства, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад
- 12.05. – Означоване 60-рочнїци КПД „Петро Кузмяк“ у Новим Орахове у рамикох 60-рочнїци насельованя;
- 19.05. – 7. змагане з руского языка и язичней култури у Основней школи „Братство единство“ у Коцуре;
- 24.05. – Отворена вистава 2. подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова* у Галерїї Културного центра у Кули;
- 30.05. – 60 роки од народзенья Владислава Славка Надьмитї (1947), композитора (Канада);
- Юний:**
- 01.01. – Промоция Зборнїка роботох видатого з нагоди 100-рочнїци народзенья Яши Бакова (1906–2006);

- 01.01. – 2. схадка Організаційного одбору коло пририхтованя 13. стретнуца руских школох у Новим Садзе;
- 02.06. – 13. стретнуце руских школох у Новим Садзе (РКПД) зоз нашиву Театру младих, ОШ *Йован Попович*, Бранковому колу и Петроварадинскей твердині - учасц вжали школяре и наставніки з наших штредкох;
- 03.06. – 80 роки од народзєня Миколи Сегедия (1927–1988), писателя, редактора, гумористи, Дюрдьов;
- 06.06. – 110 роки од народзєня Янка Ерделя (1897–1970), професора, иноватора, Сримска Митровица;
- 06.06. – Нашива Министерству просвити, Београд коло подписованя дипломох зоз змаганя з руского языка;
- 07.06. – Нашива памятнику Владимира Бильні на Городским теметове з нагоди рочніци шмерци;
- 09.06. – Културно-уметніцка програма дзєцинскей творчосци *Веселинка* у РКПД, Нови Сад;
- 13.06. – Явна годзина руского языка у Бикичу з нагоди додзельованя припознаньох школяром зоз меном Михала Ковача и снованє Секції Дружтва - Зденко Лазор, студент Катедри за руски язык и литературу - председатель;
- 13.06. – Означованє 60-рочніци народзєня Славка Загорянского (*Бачинци*, 1947), композитора, 10 рокох сотрудніцтва писателя Василя Мудрого и Славка Загорянского на плане компонованя и промоция двох CD зоз пригодну програму у КПД „Дюра Киш“ у Шидзе;
- 15.06. – У Новим Садзе умарла Амалія Амалка Хромишова (1950), новинар, прекладатель и културни творитель - член Скупштини Дружтва. Похована є 16. юния 2007. року у Дюрдьове;
- Юлій:**
- 06.07. – Схадка Організаційного одбору коло пририхтованя 3. колонії подобових уметнікох *Стретнуце у Боднарова* и 6. дзєцинскей подобовей колонії у Господінцох;
- 10.07. – Схадка Редакції „*Studia Ruthenici*“ на Катедри за руски язык и литературу у Новим Садзе;
- 14.07. – Означованє рочніцох руских творительох у Дюрдьове: 80 роки Юліяна Колесара (1927–1991), 80 роки Миколи Сегедия (1927–1988), здогадованє на Ану Колесар (1950–2004), Амалію Хромиш (1951–2007) и кладзєне квеца на гроби: о. Дюри Фейси, Миколи Сегедия, Мирослава Стрибера, Любомира Рамача, Мирослава Кежеждия, Наталії Голуб и Славки Сивч;
Програма отримана у Рускей одлоги зоз виставу малюнокх Юліяна и Ани Колесар, а служєна и панахида у церкви;
- 20–22. 07. – Отримованє 3. колонії подобових уметнікох и 6. дзєцинскей подобовей колонії *Стретнуце у Боднарова* у Господінцох;
24. 07. – Означованє 110-рочніци проф. Янка Ерделя (1897–1971) и промоция виданьох Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Сримскей Митровици. Госц писателька Гелєна Гафич Стойков;
- Август:**
- 01.08. – 70 роки од народзєня Ивана Ковача (1937–1992), композитора и музичного педагога, Нови Сад;
- 08.08. – Схадка Секції Дружтва у Београдзе коло рецензийох кнїжки Любомира Медеша *Руска традиция* (др Душан Дрляча и Михайло Горняк), пєстованя руского языка у школох у Београдзе, дарунку кнїжкох Меланки Маринкович библиотеки у Руским Керестуре и вєцей прилогох Музею Войводини.
- Септембер:**
- 3.09. – прием при преосвященему владикови єгзархови др Дюрови Джуджар у Новим Садзе;

- 05.09. – одбрана дипломскей работи Анити Говля на Катедри за руски язык и литературу у Новим Садзе зоз тему „Руски мена и презвиска у Шидзе”;
- 05.09. – реаговане на нїзки статус наставного предмета Мацерински язык зоз елементами националней култури у Правилнїку за други циклус основного образования и воспитаня у V класи за школски 2007/2008. рок (Службени гласнїк РС, Просвїтни гласнїк ч. 6/2007);
- 10.09. – означоване 60 рочнїци народзєня Славка Загорянского, промоция CD, кнїжки о Руснацох у Шидзе и околних местох, виданьох Дружтва и розгварка о початку школского рока у ОШ у Бачинцох;
- 13-16.09. – 3. Медзинародни конгрес русинского, руского языка у Кракове (Польска) – участвовала вецейчлена делегация, хтору предводзел др Михайло Фейса зоз Катедри за руски язык и литературу, Нови Сад;
- 22.09. – подобова колония и ушорене парохияльного будинку за потреби етно збирки у Коцуре;
- 25.09. – схаdzка коло програми означованя 70-рочнїци Ивана Ковача (1937-1992) у Новим Садзе;
- 25.09. – означоване 70-рочнїци Заградки у Музею Войводини, у Новим Садзе;
- 26.09. – початок активносцох на пестованю руского языка у штреднїх школах у Новим Садзе: евидентоване школярох, контактоване зоз матичну школу, РКПД итд;
- 26.09. – потримовка Национального совиту на статус Мацеринского языка зоз елементами националней култури;
- 27.09. – схаdzка Организационного одбору Костельниковей ешенї у Руским Керестуре;
- 27-28.09 – у Прешове (Словацка) отримани семинар, под назву „Язична култура и язична норма у русинским, руским языку“ – участвовала мр Гелена Медеши, Нови Сад.
- Октобер:**
- 01.10. – Дзедински тидзень – подобова вистава дзединских роботох на тему културного наслїдства Руснацох зоз Руского Керестура, Дюрдьова, Нового Саду, Господїнцох и Коцура на Спенсу;
- 02.10. – початок настави зоз школярами стреднїх школах у Технїчней школи „Йован Вуканович” у Новим Садзе;
- 03.10. – конвертоване текстох „Studia Ruthenici” 11, 2006 за потреби Министерства науки у Београдзе;
- 04.10. – схаdzка Координационного одбору дружтвох за языки на хторей потримане реаговане на статус Мацеринского языка зоз елементами националней култури у основном образовании;
- 06.10. – початок настави зоз школярами стреднїх школах у Новим Садзе у РКПД, Нови Сад;
- 09.10. – Општина Вербас потримала организацию програмних активносцох и ушорене просторийох парохияльного будинку за потреби етно збирки и Подружнїци Дружтва у Коцуре (50.000,00 дин);
- 09.10. – схаdzка Инициативного одбору манифестациї *Поетични нїтки Меланїї Павлович* зоз пригодним здогадованьом на 75-рочнїцу од народзєня писательки Павловичовой и 5 рокох шмерци 10.11.2002;
- 10.10. – умарла Еуфемия Варга, учителька, просвїтни роботнїк зоз Нового Саду;
- 11-12.10. – активносци коло ангажованя наставнїка руского языка у новосадских школах (замена Марїї Бесерминї);
- 22-28.10. – Саям кнїжкох у Београдзе – 26.10. промотивни дзень виданьох дружтвох за языки, литературу и културу;
- 25.10. – 6. схаdzка Председательства Дружтва за руски язык, литературу и културу, Нови Сад;
- 30.10. – схаdzка коло програми означованя 70-рочнїци Ивана Ковача у Новим Садзе;

Новембер:

09-18.11 – IV культурна манифестация Костельникова ешень у Руским Керестуре, Кули, Новим Садзе, Вербаше;

14.11 – концерт з нагоди означованя 70-рочніци Ивана Ковача (1937-1992) у Студию „М“ Радио Нового Саду.

30.11. – положене квецє на гроби Миколи М. Кочиша, Ивана Ковача, Меланії Павлович и Евфемії и Дюрови Варга;

Децембер:

01.12. – 3. схадзка Скупштини Дружтва за руски язык, литературу и культуру зоз звитом за 2007. рок и програму за 2008. Додзельованє плакети Гавриїл Г. Надь Ксенії Варга и вецей припознаньох Микола М. Кочиш.

НАДПОМНУЦЕ:

Препатунок активносцох Дружтва од **1992–1994.** рок (по датумох) обявени у „Studia Ruthenici“ 4, Нови Сад (1994–1995, 111–126), од **1995–2000.** рок вишол як окреми додток (2001), а тераз ше у „Studia Ruthenici“ 12 (2006) дава препатунок од **2001–2007.** рок, односно континуовано за вкупно 16 роки роботи.

Тринасте стретнуце руских школах у Новим Садзе

ПРОГРАМНИ ЗАДАТКИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

План розвою и діялносци у новим милениюме (2006–2010)

За прешли дзешец-петнац роки активносцох Дружтва за руски язык, литературу и культуру за хтори, по шицким судзаци, мож повесц же були з єдного боку найчежши одкеди Дружтво основане, бо ше робело у рокох повойнових пременкох у дружтве и нашей жеми, рокох без материялних средствох, але источашне и у рокох з велькими активносцами и, на нашу радосц и поцешене и зоз досц значнима результатами и започатима акциями. Обсяжни препатунок активносцох о роботы у прешлим чаше тото найлепше илуструє.

Робота Дружтва ше и после трох и пол деценийох од снованя (1970) отримала, предлужени континуитет и намаганя за преширйованьом и збогацованьом змисту роботи. Прето, рушаюци од тих здобуткох, *План розвою и діялносци Дружтва*, як и опредзеленьох зоз члена 11. и 28. *Статута Дружтва*, за наступни период, односно у новим милениюме предкладаю ше тоти програмни задатки:

1. Преучованє и наукови обробок руского языка,
2. Пестованє и унапредзованє руского языка и подзвигованє язичней культури,
3. Образованє и воспитанє кадрох у обласци руского языка,
4. Унапредзованє литературней діялносци на руским языку,
5. Защита и пестованє культурного и духовного скарбу,
6. Вигледовацка робота у обласци руского языка и культури,
7. Порушованє и унапредзованє культурней діялносци,
8. Робота подружніцох, секцийох и роботних целох Дружтва и членства,
9. Видавательна діялносц Дружтва,
10. Медзинародна активносц и
11. Сотрудніцтво зоз другима організациями и институциями

*

1. У прешлим периодзе закончени двотомни *Сербско-руски словнік* (1995. и 1997), у пририхтованю єднотомни *Руско-сербски словнік*, хтори би мал висц о 2–3 роки. Источашне почала робота на нових проектох; *Словніку руского народного языка* и *Правопису руского языка* на хторим ше буду ангажовац вигледовацки тими у сотрудніцтве зоз Лингвистичну секцию Дружтва. После вецей рокох вишол Словнік медицинскей терминології (сербско-латинско-руским). Треба дац увагу и анализи руского языка у институцийох хтори свою активносц витворюю по руски у целосци або з часци.

2. За прешли 9–10 роки обновене, преширене або по першираз почало виучованє руского языка зоз елементами националней культури у значним чишле основних школох у наших рускох местох. Тераз ше витворює у 15 населеньох и зоз порядну наставу хтора ше отримує у 3 местох, то 3 основни школи зоз порядну наставу и понад 30 зоз пестованьом. Зоз тим числом школох облапени понад 500 школяре у порядней настави и коло 250 зоз пестованьом. Прияте и єдно число нових наставнікох (10+1), ожила культурна активносц по руски у местох дзе их

такповесц не було (Господінци, Кула, Нове Орахово, Суботица, Београд, места у Сриме). У наступним чаше треба затримац тот уровень, а кед же ше укаже молівосц, у дзепоедних местох треба уводзиц и други фурми настави по руски, напр. пестоване на предшколским возросту, штреднім ступню итд. Намагац ше обезечиц школского надзорніка (совитніка) за руски язык, хасноване учебнікох за порядну наставу и пестоване, организовац фахове усовершоване наставнікох, стретнуца рускох школох итд.

3. Попри виучованя руского языка у основним образованю, доприносиц розвою предшколского вихованя на мацеринским языку, потим розвою рускей гимназії у Руским Керестуре, як и Одсеку за русинистику (Катедри за руски язык и литературу) Филозофского факултета у Новим Садзе. З тим у вязи намагац ше на обезпечованю достаточного числа дзедох, школярох и студентох же би тоти нашо институції могли окончовац свою діялносц и пририхтовац кадри зоз познаньом руского языка и ангажовац их у виховно-образовней роботі, наставним процесу, педагогийней и науково-вигледовацкей роботі.

4. Порушовац литературни активносци по руски, як обявйоване оригиналней творчосци, так и преклади зоз других языкох. Окремну увагу дац дзединскей литератури, часописом за дзеци и школярох, а тиж и за штредню школу итд. У рамикох популаризованя руского языка *означовац* рочніци и значни дати зоз обласци языка, литератури и култури, рочніци кніжкох, часописох и других виданьох хтори мали важну улогу и були крочай напредок у культурним, просвітним и журналистичним живоце Руснацох, потим рочніци писательох, публицистох, промоції нових виданьох, меморияли культурних творительох, потримовац и организовац литературни конкурси, як напр. *Ровніно моя широка* др Мафтея Виная, а означовац и рочніци других националних заедніцох у рамикох Координаційного одбору дружтвох за языки, литературу и културу Завода за културу Войводини, Нови Сад итд.

5. И надалей давац увагу пестованю культурного и духовного скарбу. Призберовац школску, лингвистичну, етнологийну и другу документацию, фотографії, а практиковац и вистави же би материяли и прилоги були доступни цо векшому числу почитовательох. З тим у вязи, организовац *округли столи* з обласци скарбу и публикавац сообщеня у окремних публикацийох, або Зборніку Дружтва. Предлужиц едицию „Одняте од забуца“, видац публикацию „60 роки Руснацох у Новим Орахове“, а потримац и вигледованя о праткох, мольбох и других инстанцох зазберованя Руснацох (заходни Срим) итд.

6. Зоз вигледовацку роботу у обласци языка хтора розпочата зоз проектом о розвиваню, унапредзованю и зачуваню руского языка дзедох и младежи у чаше од 1996–2007. року (три фази вигледованя), реализовани значни активносци хтори би, по шицким судзаци требали буц главне опредзелене у роботі нашої організації и у наступним чаше, та з тим у вязи предкладац и други вигледованя з обласци языка, як екипни и вецей-рочни активносци. Зоз тим ше анимируе векше число наших и других фаховцох з тей обласци и ширше. Организовац тематски науково-фахово сходи и конференції з обласци руского языка, литератури, просвити и скарбу (у

рамикох *Дньох Миколи М. Кочиша, Мемориялу проф. Гавриїла Г. Надя*) трибини на Катедри за руски язык и литературу итд.

7. Порушоване и унапредзоване културней діялносци у обласци рускей подобовей, музичней, театралней, рецитаторскей и других обласцох. Предлужиц активносци на плане видаваня капиталних ділох, як напр. нове видане руских народних шпиванкох з обласци музичней творчосци, а у обласци подобовей уметносци организовац вистави (колективни, самостойни), подобово колонії (за дзеци и одроснутих), анимаирац уметнікох за участвоване на виставах, конкурсох як у рамикох наших (руских), так и ширше. Участвовац на смотрах и змаганьох у рецитованю, стретнуцох театралней, музичней творчосци и подобових сходах.

8. Дружтво тих рокох чишлі 964 порядних, понад 90 почесних, 22 помагаюцих членох и роби у рамикох 9 подружніцох хтори основани у Руским Керестуре, Коцуре, Новим Садзе, Дюрдьове, Вербаше, Кули, Новим Орахове, Шидзе и Сримскей Митровици, 6 секцийох зоз діялносцу у Господінцох, Бачинцох, Бикич Долу, Београдзе, Кичинеру (Канада), Миклошевцох и Петровцох (Горватска) непосредно зоз членми у Беркасове и Суботици як и у рамикох вецей фахових роботних целох, одборох, секцийох, активох, редакцийох и комисийох. Треба збогацовац змисти роботи подружніцох, секцийох и роботних целох з новима акциями и опредзельовац ше за таки хтори прицагую цо векше число почитовательох.

9. Отримац потерашні ступень видавательней діялносци: издавац периодични публикации Зборнік роботох „*Studia Ruthenica*“ и Часопис за культуру „*Ерато над Коцуром*“, предлужиц зоз роботу на Руско-сербским словніку и Словніку руского народного языка, робиц на Правописним словніку, предлужиц виходзене едицийох з обласци образования и воспитаня (сликовніци за предшколски дзеци, монографії о руских школах, музичней творчосци итд), публикацийох о руским скарбу *одняте од забуца* (попри коцурских активносцох, облапиц и културни активносци вязани и за руски штретки, живот и роботу: *60 роки Руснацох у Новим Орахове, 200 роки Руснацох у Шидзе, Колесарске ремесло, Наша кухарка, Руска традиция Любомира Медєша итд*), а порушовац и други форми видавательней діялносци з обласци языка, лингвистики, литератури и культуру.

10. Медзинародну активносц Дружтва витворйовац у рамикох скорейших обсягох. Кед ше укаже можлівосц, поволовац учащнікох на нашо сходи, а участвовац и на сходах у иножемстве (напр. у рамикох шветових конгресох и сходах). Обявйовац роботи науковцох и почитовательох зоз иножемства, черац фахову литературу. Комуникацию зоз фаховцами за руски язык (русинистами, славистами), отримовац и преїг електронских медийох (интернет), як и других средствох информования (гласніки, часописи, билтени итд).

11. Сотрудніцтво зоз другима организациями, насампредз у рамикох фахових програмних активносцох було успишне у прешлим периодзе, а треба го предлужиц и у наступним периодзе. Сотрудзовац зоз дружтвами за языки, литературу и культуру (у рамикох Заводу за культуру Войводини), рускими дружтвенима организациями,

руську грекокатоліцку церкву, видавельними и інформативними установами, освітніми и культурними інституціями итд. У рамках руских організацій у іноземстві (руска діаспора) предлужиц співробітництво з РДСА у Канаді, організаціями Руснацх у Хорватській, Німецькій, Словаччій, Польській, Україні, Маґарській, Чеській, Шведській итд.

***

Програмні задатки Дружтва ше буду витворювац през річні програми роботи, оперативну програму, роботу подружніцх, секційх и фахових целх, одборх, редакційх, комісійх итд.

Учасніки промоції Рускей традиції у Музею Войводини

КАЛЕНДАР РОЧНІЦОХ ОД 2006–2010. РОК

2006. РОК

Руски библиотеки, читальні, руски населєня:

- 130 роки читальні у Руским Керестуре (1878)
- 70 роки першей рускей друкарні у Руским Керестуре (1936)
- 60 роки насельованя Руснацох до Нового Орахова (1946)

Руски учителе, писателе, публицисти, културни творителе, спортисти:

- 190 роки од народзєня Петра Кузмяка (1816–1900), учителя
- 140 роки од народзєня Михайла Врабеля (1866–1923), педагога, етнографа, публицисти
- 140 роки од народзєня Михайла Стрибера (1866–1949), учителя
- 120 роки од народзєня др Гавриїла Костельника (1886–1948), писателя, лингвисти
- 110 роки од народзєня Митра Надя (1896–1962), писателя
- 100 роки од народзєня Яши Бакова (1906–1974), професора, спортского работніка
- 80 роки од народзєня Янка Саламона (1926–1998), учителя
- 80 роки од народзєня Меланії Маринкович (1926), културного работніка, гуманисти
- 70 роки од народзєня Дюри Папгаргая (1936), писателя, културного творителя
- 70 роки од народзєня Мирона Жироша (1936), просвитного и културного работніка, новинара, публицисти
- 60 роки од народзєня Ирини Папуга (1946), професора педагогії, културного работніка
- 60 роки од народзєня Владимира Бесерминя (1946), професора, писателя, културного работніка

Руски кніжки, часописи, збирки:

- 70 роки од виходзєня Руско-українского алманаха бачваньско-сримских писательох у Осєку (1936)
- 40 роки од виходзєня першого обновеного числа часопису за културу, уметносц и дружтвени питаня „Шветлосци“ (1966)
- 30 роки од видаваня Музейней збирки, Руски Керестур (1976)

2007. РОК

Руски места, руски населєня:

- 160 роки рускей школи у Бачинцох (1847)
- 30 роки найновшей школи у Руским Керестуре (1977)

Руски учителе, писателе, публицисти и културни творителе:

- 130 роки од народзєня о. Дюри Биндаса (1877–1950), священїка, редактора, публицисти руского предняка

- 110 роки од перебування Володимира Гнатюка, етнографа у Бачкей (1897)
 110 роки од народзєня Янка Ерделя (1897–1970), професора, иноватора (Сримска Митровица)
 100 роки од народзєня Юрия Августина Шерегия, режисера и драматурга (1907–1990);
 80 роки од народзєня Владимира Бильні (1927–2006), писателя и публицисти
 80 роки од народзєня Вири Гудак (Шид, 1927), учительки, культурного роботніка
 80 роки од народзєня Юлиана Колесара (1927–1992), подобового уметніка и преучователя нашей прешлости;
 80 роки од народзєня Єлисавети Славки Рогаль (1927–1999), учительки, культурного роботніка, Шид
 80 роки од народзєня Миколи Сегедия (1927–1988), писателя, новинара, редактора, гумористи
 70 роки од народзєня Ивана Ковача (1937–1992), композитора, музичного педагога
 60 роки од народзєня Владислава Славка Надьмиті, (Руски Керестур, 1947) композитора, Нови Сад, Канада)
 60 роки од народзєня Славка Загорянского (1947), композитора (Шид, Бачинци)

Руски организациї, гласніки, кнїжки, часописи:

- 80 роки од снованя Союзу руских школярох у Коцуре (1927)
 70 роки часопису за дзеци „Наша заградка“ (1937)
 60 роки часопису за дзеци „Пионирска заградка“ (1947)

2008. РОК

Руски школи, руски населєня:

- 190 роки рускей школи у Шидзе (1818)
 160 роки од насельованя Руснацох до Бикичу (1848)

Руски учителє, писателє, публицисти, подобово и культурни творителє:

- 160 роки од народзєня Ферка Пап-Радваня (1848–1986), руского предняка, снователя Читальні у Р. Керестуре
 140 роки од народзєня Михаила Поливки (1868–1944), учителя, руского предняка
 120 роки од народзєня Константина Петригали (1888–1955), учителя, руского предняка, маляра аматера
 110 роки од народзєня др Мафтея Виная (1898–1981), писателя, культурного творителя
 100 роки од народзєня Онуфрия Тимка (1908–1989), священіка, музиколога
 80 роки од народзєня Миколи М. Кочиша (1928–1973), лингвисти, педагога писателя
 80 роки од народзєня Янка Олеяра (1928–1994), учителя, культурного творителя

-
- 80 роки од народзєня Владимира Сабо Дайка (1928), писателя, руского предняка
  - 80 роки од народзєня Цецилии Цап Гаргаї (1928), учительки, культурного роботніка (Раєво Село)
  - 80 роки од народзєня Ксенії Саламон (1928), учительки, культурного роботніка (Шид)
  - 70 роки од народзєня Гелени Гафич Стойков (1938), поетеси, подобовой уметниці
  - 70 роки од народзєня Гелени Канюх (1938), подобового уметніка, педагога
  - 60 роки од народзєня Гавриїла Колесара (1948), культурного діяча, редактора и творителя у виртуалним швецє
  - 60 роки од народзєня Силвестера Пушкаша (1948), маляра аматера (Коцур)

Руски гласніки, кнїжки, часописи:

- 110 роки од виходзєня „Неділі” у Будимпешти (1898)

2009. РОК**Руски школи, читальні, руски населєня:**

- 130 роки Читальні у Коцуре (1879)

Руски учителє, писателє, публицисти, подобово и культурни творителє:

- 190 роки од народзєня Александра Павловича (1819–1900), руского будителя
- 160 роки од народзєня Янка Скубана (1849–1909), дописователя „Неділі” зоз Бачинцох
- 140 роки од народзєня Василя Каменци (1869–1900), учителя, руского предняка
- 100 роки од народзєня Михала Ковача (1909–2004), учителя, писателя, культурного творителя
- 80 роки од народзєня Драгена Колесара (1929–1995), глумца, режисера, театралного творителя
- 80 роки од народзєня Янка Чижмара (1929), подобового уметніка маляра аматера
- 70 роки од народзєня Мирослава Стрибера (1939–1971), поети, писателя, культурного роботніка
- 60 роки од народзєня Любомира Медєша (1949), етнолога, публицисти, культурного роботніка
- 60 роки од народзєня Владимира Кочиша (1949) писателя, культурного творителя
- 60 роки од народзєня Якова Макая (1949), подобового уметніка (Суботица)

Руски організації, гласніки, кніжки, часописи:

- 90 роки Руского народного просвітного дружтва (РНПД) основаного у Новим Садзе 1919. року
- 80 роки „Пупчеца“ Янка Фейси (1929)
- 60 роки од початку емитованя програми по руски на Радио-Новим Садзе
- 40 роки Драмского меморіялу „Петро Ризнич Дядя” (1969)

2010. РОК**Руски школи, руски населєня:**

- 130 роки рускей школи у Дюрдьове (1880)

Руски учителє, писателє, публицисти, подобово и културни творителє:

- 120 роки од народзєня Петра Ризнича Дядї (1890–1966) театралного творителя, подобового уметніка, педагога
- 110 роки од народзєня Єлени Солонар (1900–1982), апатикарки, писательки - поетеси
- 110 роки од народзєня Илька Грайцара (1900–1969), културного діяча
- 100 роки од народзєня Евгєна М. Кочиша (1910–1984), писателя-прозаисти
- 80 роки од народзєня Владимира Колесара (1930), академского маляра керамичара
- 80 роки од народзєня Янка Раца (1930), писателя, наставніка, редактора
- 80 роки од народзєня Василя Мудрого (1930), писателя, публицисти, редактора
- 80 роки од народзєня Мирона Колошняя (1930), писателя, подобового уметніка маляра аматера
- 80 роки од народзєня Владимира Костелника (1930), писателя, публицисти, редактора
- 70 роки од народзєня Ангєли Прокоп-Єздич (1940–1971), поетеси-писательки
- 70 роки од народзєня др Юлиана Рамача (1940), наукового роботніка, лингвисти, филолога
- 60 роки од народзєня др Юлиана Тамаша (1950), академика, писателя, културного творителя
- 60 роки од народзєня Любомира Сопки (1950), карикатуристи, илюстратора, подобового уметніка

Руски організації, гласніки, кніжки, часописи:

- 120 роки „Руского соловєя” Михаила А. Врабєля (1890)
- 90 роки од виходзєня Читанки Михаила Поливки (1920)
- 40 роки од снованя Аматерского народного театра (1970)
- 40 роки Дружтва за руски язык, литературу и культуру (1970)
- 20 роки Союзу Руснацох и Українцох (1990), Нови Сад
- 20 роки Рускей матки (1990), Руски Керестур

ПРОГРАМА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛЬТУРУ за 2008. рок

Рушаюци од програмних задаткох Дружтва за руски язык, литературу и культуру, хтори иницированы на Скупштини Дружтва 29. октобра 2005. року, под назву План розвою и діялносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру у новим милениуме, Председательство Дружтва на 6. схадзки, отриманей 26. октобра 2007. року предложело шлідууюцу програму за 2008. рок:

1. Преучованє и наукови обробок руского языка: У 2008. року предлужиц з активносцу на виробку Руско-сербского словніка як вецейрочней екипней роботи. Источашне ше будзе робиц на проектах хтори започати 2002. року и реализовани 2003–2007. року: Словнік руского народного языка и Правопис руского языка (Правописни словнік), на хторих ангажовани вигледовацки екипи у сотрудніцтве зод Одсеком за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе и Лингвистичну секцию Дружтва. Тиж ше предлужи з активносцу применюваня I и II тому Сербско-русского словніка (перши том обявени 1995. а други 1997. року) и Граматики руского языка др Юлиана Рамача (видата 2002. року) у шицких сферах образовного, культурного, информативного, прекладательного живота Руснацох. У першей половки 2007. року реализовани Проект на издаваню Словніка медицинскей термонології (сербско-латинско-руски), хтори представени у руских штредкох, а промоції и упознаванє зод його значеньом и прилогом о Здравстве у прошлосци ше предлужи и у тим року. З тим у вязи, по потреби буду организовани инструктивни схадзки и розгварки у школах, редакцийох радию, ТВ, видавательних и здравствених установах итд.

2. Пестованє и унапредзованє руского языка и литератури и язичней культури дзецох и школярох: Треба ше намагац отримац досцигнути уровень облапеносци дзецох и школярох зод воспитаньом и образованьом на руским язiku (на предшколским и основношколским возросту) у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове, як и пестовац руски язык як виборни предмет з елементами националней културти у Новим Садзе, Вербаше, Кули, Новим Орахове/Бачкей Тополі, Суботици, Господінцох, Савиним Селу, Шидзе, Бачинцох, Беркасове, Бикичу, Сримскей Митровици и Београдзе. Далєй потримовац роботу Гимназії на руским язiku у Руским Керестуре, а порушовац и организованє пестованя руского языка як факултативного предмета на стреднім ступню у Новим Садзе и у обласци предшколского вихованя у Новим Садзе, Вербаше, Кули, Шидзе и других заинтересованих штредкох. У складзе зод инициативу 12. стретнуца руских школах у Миклошевцох 2006. року порушовац виучованє руского языка у Горватскей, а у сотрудніцтве зод членми Дружтва и у Канади итд. Закладац ше за образованє цо векшого числа професорох руского языка на Катедри за руски язык и литературу-Одсеку за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе, як и наставнікох-професорох класней настави на Учителским факултету у Зомборе, Новим Садзе итд. Додзельовац награди: проф. Гавриїл Г. Надь, наставніком руского языка и Славка Сабадош школяром хтори виучую и пестую руски язык.

Треба провадзиц пременки у обласци образования и воспитания хтори ше реализую у рамикох Министерства просвити Републики Сербії и Покраїнского

секретарияту за образование и культуру, сотрудниковац зоз Просвѣтним советом Войводины, Педагогичним заводом Войводины и Одбором за образование Национального совету рускей националней меншини, а у рамикох активох наставничох и вихователькох руского языка провадзиц активносци у обласци воспитаня и образования: приношене и реализация наставних планох и програмох воспитно-образовней роботи, видаванe учебничох и приручничох на руским языке, настава вионауки, образование и фахове усовершоване наставничох и вихователькох, ангажоване школского инспектора-надзорника за руски язык, финансоване у тей обласци итд. Будзе ше сотрудниковац зоз Покраїнским секретариятом за науку и технологични розвой, Покраїнским секретариятом за предписаня, управу и национални меншини Вивершней ради АП Войводины, Оддзеленьом за невладово организациї Завода за культуру Войводины итд.

У сотрудничтве зоз институциями просвѣти, образования и воспитаня и за права националних меншинох плануе ше организоване штернастого стретнуца руских школах у хторих настава на руским языке и школах у хторих ше руски язык виуче як виборни предмет. Место планованого стретнуца Вербас. Треба ше уключиц до активносцох хтори вязани за Републичне змагане з руского языка и язичней культуры за школярох основних школах, спрам пропозицийох компетентних институцийох просвѣти, образования и воспитаня и у сотрудничтве з Активом наставничох руского языка Дружтва и Одсеком за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе. Перше (2000), друге (2001) и пяте (2005) змагане отримане у Основней школи и гимназиї „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре дзе заплановане отримоване и 8. у маю 2008. року, 2002. року змаганя не було, треце (2003) и шесте (2006) у Основней школи “Йован Йованович Змай” у Дюрдьове, а штварте и седме отримане у Основней школи „Братство единство” у Коцуре.

3. Збогацоване литературней діялносци и творчосци на руским языке: Треба потримовац литературну діялносц на мацеринским языке т. е. оригиналну діялносц за дзеци и школярох, а тиж и преклади зоз сербского языка и языкох других националносцох. Окремну увагу треба пошвениц снованю литературних секцийох у местох дзе вони ище не основани же би зажила литературна активносц (уж длушки час роби секция: *Микола М. Кочиш* у Бачинцох, *Ангела Прокоп* у Шидзе, *Штефан Чакан* у Новим Ораховѣ, *Ана Кнежевич* у Сримскей Митровици), сотрудниковац зоз часописом за дзеци *Заградка*, участвовац на манифестацийох *Костельникова ешень*, Мемориялу *Петро Ризнич Дядя* у Руским Керестуре, *Яри Мафтея Виная* у Суботици, *Дньох Миколи М. Кочиша*, Мемориялу проф. Гавриїла Г. Надя, унапредзовац Литературни конкурс др Мафтей Винай *Ровніно моя широка*. Основана манифестация *Поетични нїтки Меланиї Павлович*, а у плане основац и мемориял зоз меном писателя *Михала Ковача*, та и на таки способ указац увагу визначним литературним и культурним творительом. Означовац рочніци у обласци образования и воспитаня, культуры, видавателней діялносци, рочніци творительох: литературних, театралних, подобових, музичних уметничох, рочніци приселеня и живота Руснацох на тих просторох.

Руски школи, руски населеня:

- 190 роки рускей школи у Шидзе (1818)
- 160 роки од насельованя Руснацох до Бикичу (1848)

Руски учители, писатели, публицисти, подобово и културни творители:

- 160 роки од народзенья Ферка Пап-Радваня (1848–1986), руского предняка, снователя Читальні у Р. Керестуре
- 140 роки од народзенья Михаила Поливки (1868–1944), учителя, руского предняка
- 120 роки од народзенья Константина Петригали (1888–1955), учителя, руского предняка, маляра аматера
- 110 роки од народзенья др Мафтея Виняя (1898–1981), писателя, културного творителя
- 100 роки од народзенья Онуфрия Тимка (1908–1989), священїка, музиколога
- 80 роки од народзенья Миколи М. Кочиша (1928–1973), лингвисти, педагога, писателя
- 80 роки од народзенья Янка Олеяра (1928–1994), учителя, културного творителя
- 80 роки од народзенья Владимира Сабо Дайка (1928), писателя, руского предняка
- 80 роки од народзенья Цецилії Цап Гаргаї (1928), учительки, културного роботніка (Раєво Село)
- 80 роки од народзенья Ксенії Саламон (1928), учительки, културного роботніка (Шид, Бачинци)
- 70 роки од народзенья Гелени Гафич Стойков (1938), поетеси, културного творителя
- 70 роки од народзенья Гелени Канюх (1938), подобового уметніка, педагога
- 60 роки од народзенья Гавриїла Колесара (1948), културного діяча, редактора и творителя у виртуелним швецє
- 60 роки од народзенья Силвестера Пушкаша (1948), маляра аматера (Коцур)

Руски гласніки, кніжки, часописи:

- 110 роки од виходзенья „Неділ” у Будимпешти (1898)

Организовац промоції нововидатих и новообявених кніжкох, учебнікох, часописох, зборнікох и публикацийох. Означич вецей визначни рочніци зоз календара сербского народу и националних меншинох у Войводини у сотрудніцтве зоз Координаційним одбором дружтвох за язики, литературу и културу хтори роби у рамикох Одделеня за невладоово організації Завода за културу Войводини у Новим Садзе чийо Дружтво длугорочни член.

4. Пестованє културного и духовного скарбу и подобовой уметности: Пошвецич увагу призберованю и чуваню педагогийней (школскей), литературней и лингвистичней документациї и организовац пригодни вистави. Под час 1998. року организовани Округли стол у Дюрдьове на тему Ремесла при Руснацох и Руснаци у анегдотох або анегдоти яки приповедаю Руснаци. З тим у вязи догварене же треба екипно робиц на обидвох проектох, цо потирва вецей роки (1999–2008). Сумировац резултати роботи на проектох и обявиц у окремей публикації Дружтва, а потримац и вигледованя о народних обичайох: праткох, мольбох и других инстанцох зазберованя Руснацох (заходни Срим).

У рамикох пестованя културного скарбу потримовац роботу Клубу подобових уметнікох и його програми, организовац заєдніцку подобову виставу зоз каталогом, а порушовац и организовац самостойних подобових виставох, як руских уметнікох, так и уметнікох зоз хторима робя и творя у своїх штредкох. Предлужиц организовац литературно-подобовей колонії и етнологийней збирки у Коцуре, з участвованьом афирмованих писательох и подобових уметнікох, як и тих цо праве пробую творити у тих обласцох. Закладац ше же би тематични подобови конкурс Колонії обезпечел спатранє рочней подобовей творчосци при Руснацох. Организовац седму школску и штварту подобову колонию Стретнуце у Боднарова у Господінцох. Намагац ше предлужиц зоз подобними активносцами и у 2008. року. Иницировац и активносци на пестованю подобовей творчосци Надї Волчко, таписеристкинї по походзеню зоз Беркасова (у Шидзе), етнологийней збирки у Бикичу итд.

5. Вигледовацка работа у обласци руского языка: Дружтво будзе и далей робиц на проєкту под назву „Розвиванє, очуванє и унапредзованє руского языка дзецох и младежи” (1996–2007). У 2008. року активносци треба предлужиц и унапрямиц их на розвиванє и унапредзованє руского языка у предшколским, основним и стреднім образованю хтори би ношели назву „Шицки дзеци до руских школох!”, а тиж и у рамикох висшого и високого образованя за виховательки у руских пред. установох, наставнікох-професорох у основних и стредних школох (висши школи, факултети).

Источашнє, у 2008. року спомнути вигледовацки проєкт у обласци руского языка преширити и у рамикох IV фази предлужиц зоз вигледованьом хторе вязанє за руску диаспору (Канада, Австралия, Нови Зеланд, Немецка). У сотрудніцтве зоз др Александром Д. Дуличенком пририхтац (конциповац) вигледованє хторе вязанє за функції руского языка у Войводини (12 функції; образованє, наука, култура, литература, прекладательство, информованє, видавательство, церква, театр итд).

6. Видавательна діялносц Дружтва: Предлужи ше з виходзеньом: Зборніка роботох „Studia Ruthenica”: видате 12 (25) число Зборніка, а у 2008. року ше вида 13 (26) у хторим попри написох о програмней діялносци Дружтва будзе предлужене обявйованє дипломских роботох студентох Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултету у Новим Садзе (обласц руска литература, фолклористика), як и прилоги о значних рочніцох и нових виданьох, потим 12. число Часопису за културу Ерато над Коцуром, по законченю Словніка медицинскей терминології (сербско-латинско-руски) организовац подобни проєкт з обласци технїки, биології (рошлінох) итд, а у плане издаванє пригодней троязичней (сербско-мадарско-рускей) публикації, под назву „60 роки Руснацох у Новим Ораховє”. У плане тиж и издаванє кніжкох з едиції: Литература (2), Одняте од забуца (11), прилоги з обласци музичней творчосци як и други виданя хтори порушаю фахово цела Дружтва секції, подружніци и активи.

7. Работа подружніцох, секцийох, фахових целох и редакцийох: Намагац ше отримац уровень приятих членох (порядни 964, почесни 91, помагаюци 22) у подружніцох и секцийох, а примац и нових у местох дзе робя 9 подружніци: Нови Сад, Руски Керестур, Коцур, Дюрдьов, Шид (Беркасов) Кула, Вербас, Нове Орахово и Сримска Митровица, 6 секції: Београд, Господінци, Бачинци, Бикич,

---

Кичинер (Канада), Миклошевици и Петровци (Горватска) и других штредкох Суботица, Сомбор итд. Потримовац роботу лингвистичней секції, секції за литературу, секції за културни и духовни скарб, одбору за науково вигледованя, одбору за пласман кніжкох, театралну и рецитаторску діялносц, як и редакції зборнікох, часописох и других виданьох, обезпечуюци материялни средства за їх обявйоване и друковане.

8. Медзинародну активносц треба реализовац у рамикох интересованя фаховцох за руски язык и литературу, а по можлівосци послац и наших фаховцох на сходи и схадзки до иножемства. Черац часописи и публикації, обявйовац фахови и наукови сообщеня зох теми хтори ше одноша на руски язык, литературу и културу (у дияспори), организовац нащиви до образовних, наукових и културних институцийох (музеї, галерії, библиотеки..) итд. Сотрудзовац зох подобнима организациями и поединцами (почитователями руского языка и литературы) у рамикох рускей дияспори у Канади, Австралий, на Новим Зеланду итд.

9. Сотрудніцтво з организациями и институциями: Сотрудзовац зох дружтвами за языки, литературу и културу Координацийного одбору Завода за културу Войводини, одборами Национального совиту рускей националней меншини за образоване и културу и другима здруженями, организациями, засдніцами (асоциациями), матками, школами, библиотеками, галериями, министерствами, покраїнским секретариятами за образоване, науку, културу и за права националних меншинох, општинским управами за дружтвени діялносци, културним центрами, факултетами Универзитета у Новим Садзе, церковним општинами у местох дзе жию Руснаци, средствами информованя, а преїг електронских медийох витвориц контакти и зох Руснацами у швецце (*РДСА* у Канади, *Руснаци у Паноний*, *Руснаци на интернету*).

10. Робота Скупштини, Председательства и роботних целох Дружтва: статутарну діялносц Дружтва реализовац у рамикох предвидзених можлівосцох, окреме у рамикох материялних можлівосцох и з тим у вязи плановац отримоване 2–3 схадзкох Председательства, схадзку рочней Скупштини, як и вецей схадзки роботних целох. Подобни активносци предвидзиц и у подружніцох и секцийох по местох. Отримовац стаємну комуникацию зох членством у нас и у швецце. Унапредзовац у 2007. року основани сайт на интернету пре информоване о програмних активносцох у 2008. року.

СКУПШТИНА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

I Подружніци, секції и места:

– подружніци:

1. Гелена Сегеди - Славица Мали, Вербас
2. Мелания Саламун - Мария Самарджич, Дюрдьов
3. Сенка Славчев - Миряна Фейди, Нове Орахово
4. Мария (Скубан) Бесермині - Амалия Хромиш, Нови Сад
5. Аранка Медеши, Коцур - Владимир Сабо Дайко, Коцур
6. Янко Рац - Каролина Джуджар - Владимир Дудаш, Руски Керестур
7. Александер Саша Мудри - Мелания Арваї, Кула
8. Владимир Говля - Анита Говля, Шид, Беркасово, Бикич Дол
9. Вера Манько - Драгана Ненадич
– Нада Колесар Адамович, Сримска Митровица

– секції:

10. Мелания Маринкович - Агнета Буила Маслар, Београд
– Славко Пап Петраньов, Батајница
11. Златица Сивч Здравич, Бачинци, Шид - Нада Ракич, Бачинци
12. Владимир Салонски – Хафеза Иванов, Господінци

– места:

13. Татяна Тагасович Винай - Кирил Планкош, Суботица

II Роботни цела Дружтва:

14. Секция за литературу:

Гелена Гафич Стойков - Мелания Римар, Нови Сад

15. Лингвистична секция:

Наталиа Рамач - мр Гелена Медеши, Нови Сад

16. Одбор за наукововигледовацку роботу и фахово сходи:

др Ксения Кугайда - др Микола Новга, Нови Сад

17. Секция за скарб:

Микола Каменіцки, Коцур - Ліляна Радуловачки, Сримска Митровица

18. Актив наставнікох руского јазик:

Мелания Сабадош, Нови Сад - Мария Бесермині, Нови Сад

- Мария Стрибер, Кула, Наташа Грунчич, Суботица

19. Актив вихователкох руского јазика:

Татяна Орос Саламун, Нови Сад - Серафина Јглица, Коцур

- Цецилиа Мудри, Кула - Емилия Костич, Руски Керестур

20. Клуб подобових уметнікох:

Владимир Дороггази, Нови Сад

III Завод за культуру Войводини, Нови Сад:

21. Координаційни одбор дружтвoх за јазики, литературу и культуру:

Ирина Папуга - Бориша Миличевич, Нови Сад

IV Поєдинци:

22. културни робот. подобово уметніки:

Јанко Барна, Темерин - Соня Брегун, Дюрдьов

23. Меморијални одбор проф. Гавриїла Г. Нађа, писател:

Дюра Папгаргаї - Владимир Бильня, Нови Сад

24. науково творителс, лингвисти:

др Јулиан Рамач - мр Ксения Сегеди, Нови Сад

25. публицисти, писател:

Дюра Латјак, Нови Сад - Штефан Гудак, Петроварадин

**ПРЕДСИДАТЕЛЬСТВО, СЕКРЕТАРЕ, СКУПШТИНА И
НАДПАТРАЈУЦИ ОДБОР ДРУЖТВА**

1. Янко Барна, председател, Темерин
2. др Ксения Кугайда, подпредседател, Нови Сад
3. Мелания Сабадош, подпредседател, Нови Сад
4. Гелена Гафич Стойков, Нови Сад
5. Владимир Дорогхази, Нови Сад
6. Мария (Скубан) Бесерминї, Нови Сад
7. Александар Саша Мудри, Кула - Анита Говля, Нови Сад
др Юлиан Рамач - мр Ксения Сегеди, Нови Сад
8. Аранка Медєши, - Микола Каменїцки, Коцур
9. Янко Рац - Каролина Джуджар - Владимир Дудаш, Руски Керестур
10. Вера Манько - Драгана Ненадич - Нада Колесар Адамович,
Сримска Митровица
11. Славко Пап Петраньов, Батайница - Мелания Маринкович
- Агнета Буила Маслар, Београд

СЕКРЕТАРЕ ДРУЖТВА:

1. Наталия Рамач, Нови Сад
2. Владимир Салонски, Гоподїнци

СКУПШТИНА ДРУЖТВА:

1. Ирина Папуга, председател, Нови Сад
подпредседателе:
2. Мелания Саламун, Дюрдьов
3. Сенка Славчев, Нове Орахово - Татяна Тагасович Винай, Суботица
Владимир Говля, Шид - Златица Сивч Здравич, Бачинци, Шид

НАДПАТРАЈУЦИ ОДБОР:

1. Янко Голик, председател, Нови Сад
члени:
2. Ирина Гарди Ковачевич, Нови Сад
3. Владимир Сабо Дайко, Коцур

**Промоција *Словника*: Наталия Рамач, др Ксения Кугайда, др Микола Новга,
Ирина Папуга и Янко Барна**

НОВИ ЧЛЕНИ ДРУЖТВА
(2006-2007)**Порядни члени:**

-
935. Петар Манько, Сримска Митровица, 2006
936. Лидия (Храничак) Маринкович, Сримска Митровица, 2006
937. дипл. вет. Мирослав Бесерменї, Сримска Митровица, 2006
938. инж. Мирослав Парошкaj, Руменка, Нови Сад, 2007
939. Петар Лабаш, Сримска Митровица, 2007
940. Зденко Лазор, Бикич Дол, 2007
941. Желько Гаргаї, Петровци, 2007
942. Бранислав Лазор, Бикич Дол, 2007
943. Желька Лазор, Бикич Дол, 2007
944. Елена Гнатко, Бикич Дол, 2007
945. Катка Савич, Бикич Дол, 2007
946. Деян Бобаль, Бикич Дол, 2007
947. Яким Лазор, Бикич Дол, 2007
948. Ана Гнатко, Бикич Дол, 2007
949. Яминка (Романяк) Опачак, Бикич Дол, 2007
950. Любица (Папданко) Шолтис, Бикич Дол, 2007
951. Маријана Шолтис, Бикич Дол, 2007
952. Мирко Майхер, Бикич Дол, 2007
953. Ана Тамаш, Вербас/Нови Сад, 2007
954. Ана Римар, Нови Сад, 2007
955. Ивана Торжич, Руски Керестур/Нови Сад, 2007
956. Лидия Каменїцки, Петроварадин, 2007
957. Вера (Колесар) Иванович, Нови Сад/Канада, 2007
958. Дюра Бережни, Сримска Митровица, 2007
959. Миријана Желем-Челап, Сримска Митровица, 2007
960. Слободан Щепанович, Панчево/Београд, 2007
961. Агнета (Цупер) Щепанович, Панчево, 2007
962. Галина Рамач, Нови Сад, 2007
963. Мелания Рац, Нови Сад, 2007
964. Дюра Рац, Нови Сад, 2007

Почесни члени:

74. Йосафата (Биндас) Йовович, Београд, 2006
75. др Любивое Церович, Нови Сад, 2007
76. др Дюра Баран, Немецка, 2007
77. др Михайло Баран, Немецка, 2007
78. др Амалија Новак-Фаирбанк, Бирминген, ЗАД, 2007
79. др Мирослав Планчак, Нови Сад, 2007
80. др Драгослав Петрович, Нови Сад, 2007
81. др Радмила Маринкович-Недучин, Нови Сад, 2007
82. др Ліліјана Суботич, Нови Сад, 2007
83. др Борислав Сакач, Нови Сад, 2007
84. др Мелания Новак-Стрибер, Нови Сад, 2007
85. др Олеса (Чижмар) Недич, Нови Сад, 2007
86. др Весна Надь, Руски Керестур, 2007

87. др Иван Кухайда, Нови Сад, 2007
88. мр. фарм. Ирина Фейса, Нови Сад, 2007
89. мр. фарм. Злата Надь, Нови Сад, 2007
90. Ееро Балк, Хелсинки, Финска, 2007
91. мр о. Михайло Малацко, Шид, 2007

Помагајући члени:

11. Олга (Лендер) Радович, Београд, 2006
12. Наталија (Балџнт) Стаменкович, Београд, 2006
13. Мая (Стаменкович) Казич, Београд, 2006
14. Мирослав Кухайда, Нови Сад, 2007
15. Илеана Урсу Ненадич, Нови Сад, 2007
16. инж. Биљана Чакан, Нови Сад, 2007
17. Марија Крстич, Нови Сад, 2007
18. Олга Шинкович, Нови Сад, 20007
19. Гордана Лендер, Шид, 2007
20. Велибор Милич, Бачинци
21. Ђорђе Петрич, Бачинци
22. Владимир Джуња, Бачинци-Шид, 2007

Основна школа у Бачинцима

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК. ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

НОВИ САД

Зборник работох

STUDIA RUTHENICA

12
(25)

Редакција:

*Янко Барна
Каролина Джуджар
др Ксения Кугайда
др Яков Кишиогас
мр Ксения Сегеди
др Михайло Фейса
др Зденка Шарчев*

Редакторе:

*Ирина Папуга
Др Юлиан Рамач*

Лекторованс и прекладанс зоз сербского языка:

Лингвистична секция Дружтва

Преклад текстох на английски язык:

др Михайло Фейса

Компютерски обробок и техничне ушоренс:

Ева Баран

Друкарня:

FB PRINT, Нови Сад

2007.

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

(1970-2007)

Видаване Зборника радова **STUDIA RUTHENICA 12 (25)** помогли:

Покрајински секретаријат за образовање и културу
Национални совет рускеј националнеј мањини Србије
Министарство науке Београд
Покрајински секретаријат за предписанја, управу и национални мањини
Завод за културу Војводини
Н о в и С а д

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica : зборник
радова / редакторе Ирина Папуга, Јулијан Рамач. - 1988/89- . - Нови Сад
: Друштво за руски јазик, литературу и културу, 1989-. - 23 cm

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404